

MATEUSVA'EA OMOMBE'U JESUS CRISTO'GA O Evangelho de Mateus

*Jesus Cristo'ga ramonhava'ea
(Lucas 3.23-38)*

¹ Agwa ko Jesus Cristo'ga ramonhava'ea mombe'ua. Ymyahũ Tupana'ga e'i Jesus Cristo'ga pe: “Eko ti ġanduvihavuhuhetero Cristoramo,” ei ga hako. Cristo xa'e nhande Jesus'ga pe a'ero. A'ereki ga nhanderuvihavuhuhete'ga. Jesus'ga ko Daviva'ea rakykwepoharamo Abraõova'ea rakykwepoharamo no.

² Ymyahũ Abraõova'ea Isaqueva'ea po'ria hako. Isaqueva'ea Jacóva'ea po'ria. Jacóva'ea Judáva'ea po'ria Judáva'ea irũva'ea po'ria no.

³ Judáva'ea Peresva'ea po'ria Zerava'ea po'ria no. Tamarva'ea Peresva'ea yembora Zerava'ea yembora no.

Peresva'ea Esromva'ea po'ria.

Esromva'ea Arãova'ea po'ria.

⁴ Arãova'ea Aminadabeva'ea po'ria.

Aminadabeva'ea Nasomva'ea po'ria.

Nasomva'ea Salmomva'ea po'ria.

⁵ Salmomva'ea Boazva'ea po'ria. Raabeva'ea Boazva'ea yembora.

Boazva'ea Obedeva'ea po'ria. Ruteva'ea Obedeva'ea yembora.

Obedeva'ea Jesséva'ea po'ria.

6 Jesséva'ea Daviva'ea po'ria. Daviva'ea israeli-
tasva'ea ruvihavuhuva'ea.

Daviva'ea Salomãova'ea po'ria. Uriasva'ea rem-
birekokwerava'ea Salomãova'ea yembora.
A'ereki Daviva'ea hembireko ahe pavêi.

7 Salomãova'ea Roboãova'ea po'ria.

Roboãova'ea Abiasva'ea po'ria.

Abiasva'ea Asava'ea po'ria.

8 Asava'ea Josafáva'ea po'ria.

Josafáva'ea Jorãova'ea po'ria.

Jorãova'ea Uziasva'ea ramonhava'ea.

9 Uziasva'ea Jotãova'ea po'ria.

Jotãova'ea Acazva'ea po'ria.

Acazva'ea Ezequiasva'ea po'ria.

10 Ezequiasva'ea Manassésva'ea po'ria.

Manassésva'ea Amomva'ea po'ria.

Amomva'ea Josiasva'ea po'ria.

11 Josiasva'ea Jeconiasva'ea po'ria Jeconiasva'ea
irũva'ea po'ria no. A'ea rupi Babilôniapeva'ea
ruri otavuka Josiasva'ea re'yjava'ea pe ahe
rerogwovo ogwyri pe he'yjuhuva'ea rerog-
wovo ahe mombytavo pevo.

12 Babilôniapeva'ea ahe rerohorẽ Babilônia pe Jeco-
niasva'ea Salatielva'ea po'ria.

Salatielva'ea Zorobabelva'ea po'ria.

13 Zorobabelva'ea Abiúdeva'ea po'ria.

Abiúdeva'ea Eliaquimva'ea po'ria.

Eliaquimva'ea Azorva'ea po'ria.

14 Azorva'ea Sadoqueva'ea po'ria.

Sadoqueva'ea Aquimva'ea po'ria.

Aquimva'ea Eliúdeva'ea po'ria.

15 Eliúdeva'ea Eleazarva'ea po'ria.
 Eleazarva'ea Matãva'ea po'ria.
 Matãva'ea Jacóva'ea po'ria.

16 Jacóva'ea Joséva'ea po'ria. Joséva'ea Mariava'ea
 rembirekokwerava'ea. Mariava'ea ombo'a
 Jesus'ga. Ga ko Cristoramo Tupana'ga
 remimbuhurukaramo.

Nahã ko Jesus Cristo'ga ramonha mombe'ua.

17 Imbokwara'ara'ara'javame catorze
 ko Abraãova'ea rakykwepoharava'ea
 ojopy'rupy'ruavo. Aerẽ Daviva'ea ari. Daviva'ea
 arirẽ imbokwara'ara'ara'javame catorze ko
 Daviva'ea rakykwepoharava'ea ojopy'rupy'ruavo
 no. Aerẽ Josiasva'ea ari. Babilôniapeva'ea
 Josiasva'ea re'yjava'ea rerohoi Babilônia pe. Ahe
 rerohorẽ imbokwara'ara'ara'javame catorze ko
 aherakykwepoharava'ea ojopy'rupy'ruavo no.
 Aerẽ Cristo'ga ari.

Jesus Cristo'ga aragwera
(Lucas 2.1-7)

18 Jesus Cristo'ga aragwera ko nahã. Jesus'ga
 yembora rera ko Maria. Mariava'ea po'ria
 ahe'yembora pavẽi omondo Mariava'ea Joséva'ea
 pe tahembireko ti hẽa ga pavẽi javo. Joséva'ea
 rembirekoa renonde Tupana'ga ra'uvapyryva
 Mariava'ea momburu'ai. 19 Hembireko ġwerĩ
 Joséva'ea Mariava'ea pavẽi. Emo ikwahavame
 ahepuru'a Joséva'ea ojapyaka marã ti nehẽ javo.
 A'ero okokatuavo ġwaramo ahe ei oyvyteri pe:
 “Apo hi po ti ji hẽa hugwi a'ero nehẽ. Ndapotari
 reki ji hẽambotegwetea,” ei ahe. “Nurã po ti ji
 pohinhimimi hẽa hugwi hẽa mombe'ue'yma ġa
 pe,” ei ahe oyvyteri pe.

²⁰ A'ea rehe ahe japyakai. Kiro ahe kiri. A'ea rupi Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga jipiukari Joséva'ea pe. Joséva'ea gwepia katu Tupana'gapyrive'ga okiri pe a'ero.

—Terekyhyji ti enhimbirekohava hugwi Daviva'ea rakykwepoharamo, ei ga Joséva'ea pe. A'ereki pyry nde hēa rerekoi. A'ereki Tupana'ga ra'uvapyryva hēa momburu'a, ei ga. ²¹ Aerē po ti hēa gwa'yra'ga mbo'ari nehē, ei ga. A'ero ti eno hēara'yra'ga rehe Jesus. Ereki ga ko ahembopiro'yhara'ga. Na tuhē, ei ga. Ombopiro'y po ti ga ojiheve'ga gāndekote'varuhua hugwi nehē, ei ga. Hahye'yma pe po ti ga gā nderohoi a'ero nehē, ei Tupana'gapyrive'ga Joséva'ea pe.

A'ea erame ga hoi Joséva'ea hugwi. Aerē Joséva'ea ma'ēi.

²² Ipuru'a Mariava'ea gwembirekoe'yname. Nahā hekoi Tupana'ga nhi'ipo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahū Tupana'ga nhi'iḡa mombe'uharava'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'iḡa mombe'gwovo. Ymyahū ahe ei hako:

²³ “Pehendu katu ti!” ei Tupana'ga.

‘Ipuru'a po ti hēa akwaimbae'ḡa nderekoe'yvehēa nehē.

Aerē po ti hēa gwa'yra'ga mbo'ari nehē.

Ono po ti ḡa ga rehe Emanuel gareraramo,’ ei Tupana'ga,” ei ahe hako.

Garera ko Emanuel. A'ea ko: Tupana'ga oko nhande pyri.

²⁴ Aerē Joséva'ea ma'ēi. Oko ahe Tupana'gapyrive'ga nhi'iḡa rehe toko ti hēa nhirembirekoro a'ero nehē javo. A'ero ahe Mariava'ea reruri gwonga pe toroju ti hēa pavēi

javo. ²⁵ Ahe gweru tehe ahe ojipyri. A'ereki ahe ndogwerekoi ve Mariava'ea ahera'ya'ga mbo'arame ahera'yrypy'ga. Ga rehe ahe inogi Jesus gareraramo.

2

Jaytata'ia kwahapyrava'ea

¹ Cidade de Belém me Jesus'ga ari. Jesus'ga re'yja'ga gwyri pe Judéia pe Belém u. Jesus'ga arame Herodesva'ea oko gānduvihavuhuro judeus'ga gwyri pe Jesus'ga re'yja'ga gwyri pe. Jesus'ga arame jaytata'ia kwahapyra'ga nduri irupeuhua hugwi ogwya hugwi kwara ipora hugwi. Uhu ġa cidade de Jerusalém me ovahema.

² Kiro ġa ei pevove'ġa pe:

—Kiroki ga oko judeus'ġa nduvihavuheteaġwamamo – mome ga? O'a ga aġwamo. A'ereki ore orohepia jaytata'ia ipyahuva'ea kwara ipora koty. A'ea ko ga'ara kwahavuka ore ve ojipiukaro ġwaramo jaytata'ia. Hepiaga ġwaramo ore ruri timbohete ti ga javo, ei ġa.

³ Ga'ea kwahavame ahepy'a ndukatui okoteheavo Herodesva'ea py'a judeus'ġa nduvihavuhuva'ea py'a. Ndukatui cidadepeve'ġa py'a no Jerusalémmeve'ġa py'a. ⁴ A'ero ahe ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa mbojatykaukari ġa mbuhuruka ojipyri judeus'ġa mbo'ehara'ġa ndeheve – kiroki ġa ombo'e Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe. Ga ndurame Herodesva'ea pyri ahe ei ġa pe:

—Kiroki ga pe Tupana'ga e'i ga ti toko ġanduvihavuhetero javo – mome po ti ga ari nehẽ Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga? ei Herodesva'ea.

⁵ A'ero ġa ei ahe ve:

—Belém me – kiroki cidade u oregwyri pe Judéia pe – pevo po ti ga ari nehẽ, ei ġa. Nahã ymyahũ Tupana'ga nhi'ġa mombe'uharava'ea ikwatijari hako. A'ereki Tupana'ga okwatijaruka ahe ve onhi'ġa, ei ġa. Tupana'ga e'i:

⁶ “Belémmeva'ero picidade ndokoi huvi-havarũiva'ea.

Huviha hete ko picidade upa pende'yja'ġa gwyri pe Judáva'ea rakykwepohara'ġa gwyri pe Judéia pe.

A'ereki picidadepeve'ga oko nhiremimo'ẽhara'ġa nduvihavaġwamamo israelitasa'ġa nduvihavaġwamamo.

Gwereco katu po ti ga pende'yja'ġa nhaporemoko okovo ġanduvihavuhetero nehẽ.”

—A'ea ymyahũ Tupana'ga ei ikwatijaruka onhi'ġa mombe'uharava'ea pe hako, ei ġa Herodesva'ea pe.

⁷ Ga horame Herodesva'ea jaytata'ia kwahapyra'ġa mbuhunhimimukari ojipyri a'ero. Ahe ei ġa pe:

—Gara rupi jaytata'ia jipiukari pe me iporame raikwehe? Takwaha katu ti ji, ei ahe ġa pe.

A'ero ġa imombe'ukatui ahe ve.

⁸ Ikwahapavame ahe ġa mondoukari cidade de Belém me. Ahe e'i ġa pe:

—Peho ti Belémmeve'ġa pyri tayri'ga rekakat-uavo. Ga repiagame ti pejora'ja ji pyri ga

mombe'ukatupava ji ve a'ero, ei ahe ġa pe. Jihi ti taho ga mboheteavo a'ero nehẽ no, ei ahe ġa pe o'mbero.

⁹ Ahe rendupavirẽ jaytata'ia kwahapyra'ġa hoi a'ero ogwovo Belém me. Ga horame jaytata'ia – kiroki jaytata'ia ojipiuka ġa pe kwara ipora koty – kotihĩ akoja jipiukara'javi ġa pe ogwovo ġa nenonde ogwovo Jesus'ga rehei katu opytavo garuhava arimo. ¹⁰ Horyory hete ġa jaytata'ia repiagame ogwovo ovahema tayri'ga ruhai pe.

¹¹ Onga pype ġa tayri'ga repiagi ga'yembora reheve Mariava'ea reheve. Nurã ġa nenypy'andurugi garovai pyteri pe nde ko orehoheva'ero javo. A'ero ġa imondohetei mbatera ga pe ġwovapytymba'voga hyrua ipe'avo jugwi. Ouro ġa imondoi ga pe. Incenso perfume apopyra ġa imondoi ga pe no. Iru'ia perfume apopyra ġa imondoi ga pe mirra.

¹² Aerẽ ypytunimo okirame ġa Tupana'ga rendukatui. Kiro ga ġa momoranduvi.

—Tapemombe'ui ti tayri'ga Herodes'ga pe. A'ereki ga ojuka pota tayri'ga. Tapejivyra'javi ti Herodes'ga pyri, ei Tupana'ga ġa pe.

Nurã oma'ẽrame ġa hoi pehea rupi irũa rupi ogwovo ogwyri pe timombe'uyme ti tayri'ga Herodes'ga pe javo.

Oho nhimi Joséva'ea Egitopeva'ea gwyri pe

¹³ Jaytata'ia kwahapyra'ġa horẽ Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga jipiukari Joséva'ea pe ahekiri pe. Ahe ve ga ei:

—Haite! Evy epo'ama! ei ga Joséva'ea pe. Eho ti ġa nderogwovo tayri'ga gayhẽa reheve. Eroho

nhimi ti ġa nderogwovo Egitopeve'ġa gwyri pe, ei ga. Pevo ti pepyta. Aerẽ jate po ti ji imondoukari nhinhi'igagwera pe me nehẽ pejora'ja ti Belém me javo. Po ti ji namondoi nhinhi'igagwera pe me nehẽ, tapejora'javi ti avo Belém me. A'ereki avo Herodes'ga tayri'ga rekaruka kiro. A'ereki ga ojuka pota tayri'ga, ei Tupana'gapyrive'ga Joséva'ea pe.

¹⁴ Oma'ẽ Joséva'ea ovy a'ero. A'ea rupi ypytunimo ahe tayri'ga rerohoi ga'yembora reheve ġa nderogworogwovo Egitopeve'ġa gwyri pe. ¹⁵ Pevo ahe ġa nderovahemi. Aerẽ ġa nduvame Egito pe Herodesva'ea manoi.

Nahã ġa hoi opytavo Egitopeve'ġa gwyri pe. Tupana'ga erame jate ġa ndura'javi Egito hugwi. Nahã Tupana'ga ġa mbuhurukara'javi Egito hugwi. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ipo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'igã mombe'uharava'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'igã mombe'gwovo aerẽ po ti nahã javo. Ymyahũ ahe ei hako:

“Egitopeve'ġa gwyra hugwi ji jira'yra'ga mbuhurukari,' ei Tupana'ga,” ei ahe hako.

Ojigwarai Herodesva'ea tay'riva'ea rehe

¹⁶ Omanoa renonde Herodesva'ea nhimonha'ngaranuhũi jaytata'ia kwahapyra'ġa ndehe. A'ereki ahe okwaha ji moandyandyi ġa ojivyra'jave'yma ji pyri javo. Dois anos ġwerĩ tayri'ga rehe kiro. A'ea Herodesva'ea okwaha. A'ereki nanongara jaytata'ia kwahapyra'ġa omombe'u ahe ve ahe ġa monhi'igame ojive. Nurã ahe osoldados'ġa mondoukari cidade de Belém me Belém rembeyvyri hĩ pe no. Pevo

ahe osoldados'ġa mondoukari tojuka pa ti ġa tapihama'ġa javo – kiroki tayri'ġa o'a jaytata'ia kwahapyra'ġa hepiagirē jaytata'ia. Ahenhi'ġa rupi soldados'ġa hoi a'ero tapihama'ġa ndepiaga. Ojuka pa ġa tapihama'ġa – kiroki ġa gwereko dois anos ojihe, kiroki ġa ndogwerekoi ve dois anos ojihe no. ¹⁷ Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'ġa mombe'uharava'ea Jeremiasva'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'ġa mombe'gwovo aerē po ti nahã javo. Ahe e'i hako:

¹⁸ “ ‘Cidade de Ramá pe ġa henduvi hēa jehe'oheterame ovy'are'yma.

Hahyahi hēajehe'oa.

Raquelhēa reki ojehe'o gwa'yrava'ea rehe.

Tegwete hēa ma'ngoma'ngohava.

A'ereki hēara'yrava'ea omanomba,' ei Tupana'ga,”
ei Jeremiasva'ea hako.

Ojivy Joséva'ea Egitopeva'ea gwyra hugwi

¹⁹ Aerē Tupana'ga José'ġa mbuhurukara'javi Egitopeve'ġa gwyra hugwi. A'ereki pevo ġa u Herodesva'ea manorame. Herodesva'ea manorē yvagipeve'ga jipiukari Joséva'ea pe Tupana'gapyrive'ga. Joséva'ea pe ga ei ahakiri pe:

²⁰—Ahe omanomba kiro – kiroki ahe ojuka pota tayri'ga. Evy epo'ama! Eroho ti ġa kiro a'ero tayri'ga gayhēa reheve. Erojivyra'ja ti ġa eje'yja'ġa gwyri pe Israel pe, ei Tupana'gapyrive'ga Joséva'ea pe.

²¹ Oma'eamo ahe vyri a'ero tayri'ga rerogwovo ga'yembora reheve ġa nderojivya pevo jitehe ogwyri pe Israel pe ġa nderovahema. ²² A'ea rupi Arquelau'ga oko Judéiapeve'ġa nduvihavamo Israel pe opo'ria py'rovo Herodesva'ea py'rovo. A'ea kwahavame Joséva'ea kyhyji Arquelau'ga hugwi. Ndojupotari ahe Judéiapeve'ġa gwyri pe a'ero. Ypytunimo okirame Joséva'ea Tupana'ga rendukatui. Kiro ga Joséva'ea momoranduvi.

—Terehoi ti Judéiapeve'ġa gwyri pe, ei Tupana'ga ahe ve.

Nurã Joséva'ea ndohoi pevo. Galiléiapeve'ġa gwyri pe ahe hoi Israel pe. ²³ Pevo ahe ruciade de Nazaré pe tayri'ga pavêi ga'yembora pavêi no. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ġpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'ġga mombe'uharava'ea a'ea mombe'umbe'u Tupana'ga nhi'ġga mombe'gwovo. Jesus'ga mombe'gwovo ahe ei hako:

“E'i po ti ġa ga pe nehẽ Nazarépeve'ga,' ei Tupana'ga,” ei ahe hako.

Ga u pevo a'ero.

3

João Batista'ea remimombe'ua
(*Marcos 1.1-8; Lucas 3.1-18; João 1.19-28*)

¹ Aerẽ João Batista'ea rekoi ongae'yi me judeus'ġa mobatizavo. Tupana'ga nhi'ġga mombe'uheteavo João Batista'ea rekoi Judéiapeve'ġa gwyri pe ongae'yi me. ² Hahyahi ahenhi'ġa ahe erame:

—Pepohi tuhē ti pejikote'varuhua hugwi, ei ahe. Perojijyjijyi ti pejeaporoġita pejikokatuavo Tupana'ga nhi'iġa rendukatuavo. A'ereki Tupana'ga oko ġwerī nhanderuvihavuhuhetero nhande repiakatuavo yvya koty nhande mongovo onhi'iġa rupi, ei ahe ġa pe.

³ Ymyahū Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea Isaíasva'ea omombe'u jipe João Batistava'ea. Ahe e'i João Batistava'ea mombe'unhoġwenondeavo hako:

“Hahyahi po ti ganhi'iġa

ga erame ġa mbo'eavo ongae'yi me nehē,” ei Isaíasva'ea.

“E'i po ti ga nehē:

‘Pemboavujikwe ti pehea huvihava'ga pe tuhu ti ga nhande pyri javo.

Pembohupi katu ti pehea ga pe,’ e po ti ga nehē,” ei Isaíasva'ea hako.

Tupana'ga ra'yra'ga renondeva'ea e'i nhandepojy kaharete'ga ruraġwama pe. Tonhimboavujikwe ti ġa garura renonde javo. A'ea pe ahe ei togwerojijyi ti ġa gweaporoġita a'ea renonde javo.

⁴ Omongi João Batistava'ea yurarahūa'javuhuva'ea rava apopyra camelo rava apopyra. Aheku'ayvira ko ipira. O'u ahe tukura hehira reheve.

⁵ He'yjuhuve'ġa nuġanduri onhimongyavo João Batistava'ea pyri ovahema. Uhu ġa cidade de Jerusalém hugwi. Uhuuhu ġa Judéiapeve'ġa gwyrā hugwi nhaporemō no rio Jordão rembeyvyra hugwi no.

⁶ Ahe renduvame ġa nhimombe'ukatui Tupana'ga pe jite'varuhu ji javo opohia jugwi. A'ero

jate João Batistava'ea ġa mobatizai rio Jordão pype.

⁷ Uhu he'yive'ġa ahe pyri no fariseus'ġa saduceus'ġa pavēi tianemobatiza ti ga javo. Gandura repiagame João Batistava'ea ei ġa pe:

—Tiruahũ pendeaporōġita! Pe'euhu pe pejuhupe pejikokatupotare'yma ġwaramo. Pe'e pe: “Haite! Xaho João Batista'ga pyri tianemobatiza ti ga. Nurã po ti Tupana'ga nonhimonha'ngaa'javi nhande rehe nehẽ. Ndahahyi po ti nhande ve a'ero nehẽ.” Nahã pe pe'e, ei João Batistava'ea. Maraname pe euhui nanongarava'ea naerũ? Pe tuhẽ penhimbo'e nanongara rehe, ei João Batistava'ea ġa pe.

⁸ —Jihi, ei João Batistava'ea, kiro po ti ji ei pe me: Po pe ndapepotari hahyva'ea Tupana'ga nhimonha'ngarame pe ndehe, a'ero ti peko katu, ei ahe. Tapembopogwea'javi ti pejite'varuhua pejikovo. Pe pohirame jugwi po ti Tupana'ga ei pe me nehẽ: “Ndovy'ari ġa okote'varuhua rehe kiro opohia jugwi herojijyita ojeaporōġita. Nanhimonha'ngaa'javi ji ġa ndehe a'ero.” Nahã po ti Tupana'ga ei pe me a'ero nehẽ, ei João Batistava'ea ġa pe.

⁹ —Tape'ei ti pejiyvyteri pe: “Abraãova'ea nhaneramonhamo oko. Tupana'ga oarõ hete Abraãova'ea. Nurã po ti Tupana'ga nonhimonha'ngai nhande rehe nehẽ.” A'ea ti tape'ei. A'ereki Tupana'ga ndokoi reki Abraãova'ea rymymino'ġa ndehe ġa ndekote'varuhurame. Po Tupana'ga ojipe'ġa pota, a'ero Tupana'ga oapo kwaha aġa ita Abraãova'ea rymyminoro ġa mongovo, ei João Batistava'ea ġa pe.

¹⁰ Kiro João Batistava'ea imombe'ui ojo'java'ea ġa pe. Ga mbo'eavo ga ei:

—Akwaimbae'ga ombogwa ġwerĩ jykwa'ria pyvõ tambo'aruka javo. Po i'yva ndogwerekoi yva'ikatua, a'ero po ti ga imbo'ari imondovo tata pype nehẽ. Na jitehe Tupana'ga pe nderekoġwerĩ pe momboa tata pype hahyva'ea ruvihava pype pe pohire'yma ġwaramo pejikote'varuhua hugwi pejikokatue'yma, ei João Batistava'ea ġa pe imombe'gwovo.

¹¹ —Uhu po ti ga nehẽ – kiroki ga ji hohe hete huvihavuhetero ġwaramo, ei João Batistava'ea. Ji ki a'e te okoteheva'ea. Jihi opomobatiza yhya pyvõ jate. Nahã ji ikwahavukari ġa pe pepohira pejikote'varuhua hugwi pendeaporoġita reroji-jyja reheve pendekokatua reheve. Gaha po ti pe pojykauka Tupana'ga ra'uvapyryva pe aerẽve'ga nehẽ. Nahã po ti ga pendekote'varuhua mombigukari pe mombyryvuka nehẽ, ei João Batistava'ea ga mombe'gwovo ġa pe.

¹² Kiro João Batistava'ea imombe'ui ojo'java'ea ġa pe. Ga mbo'eavo ga ei:

—Trigo jara'ga gwereko japira mbovevehava opo pe tamboveve ti ji japira trigo hugwi javo, ei João Batistava'ea imombe'gwovo. Omono'ono'õ po ti ga oapoa trigo inhaġa hyrua pype nehẽ. Japira po ti ga imbokai tata pyvõ nehẽ. Ndogwevi po ti tata upa nehẽ, ei João Batistava'ea.

—Na jitehe po ti jihoheheteve'ga huvihavuhete'ga imboja'oja'ogukari pyryve'ga okote'varuhuve'ga hugwi okovo pyryve'ga pojykaharete'ga nehẽ, ei João Batistava'ea ġa pe. “Tuhu ti pyryve'ga ji pyri yvagi pe upa

avuirama nehẽ,” e po ti jioheheteve'ga nehẽ, ei João Batistava'ea. “Toho ti okote'varuhuve'ğa ji hugwi ogwovo tata pype hahyva'ea ruvihava pype opytavo pevo avuirama nehẽ ojivyre'yma,” e po ti jioheheteve'ga nehẽ, ei João Batistava'ea Cristo'ga mombe'gwovo ğa pe.

*João Batistava'ea omobatiza Jesus'ga
(Marcos 1.9-11; Lucas 3.21-22)*

¹³ Aerẽ Jesus'ga ruri Galiléiapeve'ğa gwyrã hugwi ua rio Jordão pe. Uhu ga ovahema João Batistava'ea pyri tanhimobatiza ti ga javo.

¹⁴ A'ero João Batistava'ea ei Jesus'ga pe:

—Toromobatzayme po ti ji nehẽ. Ndehe ko oreruvihavuhetero. Nde po ti ji mobatiza hamo a'ero nehẽ, ei João Batistava'ea Jesus'ga pe novĩa. Ako tehe ji nde pyri, ei ahe Jesus'ga pe. Maraname nde ruri ji pyri enhimobatizauka ji ve a'ero? ei ahe Jesus'ga pe.

¹⁵ A'ero Jesus'ga ei reki João Batistava'ea pe:

—Ji mobatiza tuhẽ ti kiro, ei Jesus'ga. A'ereki pyry nde ji mobatizai. Nahã po ti nhande rekokatu nhandekovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi nhaporemõ nehẽ, ei Jesus'ga João Batistava'ea pe.

—Kwa, ei ahe Jesus'ga mobatizavo.

¹⁶ Ahe omobatzarẽ Jesus'ga hemi yhya hugwi. Kotihĩ Tupana'ga ipe'ai yvaga ga pe. Kiro Jesus'ga hepiagi Tupana'ga ra'uva ijyvame ojihe. Inambua ja Tupana'ga ra'uva hekoi yvaga hugwi ijyvame ga rehe. ¹⁷ Nanime yvaga hugwi Tupana'ga nhi'igi Jesus'ga mombe'gwovo.

—Agwa'ga ko jira'yra'ga nhiremia'nguhete'ga, ei Tupana'ga. Anhimohē hete ko ji ga rehe, ei ga.

4

Diabo'ga omongo te'varuhu pota Jesus'ga (Marcos 1.12-13; Lucas 4.1-13)

¹ Aerē Tupana'ga ra'uva Jesus'ga rerohoi on-gae'yi me Diabo'ga ti toko ga pyri javo. “Aereki Diabo'ga ga mongo te'varuhu pota,” ei Tupana'ga ra'uva. A'ero ga rerohoi ga rerovahema pevo.

² He'yiva'ea quarenta ko Jesus'ga kiri pevo. A'ea rupi ga ndo'ui arimo ypytunimo no tanhi'i ti ji Tupana'ga pe javo. Quarenta Jesus'ga kirirē pevo ojuka ga ty'ara a'ero.

³ A'ero Diabo'ga ruri Jesus'ga pyri tamongo te'varuhu ji ga javo. Uhurame ga ei Jesus'ga pe:

—Ere'e jipe ndehe: “Jihi ko Tupana'ga ra'yramo.” A'ea nde ei, ei Diabo'ga. Gara'yramo ti ere kia pe ita pe a'ero: “Penhimbote ti a'ero pāoramo nhirembi'uramo.” A'ea ti ere jupe, ei Diabo'ga Jesus'ga pe.

⁴ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Nda'ei po ti ji jupe nehē, ei ga. Ymyahū Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoḡuka hako. Aherembikwatijara e'i:

“Mbatara ua pyvō jate rūi nhande rekoi.

Tupana'ga nhi'imbava rendukatua pyvō nhande rekoi,” e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga.

⁵ Aerē Diabo'ga Jesus'ga rerohoi cidadepyryva pe Jerusalém me a'ero. Yvate pe ga ga rerojiupiri gare'yja'ga jatykahavuhua rehe templo rehe ga

mo'ama japyra rehe. ⁶ Ga rerovahemame pevo ga ei Jesus'ga pe:

—Ere'e jipe ndehe: “Jihi ko Tupana'ga ra'yramo.” A'ea nde ei, ei Diabo'ga. Gara'yramo ti epo japyra hugwi ehia a'ero. Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga po ti nanembohirukarahyi yvyvo nehē. A'ero po ti ndahahyi nde ve nde porame japyra hugwi nehē. A'ereki ymyahū a'ea Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoḡuka hako, ei Diabo'ga Jesus'ga pe. Aherembikwatijara e'i:

“Tupana'ga po ti ojipyrive'ga mondoukari nde pyri nehē.

‘Pea'ngu ti ga,’ e po ti ga ojipyrive'ga pe yvagipeve'ga pe nehē.

‘Pepyhy katu ti ga rerogwovo

tahahyyme'i'i ti ga pe javo,’ e po ti Tupana'ga ojipyrive'ga pe nehē,” e'i aherembikwatijara, ei Diabo'ga Jesus'ga pe.

⁷ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ymyahū Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoḡuka hako. Aherembikwatijara e'i:

“Tupana'ga ko ndepojoykaharete'ga.

Gareaporoḡita rehe jate ti eko.

A'ero po ti ga nde pokogi nehē.

Ejeaporoḡitatehea rehe rūi ti eko

ji poko ti kiro javo tehe Tupana'ga pe,” e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga Diabo'ga pe.

⁸ Aerē Diabo'ga ga rerohoa'javi. Yvate hete pe ga ga rerohei ga rerojiupia yvytyruhua rehe. Pea hugwi Diabo'ga hepiukapavi yvyakotyve'ga ndu-vihava'ga gwyra Jesus'ga pe. Gagwyrakatukatua ga hepiukari no. ⁹ Kiro ga ei Jesus'ga pe:

—A'ea nhaporemo po ti ji imondoi nde ve nehē. Po nde renypy'andurugi jirovai pyteri pe ji mboheteavo nde ko Tupanamo javo, a'ero po ti ji imondopavi nde ve nehē, ei Diabo'ga Jesus'ga pe.

¹⁰ —Satanás, ei Jesus'ga Diabo'ga pe. Nde Tupana rũi. Ejipe'a ji hugwi! Norombohetei po ti ji ndehe nehē. A'ereki ymyahũ Tupana'ga okwati-jaruka ahe ve inoġuka hako. Aherembikwatijara e'i:

“Embohete ti Tupana'ga.
Gaha ndepojkaharete'ga.

Gaha jate ti embohete

ekovo ganhi'iġa rupi jate,” e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga Diabo'ga pe.

¹¹ A'ero Diabo'ga hoi ogwovo Jesus'ga hugwi. Nanime Tupana'gapyrive'ġa yvagipeve'ġa jipiukari Jesus'ga pe ga pokoga mbatera imondovo ga pe.

*Galiléiapeva'ea na'ě Jesus'ga ombo'e
(Marcos 1.14-15; Lucas 4.14-15)*

¹² Aerē ojipe'ġa imombe'ui Jesus'ga pe.

—Ga João Batista'ga mongi cadeia pype ga Tupana'ga nhi'iġa mombe'uro ġwaramo, ei ġa.

A'ea renduvame Jesus'ga hoi ojivya Galiléiapeve'ġa gwyri pe. ¹³ Pevo ga jiji cidade de Nazaré hugwi ogwovo ojipe pe cidade de Cafarnaum me Galiléiapeve'ġa gwyri pe. Cafarnaum tuvi ypihua pyri lago da Galiléia pyri. Pevo ko judeus'ġa nduvi Zebulomva'ea re'yja'ġa Naftaliva'ea re'yja'ġa pavēi. ¹⁴ Pevo Jesus'ga hoi Cafarnaum me. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki

ymyahũ Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea
Isaíasva'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'iġa
mombe'gwovo. Ymyahũ ahe ei hako:

¹⁵ “Pegwyri pe herekoi pehea

– kiroki pehea oho ypiahu pe,' ei Tupana'ga
Zebulumva'ea re'yja'ġa pe Naftaliva'ea
re'yja'ġa pe no.

‘Pegwyra rekoi rio Jordão aherovai.

Ga ei pegwyra pe Galiléia judeus'ġarũive'ġa gwyra
gentios'ġa gwyra.

A'ea ġa ei pegwyra pe,' ei Tupana'ga,” ei ahe.

¹⁶ “Ypytuna ja pe me pe ji kwahave'yma
ġwaramo.

Kiro po ti kojahua ja pe me pe ji kwahava
ġwaramo nehẽ.

Peko pe omanove'ġa ja ji ve ji kwahave'ymame.

Kiro po ti ji jikwahavukari pe me

imbokojahuavo peakagi pe nehẽ,' ei
Tupana'ga,” ei Isaíasva'ea imombe'gwovo
hako.

¹⁷ Omombe'u jipe ahe Jesus'ga hoa Cafarnaum
me. Uvame cidade pe Cafarnaum me kiro Jesus'ga
ġa mbo'embo'ei. Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo
ga ei ġa pe:

—Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi, ei ga. Per-
oijyjijyi ti pejeaporogita pejikokatuavo pejikovo
Tupana'ga nhi'iġa rupi. A'ereki Tupana'ga pe nde-
pia katu ġwerĩ penduvihavuhetero yvya koty
pe mongovo onhi'iġa rupi, ei Jesus'ga ġa pe.

*Jesus'ga omo'emo'ẽ ypy ġwemimbo'eharamo
(Marcos 1.16-20; Lucas 5.1-11)*

¹⁸ Aerẽ Jesus'ga hoi ypiahu pe Galiléia pe
ogwovo yembeyvyra rupi. Ohorame Jesus'ga

mokonha'ğa ndepiagi Simão'ğa André'ğa reheve. Ga ko onhoirũ'ğa. Simão'ğa pe ğa e'i no Pedro. Pirareheva'ero ğwaramo Simão'ğa imombori ipypira pira mboahava tipyhy pira javo. ¹⁹ Ovahemame ğa pyri Jesus'ğa ei ğa pe:

—He pejjo ti ji rupi nhiremimbo'eharamo. A'ero po ti pe ji mombe'ui ojipe'ğa pe nehẽ no. Pira pe peru oji'i. Kiro po ti pe ojipe'ğa mbuhurukari ji pyri nehẽ toko ti ğa Jesus'ğa nhi'ığa rupi javo, ei Jesus'ğa ğa pe.

²⁰ —Kwa, ei ğa.

Nambegwei ğa hoi imboahava reja ogwovo ga rupi okovo garemimbo'eharamo.

²¹ Hehemo'i Jesus'ğa hoi ogwovo yembeyvyra rupi ojipe'ğa ndepiaga Tiagova'ea João'ğa reheve. Ga memei ko onhoirũ'ğa. Ganduva'ğa ko Zebedeu'ğa. Ga pavẽi ğa apygi yharuhua pype japokatua'java oapoa imboahava. Ovahemame ğa pyri Jesus'ğa nhi'īgi Tiagova'ea pe João'ğa pe no toko ti ğa nhiremimbo'eharamo javo. ²² Nambegwei ğa hoi yharuhua reja gwuva'ğa reja no ogwovo Jesus'ğa rupi okovo garemimbo'eharamo.

*Jesus'ğa ombo'e ahe imombiga karugwara
(Lucas 6.17-19)*

²³ Ojipejipea pe Jesus'ğa hogahoi Galiléiapeve'ğa gwyrupu rupi hete ogwovo. Gajatykahai pe ga hogahoi ğa mbo'eavo Tupana'ğa nhi'ığa rehe. Pyryva'ea ga imombe'ui ğa pe Tupana'ğa pe poko katu pota penduvihavuhetero javo.

—Perojijyjijyuka ti pejeaporogita Tupana'ga pe pejikoga ga rehe. A'ero po ti ga pe pokokatu nehē imomboā pendekote'varuhua pe hugwi okovo penduvihavuhuhetero nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

Karugwaraparavuhua Jesus'ga imombipavi ġa hugwi no. Ipopoakare'ŷve'ġa ga ġa mbopopoakari no. Nahā ga rekoi ġapyteri pe.

²⁴ A'ero he'yjuhuve'ġa imombe'umbe'ui nahanahā Jesus'ga ġa pohanogī javo. A'ero Síriapeve'ġa nhaporemō ikwahavi no itetirūave'ġa nderupava Jesus'ga pyri. He'yjuhu karugwara ġa pe. Hahy paravuhu ġa pe no. Anhaġa omongo aha ojipe'ġa ojeaporogita rupi jate ojipe'ae'yma ġa hugwi onhimongyavo Diabo'gapyriva'ea. Ojipe'ġa akaġi pe mbipeuhu ġa mboheagwryryva. Ojipe'ġa nopo'ami. Nomyi tuhē ġa upa. Ga nhaporemō ġa ġa nderuri Jesus'ga pyri topohano ti ga ġa javo. Jesus'ga omombi pa ġa hugwi a'ero ġa mongokatua'java.

²⁵ He'yjuhuve'ġa hoġahoi Jesus'ga rupi onhimongyavo. Uhu ġa ga pyri Galilíapeve'ġa gwyrā hugwi Dez Cidades hugwi no Jerusalém hugwi no Judéapeve'ġa gwyrā hugwi no rio Jordāo aherovaja hugwi no. Nahā ġa nduri ogwoogwovo ga rupi onhimongyavo.

5

*Pyry hete ġa pe, ei Jesus'ga
(Lucas 6.20-23)*

¹ Onhimongyve'ġa ndepiagame Jesus'ga ġiupiri vytyra rehe. Pevo ga apygame garemimbo'ehara'ġa nduri ga pyri tihendu

ganhi'igã javo. ² Ombo'embo'e ga ġa kiro. ³ A'ero ga ehetei ġa pe:

—Pyry hete ġa pe – kiroki ġa e'i ikwahava oyvytera: “Tupana'ga ji pokogame jate po ti ji rekokatui nehẽ.”

Ga erame na ojikheteavo Tupana'ga rehe pyry hete ġa pe.

A'ereki ġanduvihavuhetero Tupana'ga gwepia katu ġa imombyryva ġa pe, ei Jesus'ga.

⁴ Pyry hete ġa pe – kiroki ġa okoveveuhu ojehe'gwovo.

A'ereki ġa ko Tupana'ga remimbohoryva'javaġwama, ei Jesus'ga.

⁵ Pyry hete ġa pe – kiroki ġa oko nhyrõ onhimbohetee'yma.

A'ereki yvya koty Tupana'ga remimon-doaġwama ġa pe ga ero ġwaramo, ei Jesus'ga.

⁶ Pyry hete ġa pe – kiroki ġa oko katu pota hete okoheteavo Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi.

A'ereki ġa ko Tupana'ga remimombyryvaġwama, ei Jesus'ga.

⁷ Pyry hete ġa pe – kiroki ġa ojipe'ġa porogwety.

A'ereki ġa tuhẽ ko Tupana'ga rembiporogwetygaġwama, ei Jesus'ga.

⁸ Pyry hete ġa pe – kiroki ġa gweaporoġita katu Tupana'ga reaporoġita rehe jate xako javo.

A'ereki ġa Tupana'ga repiagaġwama, ei Jesus'ga.

⁹ Pyry hete ġa pe – kiroki ġa onhoarõuka hete ojipe'ġa pe.

A'ereki a'ea Tupana'ga eaḡwama ḡa pe. “Ga ko jira'yra'ḡa,” e po ti Tupana'ga ḡa pe nehē, ei Jesus'ga.

10 Pyry hete ḡa pe – kiroki ḡa pe ojipe'ḡa okote'varuhu.

Ga ndekoro ḡwaramo Tupana'ga nhi'iḡa rupi ojipe'ḡa te'varuhuro ḡa pe.

Pyry hete ḡa pe – kiroki ḡa pe ḡa ite'varuhu.

A'ereki ḡanduvihavuhhetero Tupana'ga gwepia katu ḡa imombyryva ḡa pe, ei Jesus'ga.

11 —Pyry hete pe me ḡa ete'varuhurame pe me. Ga imondorame hahyva'ea pe me pyry hete pe me. Ite'varuhuparavuhuva'ea pe nhaporemō ti ḡa ei pe me o'mbero nehē pe ndekoro ḡwaramo jireheva'ero. Ga erame na pyry hete pe me, ei Jesus'ga ḡa pe.

12 —Pejoryjory hete ti ḡa jigwarairame pe ndehe nahā. A'ereki Tupana'ga gwereko katu pe me yvagi pe ikwepykavuhua pyryheteva'ea. Aerē po ti ga imondoi pe me nehē. A'ereki pe peko ymyahūva'ea ja Tupana'ga nhi'iḡa mombe'uharava'ea ja hahyrame pe me. A'ereki ymyahū aḡwamove'ḡa namonhava'ea ojigwarai Tupana'ga nhi'iḡa mombe'uharava'ea rehe no, ei Jesus'ga ḡa pe.

Jukyra ndogwerekokatua'javi mbatera

(Marcos 9.50; Lucas 14.34-35)

13 —Jukyra omongo katu mbatera imonemukare'yma jupe. Pyry mbatera a'ero, ei Jesus'ga. Peko pe jukyra ja yvyakotyve'ḡa pe ḡa mongokatuavo. A'ereki pe peko katu pendoryndoryvamo ḡapyteri pe Tupana'ga

pyryva repiuka ġa pe Tupana'ga nhi'ġa mombe'gwovo ġa pe nahã po ahe toko hamo javo. Penhi'ġa rendukaturame po ti ġa ndekokatui nehẽ no, ei Jesus'ga ġa pe.

—Po jukyra ndapyryva'javi, marã po ti ahe imombyryva'javi jukyra a'ero nehẽ? Ahe nombyryva'javi tuhẽ jukyra, ei Jesus'ga. A'ero ahe ndopo'rua'javi jukyra. Omombo ahe a'ero. Hehe ahe pyruġi a'ero ohohorame, ei Jesus'ga. Po na jitehe pe ndapepyryva'javi, maranuhũ pe ojipe'ġa mongokatui naerũ? Maranuhũ po ti ji nhimoirũukara'javi pe me nehẽ pehepiuka ti Tupana'ga pyryva ġa pe javo pe me naerũ? ei Jesus'ga ġa pe.

*Peko pe kojahuva'ea'javuhuva'ea, ei Jesus'ga
(Lucas 8.16; 11.33)*

¹⁴ —Peko pe kojahuva'ea'javuhuva'ea vvyakotyve'ġa pe Tupana'ga repiuka ġa pe, ei Jesus'ga. Cidade ituvame vvytyruhua rehe nhande nhaporemõ hepiagi. A'ereki pevo jukwaha upa, ei Jesus'ga. ¹⁵ Imondygame lamparina ahe ndohovapygi lamparina hyrua pyvõ. Pyte'mbia rehe ahe omondo lamparina. Ombokojahu lamparina ongapypeve'ġa pe nhaporemõ a'ero tohepia ti ġa javo, ei Jesus'ga.

¹⁶ —Na jitehe ti pembokojahuuka vvyakotyve'ġa akaġi pe. Marã po pe imbokojahuukari ġa pe? Kiro ji imombe'ui pe me. Peko katu ti Tupana'ga ja pejuvete'ga ja pejikoga ga rehe ġa pokoga. Pendekokatua repiagame po ti ġa ikwahavi Tupana'ga pyryva ga mboheteavo yvagipeve'ga mboheteavo nehẽ Tupana'ga

omombyry ġa javo. Nahã pe Tupana'ga repiukari ġa pe.

Jesus'ga ombo'e Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe

¹⁷ —Tape'ei ti pejiyvvyteri pe: “Jesus'ga uhu yvya koty javo nhande ve. ‘Tapekoa'javi ti Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi,’ e po ti ga nhande ve nehẽ. ‘Tapekoa'javi ti Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea nhi'iġagwera rupi no,’ e po ti ga nehẽ.” A'ea ti tape'ei pejiyvvyteri pe, ei Jesus'ga ġa pe. A'ereki nanongara pe rui javo ji ruri ikwehe, ei ga.

—Ajo ji pe mbo'ekatuavo ahe'eagwera po'rua rehe, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁸ Imombe'ukatuavo ji ei: Moisésva'ea remimbo'eagwera ti ndopavi'i'i nehẽ. Yvaga pave'ymame po ti Moisésva'ea remimbo'eagwera ndopavi'i'i nehẽ. Yvya pave'ymame po ti Moisésva'ea remimbo'eagwera ndopavi'i'i nehẽ. Xunhi'i'iva'ea vehevi po ti ndopavi aheremimbo'eagwera hugwi nehẽ. Aheremimbo'eagwera apiavo ihoi nehẽ. A'ea renonde po ti aheremimbo'eagwera ndopavi nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁹ —Ojipe'ga po ndokopavi Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi. A'ereki ga e'i: “Jara rupi aheremimbo'eagwera rupi ji rekoi. A'ereki a'ea pyry aheremimbo'eagwera. Jara rupi aheremimbo'eagwera rupi ji ndakoi. A'ereki akoja hohe jara koji'i pyry aheremimbo'eagwera,” e po ga. Nahã po ga ojipe'ġa mbo'ei ġa pe hendukatuuka onhi'iġa. Nanongara'ga pe po ti Tupana'ga ei nehẽ: “Ndahuvihavi'i'i ko ga.” Nahã

po ti Tupana'ga ei okovo ġanduvihavuhuhetero ġa ndepiakatuavo nehē, ei Jesus'ga.

—Ojipe'ga po oko Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi nhaporemō ojipe'ġa mbo'ekatuavo hehe ġa pe hendukatuuka aheremimbo'eagwera nhaporemō. Nanongara'ga pe po ti Tupana'ga ei nehē: “Ga ko huvihava.” A'ea po ti Tupana'ga ei okovo ġanduvihavuhuhetero ġa ndepiakatuavo nehē, ei Jesus'ga.

²⁰ —A'e ji pe me a'ero: Koji'i ti peko katu hete pembo'ehara'ġa hohe fariseus'ġa hohe no. Po ġa hohe rūi pe ndekokatui, a'ero po ti Tupana'ga penduvihavuhuhete'ga rūi nehē. A'ero po ti ga napenderohoi yvagi pe nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga omombe'u katu onhoarõe'ŷve'ġa

²¹ —Pekwaha pe nhaneramonhava'ea moġitagwera, ei Jesus'ga. A'ea e'i: “Tapejukai ti ojipe'ġa,” e'i nhaneramonhava'ea moġitagwera. “Po pe ġa jukai, a'ero po ti ojipe'ġa pe nderohoi juiz'ga rovai pyteri pe te'i ti ga pe me nehē: ‘Pehe ti pemento ahe ja kiro pendekote'varuhuro ġwaramo’.” A'ea nhaneramonhava'ea moġitagwera i'ei, ei Jesus'ga.

²² —Jihi reki a'e pe me: Po pe nhi-monha'ngatehei pejikotyve'ga rehe, a'ero po ti ojipe'ġa pe nderohoi juiz'ga rovai pyteri pe te'i ti ga pe me nehē: “Pehe ti pemento kiro pendekote'varuhuro ġwaramo.” Na tuhē po ti nehē, ei Jesus'ga. Pe'e tehe po pe pejikotyve'ga pe: “Ikwahave'ŷheteva'ea!” Po nanongara pe ei ga pe ga mbotegweteavo penhimonha'ngavo ga rehe, a'ero po ti ojipe'ġa pe nderohoi judeus'ġa

moġitahara'ġa ndovai pyteri pe nehē te'i ti ġa pe me: “Pehe ti pemano kiro pendekote'varuhuro ġwaramo.” Na tuhē po ti nehē, ei Jesus'ga. Pe'e tehe po pe pejikotyve'ga pe: “Ndereakwahavihu nde ekovo!” Po nanongara pe ei ga pe ga mbotegweteavo penhimonha'ngavo ga rehe, a'ero po ti Tupana'ga pe mondoukari tata pype hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei Jesus'ga. Na tuhē po ti nehē, ei Jesus'ga.

²³ —A'ero ji ei nde ve: Ereru tehe po nde Tupana'ga pe tamondouka ti ji ikwava'ēhava rehe javo. Herurame po nde erekwahava'ja, jikotyve'ga onhimonha'nga ji rehe javo. Ikwahava'javame ti teremondoi ve Tupana'ga pe a'ero. ²⁴ Eheja ti ikwava'ēhava pyri. Eho na'ē ti ejikotyve'ga pyri gapy'a noġatuavo ejihe ga mbohoryva'java. A'erorame jate ti ejora'ja ikwava'ēhava pyri hehe imondoteheavo Tupana'ga pe, ei Jesus'ga.

²⁵ —Po nde rekote'varuhuro ojipe'ga pe, a'ero po ti ga ei nde ve nehē: “Xaho tuhē ji rupi juiz'ga pyri,” e po ti ga nehē. “Ga pe po ti ji ndete'varuhua mombe'ui nehē te'i ti ga nhandereaporoġita pe javo,” e po ti ga nde ve nehē. Ga nde rerohorame juiz'ga pyri kotihī ti ere ga pe ga ma'ngoma'ngoga ga rupi egwovo. Ere ti ga pe: “Nhande tuhē ti xanhimbovyvy na'ē.” A'ea ti ere ga pe. Po ti nde nerema'ngoma'ngogi ga pehea rupi nehē, a'ero po ti ga nde rerohoahyi juiz'ga pyri. A'ero po ti juiz'ga nde mondoukari guarda'ga pe nehē. Guarda'ga po ti nde mongi cadeia pype nehē. ²⁶ Imombe'ukatuavo ji ei nde ve: A'ea pype po ti nde pytai nehē. Nde

imondokatupave'yname ikwepykava, a'ero po ti guarda'ga nanerenohema'javi nehẽ, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

Taperekoi ti penhimbireko'garũive'ġa, ei Jesus'ga

²⁷ —Pekwaha pe nhaneramonhava'ea moġitagwera, ei Jesus'ga. “Taperekoi ti penhimbireko'garũive'ġa.” A'ea nhaneramonhava'ea moġitagwera i'ei, ei Jesus'ga.

²⁸ —Jihi reki a'e pe me: Kiroki ga hẽa repi-aguhu hẽa rerekopotaheteavo – gareaporogita ite'varuhu. A'ereki hẽa garembirekohẽa rũi. Ga hẽa rerekorame Tupana'ga ei a'ea ko ite'varuhu javo. Na jitehe Tupana'ga ei ite'varuhu javo ga hẽa potaruhurame.

²⁹ —Po ejeakwara pyvõ ejohukoty rũi nde rekote'varuhui, a'ero ti ehekyi ejeakwara imomboha nahã imombiga ejekote'varuhua! ei Jesus'ga. Tiruahũ ti nde ve ndereakwara mombora nehẽ. Po imombore'yma nde neremombigi ejekote'varuhua, a'ero po ti koji'i tiruahũ nde ve nehẽ Tupana'ga nde momborame hahyva'ea ruvihava pype nde rekote'varuhuro ġwaramo. A'ero ji ei nde ve: Koji'i pyry nde imomborame ejeakwara ejekote'varuhua mombiga, ei Jesus'ga ġambote'varuhua mombora pe javo. Nderekote'varuhua pigame po ti Tupana'ga nanemombora'javi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga.

³⁰ —Po epoa pyvõ ejohukoty rũi nde rekote'varuhui, a'ero ti ehaygwe'ro epoa ejihugwi imomboha nahã imombiga ejekote'varuhua! ei Jesus'ga. Tiruahũ ti nde ve ndepoa mombora

nehē. Po imombore'yma nde neremombigi ejekote'varuhua, a'ero po ti koji'i tiruahū nde ve nehē Tupana'ga nde momborame hahyva'ea ruvihava pype nde rekote'varuhuro ġwaramo. A'ero ji ei nde ve: Koji'i pyry nde imomborame epoa ejekote'varuhua mombiga, ei Jesus'ga ġambote'varuhua mombora pe javo. Nderekote'varuhua pigame po ti Tupana'ga nanemombora'javi hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei Jesus'ga.

Ahepohira hembirekoa hugwi

(Mateus 19.3-9; Marcos 10.2-12; Lucas 16.18)

³¹ —Nhaneramonhava'ea moġitagwera e'i: “Kiroki ga opohi ġwembirekohēa hugwi – a'ea ti ga tokwatija na'ē imondovo hēa pe aerē hēa mondovo ojihugwi nehē.” A'ea ahemoġitagwera i'ei, ei Jesus'ga.

³² —Jihi reki a'e pe me: Opohi po ga ġwembirekohēa hugwi ojipe'ga hēa rerekoro ġwaramo, ei Jesus'ga. Po ojipe'ga ndogwerohoi hēa hēarembireko'ga hugwi. Naname hēarembireko'ga opohirame hēa hugwi opohi tehe hēa hugwi. Gapohitehea ndapyryvi Tupana'ga pe, ei Jesus'ga.

—Ga pohiteherame hēa hugwi po ti hēa ojipe'ga rerekopotari a'ero nehē, ei ga. Ga rerekorame hēa ajuajuri a'ero. A'ereki hēa hembireko jitehe jypyve'ga pavēi, ei ga. Hēarembirekoypy'ga reki ite'va hete a'ero, ei Jesus'ga. A'ereki ga hēa mboa-juajuruka opohitehero ġwaramo hēa hugwi, ei ga. Tupana'ga ndopotari nanongara.

—Kiroki ga kirẽ gwereko hẽa – gaha ite'varuhu. A'ereki ga gwereko garembirekohẽa. Tupana'ga ndopotari nanongara no, ei Jesus'ga.

Tapehenoi ti pe'erame, ei Jesus'ga

³³ —Pekwaha tuhẽ pe nhaneramonhava'ea moġitagwera, ei Jesus'ga. Ymyahũ nhaneramonhava'ea moġitagwera i'ei: “Pe'e po pe Tupana'ga renoina: ‘Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ. A'itituhẽva'ea pe kiro ji ei. Tupana'ga ji'ea renduvame ga ei ji ve a'itituhẽva'ea pe ga ei javo.’ Po a'ea pe ei, a'ero na tuhẽ ti peko Tupana'ga pe ndepiagame,” e'i nhaneramonhava'ea moġitagwera, ei Jesus'ga.

³⁴ —Jihi reki a'e pe me: Tapehenoi ti Tupana'ga pe'erame nahã po ti ji rekoi nehẽ javo, ei ga.

—Na jitehe ti tapehenoi Tupana'ga apoa pe'erame a'ero po ti ġa nhinhi'iġa reroviari nehẽ javo, ei ga. Tapehenoi ti yvaga a'ero. A'ereki a'ea ko Tupana'ga apykava nhanderuvete'ga apykava. Pe yvaga henonhame pe Tupana'ga renoi a'ero, ei ga. Nurã ti tapehenoi yvaga pe'erame nahanahã po ti ji rekoi nehẽ javo.

³⁵ —Tapehenoi ti yvya no. A'ereki yvya ko Tupana'ga pya nongava. Nurã ti tapehenoi yvya pe'erame nahanahã po ti ji rekoi nehẽ javo.

—Tapehenoi ti cidade de Jerusalém. A'ereki Jerusalém ko Tupana'ga cidade nhanderuvihavuhuhete'ga cidade. Nurã ti tapehenoi Jerusalém pe'erame nahanahã po ti ji rekoi nehẽ javo.

³⁶ —Tapehenoi ti penhiakaġa. A'ereki tegwete pe me peji'ava mbotehava imotiġa! Tegwete

pe me peji'ava mbotehava imohuna no! Tupana'ga jate oapo pe'ava imotiġa imohuna no, ei Jesus'ga. Nurã ti tapehenoi penhiakaġa pe'erame nahanahã po ti ji rekoi nehẽ javo.

³⁷ —Po ti na pendekopotarame pe'ji ti: “Nahã po ti ji rekoi nehẽ.” A'ea jate ti pe'ji Tupana'ga renonhe'yma ga'apoa renonhe'yma no. Po ti na rõi pendekopotarame pe'ji ti: “Ndakoi po ti ji na nehẽ.” A'ea jate ti pe'ji Tupana'ga renonhe'yma ga'apoa renonhe'yma no. A'ereki ite'varuhuve'ga Diabo'ga pe mbo'e Tupana'ga renonha rehe mbatera renonha rehe no, ei Jesus'ga.

Terejipygi ti ga rehe, ei Jesus'ga
(Lucas 6.29-30)

³⁸ —Pekwaha pe nhaneramonhava'ea moġitagwera, ei Jesus'ga. A'ea e'i: “Po ojipe'ga hekyi ndereakwara, a'ero ti ehekyi gareakwara ejipyga. Po ojipe'ga nde kwari imbo'gwy neranha, a'ero ti embo'gwy garanha ejipyga.” A'ea nhaneramonhava'ea moġitagwera i'ei, ei Jesus'ga.

³⁹ —Jihi reki a'e nde ve: Terejipygi ti ojipe'ga rehe ga rekote'varuhurame nde ve, ei Jesus'ga. Po ga kwari nderetyvapea rehe, a'ero ti ejirova ga pe tokwa ti ga ojipea rehe no javo, ei Jesus'ga.

⁴⁰ —Po ojipe'ga nde rerohoi juiz'ga pyri hekyjukapota ndecamisa nde hugwi ga ite'varuhu ji ve javo juiz'ga pe, a'ero ti a'ea ehekyi ejihugwi imondovo ga pe. Ehekyi ti ojipea imondovo ga pe no epaletó, ei Jesus'ga.

⁴¹ —Po ojipe'ga ei nde ve: “Eroho ti jiapoa ji ve pevo um quilômetro.” Ga erame na nde ve um

quilômetro rehemô'i ti eroho ga'apoa a'ero dois quilômetros. Nahã ti tandepiry ga pe, ei Jesus'ga. ⁴² Po ojipe'ga ei nde ve embuhu ti ji ve javo, a'ero ti emondo ga pe. Po ojipe'ga ei nde ve embuhu'rã ti ji ve javo, a'ero ti emondo'ã ga pe, ei Jesus'ga.

*Pearõ hete ti penhiarõ'e'ÿve'ġa, ei Jesus'ga
(Lucas 6.27-28, 32-36)*

⁴³ —Pekwaha tuhẽ pe nhaneramonhava'ea moġitagwera, ei Jesus'ga. A'ea e'i: “Pearõ hete ti penhiarõ'heteve'ġa. Tapearõi ti penhiarõ'e'ÿve'ġa.” A'ea nhaneramonhava'ea moġitagwera i'ei, ei Jesus'ga.

⁴⁴ —Jihi reki a'e pe me: Pearõ hete ti penhiarõ'e'ÿve'ġa, ei Jesus'ga. Po ġa ndekote'varuhui pe me, a'ero ti penhi'ĩ Tupana'ga pe emombyry ti ġa pe javo, ei Jesus'ga. ⁴⁵ Nahã ti peko katu Tupana'ga ra'yramo yvagipeve'ga ra'yramo tiandepiry ti nhandejuvete'ga ja javo. A'ereki ga pyry hete okote'varuhuve'ġa pe pyryve'ġa pe no, ei Jesus'ga. Pyry hete ga ġa pe oapoa japoi kwara japoi imomboruka ġa pe. Ga pyry ġa pe imongyrukari amana ġa pe. Nahã ga ġa nderekokatui okokatuve'ġa okote'varuhuve'ġa ndeheve, ei Jesus'ga.

⁴⁶ —Po penhiarõ'heteve'ġa jate pe pearõ hete, a'ero Tupana'ga ei pe me: “Pe okote'varuhuve'ġa ja reki penhiarõ'heteve'ġa aromo penhiarõ'e'ÿve'ġa arõ'e'yma.” Nahã ga ei pe me. A'ereki okote'varuhuve'ġa – kiroki ġa omono'ono'oġuhũ itambere'ia governo pe – ġa na jitehe oarõ oarõ'heteve'ġa jate, ei Jesus'ga.

47 —Po pe nhi'igatui pejikotyve'ga pe jate pendoryndoryvamo ga ndehe, a'ero ojipe'ga hohe rui pe ndekokatui reki. A'ereki Tupana'ga kwahave'yve'ga onhi'igatu ojikotyve'ga pe jate gworygworyvamo ga ndehe no, ei Jesus'ga.

48 —Pearõ hete ti ga nhaporemo penhiarõheteve'ga penhiarõe'yve'ga ndeheve. Nahã po ti pe ndekopyryvamo pejuvete'ga javijitehe yvagipeve'ga javijitehe nehẽ, ei Jesus'ga.

6

Imondoteherame ti terekoi okokatu'ãve'ga ja, ei Jesus'ga

1 —Tape'ei ti pejiyvyteri pe: “Nahanahã po ti ji rekokatui jirekokatua repiuka ojipe'ga pe. A'ero po ti ga ji mboheteri nehẽ.” A'ea ti tape'ei. Po pe ndekokatui tanhimbohete ti ga javo. Po pe ndekokatui a'ea rehe jate, a'ero po ti penduvete'ga yvagipeve'ga nomondoi pendekokatua kwepykava pe me nehẽ, ei Jesus'ga.

2 —Nurã imondoteherame imbatere'yve'ga pe ti terekoi okokatu'ãve'ga ja. A'ereki ojatykahava pype ga omondo tehe imbatere'yve'ga pe cidade rapea rupi no. A'ereki pevo he'yjuhuve'ga ohoho jipi ga ndepiaga ga imondorame. A'ero ga ndepiagame ga ga mboheteri. Ganemimbohetea jate ikwepykava okokatu'ãve'ga pe, a'e ji imombe'ukatuavo pe me, ei Jesus'ga. Tupana'ga po ti nomboheteri okokatu'ãve'ga imondoe'yma ga pe ganemimondotehea kwepykava a'ero nehẽ, ei Jesus'ga.

3 —Imondoteherame imbatere'ỹve'ğa pe ti teremboukwahavi ojipe'ğa pe a'ero.
 4 Tokwahavyme ti ға. Nderuvete'ға reki gwepia pa neremimondonhimima. Ga tuhē po ti omondo neremimondotehea kwepykava nde ve nehē, ei Jesus'ға.

Nahã ti pe'ji penhi'igame Tupana'ға pe, ei Jesus'ға

(Lucas 11.2-4)

5 —Tapekoi ti okokatu'ãve'ğa ja penhi'igame Tupana'ға pe. A'ereki ikatu hete ға pe ға amame ojatykahava pype cidade rapea pehai pe no onhi'iga Tupana'ға pe. A'ereki ға nhi'igame Tupana'ға pe he'yjuhuve'ға gwepia ға mboheteavo oko katu ға javo, ei Jesus'ға. Ganemimbohetea jate oko ikwepykava okokatu'ãve'ға pe, a'e ji imombe'ukatuavo pe me, ei Jesus'ға. Tupana'ға po ti nombohetei okokatu'ãve'ға imondoe'yma ға pe ғанhi'iga kwepykava a'ero nehē, ei Jesus'ға.

6 —Ndehe reki, enhi'igame Tupana'ға pe, nde tehe ti eho enhonga pe hyrua pype hovapytyma. Pevo ti enhi'ĩ nhimi ejuvete'ға pe Tupana'ға pe. Ga gwepia pa reki. A'ero po ti ga ikwahavi nenhi'inhimima ojive nehē. A'ero po ti ga imondoi nenhi'iga kwepykava nde ve nehē, ei Jesus'ға.

7 —Penhi'igame Tupana'ға pe ti tapenhi'inhi'itehei, ei Jesus'ға. Tupana'ға kwahave'ỹve'ğa ja rūi ti penhi'ĩ ға pe. A'ereki onhi'igame Tupana'garūiva'ea pe ғwemimbohetebara pe ға onhi'imbukuhu jupe. “A'ero po ti turi pyryva'ea nhande ve nehē,” ei ға novĩa ikwahave'yma, ei Jesus'ға.

8 Tapekoi ti ġa ja a'ero. A'ereki penduvete'ga okwaha pendekoa ġwiġwia ti ġa togwereco javo. Peoporanduva renonde ga hugwi ga okwahavipe pe mbatere'ymame, ei Jesus'ga.

9 —Marã po ti pe nhi'iġi Tupana'ga pe a'ero? Kiro ti ji imombe'ui pe me. Penhi'iġame nhan-deruvete'ga pe Tupana'ga pe nahã ti pe'ji ga pe: “Apĩ, yvagipeva'ero nde ereko katu hete.

Tanerenoiġatu ti ġa nhaporemo a'ero
nde mboheteavo ga ko Tupanete'ga javo nde ve.

10 Herejo ti yvyakotyve'ġa nduvihavuhetero ekovo.

Nde nhi'ĩpo'ru ġa yvagi pe
okovo neremimbotarimova'ea rupi.

Na jitehe kiro ti ġa tanenhi'ĩpo'ru avo no yvya koty okovo neremimbotarimova'ea rupi.

11 Embuhuruka ti ore ve mbatera jipi toro'u ti a'ero.

12 Ore ndorokwahava'javi ojipe'ġa ndekote'varuhua orojihe henonhe'yma.

Na jitehe ti orerekote'varuhua emombo ore hugwi ikwahava'jave'yma henonhe'yma.

13 Satanás'ga ore mongo te'varuhu pota.

Toremongote'varuhuukari ti ga pe.

Ore poko ti toronhi'ĩpo'ruyme ti Satanás'ga orokoe'yma garemimbotarimova'ea rupi.

A'ereki ndehe ko yvyakotyve'ġa nduvi-havuhetero ereko.

Ndehe ndepopoaka.”

Nahã ti pe'ji penhi'iġame Tupana'ga pe, ei Jesus'ga ġa mbo'eavo.

14 —Nahã ji pe mbo'ei tapekwahava'javi ti ojipe'ğa ndekote'varuhua pejihe javo. Pe ikwahava'jave'ymame ġandekote'varuhua pejihe henonha'jave'ymame po ti penduvete'ga omombo pendekote'varuhua pe hugwi ikwahava'jave'yma henonhe'yma nehẽ. 15 Po pe ikwahava'javi ġandekote'varuhua pejihe henonha'java, a'ero po ti penduvete'ga nomombori pendekote'varuhua pe hugwi ikwahava'java nehẽ, ei Jesus'ga.

Ti'uyme ti timbohete ti Tupana'ga javo, ei ahe

16 —Pe'e po pe: “Ti'uyme ti kiro timbohete ti Tupana'ga javo.” A'ea po pe ei i'ue'yma. Nahã i'ue'ymame ti tapekoi okokatu'ãve'ğa ja. A'ereki i'ue'ymame ġa okoveveuhu'ã gwova rerekokatue'yma hahy nhande ve javo. Nahã ġa ndekoi i'ue'ymame tokwaha ti ojipe'ğa nhande i'ue'ymame javo. A'ereki ġa e'i oyvyteri pe: “Ikwahavame po ti ġa nhande mbohetei ġa oko katu Tupana'ga mboheteavo i'ue'yma javo.” Ganemimbohetea jate ikwepykava okokatu'ãve'ğa pe, a'e ji imombe'ukatuavo pe me, ei Jesus'ga. Tupana'ga po ti nombohetei okokatu'ãve'ğa imondoe'yma ġa pe i'ue'yma kwepykava a'ero nehẽ, ei Jesus'ga.

17 —Ndehe, tambohete ti Tupana'ga javo ndere'ui po nde. Po a'ea rehe nde ndere'ui, a'ero ti emongy nhandya e'ava rehe. Ejovahei ti no. 18 A'ero po ti ndiukwahavi ojipe'ğa pe nde i'ue'ymame. Nderuvete'ga reki gwepia pa. A'ero po ti ga ikwahavi nde i'ue'ymame nehẽ. A'ero po ti ga imondoi i'ue'yma kwepykava nde ve nehẽ, ei Jesus'ga.

*Ikatuheteva'ea yvagi pe
(Lucas 12.33-34)*

19 —Tapemono'ono'oġuhūi ti pejive he'yjuhuva'ea ikatuva'ea avo yvya koty. A'ereki avo aryry'ia ombote'va aheapoa. Jypopo aheapoa avo no. Iporomive'ġa uhuraha aheronga pe imima aheapoa avo no, ei Jesus'ga. 20 Pejiko ti Tupana'ga rehe pejikokatuavo pejikovo garemimbotarimova'ea rupi jate. Nahā po ti pe pemono'ono'oġatu pejive ikatuheteva'ea yvagi pe nehē. Aryry'ia nombote'varuhui aheapoa yvagi pe. Nomombupugi aheapoa pevo no. Iporomive'ġa ndohoi yvagi pe imima aheapoa, ei Jesus'ga. 21 Nurā ji ei pe me: Pejiko hete ti Tupana'ga rehe pejikokatuavo pejikovo garemimbotarimova'ea rupi jate. Po avo yvya koty peapoa uvame, a'ero yvyakotyva'ea rehe pe pemondo pejeaporogita imohina jipi. Po yvagi pe peapoa uvame, a'ero yvagipeva'ea rehe pe pemondo pejeaporogita imohina jipi, ei Jesus'ga.

Ndereakwara ko lamparina ja nde ve, ei Jesus'ga.

(Lucas 11.34-36)

22 —Ndereakwara ko lamparina ja nde ve, ei Jesus'ga. Ndereakwakaturame po ti nde hepiakatui egwovo kojahua rupi ikwahava nehē. Na jitehe ndereaporogitaturame ekovo pota Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi po ti nde rekokatukwahavi nehē, ei Jesus'ga.

23 —Ndereakwate'varuhurame po ti nde nderehepiagi egwovo ypytuna rupi ikwahave'yma nehē. Na jitehe ndereaporogitate'varuhurame

ekopotare'yma Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi po ti nde nderekokatukwahavi nehē, ei Jesus'ga. Ejeaporogita katu ti a'ero. Po nde nandeaporogitakatui, a'ero po ti nde nderekokatukwahavi'i'i ekote'varuhuavo nehē! ei Jesus'ga ġa pe.

Tegwete ahe ve Tupana'ga arōhava ahe mbatera arōheterame

(Lucas 16.13; 12.22-31)

²⁴ —Tiruahū ahe poravykyrame mokonha'ġa pe opojkahara'ġa pe. Po ahe oporavyky mokonha'ġa pe, a'ero po ahe ojipe'ga arōhetei ojipe'ga arōe'yma. Ovy'a hete po ahe onhimiarōve'ga rehe ojipe'ga koty ojirovage'yma.

—Na jitehe ahe nonhi'īpo'rukatui Tupana'ga ovy'aheterame itambere'ia rehe. Tupana'ga potaheterame ahe ndovy'ahetei itambere'ia rehe. Itambere'ia potaheterame ahe ndojirovagi Tupana'ga koty, ei Jesus'ga.

²⁵ —Nurā ji ei pe me: Tape'aġataruhui ti mbatera rehe. Tape'ei ti: “Maramarā po ti ji rekoi nehē? Gara po ti ji a'u nehē? Ahā po ti ji ve nehē. Gara po ti ji amongi nehē? Aerē po ti jipira itoropavi nehē.” Tape'ei ti nahā penhi'aġataruhue'yma.

—Tapekouhui ti penhimbi'ua rehe, ei Jesus'ga. Tupana'ga pe apo. A'ero po ti ga imondoukari pe me mbatera nehē to'u ti ġa javo. A'ereki Tupana'ga pe koji'i pyry pendekoa. Tapekouhui ti pejipira rehe. Oapo ga penda'oa. A'ero po ti ga imondoukari pepira pe me nehē. A'ereki Tupana'ga pe koji'i pyry penda'oa, ei Jesus'ga.

²⁶ —Pehepia ti gwyrā'ia ikwahava. Notymi ojive gwyrā'ia. Ndohetygi ġwemityma i'gwovo a'ero.

Nomono'oġi mbatera opoitava ryrua pype aerē po ti ti'u javo. O'u reki gwyra'ia. A'ereki pendu-vete'ga yvagipeve'ga ouka jupe. Pe me ga ei: “Koji'i ji rekohetei pe ndehe,” ei Tupana'ga pe me. Nurā po ti ga imondoi pe me nehē no, ei Jesus'ga.

²⁷ —Pe'aġataruhu po pe javo: “Koji'i po ji nhimomboakari hamo. Um meio metro po ti ji nhimomboakara'javi nehē.” Nahā po pe ei. Pe'aġataruhu po pe a'ea rehe javo novīa. Napen-himomboakara'javi tuhē po ti pe nehē, ei Jesus'ga.

²⁸ —Tape'aġataruhui ti pejipira rehe no gara po ti amongi nehē javo. Pehepia ti yvoty'ria nhuhū me. Henhui onhimomboaka onhimongyavo yvoty'ria. Ndoporavykyi ipyhyga i'gwovo. Ndoapoi opi'ria. ²⁹ A'e ji pe me: Ymya aheruvihavuhuva'ea Salomāova'ea omongi tapy'ynhapipyryva jipi. Ikatu hete tuhē ahepipyryva onhimongyavo. Ahepipyryva hohe reki yvoty'ria ikatuhetero. ³⁰ Tupana'ga ombokatu ipira nhungwavuhua pira okovo hehe. Nhungwavuhua horyory nhuhū me kiro. Ko'emame ahe omombo nhungwavuhua tata pype tamohendy ti tata javo. Nombokwara'ari nhungwava.

—Koji'i Tupana'ga pe arōi imondoukari tapy'ynhapira pe me pemongi ti javo. Xunhi pe pejiko ga rehe! ei Jesus'ga.

³¹ —Tape'aġataruhui ti. Tape'ei ti: “Gara po ti ti'u nehē? Gara po ti timongi nehē?” A'ea rūi ti pe'ji. ³² A'ereki a'ea rehe nhaporemō judeus'ġarūive'ġa gentios'ġa nhaġataruhu jipi – kiroki ġa ndojikogi Tupana'ga rehe. Tape'aġataruhui ti hehe a'ero. A'ereki

penduvete'ga yvagipeve'ga okwaha pe mbatere'ymame togwereko ti ġa ġwiġwia nhaporemo javo, ei Jesus'ga.

³³ —Tupana'ga ko penduvihavuhuhetea. Pe-jirokwa ti pejikovo ganhi'iġa rupi gaha ko jiruvihavuhuhetea tuhē javo, ei Jesus'ga. Kiroki a'ea rehe Tupana'ga omondo gweaporogita imohina – a'ea rehe jitehe ti pemondo pejeaporogita imohina no. Pe ndekorame na po ti Tupana'ga imbuhupavi mbatera pe me nehē togwereko paravuhu ti ġa javo, ei Jesus'ga. ³⁴ Nurā ti tape'aġataruhui ko'emameva'ea rehe. Tape'ei ti: “Marā po ti ji ve ko'emame?” Tape'ei ti na. Ko'emame po ti Tupana'ga pe pokogi nehē no. Nane'ymi hekoi tiruahūva'ea aġwamo ko'emame jipi. Kiroġwe tape'aġataruhui ti ko'emameva'ea rehe, ei Jesus'ga.

7

Tape'epe'ei ti ġa pe, ei Jesus'ga (Lucas 6.37-38, 41-42)

¹ —Tape'epe'ei ti ojipe'ġa pe: “Nahanahā ġa okote'varuhu.” Tape'euhui ti a'ea. A'ero po ti Tupana'ga nde'i a'ea pe me nehē, ei Jesus'ga. ² Pe epe'erame ojipe'ġa pe na jitehe po ti Tupana'ga eahyi pe me nehē. Pe imondorame hahyva'ea ojipe'ġa pe na jitehe po ti Tupana'ga imondoi hahyva'ea pe me nehē, ei Jesus'ga. Pe ekaturame ġa pe na jitehe po ti Tupana'ga e'i katu pe me nehē, ei Jesus'ga.

³ —Ereko te'varuhu nde ejikotyve'ga pe. A'ero nde ei ga pe: “Hay'iuhua oko ndereakwari pe,” ere nde. Maranameuhū nde euhui a'ea ga pe

ndokokatui ga javo? Jihi a'e reki nde ve: Okyta reki oko ndereakwari pe! ei Jesus'ga. Nahã ji ei nde ve nde koji'i ereko te'varuhu ga hohe javo. Nde nderekwahavi reki ejekote'varuhua naerũ? ei Jesus'ga.

⁴ —Maranameuhũ nde euhui ejikotyve'ga pe naerũ? Tere'ei ti ga pe a'ero: “Na ji hekyi hay'iuhua ndereakwara hugwi.” Tere'ei ti nahã okyta rekorame ejeakwari pe naerũ. ⁵ A'ereki nde nderehepiakatui ve hekyita gareakwara hugwi okyta pytarama ejeakwari pe. Okokatu'ãva'ea ko nde! A'ereki okyta rerekoe'ỹva'ea ja nde ere'e: “Ji ndarekoi jireakwari pe,” ere nde. Ehekyi naẽ ti okyta ejeakwara hugwi. A'ero po ti nde hepiakatui hekyita hay'iuhua gareakwara hugwi nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.

A'ea Jesus'ga ei epohi naẽ ti ete'varuhua hugwi kirẽ ga pokoga javo.

⁶ —Kiroki Tupana'ga apoa pyryva'ea – a'ea ti tapemondoi nhaḡwatiḡa pe, ei Jesus'ga. Tape-mondoi ti mbo'yra pérolas apopyra pyryva'ea porcos pe, ei Jesus'ga. A'ereki porcos ndokwahavi pyryva'ea nhaḡwatiḡa pavẽi. Po ti pe imondoi jupe, a'ero po ti ipyrũpyruḡi hehe, ei Jesus'ga. Ivaga pendovai po ti pe hu'ui nehẽ no.

A'ea Jesus'ga ei ḡa pe tapemondoi Tupana'ga nhi'iḡa imombe'gwove'ỹ Tupana'ga arõe'ỹve'ḡa pe javo. A'ereki ḡa ndokwahavi pyryva'ea.

*Tupana'ga pe ti peporandurandu, ei Jesus'ga
(Lucas 11.9-13)*

⁷ —Penhi'iḡame Tupana'ga pe ti peporandurandu ga pe pejikovo. A'ero po ti Tupana'ga

imondoukari pe me nehē. Pehekaeka ti tihepia ti javo. A'ero po ti pe hepiagi nehē. Pekwapekwa ti porta rehe pejikovo taho ti ji jurukwara rupi javo. A'ero po ti pe hoi hupi nehē, ei Jesus'ga. ⁸ A'ereki kiroki ġa onhi'ĩ Tupana'ga pe ore poko javo – ġa pe nhaporemo Tupana'ga omondouka okovo imombyryva iporanduve'ġa pe hekahara'ġa pe okwaokwave'ġa pe, ei Jesus'ga.

⁹ —Po penda'yra'ga ei pe me embuhu ji ve pão javo, a'ero ita rüi po pe imondoi ga pe pejikovo garuvamo. ¹⁰ Po penda'yra'ga ei pe me embuhu ji ve pira javo, a'ero mboja rüi po pe imondoi ga pe, ei Jesus'ga. ¹¹ Ite'varuhue'ÿva'ea ja po pe pekwhaha imondovo peja'yra'ġa pe. Peko te'varuhu pe reki. Po pe ġanduvamo pekwhaha imondovo peja'yra'ġa pe, a'ero koji'i penduvete'ga yvagipeve'ga pyryheteve'ga ikwahahetei pyryheteve'ea imondovouka pe me pe poranduvame ga pe, ei Jesus'ga.

¹² —Pe'e po pe pejiyvyteri pe: “Po ojipe'ġa oko katu nhande ve nhande pokoga hamo.” Po nahã pe ipotari, a'ero na jitehe ti peko katu ġa pe ġa pokoga jipi no. A'ereki a'ea rehe jitehe Moisésva'ea ombo'e Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea pavēi, ei Jesus'ga.

Mokonhava'ea pehea
(Lucas 13.24)

¹³ —Ndipypiriva'ea ko porta Tupana'ga ronga apoa, ei Jesus'ga. Peho ti ndipypiriva'ea rupi a'ero. A'ereki ipypiva'ea ko hahyva'ea ruvihava apoa porta. Pehea hahyva'ea ruvihava viaramo a'ea

ipypiva'ea no. He'yjuhuve'ga oho ipypiva'ea rupi, ei Jesus'ga.

Nahã Jesus'ga ei. A'ereki he'yjuhuve'ga ndopohipotari okote'varuhua hugwi okovo gwemimbotarimova'ea rupi. A'ero po ti ga hoi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ.

¹⁴ —Tupana'ga ronga apoa porta ko ndipypiriva'ea, ei Jesus'ga. Pehea garonga viaramo a'ea ndipypiriva'ea no. Ohorame a'ea rupi po ti ga ndekoi ga pyri avuirama nehẽ, ei ga. Ndahe'yive'ga hepiagi ndipypiriva'ea ogwovo hupi, ei Jesus'ga.

Nahã Jesus'ga ei. A'ereki ndahe'yive'ga opohi pota okote'varuhua hugwi okovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi. Opohirame po ti ga hoi ga pyri upa avuirama nehẽ.

Penhimboko'i ti Tupana'ga nhi'igaatyviva'ea mombe'uhara'ga hugwi, ei Jesus'ga

(Mateus 12.33-37; Lucas 6.43-44)

¹⁵ —Penhimboko'i ti Tupana'ga nhi'igaatyviva'ea mombe'uhara'ga hugwi. Uhurame pe pyri ga oko nhyrõ okokatuve'ga ja ovelha ja novã. Ga ndokonhyrõi reki pe moandyandyita ja'gwara'java'ea ja lobo ja. Na tuhẽ ga ndekoi pe mbote'varuhupota, ei Jesus'ga. ¹⁶ Gandekoa repirepiagame po ti pe nhimombaragwahavi ga ndehe nahanahã ga ndekote'varuhui nhande moandyandyita javo, ei Jesus'ga.

—Yva'ia repiagame ahe okwaha i'yva. A'iti tuhẽ! Ahe ndoykyi figo gwaka'gwa'yva hugwi. A'ereki gwaka'gwa'yva figo'yva rui figueira rui, ei

Jesus'ga. Na jitehe ahe ndoykyi uva ka'api'iuhua hugwi. A'ereki ka'api'iuhua uva'yva rūi videira rūi, ei Jesus'ga. Yva'ia repiagame ahe ikwahavi i'yva a'ero.

—Na jitehe ġandekoa repiagame ahe ikwahavi. Gandekokatua repiagame ahe ikwahavi ġandeaporogitapyryva. Gandekote'varuhua repiagame ahe ikwahavi ġandeaporogitate'varuhua, ei Jesus'ga.

¹⁷ —Na jitehe i'yvakatuapora ko yva'ikatua. I'yvate'varuhuapora ko yva'ite'varuhua, ei Jesus'ga. ¹⁸ Tegwete yva'ikatua i'yvate'varuhua rehe. Tegwete yva'ite'varuhua i'yvakatua rehe, ei Jesus'ga. ¹⁹ Po i'yva ndogwerekoi yva'ikatua, a'ero ahe imbo'ari imondovo tata pype, ei Jesus'ga. ²⁰ Ahe okwaha i'yva. A'ereki ahe gwepia herekorange yva'ia ojihe.

—Na jitehe ahe Tupana'ga nhi'igaa tyviva'ea mombe'uhara'ġa kwahavi. A'ereki ahe gwepia ġandekoa nahanahã ġa ndekote'varuhui javo, ei Jesus'ga.

Tupana'ga okote'varuhuve'ġa nduvihavuhuhete'ga rūi

(Lucas 13.25-27)

²¹ —Kiroki ġa e'i tehe ji ve: “Ndehe ko orepojy kaharetero. Ndehe ore orombohete” – ġahã po ti ndohoi yvagi pe ojikoge'yma ji rehe imomborukare'yma okote'varuhua nehẽ, ei Jesus'ga. Jiruva'ga yvagipeve'ga po ti ġanduvihavuhuhete'ga rūi ojikoty'are'yma ġa pavẽi nehẽ, ei Jesus'ga. Kiroki ġa oko gareaporogita rupi – ġahã po ti oho pevo

ojikoga ji rehe imomboruka okote'varuhua nehē. Ganduvihavuhuhetero po ti ga oko a'ero ojikoty'a ġa pavēi nehē, ei Jesus'ga.

²² —Aerē mbapava koty po ti Tupana'ga okokatuve'ġa mbuhurukari ojipyri ġa mongovo avuirama nehē, ei Jesus'ga. Okote'varuhuve'ġa po ti ga ġa mondoukari hahyva'ea ruvihava pype ġa mombyta avuirama nehē, ei Jesus'ga. Ga ġa mondoukarama hahyva'ea ruvihava pype po ti ġa eġa'ei nde ko orepojykaharetero javo ji ve onhimongyavo nehē: “Oromombe'u ore Tupana'ga nhi'ġa ġa mbo'eavo hehe nahanahā Jesus'ga ei javo,” e po ti ġa ji ve nehē. “Kiroki ġa pe Diabo'gapyriva'ea oko te'varuhu anhaġa – ġa hugwi orombojipe'a ore anhaġa Jesus Cristo'ga pe mbojipe'a javo jupe. Oroapo ore ahemonhimomby'aheteva'ea he'yjuhuva'ea Jesus'ga oapouka ore ve javo,” e po ti ġa ji ve nehē, ei Jesus'ga. ²³ A'ero po ti ji ehetei imombe'ukatuavo ġa pe nehē: Peko pe ambotehero ji hugwi pejikoangave'yma jireheva'ero. Pejipe'a ti ji hugwi pejigwovo. A'ereki nane'ymi pe pekote'varuhu. A'ea po ti ji ei ġa pe nehē, ei Jesus'ga.

Ahe ko onga apohara'ġa ja
(Lucas 6.47-49)

²⁴ —Kiroki ġa nhinhi'ġa rendu katu okovo nhinhi'ġa rupi – kiroki a'ea ji amombe'u ko – ġa pe ji ei ikwahapyra'ġa. A'ereki ġa ko onga apohara'ġa ja – kiroki ga oapo ġwonga hyvykoita imohina itauhua rehe, ei Jesus'ga. ²⁵ Aerē amana ikyreteuhui. Hehanhuhũ yhya a'ero ua garonga

pyri yvya atyma. Yvytua turuhui no. Ipopoaka yvytua garonga rehe novĩa. Ndo'ari reki garonga. A'ereki imondovo itauhua rehe ga oapo imohina, ei Jesus'ga.

²⁶ —Jara'ğa – kiroki ğa nanhirendukatui okoe'yma nhinhi'iğa rupi – ğa pe ji ei ikwahave'yve'ğa. A'ereki ğa ko onga apohara'ga ja – kiroki ga oapo ɣwonga imondoteheavo y'ytiga rehe jate imohina, ei Jesus'ga. ²⁷ Aerẽ amana ikyreteuhui. Hehanhuhũ yhya a'ero ua garonga pyri yvya atyma. Yvytua turuhui no. Ipopoaka yvytua garonga rehe imbovavavava imbo'a. O'arahy upa garonga, ei Jesus'ga.

Jesus'ga ombo'e ға huvihavuhete'ga ja

²⁸ Jesus'ga a'ea mombe'upavirẽ pevove'ğa nhimomby'ai garemimbo'ea rehe. ²⁹ A'ereki ga tuhẽ okwaha hete ға mbo'eavo huvihava'ga ja. Gambo'ehara'ğa ja rũi – kiroki ға ombo'e Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe – ға ja rũi ga ға mbo'ei a'ero.

8

Jesus'ga omoka'ẽ ahejagwa (Marcos 1.40-45; Lucas 5.12-16)

¹ Jesus'ga jyvire yvytyruhua hugwi ogwovo he'yjuhuve'ğa hoi ga reviri ogwovo ga rupi. ² Ijaijauhuve'ga ruri Jesus'ga pyri ɣwenypy'anduruga jihoheva'ero ji poko javo. Jesus'ga renoina nde ko jipojykaharetero javo ga ei:

—Nde eremoka'ẽ kwaha jijagwa ji hugwi. Po nde imoka'ẽpotari jijagwa, a'ero po ti nde imoka'ẽi nehẽ, ei ga Jesus'ga pe.

³ A'ero Jesus'ga jipoapyhoi opokoga ga rehe. E'i ga ga pe:

—Apota ji. Eka'ẽ ga hugwi! ei Jesus'ga.

Kotihĩ ika'ẽi ga hugwi a'ero.

⁴ Jesus'ga e'i ga pe:

—Teremombe'ui tuhẽ ti ojipe'ga pe, ei ga. Eho ti ejipiuka ikwava'ẽhara'ga pe oka'ẽ jijagwa javo. Emondo tehe ti mbatepyryva ga pe tokwava'ẽ ti ga Tupana'ga pe okovo Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi. Nde imondorame ga pe po ti pevove'ga nde repiagi nehẽ. A'ero po ti ga ikwahavi nehẽ gajagwa oka'ẽ javo, ei Jesus'ga ga pe.

Jesus'ga omombi karugwara soldadova'eapyriva'ea hugwi

(Lucas 7.1-10)

⁵ Jesus'ga vahemirẽ Cafarnaum me romano'ga soldados'ga nduvihava'ga ruri Jesus'ga pyri. Ovahẽ ga Jesus'ga pyri topoko ti Jesus'ga jipyrive'ga javo. ⁶ Jesus'ga renoina jipojykaharetero ko nde javo ga ei Jesus'ga pe:

—Jipyrive'ga itetirũa hete onhinoğa nhironga pe. Nomyinha'javi ga. Hahy hete ga pe no, ei ga Jesus'ga pe.

⁷ A'ero Jesus'ga ei:

—Aho po ti ji ga pyri imombiga ga hugwi a'ero kiro, ei ga.

⁸ A'ero soldados'ga nduvihava'ga ei Jesus'ga pe:

—Jipojykaharetero nde ji hohe ereko huvi-havamo, ei ga. A'ero ji nda'ea'uvi eho ti nhironga pe ga repiaga jave'yma nde ve. Terehoa'javi ti ga repiaga. Irupeuhu ti emondo epopoakara nhironga pe imombiguka karugwara jijipyrive'ga hugwi. A'ero po ti ga nhimohigatui nehẽ.

⁹—Akwaha ji ndepopoakara mondoa irupeuhu, ei ga Jesus'ga pe. A'ereki na jitehe ji amondo soldados'ga jipi. Jiruvihava'ga ji mondoi no nahanahã eapo javo. A'ero ji rekoĩ ganhi'ĩga rupi. Jihi soldados'ga nduvihavamo ako no. Ojipe'ga pe ji ei: Eho nahanahã japovo pevo ji ve. A'ero ga hoi okovo nhinhi'ĩga rupi. Ojipe'ga pe ji ei: Ejo nahanahã japovo avo. A'ero ga ruri okovo nhinhi'ĩga rupi. Jijipyrive'ga pe ji ei: Nahã eapo. A'ero ga japoi, ei soldados'ga nduvihava'ga Jesus'ga pe.

¹⁰ Ga renduvame Jesus'ga nhimomby'ai. Kiroki ġa oho Jesus'ga rupi – ġa pe Jesus'ga ei:

—Soldados'ga nduvihava'ga ojiko hete tuhẽ ji rehe! Jire'yja'ġa hohe israelitas'ġa hohe ga ojiko ji rehe! a'e ji pe me imombe'ukatuavo, ei Jesus'ga. ¹¹ A'e ji pe me: He'yjuhuve'ġa po ti uhu kwara ipora hugwi kwara ihoa hugwi no ua Tupana'ga ronga pype yvagi pe nehẽ – perope Tupana'ga oko nhanderuvihavuhetero. Nahã po ti ġa nduri oapyga Abraãova'ea pyri Isaqueva'ea pyri no Jacóva'ea pyri no oina nehẽ ti'u ti Tupana'ga ronga pype javo, ei Jesus'ga. ¹² Ojipe'ga po ti uhu garonga pype hamo novia israelitas'ġa. Nduri po ti ġa ipype nehẽ ojikoge'yma ġwaramo Tupana'ga rehe. Tupana'ga nomongiukari ġa ġwonga pype nehẽ ġa momboa ypytunahiva pype nehẽ. Pevo

po ti ġa jehe'oi ojihe onhimonha'ngavo hahyrame ojive nehē, ei Jesus'ga.

¹³ Soldados'ġa nduvihava'ga pe Jesus'ga ei:

—Ejivyra'ja ti enhonga pe a'ero. Ererovia hete nde jipopoakara. A'ero ndepyrive'ga nhimohiġatui kiro, ei Jesus'ga ga pe.

A'ea Jesus'ga erame gapyrive'ga nhimohiġatui a'ero.

Jesus'ga omombi pa he'yjuhuva'ea tetirūa
(*Marcos 1.29-34; Lucas 4.38-41*)

¹⁴ Aerē Jesus'ga hoi Simão Pedro'ga rongga pe. Ovahemame ga Pedro'ga rembirekohēa yhēa repiagi. Onhino hēa otetiruano. A'ereki o'a hete hēa rehe. ¹⁵ A'ero ga pokogi hēapoa rehe. Hēa hugwi ipigi a'ero. A'ero hēa vyri reki ogwovo herua mbatera ga pe to'u ga javo.

¹⁶ Aerē kwara ihoi. A'ea rupi ġa ġa nderuri Jesus'ga ti tombojipe'a anhaġa ġa hugwi javo. A'ero Jesus'ga nhi'iġi Diabo'gapyriva'ea pe anhaġa pe imbojipe'avo ġa hugwi. Karugwara ga imombimombipavi itetirūave'ġa hugwi no.

¹⁷ Opohano ga ġa. Nahā hekoi Tupana'ga nhi'īpo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo. A'ereki a'ea mombe'gwovo ymyahū Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea Isaíasva'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iġa. Ymyahū ahe ei hako:

“Ga tuhē omombi nhanetiruahūa nhande hugwi,”
ei ahe hako.

Oko pota ahe Jesus'ga remimbo'eharamo
(*Lucas 9.57-62*)

¹⁸ He'yjuhuve'ġa ndepiagame ojipyri Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—He xaho ypiahua aherovai, ei ga.

—Kwa, ei ġa.

¹⁹ Ga horame ypiahu pe judeus'ġa mbo'ehara'ga ruri Jesus'ga pyri. Ombo'embo'e ga Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe jipi. Ovahemame Jesus'ga pyri ga ei Jesus'ga pe:

—Ji po ti neremimbo'eharamo nehē. Ndehoa nanani po ti ji hoi nde rupi nehē, ei ga.

²⁰ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ereho pota tuhē nde ji rupi? ei Jesus'ga. Ja'gwara'java'ea raposas gwyvykoi okwara yvy pe okia ipype. Gwyrā'ia ikiri hakā rehe, ei Jesus'ga. Jihi reki, yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ji ndarekoi jikihava, ei Jesus'ga ga pe. Ehorame ji rupi ji javijitehe po ti nde ndererekoi nehē no, ei Jesus'ga ga pe.

²¹ Jesus'ga remimbo'eharamo ojipe'ga ei Jesus'ga pe:

—Orepojykaharetero ko nde, ei ga Jesus'ga pe. Aerē po ti ji hoi nde rupi nanani nehē. Na ji hoi na'ē jipo'ria tyma, ei ga.

²² A'ero Jesus'ga ei reki ga pe:

—Terehoi ti pevo. Ji rupi ti ejo. Omanove'ġa'jave'ġa – kiroki ġa noarōi Tupana'ga nhi'iġa – ġa tuhē ti totȳ gwe'yja'ġa, ei Jesus'ga ga pe.

*Jesus'ga omombi yvytua typepemuhña reheve
(Marcos 4.35-41; Lucas 8.22-25)*

²³ Jesus'ga avame yharuhua pype garemimbo'ehara'ġa hoi ga pohe. ²⁴ Ga herohorame yvyturanuhña ruri ojyva ypiahua rehe imohehanhuhūheteavo typepemuhña.

A'ero hehanhuhũ yhya ogwovo yvate okwava yharuhua pyvõ o'ava ipype. Jesus'ga reki oki upa yharuhua pype. ²⁵ Kiro garemimbo'ehara'ga hoi Jesus'ga pyri ga mongirahiva javo ga pe:

—Nhande poko ti! Kiro nhande hoi ypy pe nhandepapava nehẽ! ei ga gwembipojykaharete'ga pe.

²⁶ Oma'eamo ga ei ga pe:

—Maranameuhũ pe pekyhyjiuhu? Ndapejikogi pe ji rehe naerũ? ei ga ga pe.

Ovya ga nhi'igi vyvuranuhũa pe typepemuhũa pe no topi ti javo. A'ero vyvtua ipigi. No-tymynha'javi yhya no. ²⁷ A'ero ga nhimomby'ai reki javo.

—Marã te ga rekoi naerũ? Vyvtua vehevi re po gwendu katu ganhi'iga ypihua pavẽi, ei ga.

Jesus'ga ombojipe'a anhağa Gadarapeva'ea hugwi

(Marcos 5.1-20; Lucas 8.26-39)

²⁸ Ypihua aherovai Jesus'ga herohoi gwemimbo'ehara'ga pavẽi. Gwerovahẽ Jesus'ga a'ero ogwovo Gadarapeve'ga gwyri pe. Jesus'ga repenhana cidadepeve'ga mokonha'ga nduri. He'yjuhu anhağa Diabo'gapyriva'ea onhimongyavo mokonha'ga pojyavo. A'ero mokonha'ga iporayvaranuhũi. Ojipe'ga ndokwavi pevo ga pyvõ okyhyjiavo a'ero. Itaruvihavuhua kwaruhua pytera hugwi aheryvya hugwi ga nduri Jesus'ga repenhana kiro. ²⁹ Nanime anhağa hapukai javo.

—Jesus! e'i anhağa. Terejori ore avykyavo Tupana'ga ra'yramo, e'i Jesus'ga pe. Nde erejo

hahyva'ea imbuhupota ore ve a mbapava koty hahyva'ea mbuhuhava renonde? e'i ga pe.

³⁰ Paivo a'ea hugwi porcos tuvi i'gwovo onhi-mongyavo. He'yjuhu hete porcos. ³¹ Jesus'ga pe anhağa ei:

—Po nde ore mbojipe'ai mokonha'ğa hugwi, a'ero ore mondouka porcos pojkauka ore ve, e'ie'i anhağa.

³² —Peho ti a'ero, ei Jesus'ga jupe.

Anhağa ojipe'a mokonha'ğa hugwi a'ero ogwovo Jesus'ga nhi'ipo'ruavo porcos pojkavo herogwovo. Nanime porcos nhaporemo inhahetei ojyva yvyty'ramuhũa hugwi ogwovo ypihua pype otypvygamo omanomo.

³³ Porcos repiakatuhara'ğa nhani ogwovo jugwi ogwovo gwonga pe nanani cidade pe. Pevo ға imombe'upavi nahanahã hekoi anhağa rembipojykaagwera'ğa pe javo. ³⁴ Nanime cidadepeve'ğa ndupavi Jesus'ga repiaga. Ga repiagame ға ei ga pe:

—Heregwovo oregwyrā hugwi!

9

Jesus'ga omopo'ã nomyiva'ea (*Marcos 2.1-12; Lucas 5.17-26*)

¹ A'ero Jesus'ga hoi ypiahu pe o'ava yharuhua pype tajivyra'ja javo. Ga jivyra'javi a'ero Gadara-peve'ğa hugwi ua aherovai ovahema ocidade de Cafarnaum me.

² Nanime pevove'ğa ga reruri itetirũave'ga nomyive'ga gakupeupava pype. Ga ndepiagame Jesus'ga ei oyvyteri pe: “Ojiko hete ға ji rehe ға

rerua ji pyri tomopo'ã ti ga ga javo,” ei Jesus'ga oyvyteri pe.

—Pi'a, ei Jesus'ga nomyive'ga pe. Ejory ti. A'ereki kiro nderekote'varuhua mombora nde hugwi.

A'ea Jesus'ga ei jihi amombo nderekote'varuhua javo.

³ Nanime ġambo'ehara'ġa noarõi Jesus'ga ea. “Jesus'ga onhimongouhu Tupana'ga'java'ero,” ei ġa oyvyteri pe. “A'ereki Jesus'ga e'i nomyive'ga pe: ‘Amombo ji nderekote'varuhua.’ Tupana'ga jate e'i a'ea,” ei ġa. “Po Jesus'ga nde'i hamo,” ei ġambo'ehara'ġa.

⁴ Jesus'ga ikwahahetei reki ġa nhi'igame oyvyteri pe. A'ero ga ei ġa pe:

—Pe'e pe: “Maranameuhũ Jesus'ga euhui a'ea? A'ereki ga Tupana'ga rũi.” Nahã pe pe'e pejiyvyteri pe ite'varuhu Jesus'ga javo. Maranameuhũ pe japyakauhui ji rehe javo ji ve? ⁵ A'e ji nomyive'ga pe ko: Amombo ji nderekote'varuhua nde hugwi. Emo pe ndapehepiagi aherekote'varuhua mombora. A'ero pe ndaperoviari jipopoakara, ei Jesus'ga ġa pe. Po ji ei ga pe nehẽ: Epo'ã egwovo, a'ero po ti pe hepiagi gahoa nehẽ. A'ero po ti pe heroviari jipopoakara nehẽ. ⁶ Nurã po ti ji ga mopo'ami kiro tapekwaha ti javo, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. A'ero po ti pe ei nehẽ: “Tupana'ga ombuhuruka tuhẽ Jesus'ga avo yvya koty ga mongouvouka yvyakotyve'ġa ndekote'varuhua momboharamo,” ei Jesus'ga ġa pe.

Nurã Jesus'ga ei nomyive'ga pe ga monhimo-hiġatuavo:

—Epo'ã ti ejikupeupava rerogwovo enhonga pe, ei Jesus'ga ga pe.

⁷ A'ero nomyive'ga po'ami herogwovo ġwonga pe. ⁸ A'ea repiagame ġa nhimomby'ai Tupana'ga mboheteavo onhimongyavo.

—A'ereki Tupana'ga yvyakotyve'ġa mbopopoaka japouka ġa pe nanongara ahemonhimomby'ava'ea, ei ġa.

*Jesus'ga Mateusva'ea pavēi
(Marcos 2.13-17; Lucas 5.27-32)*

⁹ Aerē ohorame cidade hugwi ogwovo Jesus'ga Mateus'ga repiagi. Pevo Mateus'ga ãi itambere'ia ryrua pype ipyhyga itambere'ia judeus'ġa hugwi imono'oġa governo pe. Ga repiaga Jesus'ga ei ga pe:

—Herejo ti ji rupi ekovo nhiremimbo'eharamo.

A'ero Mateus'ga po'ami ogwovo Jesus'ga rupi okovo garemimbo'eharamo.

¹⁰ Aerē Jesus'ga hoi onga pe i'gwovo ġwemimbo'ehara'ġa pavēi. Ga i'urame itambere'ia mono'oġuhũhara'ġa nduri i'gwovo ga pyri ojipe'ġa pavēi. Judeus'ġa e'i ġa pe jipi: “Ga ko okote'varuhuva'ero hendukatue'yma Moisésva'ea remimbo'eagwera,” ei ġa. Nanongara'ġa uhu Jesus'ga pyri i'gwovo. ¹¹ Ga ndepiagame fariseus'ġa ndopotari. A'ero ġa ei Jesus'ga remimbo'ehara'ġa pe:

—Maranameuhũ pembo'ehara'ga i'uuhui nanongara'ġa pyri itambere'ia mono'õhara'ġa pyri okote'varuhuve'ġa pyri no? ei ġa.

¹² Henduvame Jesus'ga ei:

—Kiroki ġa e'i ojive: “Nanhitetirūi ji” – ġahã ahepohanohara'ga ndopokogi ġa pohanogē'yma. Kiroki ġa e'i ojive: “Nhitetirūa ji” – ġahã ahepohanohara'ga ġa pokogi ġa pohanoga. Na jitehe ji okote'varuhuve'ġa pokogi jijihe'a ġa ndehe topohi ti ġa okote'varuhua hugwi javo, ei Jesus'ga.

¹³ Ymyahũ Tupana'ga ei hako:

“Peru pe mbatepyryva tokwava'ẽ ti ikwava'ẽhara'ġa Tupana'ga pe javo.

A'ea ji ei pe me novĩa.

Emo koji'i ji apota penemimombyryva ojipe'ġa pe,” ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga.

—Peho ti penhimbo'eavo a'ea rehe Tupana'ga ea rehe ikwahakatuavo, ei Jesus'ga ġa pe. Ajo ji yvya koty tapoko ti ji okote'varuhuve'ġa javo – kiroki ġa e'i: “Ako te'varuhu ji. Marã po ti ji ve a'ero nehẽ?” Ta'e ti ji ġa pe toko katu ti ġa javo. Ojipe'ġa pyri rūi ji ajo javo – kiroki ġa e'i ojive: “Jipyry hete ji.” Ga pyri rūi ji jori javo ġa pe, ei Jesus'ga.

Ndo'ui ahe xanhi'ĩ ti Tupana'ga pe javo

(Marcos 2.18-22; Lucas 5.33-39)

¹⁴ Aerẽ João Batistava'ea remimbo'ehara'ġa nduri Jesus'ga pyri. Ovahemame ġa ei ga pe:

—Nane'ymi fariseus'ġa ja ore ndoro'ui xanhi'ĩ ti Tupana'ga pe javo. Neremimbo'ehara'ġa ki a'e te nane'ymi o'u reki. Maraname ore ja rūi ġa ndekoi? ei ġa Jesus'ga pe.

¹⁵ A'ero Jesus'ga ei ikwahavuka ġa pe:

—Kiro ji hẽarembirekoruama'ga mombe'ui pe me, ei Jesus'ga. Uhu hẽarembirekohava apiavo. A'ero ġa i'ui gworygworyvamo ga rehe okovo ga pyri toryva rupi – kiroki ġa ojikoty'a ga pavẽi. Po ahe

nde'i te ġa pe a'ero: “Pejehe'o ti.” Ahe erame a'ea po ġa ndokoi ahenhi'igã rupi, ei Jesus'ga. Aerẽ po ti tiruahũve'ģa hẽarembireko'ga rerohoi nehẽ. Kiroki ġa ojikoty'a ga pavẽi – ġa hugwi po ti ġa ga rerohoi nehẽ. A'ero po ti ġa ndo'ua'javi ojehe'gwovo nehẽ.

A'ea Jesus'ga ei ikwahavuka ġa pe onhimombe'gwovo ġwemimbo'ehara'ģa mombe'gwovo no.

16 —Po ahe oapokatua'ja pota tapy'ynhapirymana tararaga, a'ero itararaga rehe ahe nomondoi tapy'ynhapirapyahua ndotyryrygiva'ea imboja hehe, ei Jesus'ga. Po ahe ipyahuva'ea imbojari ymyahũva'ea rehe, a'ero ipyahuva'ea jikiy ymyahũva'ea hugwi koji'i imbotararaga ymyahũva'ea. Igwaigwavete imohehãi ikwara ymyahũva'ea pype a'ero, ei Jesus'ga.

17 Na jitehe vinho aporame ahe ndoheka'vogi vinhopyahua hyruymyana pype mbiara pirymana pype, ei Jesus'ga. Po ahe heka'vogi vinhopyahua ipirymana pype, a'ero ipirymana ipugi. A'ero vinho tururui jugwi. Nahã ahe jigwarai ipirymana rehe no, ei Jesus'ga. Ipiyahua pype tuhẽ ahe toheka'vo vinhopyahua. Nahã ahe gwereko katu vinho ipira reheve.

A'ea Jesus'ga omombe'u nhiremimbo'ea ipyahuva'ea ndojihe'ari ġanamonha'ea remimbo'eagwera rehe javo.

*Jesus'ga opoko tay'riva'ea gwypova'ea reheve
(Marcos 5.21-43; Lucas 8.40-56)*

18 Jesus'ga a'ea mombe'urame ġa pe nanime huvihava'ga ruri Jesus'ga pyri ġwenypy'anduruga jihoheva'ero ji poko javo.

—Jira'yrahēa omano ko, ei ga Jesus'ga pe. Herejo epokoga hēa rehe. A'ero po ti hēa kwerava'javi nehē, ei ga Jesus'ga pe.

19 —Kwa, ei Jesus'ga.

Kiro Jesus'ga po'ami ogwovo ga rupi. Jesus'ga remimbo'ehara'ġa hoi ga rupi no.

20 Nanime hēa ruri ga reviri no itetirūavehēa gwypovehēa. He'yi doze anos hēatetirūa imbokwara'ari hēa rehe opige'yma hēa hugwi. A'ero hēa ruri Jesus'ga reviri opokoga gatapy'ynhapira rembeyvya rehe. 21 A'ereki hēa e'i oyvyteri pe: “Po ti ji pokogi jitehe gatapy'ynhapira rehe, a'ero po ti nhitetirūa ipigi ji hugwi nehē,” ei hēa.

22 A'ero Jesus'ga pyryrymi reki. Hēa repiagame ga ei hēa pe:

—Kui'i, ei ga hēa pe. Ejory ti! Erejiko nde ji rehe. Nurā netetirūa pigi nde hugwi, ei ga.

A'ea rupi hēa nhimohiġatui.

23 Kiro huvihava'ga ronga pe Jesus'ga hoi ogwovo tahepia ti gara'yrahēa javo. Ovahemame ga imonhi'ihara'ġa ndepiagi – kiroki ġa omonhi'ī jiru'a ahe manorame. He'yive'ġa ga ġa ndepiagi no. Hahyahi ġajehe'ohetea. 24 Ga pe nhaporemo Jesus'ga ei:

—He pejiġwovo! A'ereki tayrihēa nomanoi. Oki hēa upa, ei ga.

A'ero ġa ga jai ga rerekovo ga rerekomemuamo ki a'e te ahe omano hete javo. 25 Ga mbojipe'avo ga ġa mondoi. Okirame onga pype ga kujahēa popyhygi. A'ero hēa kweravi opo'ama.

²⁶ Ombojoapiapi ġa hēa mombe'gwombe'gwovo Jesus'ga rehe ojipe'ġa pe. Gagwyriveve'ġa nhaporemo ikwahavi a'ero hēambogwerava.

Jesus'ga omboheakwa katu heakwagweva'ea mokonhava'ea

²⁷ Jesus'ga horame onga hugwi ogwovo heakwagweve'ġa hoi ga reviri mokonha'ġa. Hahyahi ġanhi'iġa ġa erame ohapukaita:

—Daviva'ea rymyminouhũro ko nde! ei ġa.

Nahã ġa ei Jesus'ga pe. A'ereki ġa e'i oyvyteri pe: “Jesus'ga pe Tupana'ga e'i eko ti ġanduvihavuhuhetero javo.”

—Ore poko ti! ei ġa Jesus'ga pe.

A'ea ġa ei tianemboheakwa katu ti ga opopoakara pyvõ javo.

²⁸ Ga kirame onga pe ġa nduri ovahema ga pyri. Ga pe Jesus'ga ei:

—Marã? Perovia pe nhiremimboheakwakuat-uagwama? ei Jesus'ga.

A'ero ġa ei ga pe:

—Orepojykaharetero ko nde, ei ġa. Orogwerovia ore.

²⁹ A'ero ga pokogi ġandeakwara rehe javo.

—Pejiko pe ji rehe. Nurã pe ndeakwaturu, ei ga ġa pe.

³⁰ Gandeakwara ma'eġatui a'ero. A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Ji rendu katu ti. Tapemombe'ui ti nhiremimboheakwaturu. Ndapotahetei ji a'ea mombe'ua, ei Jesus'ga ġa pe.

³¹ Ombojoapiapi ġa reki imombe'gwombe'gwovo ogwyriveve'ġa pe nhaporemo nahã Jesus'ga ore mboheakwa katu javo.

Jesus'ga ombojipe'a anhağa onhi'ige'ÿva'ea hugwi

³² Ga horame onga hugwi ojipe'ğa onhi'ige'ÿve'ga reruri Jesus'ga pyri. Tegwete ganhi'ihava anhağa ga pojykaro ġwaramo Diabo'gapyriva'ea. ³³ Jesus'ga anhağa mbojipe'ai ga hugwi. Nurã onhi'ige'ÿve'ga nhi'igi. A'ero pevove'ğa nhimomby'ai onhimongyavo.

—Ndihepiangavi koi nhande ġwihã jipi nhan-degwyri pe Israel pe, ei ġa.

³⁴ Fariseus'ğa e'i reki:

—Anhağa ruvihavuhu'ga Diabo'ga Jesus'ga pojyka ga mbopopoaka. Nurã Jesus'ga anhağa mbojipe'ai ġa hugwi ġa mondovouka, ei ġa o'mbero.

Jesus'ga ahe porogwety

³⁵ Aerẽ Jesus'ga imbojoapiapi cidades repiaga cidades'ia repiaga no. Ga mbo'eavo Tupana'ga nhi'igã rehe ga hogahoi ġajatykahai pe. Pyryva'ea ga imombe'ui Tupana'ga pe poko katu pota okovo pota penduvihavuhuhetero javo.

—Perojijyjijyjuka ti pejeaporoğita Tupana'ga pe pejikoga ga rehe. A'ero po ti ga pe pokokatu nehẽ imomboia pendekote'varuhua pe hugwi okovo penduvihavuhuhetero nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

Karugwara Jesus'ga imombipavi itetirũave'ğa hugwi. Ipopoakare'ÿve'ğa ga ġa mbopopoakapavi no. Nahã ga rekorekoi ġapyteri pe.

³⁶ Ojatykave'ğa ndepiagame Jesus'ga ġa porogwetygi. A'ereki ġa he'ouhũ onhimongyavo tiru-ahũro ġwaramo ojive. Ndipokohavi ġa no. Nahanağã ġa ndekoi ovelhas ja – kiroki ovelhas

ndogwerekoi gwepiakatuhara'ga. ³⁷ A'ero Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Ga ko koapora ja ġanemimondoroġweri'va'ea ja. He'yi hete koapora gworygworyvamo. Imondorove'ġa ndohygi reki hehe. A'ereki ġa ndahe'yi. A'ero ahe ei koapora jara'ga pe: “Koji'i jitehe ti embuhurukara'ja ġa pyri imondorove'ġa imondoroguka ko pe.” A'ea ahe ei koapora jara'ga pe, ei Jesus'ga.

—Na jitehe avove'ġa koapora ja. A'ereki ġa he'yjuhu ranuhũ. Ndahe'yi reki imondorove'ġa'jave'ġa – kiroki ġa oporavyky imombe'gwovo Tupana'ga nhi'ġa ġa pe tojiko ti ġa Tupana'ga rehe javo, ei Jesus'ga. ³⁸ Pe'ji ti Tupana'ga pe a'ero. Gaha ko koapora jara'ga ja. Pe'ji ti ga pe: “Koji'i jitehe ti embuhurukara'ja ġa pyri ejiheve'ġa. Tomombe'u ti ġa nenhi'ġa he'yjuhuve'ġa pe tojiko ti ġa Tupana'ga rehe javo. A'ero po ti ġa ndekoi upa avuirama nde pyri nehẽ.” A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

10

Dozeva'ea Jesus'ga remimbo'eharava'ea gamoirũharava'ea

(Marcos 3.13-19; Lucas 6.12-16)

¹ Gwemimbo'ehara'ġa dozeve'ġa mbuhurukarame ojipyri, kiro Jesus'ga ġa mbopopoakari tombojipe'a ti ġa anhaġa ojipe'ġa hugwi javo. Kiro ga ġa mbopopoakari tokwaha pa ti ġa karugwara imombiga itetirũave'ġa hugwi javo. Kiro ga ġa mbopopoakari tokwaha pa ti ġa ipopoakare'ỹve'ġa mbopopoaka javo. ² Dozeve'ġa

ko Jesus'ga remimbo'ehara'ğa gamoirũhara'ğa. Ga ko nahã:

Mokonha'ğa ko Simão'ga André'ga pavêi onhoirũ'ğa. Pedro irũa Simão'ga rera. Ga ko Jesus'ga moirũhara'ga ypy.

Mokonha'ğa ko Tiagova'ea João'ga pavêi onhoirũ'ğa. Ga ko Zebedeu'ga ra'yra'ğa.

³ Mokonha'ğa ko Filipe'ga Bartolomeu'ga pavêi.

Mokonha'ğa ko Tomé'ga Mateus'ga pavêi. Mateus'ga ko itambere'ia mono'õharagwera'ga governo pe.

Mokonha'ğa ko Tiago'ga Tadeu'ga pavêi. Tiago'ga ko Alfeu'ga ra'yra'ga.

⁴ Mokonha'ğa ko Simão'ga Judas Iscariotesva'ea pavêi. Simão'ga ko zelotes'ğa nde'yja'ga – kiroki ğa ndokoi governo rehe romanos'ğa ndehe. Judas Iscariotesva'ea aerẽ Jesus'ga mondouka okote'varuhuve'ğa pe ga pyhyguka ğa pe.

Nahã ko dozeve'ğa nhaporemo Jesus'ga remimbo'ehara'ğa gamoirũhara'ğa.

Jesus'ga remimbo'eharava'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iga

(Marcos 6.7-13; Lucas 9.1-6)

⁵ Gahã dozeve'ğa Jesus'ga ğa mondoukari tomombe'u ti ğa Tupana'ga nhi'iga javo. Ga mondoukarama ga ei ğa pe:

—Tapehoi ti nhandere'yja'ğarũive'ğa cidades pe judeus'ğarũive'ğa cidades pe, ei Jesus'ga. Tapehoi ti pevo. Tapehoi ti samaritanos'ğa cidades pe no, ei Jesus'ga.

⁶ —Nhandere'yja'ğa pyri jate israelitas'ğa pyri jate ti peho. Ga ko ovelhas ja. Ovelhas

oka'nhy jipi herekoe'ymame gwepiakatuharamo. Akoa ja ko nhandere'yja'ğa ika'nhyva'ea ja, ei Jesus'ga. ⁷ Pehorame ға pyri ti pemombe'u katu ға pe. Pe'ji ti ға pe: “Tupana'ga oko ғweri nhanderuvihavuhetero nhande repiakatuavo yvya koty nhande mongovo onhi'iga rupi.” A'ea ti pe'ji ға pe, ei Jesus'ga. ⁸ Pemombi ti karugwara itetirūave'ğa hugwi. Pemoka'ē ti ғajagwa ijaijauhuve'ğa hugwi. Pembogwera ti omanove'ğa ғamanoa hugwi. Pembojipe'a ti Diabo'gapyriva'ea anhaға ojipe'ға hugwi. Nahanahā ti pepokopoko nhandere'yja'ға.

—Ji pe mbopopoaka topoko ti ға ға java, ei Jesus'ga. Ji nda'ei pe me: Opombopopoaka ji ko. Nurā ti pembuhu ji ve itambere'ia mbatera reheve. A'ea rūi ji a'e pe me, ei Jesus'ga ғwemimbo'ehara'ға pe. A'ero ға pokogame ti tape'ei ға pe: “Pembuhu ore ve itambere'ia mbatera reheve.” A'ea rūi ti pe'ji, ei Jesus'ga ғwemimbo'ehara'ға pe.

⁹ —Taperohoi ti itambere'ia pehorame, ei Jesus'ga. ¹⁰ Taperohoi ti sacola pehorame. Taperohoi ti irūa tapy'ynhapira camisa'java'ea. Taperohoi ti irūa sapatos. Taperohoi ti yvyra pejikhavamo. A'ea nhaporemō ti taperohoi. Pevove'ға po pe poraka pe pokoga hamo, ei Jesus'ga ға pe.

¹¹ —Pevahemame ғacidades pe ғacidades'i pe no pe'ji ti cidadespeve'ға pe: “Ma'ға pyry avova'ero? Ga pyri ore pytapotari.” A'ea ti pe'ji. Pyryve'ға repiagame ti peju ga pyri jate pejiyje'yma garonga hugwi. Aerē po ti pe hoi ojipe pe cidade pe nehē. A'ero jate ti pejiyi garonga hugwi peji gwovo a'ero nehē, ei

Jesus'ga. ¹² Pepytarame ġanonga pype ti pe'ji ongapypeve'ġa pe pendoryvamo ġa ndehe. Pe'ji ti ġa pe: “Tu katu ti pepy'a!” A'ea ti pe'ji ġa pe. ¹³ Po ġa pyryvamo, a'ero po ti ġapy'a rukatui tuhē nehē.

—Po ġa ndapyryvi, a'ero ti pe'ji ġa pe: “A'e tehe ji pe me pepy'a ti tu katu javo.” A'ea ti pe'ji ġa pe tukatuyme ti ġapy'a javo, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁴ Po ongapypeve'ġa ndohoryvi pe ndehe tapepytai ore pyri javo, a'ero ti tapepytai ġanonga pype. Po ġa nohendupotari pe imombe'urame Tupana'ga nhi'iġa ġa pe, a'ero ti tapepytai ġanonga pype, ei Jesus'ga.

—Na jitehe ti tapepytai cidade pe ġa ndoryve'ymame pe ndehe hendupotare'yma Tupana'ga nhi'iġa, ei Jesus'ga. Pehorame ġa hugwi pemonduru ti otimbuguhua peji pya hugwi oropohi ore pe hugwi javo, ei Jesus'ga. ¹⁵ Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerē mbapava koty po ti ġa hepiagi hahyva'ea ojihe Tupana'ga omanove'ġa mono'ombavame ġa ndeheve nehē. Ga mono'ombavame po ti ga ei ġa pe nhaporemo nehē peko te'varuhu pe javo. A'ereki ġa nohendukatupotari ganhi'iġa. Koji'i po ti hahy ġa pe Sodomapeve'ġa hohe Gomorrapeve'ġa hohe no, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

*Omondo ahe hahyva'ea ahe ve
(Marcos 13.9-13; Lucas 21.12-17)*

¹⁶ —Ji rendu ti, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. Kiro po ti ji pe mondoi okote'varuhuve'ġa pyteri pe. Peko po ti pe ovelhas ja ipopoakare'ÿva'ea ja pejigwovo ġapyteri pe nehē. Onharō ja'gwara'java'ea lobos ovelhas pyhyga

otiruahũro jupe. Na jitehe po ti okote'varuhuve'ġa tiruahũro pe me nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe. Nurã po ti mboja ja penhimboko'i hete ikwahaheteavo penhimombaragwahava ġa ndehe nhaneirũa rũi ko ġa javo. Inambua nomondoi hahyva'ea nhande ve. Inambua ja ti tapemondoi hahyva'ea ojipe'ġa pe. Peko katu katu ti ojipe'ġa pe, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁷ —Penhimboko'i ti okote'varuhuve'ġa hugwi pejikovo. A'ero po ti ġa pe pyhygi pe nderohoahyavo imohiġatuhara'ġa ndovai pyteri pe ojatykahai pe nehẽ. Pevo po ti ġa pe nupanupãi yvyra pyvõ, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁸ Governador'ġa ndovai pyteri pe po ti ġa pe nderohoukari gwuvihavuhu'ġa ndovai pyteri pe no. Gandovai pyteri pe po ti ġa pe nderohoukari nehẽ timboja tehe ti ġa ndehe javo. Nahã po ti ġa ndekote'varuhui pe me nehẽ pendekoro ġwaramo jireheva'ero, ei Jesus'ga. A'ea rupi po ti pe ji mombe'ukatui ġa pe judeus'ġarũive'ġa pe nhaporemotojiko ti ġa Jesus'ga rehe javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

¹⁹ —Ga pe nderohoukarame ġandovai pyteri pe ti tape'ei naẽ pejiyvyteri pe: “Maramarã po ti nhande nhi'iġi ġa pe nehẽ? Gara po ti nhande ei ġa pe nehẽ?” A'ea ti tape'ei pejivy'are'yma, ei Jesus'ga ġa pe. Ga pe nderohoukarame ġandovai pyteri pe po ti Tupana'ga penduvete'ga okwahaheteuka pe me nehẽ nahanahã ti pe'ji ġa pe javo. ²⁰ Hehe po ti gara'uva pe monhi'iġuka pe mbo'eavo nehẽ. Nurã po ti penhi'iġa rũi pe imombe'ui ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

²¹ Aerẽ po ti peirũ'ġa pe nderohoahyukari gwuvihava'ġa pe nehẽ tojuka ti ġa ġa javo. Penduva'ġa

no, ġa po ti pe nderohoahyukari gwuvihava'ġa pe nehē no tojuka ti ġa ġa javo. Penda'yra'ġa vehevi po ti napearōa'javi pe nderohoahyuka gwuvihava'ġa pe nehē no tojuka ti ġa ġa javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. ²² Ga nhaporemo po ti oko pa pe ndehe pe arōe'ŷheteavo pejikoga ġwaramo ji rehe. Po ti pe nhimboitai avuirama pepohire'yma ji hugwi, a'ero po ti ji pe nderohoi yvagi pe pe mongovo avuirama jijipyri nehē, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

²³ —Ga ndekote'varuhurame pe me ti penhinhimi ġa hugwi. Pejijyjijyi ti pejigwovo ojipejipe pe cidades pe. A'ero he'yjuhuva'e pe cidades pe po ti pe hoi ji mombe'gwovo ġa pe nehē, ei Jesus'ga. Pehoa renonde cidades pe nhaporemo Israelpeve'ġa gwyri pe po ti ji ajora'ja yvya koty vvyakotyva'ero yvagipeva'ero nehē, a'e ji pe me imombe'ukatuavo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

²⁴ —A'e ji kiro pe me: Gambo'ehara'ga koji'i garemimbo'ehara'ġa hohe, ei ga. Na jitehe ġapoykahara'ga koji'i gapyrive'ġa hohe, ei Jesus'ga. ²⁵ Po ġa jigwarai ġambo'ehara'ga rehe, a'ero po na jitehe ġa jigwarai garemimbo'ehara'ġa ndehe no. A'ero po a'ea pyry garemimbo'ehara'ġa pe hamo, ei Jesus'ga. Ga erame Belzebu onga jara'ga pe ġa ete'varuhui ga pe ojigwaraita ga rehe. A'ereki Belzebu irūa Diabo'ga rera. Po ġa ei Belzebu onga jara'ga pe, a'ero koji'i po ti ġa ete'varuhui garongapypeve'ġa pe gapyrive'ġa pe ojigwaraita ġa ndehe nehē, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Tapekyhyji ti ġa hugwi, ei Jesus'ga
(Lucas 12.2-7)

²⁶ —Tapekyhyji ti ġa hugwi, ei Jesus'ga. A'ereki ji a'e pe me: Tupana'ga po ti imboukwahavi on-himiva'ea hepiuka ikwahavuka henduvukapava nehē, ei Jesus'ga.

²⁷ —Kiroki a'ea ji amombe'u ypytunimo pe me – a'ea ti pemombe'u arimo ojipe'ġa pe nehē, ei Jesus'ga. A'ea ji ei javo: Kiroki a'ea ji amombe'u nhimi pe me – a'ea jitehe ti pemombe'u ġandovaki tohendu pa ti ġa javo, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁸ —Tapekyhyji ti pejukapotave'ġa hugwi. Pe jukarē tegwete pemondohavaġwama hahyva'ea ruvihava pype, ei Jesus'ga. Tupana'ga hugwi ti pekyhyji. Gaha ipopoaka hete ahe jukavo ahe momboa tata pype hahyva'ea ruvihava pype ipotarame, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

²⁹ —Maramomi itambere'ia gwyrā'ia rehe? Ndahe'yi po hehe. Dois rehe gwyrā'ia rehe po ojipeji'i jate itambere'ia. Tupana'ga gwepia katu gwyrā'ia penduvete'ga. Ga ipotare'ymame gwyrā'ia ndohiri'i. Ga ipotarame jate gwyrā'ia ihiri vvyvo omanomo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

³⁰ —Koji'i hete reki Tupana'ga pe ndepiakatui. A'ereki ga okwaha jitehe reki pe'ava nhaporemo he'yjuhuva'ea. Okwaha pa ga pe'ava nhaporemo he'yje'ỹva'ea. Nahā ga pe kwahahetei pe ndepiakatuavo. ³¹ Tapekyhyji ti a'ero. A'ereki Tupana'ga e'i pe me: “Ahepia katu ji gwyrā'ia he'yjuhuva'ea. Koji'i ji rekoi pe ndehe pe ndepiakatuavo,” ei Tupana'ga, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

*Po nahã ahe ji mombe'ui, ei Jesus'ga
(Lucas 12.8-9)*

³² —E'i po ahe ji mombe'gwovo a'ero, ei Jesus'ga. “Ajiko ji Jesus Cristo'ga rehe. Ga oko jipojykaharetero.” A'ea po ahe ei ojipe'ğa pe hamo. Po nahã ahe ji mombe'ui, a'ero po ti ji ahe mombe'ui jiruva'ga pe yvagipeve'ga pe nehẽ ğa ko jireheva'ero javo ga pe nehẽ, ei Jesus'ga ęwemimbo'ehara'ğa pe.

³³ —E'i po ojipe'ğa ji mombe'gwovo: “Nda-jikogi ji Jesus Cristo'ga rehe. Ga ndokoi jipojykaharetero.” A'ea po ęa ei ojipe'ğa pe. Po nahã ęa ji mombe'ui, a'ero po ti ji ęa mombe'ui jiruva'ga pe yvagipeve'ga pe nehẽ ęa ndokoi jireheva'ero javo ga pe nehẽ, ei Jesus'ga ęa pe.

*Ojogwayva po ti ęa ji rehe nehẽ, ei Jesus'ga
(Lucas 12.51-53; 14.26-27)*

³⁴ —Marãi pe ji mombe'gwovo? ei Jesus'ga ęwemimbo'ehara'ğa pe. “Jesus'ga rura ęwaramo po ti vvyakotyve'ğa py'a rukatui nehẽ.” Nahã po pe ei pejiyvyteri pe naerũ? Tape'ei ti a'ea. Jirura ęwaramo po ti ęapy'a ndukatui nehẽ. Ojogwayva po ti ęa ji rehe nehẽ, ei Jesus'ga. ³⁵ Ojipe'ğa po ti ji arõhetei nehẽ. Ojipe'ğa po ti nanhiarõi nehẽ. Nurã po ti ęa jogwayvari ji rehe nehẽ.

“Akwaimbae'ğa po ti gwayva uva'ğa nehẽ.

Kunhangwera'ğa po ti gwayva oy'ğa nehẽ.

Kunhangwera'ğa po ti gwayva ęwembireko'ęa y'ğa nehẽ.

³⁶ Ongapypeve'ğa po ti nonhoarõhetei nehẽ,” ei Jesus'ga ęwemimbo'ehara'ğa pe.

37 —Kiroki ġa oarō hete uva'ġa nhiarōa hohe – ġahā ti tokoyme nhiremimbo'eharamo. A'ereki nanongara'ġa ndapyryvi. Kiroki ġa oarō hete oy'ġa nhiarōa hohe – ġahā ti tokoyme nhiremimbo'eharamo no, ei Jesus'ga. A'ereki nanongara'ġa ndapyryvi. Kiroki ġa oarō hete gwa'ykwaimbe'ġa nhiarōa hohe – ġahā ti tokoyme nhiremimbo'eharamo, ei Jesus'ga. A'ereki nanongara'ġa ndapyryvi. Kiroki ġa oarō hete gwa'ykunha'ġa nhiarōa hohe – ġahā ti tokoyme nhiremimbo'eharamo no. A'ereki nanongara'ġa ndapyryvi.

A'ea Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe koji'i ti ġa tanhiarō hete javo.

38 —Kiroki ġa oko pota nhiremimbo'eharamo – po ti ojipe'ġa imbohahyukari ġa pe ġa jukavo vehevi nehē peko pe Jesus'ga reheva'ero javo ġa pe, toko jitehe ti ġa nhirembotarimova'ea rehe opohire'yma ji hugwi. Okoe'ymame nhirembotarimova'ea rehe, ġa ti tokoyme nhiremimbo'eharamo nehē. A'ereki nanongara'ġa ndapyryvi, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

39 —Kiroki ġa ndokopotari nhiremimbo'eharamo tajijukayme ti ġa javo – ġa po ti omano ogwovo hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei Jesus'ga.

—Kiroki ġa ojipe'ġa ġa jukai ġa jikoga ġwaramo ji rehe – omanorē po ti ġa oho upa avuirama Tupana'ga pyri nehē, ei Jesus'ga.

*Tupana'ga po ti omondo ikwepykava nehē
(Marcos 9.41)*

⁴⁰ —Kiroki ġa horyory pe ndehe ġa ko Jesus'gareheva'ero javo – ġa ndoryndoryvamo ji rehe reki, ei Jesus'ga. Kiroki ġa horyory ji rehe nde ko Tupana'ga repykaramo javo – ġa ndoryndoryvamo nhimbuhurukara'ga rehe reki, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

⁴¹ —Po Tupana'ga nhi'ġa mombe'uhara'ga ruri ġa pyri. Po ġa ndoryndoryvamo ga rehe ga ko omombe'u Tupana'ga nhi'ġa javo, a'ero po ti ġa pe Tupana'ga imondoi ikwepykava nehē. Nanongara jitehe po ti Tupana'ga imondoi ikwepykavamo ġa pe nehē – kiroki ikwepykava Tupana'ga omondo onhi'ġa mombe'uhara'ga pe no, ei Jesus'ga. Kiroki ġa horyory pyryve'ga rehe ga ko oko Tupana'ga nhi'ġa rupi javo – ġa pe po ti Tupana'ga imondoi ikwepykava nehē. Nanongara jitehe po ti Tupana'ga imondoi ikwepykavamo ġa pe nehē – kiroki ikwepykava Tupana'ga omondo pyryve'ga pe no, ei Jesus'ga.

⁴² —Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Po ġa omondo yhya vehevi iroyxaġahiva'ea ipyahuve'ga pe nhiremimbo'ehara'ga pe to'u ti ga javo. Po ġa imondoi ga pe ga ko oko Jesus'ga remimbo'eharamo javo – ġa pe po ti Tupana'ga ikwepykava imondoi a a'ero nehē, ei Jesus'ga.

11

João Batistava'ea omondo ġwemimbo'eharava'ea Jesus'ga pyri

(Lucas 7.18-35)

¹ Aerē ġwemimbo'ehara'ġa mbo'epavirē dozeve'ġa mbo'epavirē Jesus'ga hoi. Imbojoapiapiavo ga hoi cidades pe pevove'ġa

mbo'embo'eavo Tupana'ga nhi'iġa rehe imombe'ukatuavo ġa pe.

²⁻³ A'ea rupi João Batistava'ea rekoi cadeia pype a'itituhēva'ea mombe'ua rehe. Okwaha ahe Cristo'ga rembiapoa garemimonhimomby'ava'ea. A'ea kwahavame João Batistava'ea ei ġwemimbo'ehara'ġa pe mokonha'ġa pe:

—Peho ti Jesus'ga pyri. Pe'ji ti ga pe: “Ymyahũ Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea e'i: ‘Aerē po ti Tupana'ga remimbuhurukara'ga ruri nhande pyri nehē.’ Nahã ahe ei. Ma'ġa po ymyahũ ahe omombe'u? Mara'ngu po ndehe? Mara'ngu po ojipe'ga? Nahã ore ei aheremimombe'uhara'ga rura pota ga mbuhua.” A'ea mombe'gwovo katu ti pe'ji Jesus'ga pe: “Marãi nde a'ero?” ei João Batistava'ea mokonha'ġa pe ġwemimbo'ehara'ġa pe.

—Kwa, ei ġa.

A'ero ġa hoi ogwovo Jesus'ga pyri ovahema. João Batistava'ea nhi'iġagwera ġa imombe'ui Jesus'ga pe.

⁴ Henduvirē Jesus'ga ei mokonha'ġa pe João Batistava'ea remimbo'ehara'ġa pe:

—Pejivyra'ja ti pejigwovo João Batista'ga pyri. Pemombe'u ti ga pe penhimbiepiaga penhimienduva. Pe'ji ti ga pe imombe'gwovo: ⁵ “Oma'eġatu kiro heakwagweve'ġa okovo. Opo'aġatu kiro ipyka'naka'nauhūve'ġa ogwovo katu. Oka'ē ġajagwa ijaijauhuve'ġa hugwi. Gwendu katu kiro japyakware'ÿve'ġa okovo. Okwera kiro omanove'ġa okovo. Imbatere'ÿve'ġa ġwendu kiro pyryva'ea Jesus Cristo'ga

mombe'ua.” A'ea nhaporemō ti pemombe'u João Batista'ga pe, ei Jesus'ga.

A'ea Jesus'ga ei ikwahavuka ga pe Jesus'ga ko Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo aheremimombe'uhara'ga. ⁶ “Pyry hete ga pe – kiroki ga ndojikopigi ji rehe.” Nahã ti pe'ji João Batista'ga pe, ei Jesus'ga mokonha'ga pe João Batistava'ea remimbo'ehara'ga pe.

⁷ A'ero ga hoi javo katu João Batistava'ea pe.

Ga horame Jesus'ga ei pevove'ga pe he'yjuhuve'ga pe João Batistava'ea mombe'gwovo. Ga pe ga ei:

—Ymya'ĩ pe peho ongae'yi me. Pevo pe pe-hepia João Batista'ga. Marãi pe pejiyvyteri pe pea rupi pejigwovo garepiaga renonde? Pe'e po pe: “Xaho hepiaga nhungwava – kiroki okooko'iuhu vyvtua remimbotarimova'ea rehe onhimbovavaguka vyvtua pe.” Pe ndape'ei tuhẽ reki a'ea. A'ereki João Batista'ga ko nhungwava ja rui. Ga ndokondoko'iuhui ojipe'ga remimbotarimova'ea rehe. Ga ko onhimboita Tupana'ga rehe, ei Jesus'ga pevove'ga pe.

⁸ —Marãi pe a'ero pejiyvyteri pe garepiaga renonde? Pe'e po pe: “Xaho ga repiaga – kiroki ga omongi tapy'ynhapipyryva. Gweroho pa po itambere'ia gapira.” A'ea pe ndape'ei oji'i, ei Jesus'ga. A'ereki João Batista'ga ndokohetei mbatera rehe. Ji rendu ti! João Batista'ga nomongi tapy'ynhapipyryva. Kiroki ga omongi pyryheteva'ea – gahã u huvihavuhu'ga nonga pype.

⁹ —Marãi pe a'ero pejiyvyteri pe? Pe'e po pe: “Xaho Tupana'ga nhi'iga mombe'uhara'ga

repiaga.” A'ea pe ekatui, ei Jesus'ga. Kiro ji ei pe me: João Batista'ga ko Tupana'ga nhi'iga mombe'uhara'ga tuhẽ. Tupana'ga nhi'iga mombe'uhara'ga jate rūi ko ga, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁰ —Ymyahũ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve João Batista'ga mombe'gwovo hako ga po ti nhinhi'iga mombe'ui nehẽ javo, ei Jesus'ga. Aherembikwatijara e'i:

“Nahã Tupana'ga ei Cristo'ga pe: ‘Ji rendu ti!

Nde renonde ti ji ga mondoi imombe'uuka nhinhi'iga nehẽ.

Tomboavujikwe ti ga nderura renonde,’ ei Tupana'ga,” e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga ġa pe.

¹¹ —Imombe'ukatuavo ji ei pe me: João Batista'ga ko koji'i huvihava ymyahũva'ea hohe pa, ei Jesus'ga. Aġwamo turi Tupana'ga rembiepiakatuhava apiavo. Aġwamo po ti Tupana'ga he'yjuhuvẽ'ga nduvihavuhuhete'ga nehẽ, ei Jesus'ga. A'ero ji ei: Ymyahũva'ea hohe pa João Batista'ga koji'i huvihava. Aġwamove'ga ki a'e te Tupana'ga rembiepiakatuhara'ga ko koji'i huvihava João Batista'ga hohe. Kiroki ġapyteripeve'ga huvihava rūi – ġa vehevi koji'i huvihava João Batista'ga hohe, ei Jesus'ga ġa pe.

¹² —João Batista'ga ġa mbo'eypyagwera jate pyryva'ea rehe, garenduve'ga ojirokwa herovi-apotaheteavo ganhi'iga. A'ero ġa ei: “Kwa. Kiro ti Tupana'ga toko oreruvihavuhetero ore repi-akatuavo.” A'ea ġa ei ipotaheteavo ojikoga Tupana'ga rehe. Aġwamo na jitehe ġa ei a'ea jitehe ipotaheteavo, ei Jesus'ga ġa pe.

13 —Nahã ġa ndekoi ikwahava. A'ereki ymyahũva'ea omombe'u nanongara no. “Aerẽ po ti Tupana'ga oko ġanduvihavuhetero ġa ndepiakatuavo nehẽ.” Nahã Tupana'ga nhi'ĩga mombe'uharava'ea epaepavi Moisésva'ea pavẽi, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁴ Ahe e'i: “Tupana'ga po ti oko ġanduvihavuhetero nehẽ. Elias'ga po ti uhu na'ẽ nehẽ,” ei ahe, ei Jesus'ga. Omombe'u ahe João Batista'ga Eliasva'ea mombe'urame. Aġwamo João Batista'ga ruri oji'i ahe nhi'ĩpo'ruavo a'ero. Marã? Perovia pota pe a'ea a'ero naerũ? ei Jesus'ga. ¹⁵ Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero! ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁶ —Ga pe Jesus'ga ei: Marã po ti ji ei pe me aġwamova'ea pe a'ero nehẽ? Gara ja pe ndekoi a'ero? Kiro ji pe mombe'ui pe me. Tayri'ġa ja ko pe ndekoi. Oapy tayri'ġa ima'ẽhai pe feira pe. A'ero ġa hapukai ojipe'ġa pe tayri'ġa pe – kiroki ġa ojikoty'a ġa pavẽi. Onhi'ĩga mondovo ġa pe ġa ei:

¹⁷ “Oropy ore jiru'a pe me xajory ti nhanerembirekoa rehe javo.

Pe ki a'e te ndapeyrerupypotari henduvame.

Xajehe'o ti nhanenhikamombava rehe, oro'e ore pe me. A'ero ore jehe'oi.

Pe ki a'e te ndapejehe'oi ore pyri. A'ereki pe ndapepotariuhu.”

Nahã tayri'ġa ei, ei Jesus'ga.

¹⁸ —Tayri'ġa ja pe ndekoi. A'ereki pe pe'epe'e João Batista'ga pe jipi. A'ereki ga rurame pe pyri ga ndo'uahivuhui mbatera vinho reheve tambohete ji Tupana'ga javo, ei Jesus'ga. A'ero pe epe'ei ga mombe'gwovo: “Anhaġa opyhy ga.” Nahã pe

João Batista'ga mombe'ute'varuhui ga arõe'yma, ei Jesus'ga ġa pe.

19 —Tayri'ġa ja pe ndekoi. A'ereki pe pe'epe'e ji ve no, ei Jesus'ga ġa pe. Yvyakotyva'ero yvagipeva'ero ji ajo pe pyri mbatera i'gwovo vinho i'gwovo no. A'ero pe epe'ei ji mombe'gwovo: “Ehepia Jesus'ga! O'uheteuhu ga. Ga ko heag-wyryve'ga vinho gwovo,” pe'e pe ji ve, ei Jesus'ga. “Ite'varuhuve'ġa – kiroki ġa omono'oġuhũ itambere'ia governo pe – ġa pavēi Jesus'ga ojikoty'a ojipe'ġa pavēi okote'varuhuve'ġa pavēi,” pe'e pe. Nahã pe euhui ji mombe'gwovo ji arõe'yma, ei Jesus'ga.

—Ojipe'ġa ndekokatua repiaga ġwaramo nhande ei: Tupana'ga reki okwahavuka ġa pe ġa mongokatuavo, ei Jesus'ga. Ojipe'ġa ndekote'varuhua repiaga ġwaramo nhande ei: Tupana'ga rũi omongo ġa ite'varuhua rehe, ei Jesus'ga pevove'ġa mbo'eavo he'yjuhuvē'ġa mbo'eavo.

Tiruahũaġwama cidadepeva'ea pe
(Lucas 10.13-15)

20 Kiro Jesus'ga nhi'igahyi cidadepeve'ġa pe. A'ereki ġacidades pe ga japorame ahemonhimomby'aheteva'ea ġa ndopohiri ote'varuhua hugwi. Ndogwerojijyi ġa ojeaporoġita ojikoge'yma ga rehe. Nurã ga ei ġa pe:

21 —Tiruahũ ti pe me Corazimmeva'ea pe nehẽ! ei Jesus'ga. Tiruahũ ti pe me Betsaidapeva'ea pe nehẽ! ei ga. A'ereki pe ndapepohiri pejikote'varuhua hugwi. Pehepia ko pe Tupana'ga popoakara novĩa ji japorame

ahemonhimomby'aheteva'ea. Hepiagame po pe pepohi pejite'varuhua hugwi hamo.

A'ea Jesus'ga ei cidadepeve'ga pe Corazimmeve'ga pe Betsaidapeve'ga pe no.

—Ymyahū Tiropeva'ea Sidommeva'ea pavēi ndohepiagi Tupana'ga popoakara ahemonhimomby'ava'ea repiage'yma, ei Jesus'ga. Po ymyahū ji japoī ahemonhimomby'ava'ea ahepyteri pe, po kotihī ahe pohiri okote'varuhua hugwi po raka'e hamo. Omongi po ahe opite'varuhua imondovo tanimbuga oakaga rehe po raka'e hamo ndorovy'ari ore orerekote'varuhua rehe javo, ei Jesus'ga.

²² —Ymyahū Tiropeva'ea ndohepiagi reki Tupana'ga popoakara ahemonhimomby'ava'ea repiage'yma Sidommeva'ea pavēi, ei Jesus'ga. Ndopohiri ahe a'ero okote'varuhua hugwi. Nurā po ti ahe hepiagi hahyva'ea ojihe nehē Tupana'ga omanove'ga mono'ombavame ahe reheve nehē. Ga mono'ombavame po ti ga ei ahe ve nhaporemo nehē peko te'varuhu pe javo, ei Jesus'ga cidadepeva'ea mombe'gwovo.

—Pe me, Corazimmeva'ea pe Betsaidapeva'ea pe no, pe me ji ei: A'ea rupi koji'i po ti hahy pe me nehē. Igwyre'i po ti hahy Tiropeva'ea pe Sidommeva'ea pe nehē no, ei Jesus'ga. A'ereki Tupana'ga popoakara repiakaturame pe ndapepohiri reki pejikote'varuhua hugwi, ei Jesus'ga Corazimmeve'ga pe Betsaidapeve'ga pe no.

²³ Cidadepeve'ga pe Cafarnaummeve'ga pe Jesus'ga ei:

—Pehe marāi pe pejive naerū? Pe'e pe: “Nhande huvihava jara'ga hohe pa.” Nahā

ko pe ei pejohupe penhimboheteavouhu pejikovo. Pe peho hete tata pype hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei Jesus'ga. A'ereki pe ndapepohiri reki pejikote'varuhua hugwi. Pehepia pe Tupana'ga popoakara ji japorame ahemonhimomby'aheteva'ea. Hepiagame po pe pepohi pejite'varuhua hugwi hamo. Po ymyahū ji japoi ahemonhimomby'ava'ea Sodomapeva'ea pyteri pe, a'ero po uveji cidade Sodoma hamo ikaje'yma hamo, ei Jesus'ga.

²⁴ —Ymyahū Sodomapeva'ea ndohepiagi reki Tupana'ga popoakara ahemonhimomby'ava'ea. Ndopohiri ahe a'ero okote'varuhua hugwi. Nurā po ti ahe hepiagi hahyva'ea ojihe nehē Tupana'ga omanove'ga mono'ombavame ahe reheve nehē. Ga mono'ombavame po ti ga ei ahe ve nhaporemō nehē peko te'varuhu pe javo, ei Jesus'ga Sodomapeva'ea mombe'gwovo. Pe me, Cafarnaummeva'ea pe, pe me koji'i po ti hahy Sodomapeva'ea pe hohe a'ea rupi nehē, ei Jesus'ga Cafarnaummeve'ga pe.

*Pejo ti ji pyri, ei Jesus'ga ahe pokapavame
(Lucas 10.21-22)*

²⁵ Onhi'igahypavame ġa pe nhaporemō Jesus'ga ei Tupana'ga pe:

—Apī, ei ga Tupana'ga pe. Ndepyry hete nde ekovo yvagipeve'ga nduvihavuhetero yvyakotyve'ga nduvihavuhetero no. A'ereki nde nderekwahavukari a'itituhēva'ea ikwahapyra'ga pe heaporoġitave'ga pe no. Onhimbo'ee'ŷve'ga pe tayri'ga'jave'ga pe nde erekwahavuka a'itituhēva'ea. ²⁶ Na tuhē, Apī.

A'ereki nahã nde erepota, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.

²⁷ Kiro Jesus'ga ei:

—Jiruva'ga ombuhu pa ji ve ji mbopopoaka. A'ero ji popoakaramo ojipe'ga hohe pa. Gaha jate ji kwaha hete. Ojipe'ga ndajikwahakatui. Jihi jate ji akwaha hete jiruva'ga. Okwaha ga ga ji ga mboukwahapotarame jate ga pe, ei Jesus'ga ga pe.

²⁸ —Pepoka pa po pe. Pekwerai po pe no. A'ereki pe pe'ağata hete tiruahũ ji ve javo. Po nahã pe ndekoi, a'ero ti pejo ji pyri. Jihi ti topopoko inoğatuavo pepy'a nehẽ. ²⁹ Peko ti nhiremimbo'ea rehe. Nahã po ti ji pe mbo'ei nehẽ. A'ereki ji ako nhyrõ nhinhimboheteeyma jireaporogitapyryvamo jitekovo. Ji ve penhimbo'eukarame nhiremimbo'ea rehe po ti pe ikwahavi pejipy'a noğatua nehẽ. ³⁰ Ndapekwerai po ti pe pendekorame nhiremimbo'ea rehe nonhimimiva'ea rehe penhimbo'euka hehe pejikovo nehẽ. A'ero po ti pe ndaperekouhui pejivy'are'yma nehẽ ji nhi'ĩpo'ruavo nehẽ.

12

*Nahanahã ti ahe toko sábadu rupi, ei Jesus'ga
(Marcos 2.23-28; Lucas 6.1-5)*

¹ Aerẽ judeus'ga poravykye'yma rupi sábadu rupi Jesus'ga hoi kohoa rupi okovo. Gareximimbo'ehara'ga hoi ga rupi. Trigo kopeva'ea pevo inhimongyi. Ojuka ty'ara gareximimbo'ehara'ga. Nurã ohorame ga ika'mbika'mbigi trigo i'gwovo.

² Hepiagame fariseus'ga ei Jesus'ga pe:

—Ymyahũ Moisésva'ea e'i ikwatija hako: “Tapeporavykyi ti sábadu rupi.” Nahã ahe ei hako. Ehepia ti neremimbo'ehara'ğa! Ga nohendukatui reki. A'ereki ға oporavykyi ika'mbika'mbiga trigo sábadu rupi, ei fariseus'ğa Jesus'ga pe.

³ A'ero Jesus'ga ei fariseus'ğa pe:

—Napehendukatui pe Tupana'ga nhi'iga. Garembikwatijarukara omombe'u Daviva'ea. A'ea onhi'ĩ pe me novĩa. Ymyahũ ty'ara ojuka Daviva'ea onhipavẽiva'ea no hako. ⁴ A'ea rupi ahe hoi Tupana'ga rongu pype tenda pype. Ipye ikwava'ẽhara'ğa omondo pão Tupana'ga rovai pyteri pe jipi. Ga ikwava'egirẽ Tupana'ga pe ga gwerohouka ға pe ғahã jate ti to'u jirovai pyteripeva'eagwera javo. Ojipe'ға po ndo'ui hamo. Daviva'ea reki i'ui onhipavẽiva'ea pavẽi hako, ei Jesus'ga fariseus'ğa pe.

⁵—Tupana'ga rembikwatijarukara onhi'ĩ pe me novĩa, ei Jesus'ga fariseus'ğa pe. Ymyahũ Tupana'ga e'i Moisésva'ea pe ikwatijaruka ahe ve hako. Ahe ve ga ei: “Nhimbohetehava pype ti ikwava'ẽhara'ğa toporavykyi ikwava'eğa ji ve jukapyra. Oporavykye'yma rupi sábadu rupi ti ға tokwava'ẽ ipype. Nahã ti ға toko katu. Nahã pyry ji ve.” Ymyahũ Tupana'ga ei a'ea Moisésva'ea pe ikwatijaruka ahe ve hako, ei Jesus'ga fariseus'ğa pe. Tupana'ga ei ға pe: “Pyry.” Ndojari ға ndehe a'ero ғaporavykyia sábadu rupi, ei Jesus'ga.

⁶⁻⁸—Jihi reki kiro a'e pe me: Tupana'ga ei ji ve kaitu pyry, ji erame: Nahanahã ti vvyakotyve'ға toko sábadu rupi. Nurã vvyakotyva'ero yvagipeva'ero ji ei pe me: Tape'epe'ei ti nhiremimbo'ehara'ға pe ға ika'mbigame trigo

sábado rupi a'ero, ei Jesus'ga fariseus'ğa pe. Ymyahũ Tupana'ga ei hako:

“Peru pe mbatepyryva tokwava'ẽ ti ikwava'ẽhara'ğa Tupana'ga pe javo.

A'ea ji ei pe me novĩa.

Emo koji'i ji apota penemimombyryva ojipe'ğa pe,” ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga.

Tupana'ga nhi'ğa pe ndapekwahakatui, ei Jesus'ga ğa pe. Po pe ikwahakatui, a'ero po pe napembojari ite'varuhuva'ea okokatuve'ğa ndehe hamo, ei Jesus'ga fariseus'ğa pe.

*Jesus'ga iponhimamava'ea pavẽi
(Marcos 3.1-6; Lucas 6.6-11)*

⁹ Aerẽ Jesus'ga hoi ogwovo gwe'yja'ğa jatykai pe ovahema. ¹⁰ Ipye iponhimamave'ga rekoi. Ojipe'ğa ndeaporoğitate'varuhuro okovo timbotegwete ti Jesus'ga javo. A'ero ğa ei ojohupe:

—Mara'ngu po ti Jesus'ga oporavykyavo gapoa mbokatua'java nhandeporavykye'yma rupi sábado rupi? Ga gapoa mbokatua'javame po ti nhande Jesus'ga mbotegwetei nehẽ, ei ğa ojohupe.

Nurã ğa ei Jesus'ga pe:

—Marãi Moisésva'ea rembikwatijara nhandeporavykye'yma mombe'gwovo sábado mombe'gwovo? Marãi ikwatijara? Piry nhande nimombigi ğatetirũa nhandeporavykye'yma rupi sábado rupi? Marãi? ei ğa Jesus'ga pe.

¹¹ Imombe'gwovo Jesus'ga ei ğa pe:

—Erereko po nde ovelha ojipejiva'ea. Po nerenybava ovelha ihiri ikwaruhua pype nhandeporavykye'yma rupi sábado rupi, a'ero po nde ipyhygi ovelha henohema jugwi. Nahã nde ovelha

rerekokatui. A'ereki pyry ovelha nde ve, ei Jesus'ga ġa pe. ¹² Koji'i avove'ġa pyryvamo Tupana'ga pe vvyakotyve'ġa. Nurā ji ei: Pyry nhande ġa pokogame sábadu rupi, ei Jesus'ga. Aherembik-watijara e'i no pyry javo.

¹³ A'ea erame Jesus'ga ei akoja'ga pe iponhima-mave'ga pe:

—Ejipoapyho!

A'ero ga jipoapyhoi. Ikatua'ja gapoa a'ero ojipea ja gapoa ja.

¹⁴ A'ero fariseus'ġa hoi Jesus'ga hugwi onhimon'oġa. Ojohupe ġa ei onhimonha'ngavo:

—Maranuhū po ti nhande Jesus'ga jukaukari nehē naerū? ei ġa ojohupe.

*Tupana'ga omongo Jesus'ga
ġanduvihavuhetero*

¹⁵ Ga'ea kwahavame Jesus'ga hoi pea hugwi ogwovo. He'yjuhuve'ġa nhimono'oġi ogwovo ga rupi. A'ero ga imombipavi ġatetirūa ġa hugwi.

¹⁶ Kiro ga ehetei ġa pe:

—Tapemombe'ui ti ojipe'ġa pe Jesus'ga imombigi oretetirūa javo.

¹⁷ A'ea Jesus'ga ei ġa pe. Nahā hekoi Tupana'ga nhi'ipo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahū Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea Isaiasva'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo. Ahe e'i hako:

¹⁸ “Pehepia ti nhipavēive'ga

– kiroki ga pe ji a'e eko ti
ġanduvihavuhetero javo,' ei Tupana'ga,”
ei ahe.

“Ga ko nhiremia'nguhete'ga.

- Anhimohē hete ji ga rehe,' ei Tupana'ga.
 'Amondouka po ti ji jira'uva ga pyri ga po-
 jykakatuuka jupe nehē.
 A'ero po ti ga nhiremimbotarimova'ea mombe'ui
 judeus'garūive'ġa pe
 nahanahā pyry Tupana'ga pe javo,' ei Tu-
 pana'ga.
- 19 'Nhipavēive'ga po ti ndogwayvari ġa nehē.
 Ndohapukai po ti ga ġa pe nehē.
 Ndahyahivi po ti ganhi'iġa ġa pe cidade rapea rupi
 nehē,' ei Tupana'ga.
- 20 'Ga po ti oko nhyrō he'ouhūve'ġa pokoga nehē.
 Pyry po ti ga ndipopoakarive'ġa pe nehē.
 Nahā po ti ga rekoi hendukatuuka ġa pe nhinhi'iġa
 ġa mongovouka nhinhi'iġa rupi,' ei Tu-
 pana'ga.
- 21 'Ga rehe po ti judeus'garūive'ġa jikogi nehē,' ei
 Tupana'ga," ei Isaíasva'ea hako.

*O'mbero ahe e'i: Belzebu'ga opoko Jesus'ga
 (Marcos 3.20-30; Lucas 11.14-23)*

- 22 Aerē ojipe'ġa heakwagweve'ga reruri
 Jesus'ga pyri tombojipe'a ti Jesus'ga anhaġa
 ga hugwī javo. Ndohepiagi heakwagweve'ga.
 Ga nonhi'iġi no. A'ereki anhaġa ndohepiukari
 ga pe. Nomonhi'iġukari ga pe no. Ga ga
 reruri Jesus'ga pyri. Igwete Jesus'ga anhaġa
 mbojipe'ai ga monhimohiġatuavo. A'ero ga
 nhi'iġa'javi. Gwepiaga'ja ga no. 23 A'ero pevove'ġa
 nhimomby'ahetei onhimongyavo. A'ero ġa eġa'ei:
 —Mara'ngu po Jesus'ga Daviva'ea rymyminoa?

A'ea ġa ei. A'ereki ġa e'i oyvyteri pe: “Ga pe Tupana'ga e'i eko ti ġanduvihavuhuhetero javo.” A'ea ġa ei nurã Jesus'ga popoakaro javo.

²⁴ Henduvame fariseus'ġa ei:

—Aherymyminoa rõi po ga. Belzebu'ga anhaġa ruvihavuhu'ga Jesus'ga pokogame jate ga popoakaro. Nurã Jesus'ga anhaġa mbojipe'ai ġa hugwi imondovouka, ei ġa o'mbero.

Belzebu, ei ġa Diabo'ga pe. Irũa garera Satanás.

²⁵ Jesus'ga okwaha fariseus'ġa ndea-poroġitate'varuhua. A'ero ga ei ġa pe:

—Po ġagwyrivepe'ġa otavuka ojohupe, a'ero po ti ġa nhomoka'nhymbavi nehẽ. Po cidadepeve'ġa otavuka ojohupe, a'ero po ti ġa nhomoka'nhymbavi nehẽ no. Po ongapyvepe'ġa otavuka ojohupe, a'ero po ti ġa nhomoka'nhymbavi nehẽ no, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe.

²⁶ Po Satanás'gapyriva'ea nhombojipe'ai nahã otavuka ojohupe, a'ero po ti inhomoka'nhymbavi jovai nehẽ no. Marã po ti Satanás'ga huvihava a'ero ojipyryva'ea ahana'javame nehẽ? ei Jesus'ga fariseus'ġa pe.

A'ea Jesus'ga ei. A'ereki fariseus'ġa e'i o'mbero:

—Belzebu'ga Jesus'ga pokogi ojipyryva'ea mbojipe'auka ga pe.

²⁷ A'ero Jesus'ga ei fariseus'ġa pe:

—Ma'ġa ombojipe'auka Satanás'gapyryva'ea pendeheve'ġa pe naerũ? ei Jesus'ga. Ndape'ji reki pe ġa pe: “Belzebu'ga ombojipe'auka ġa pe.” A'ea rõi pe ei, ei Jesus'ga. Po ga rõi ġa poko ojipyryva'ea mbojipe'auka ġa pe, a'ero ga rõi ji poko no, ei Jesus'ga. Tape'ei ti ji ve a'ero: “Belzebu'ga Jesus'ga poko.” Po pe'ji a'ea ji ve, a'ero po ti pendeheve'ġa

ete'varuhui pe me nehẽ no pe'mbe pe javo pe me nehẽ, ei Jesus'ga fariseus'ğa pe.

28 —Tupana'ga ra'uva reki ombojipe'auka Satanás'gapyriva'ea ji ve, ei Jesus'ga. Pekwaha pe a'ero Tupana'ga ko nhanderuvihavuhuhetero kiro javo, ei Jesus'ga.

29 —Po ojipe'ga kipotari ipopoakave'ga ronga pype gambatera rerogwovo ga hugwi, a'ero ga ipopoakave'ga pokwapokwari na'ẽ, ei Jesus'ga. Aerẽ ga ipyhygi gambatera herogwovo a'ero. Nahã ga koji'i ipopoaka hete reki ipopoakave'ga hohe.

A'ea Jesus'ga imombe'ui nahã Tupana'ga ipopoaka Satanás'ga hohe javo.

30 —Kiroki ga ndajirepygi – gaha ji movahĩ, ei Jesus'ga. Kiroki ga nomono'oği ji pavẽi – gaha ombokwaki'o.

A'ea Jesus'ga ei ga nombojikogukari ға ji rehe javo.

31 —Pe'e pe: “Belzebu'ga opoko Jesus'ga.” Nahã pe erame ji ve pe Tupana'ga ra'uva mbotegwetei. A'ereki Tupana'ga ra'uva tuhẽ ji poko, ei Jesus'ga. Tupana'ga ti omombo pa ға hugwi ғandekote'varuhua ға'ete'varuhuagwera ojive nehẽ, ei Jesus'ga. Po Tupana'ga ra'uva pe ға ete'varuhui Tupana'ga ra'uva mbotegweteavo nahã okote'varuhuavo, a'ero po ti Tupana'ga nomombori ғandekote'varuhua ға hugwi nehẽ, ei Jesus'ga. 32 Po ға ete'varuhui ji ve vehevi okote'varuhuavo, a'ero po ti Tupana'ga imombori ғandekote'varuhua ға hugwi nehẽ, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. Po ға ete'varuhui Tupana'ga ra'uva pe

reki okote'varuhuavo, a'ero po ti Tupana'ga nomomboraḡwami ḡandekote'varuhua nehē. Nomombori po ti ga kiro. Aerē po ti ga nomombori nehē no, ei Jesus'ga fariseus'ḡa pe.

I'yva yva'ia pavēi

(Lucas 6.43-45; Mateus 7.15-20)

³³ —Pejapyaka ti nhinhi'ḡa rehe, ei Jesus'ga fariseus'ḡa pe. Po i'yva ikatu, a'ero yva'ia ikatu. Po i'yva ite'varuhu, a'ero yva'ia ite'varuhu. Ahe okwaha i'yva. A'ereki ahe gwepia herekorame yva'ia ojihe, ei Jesus'ga fariseus'ḡa pe. ³⁴ Peko te'varuhu pe! ei Jesus'ga ḡa pe. Nurã pe ete'varuhui ojipe'ḡa pe. A'ereki pejiyvyteri pe pe peko te'varuhu hete, ei Jesus'ga fariseus'ḡa pe. ³⁵ Pyryve'ga, nane'ymi ga reaporogitaro pyryva'ea rehe. Nurã ga ekatui jipi, ei Jesus'ga. Ite'varuhuve'ga, nane'ymi ga reaporogitaro ite'varuhuva'ea rehe. Nurã ga ete'varuhui, ei Jesus'ga.

³⁶ —Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerē mba-pava koty po ti hahy hete ḡa pe Tupana'ga erame ḡa pe nhaporemō ḡandeaporogita rehe nehē. Ga pe po ti ga ei: “Penhi'iteheuhu pe nahanahã javo. Maraname pe nhi'inhi'itehei?” Nahã po ti ga ei ḡa pe nehē. ³⁷ A'ereki ga ḡwendu pa nenhi'itehea nenhi'ipyryva reheve. A'ero nde nhi'ipyryvame po ti ga ei nde ve nehē: “Pyry nenhi'ḡa. Ereko katu nde a'ero,” e po ti ga nehē. Nde nhi'itehehurame ga henduvi no. A'ero po ti ga ei nde ve nehē: “Ndapyryvi nenhi'ḡa. Ereko te'varuhu nde a'ero,” e po ti ga nde ve nehē. A'ero po ti ga imondoï hahyva'ea nde

ve nehẽ nde ete'varuhuro ġwaramo, ei Jesus'ga imombe'gwovo fariseus'ġa pe.

*Jesus'ga okwahava'javuka Jonasva'ea ahe ve
(Marcos 8.11-12; Lucas 11.29-32; 12.54-56)*

³⁸ A'ero judeus'ġa mbo'ehara'ġa ei Jesus'ga pe fariseus'ġa pavēi:

—Ahembo'eharamo eapo ti ahemonhimomby'ava'ea torohepia ti, ei ġa.

³⁹ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Peko te'varuhu pe aġwamova'ero! ei Jesus'ga. Ndapekoi pe Tupana'ga nhi'iġa rehe pejikoge'yma ga rehe. A'ero pe ei: “Jesus'ga japorame jate nhande ve ahemonhimomby'ava'ea, a'ero po ti nhande ei ikwahava nehẽ: Tupana'ga ga poko. A'ea po ti nhande xa'e hepiagame nehẽ.” A'ea pe ei, ei Jesus'ga.

—Ndoapoukari po ti Tupana'ga ojipea ahemonhimomby'ava'ea pe me nehẽ. Ojikwe ga oapo ahemonhimomby'ava'ea Jonasva'ea mohemukarame hako. A'ea jate po ti ga ikwahavukara'javi pe me nehẽ, ei Jesus'ga. Ymyahũ Jonasva'ea ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea hako. ⁴⁰ Mokõi okira rupi Jonasva'ea rekoi piraruvihavuhua revegi pe. Kirẽ pira ahe mbojivyra'javi gwevega hugwi. Aerẽ ahe hoi Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwombe'gwovo Nínivepeva'ea pe a'ero hako, ei Jesus'ga.

—Jonasva'ea javijitehe mokõi jikira rupi po ti ji rekoi yvya pype hete nehẽ. Kirẽ po ti ji hemi jugwi nehẽ yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga. A'ero po ti pe ikwahavi Tupana'ga opoko Jesus'ga javo, ei Jesus'ga.

41 —Aerē mbapava koty po ti Tupana'ga omanove'ğa mono'ono'ombavi aḡwamove'ğa ndeheve nehē, ei Jesus'ga. Ga mono'ombavame po ti ga ei ḡa pe nhaporemo nehē peko te'varuhu pe javo. A'ea rupi po ti Nínivepeva'ea kweravi nehē no. Ojipiukarame po ti ahe imboukwahavukari aḡwamove'ğa ndekote'varuhua nehē. A'ereki a'ea renonde ymyahū Nínivepeva'ea ḡwendu katu Tupana'ga nhi'iḡa hako. Opohi ahe okote'varuhua hugwi ymyahū hendukatuavo Tupana'ga nhi'iḡa Jonasva'ea imombe'uro ḡwaramo hako, ei Jesus'ga ḡa pe imombe'gwovo.

—Ji rendu ti! ei Jesus'ga ḡa pe. Jihi kaitu amombe'u katu Tupana'ga nhi'iḡa Jonasva'ea hohe, ei Jesus'ga. Aḡwamove'ğa nohendupotari nhinhi'iḡa opohire'yma okote'varuhua hugwi. Nurā po ti Nínivepeva'ea imboukwahavukari aḡwamove'ğa ndekote'varuhua nehē, ei Jesus'ga fariseus'ḡa pe.

42 —Mbapava koty po ti Tupana'ga omanove'ğa mono'ono'ombavi aḡwamove'ğa ndeheve, ei Jesus'ga. Ga mono'ombavame po ti ga ei ḡa pe nhaporemo nehē peko te'varuhu pe javo. A'ea rupi po ti tyapyrakotyva'ea ruvihavuhuva'ea kweravi nehē no kunhangwerava'ea. Ojipiukarame po ti ahe imboukwahavukari aḡwamove'ğa ndekote'varuhua nehē. A'ereki a'ea renonde ymyahū tyapyrakotyva'ea ruvihavuhuva'ea uhu Salomāova'ea pyri hako tahendu ti ganhi'iḡa javo. “A'ereki ga okwaha hete,” ei ahe ua. Paivouhu hete ahegwyrā. Paivouhua hugwi ahe ruri hako tahendu ti ga javo, ei Jesus'ga imombe'gwovo fariseus'ḡa pe.

—Ji rendu ti! ei Jesus'ga ġa pe. Jihi kaitu akwaha hete Salomãova'ea hohe, ei Jesus'ga. Aġwamova'ero napehendupotari nhinhi'iga ikwahapotare'yima a'itituhēva'ea. Nurã po ti ahe imboukwahavukari pendekote'varuhua nehē, ei Jesus'ga.

Ojivy anhaġa ahe pyri
(Lucas 11.24-26)

⁴³ —Kiro po ti ji imombe'ui Diabo'gapyriva'ea rembipyhyga'ga anhaġa rembipyhyga'ga pe me, ei Jesus'ga. Na ja aġwamove'ġa ndekoi ite'varuhuve'ġa – kiroki ġa opohi okote'varuhua hugwi novĩa ojikoge'yima ji rehe, ei Jesus'ga. Anhaġa ite'varuhu hete akwaimbae'ga pyhyga otiruahũro ga pe. Aerē anhaġa jipe'ai ga hugwi ogwovo yhye'ÿi me okwaokwava. “Mome po ti ji ruvi nehē?” e'i ovytyteri pe heka. Ndohepiagi reki. ⁴⁴ Nurã i'ei: “Ajivy po ti ji nhironga pe ipojoykaa'java akwaimbae'ga pojoykaa'java,” e'i anhaġa. Akwaimbae'ga pe anhaġa e'i nhironga.

—A'ero ituri ojivya akwaimbae'ga pyri. Ova-hemame ga pyri anhaġa i'ei: “Ndogwerekoi ve ongapyypeve'ġa ipype imboavujikweripyra pype,” e'i akwaimbae'ga mombe'gwovo. ⁴⁵ “Taru ti jara ji pyri a'ero,” e'i.

—A'ero ihoi anhaġa rerua seteva'ea rerua. Akoja hohe seteva'ea tiruahũ hete, ei Jesus'ga. Ovahemame akwaimbae'ga pyri ga pojoykai otiruahũro ga pe. A'ero kiro koji'i tiruahũ hete akwaimbae'ga pe. Ymya tiruahũ ga pe ojipejiva'ea ga pojoykaramē. Aerē koji'i tiruahũ hete ga pe seteva'ea ga pojoykaramē, ei Jesus'ga.

—Na jitehe tiruahũ aḡwamo ite'varuhuve'ḡa pe. Aerẽ koji'i po ti tiruahũ hete ḡa pe nehẽ. A'ereki opohi'rãrame okote'varuhua hugwi novĩa ḡa nde'i ji ve: “Herejo ejikoty'a ji pavẽi.” A'ea ḡa nde'i ji ve. Aerẽ koji'i ḡa ndekote'varuhui a'ero, ei Jesus'ḡa.

*Jesus'ga yembora gairũva'ea pavẽi
(Marcos 3.31-35; Lucas 8.19-21)*

⁴⁶ Jesus'ga imombe'urame pevove'ḡa pe nanime Jesus'ga yembora ruri gairũ'ḡa pavẽi o'ama okari pe. Onhi'ĩ pota ḡa ga pe. ⁴⁷ Pevove'ḡa pyteripeve'ga e'i Jesus'ga pe:

—Neyhẽa uhu nde repiaga neirũ'ḡa pavẽi. Pevo ḡa ami okari pe.

⁴⁸ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ji erame nhiyhẽa, marãve'ḡa pe ji ei? ei ga. Ji erame nhiirũ'ḡa, marãve'ḡa pe ji ei? Kiro ji imombe'ukatui nde ve, ei Jesus'ga.

⁴⁹ A'ero Jesus'ga pova'eḡi ḡwemimbo'ehara'ḡa pe. Gwemimbo'ehara'ḡa mombe'gwovo ga ei:

—Pehepia! Ga pe ji ei nhiy'ḡa. Ga pe ji ei nhiirũ'ḡa, ei Jesus'ga. ⁵⁰ Kiroki ḡa jiruva'ga nhi'ĩpo'ru yvagipeve'ga nhi'ĩpo'ru – ḡa pe ji ei nhiirũ'ḡa. A'e ji ḡa pe no nhirendyra'ḡa. Nhiy'ḡa a'e ji ḡa pe no, ei Jesus'ga.

13

*Ha'ynha mohãihara'ga
(Marcos 4.1-9; Lucas 8.4-8)*

¹ Onhi'imbavame Jesus'ga hoi onga hugwi ogwovo ypiahu pe. Pevo ga apygi oina.

² He'yjuhuve'ḡa nduri onhimbotymbotyva ga pyri tihendu katu ti ga javo. Nurã ga hoi o'ava

yharuhua pype oina. A'ero ġa ami yembeyvyri pe.

³ Ojo'java'ea pyvō ga ġa mbo'embo'ei imombe'gwovo ġa pe he'yjuhuva'ea. Ga e'i:

—Ji rendu ti! ei Jesus'ga. Ha'ynha mohāihara'ga hoi ko pe ityma, ei ga. ⁴ Pevo ga imohāi ha'ynha. Nahã ga itymi ha'ynha. Ga imohāirame ha'ynha jara indurugi pehea rembeyvyra rupi. Ua gwyrā'ia i'ui imokona, ei Jesus'ga.

⁵ —Ga imohāirame ha'ynha jara indurugi yja rehe ita arimo. A'ereki ita onhimongyheteuhu pevo. Xunhi yja a'ero ha'ynha pe. Kotihĩ henhunhamo novĩa. A'ereki nianami yja ita rehe. ⁶ Kwarahyahiva imbokai garemityma a'ero. He'ouhũ omanomo. A'ereki ndokihetei hapoa yvya pype, ei Jesus'ga.

⁷ —Ga imohāirame ha'ynha jara indurugi nhungwava ra'ynha pyteri pe hatĩava'ea ra'ynha pyteri pe. Aerẽ ga'apoa ha'ynha renhunhamo nhungwava ra'ynha pavẽi. A'ero nhungwava nhambyguhui garemityma, ei Jesus'ga.

⁸ —Ga imohāirame ha'ynha jara indurugi yjakatua pype. A'ero henhunhamo o'ao'aheteramo. He'yjuhu ahara a'ero. Jara pype ahara pype turi cem ha'ynha. Jara pype ahara pype turi sessenta ha'ynha. Jara pype ahara pype turi trinta ha'ynha.

Nahã Jesus'ga ei imombe'gwovo ha'ynha mohāihara'ga mombe'gwovo.

⁹ —Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero! ei Jesus'ga pevove'ġa pe imombe'gwovo ojo'java'ea.

*Nurã ji amombe'u ojo'java'ea, ei Jesus'ga
(Marcos 4.10-12; Lucas 8.9-10)*

¹⁰ Jesus'ga remimbo'ehara'ğa nduri ga pyri javo ga pe.

—Maraname nde imombe'ui ojo'java'ea ға pe ға mbo'erame? ei ға Jesus'ga pe.

¹¹ A'ero Jesus'ga ei ға pe:

—Pe me Tupana'ga ei tokwaha ti ға onhimiva'ea nhirembiepiakatuhava javo, ei Jesus'ga. Marã hekoi kiro Tupana'ga yvyakotyve'ğa ndepiakaturame okovo ғanduvihavuhuhetero? A'earupiva'ea kiro ga ikwahakwahavukari pe me. Ojipe'ға pe po ti ga ndokwahavukari tuhẽ a'ea nehẽ, ei Jesus'ga ғwemimbo'ehara'ға pe. Nurã ji imombe'ui ojo'java'ea ға pe ға mbo'erame, ei Jesus'ga.

¹² —Kiroki ga okwaha – ga pe po ti Tupana'ga ikwahavukari koji'iva'ea nehẽ. A'ero po ti ga ikwahahetei nehẽ, ei Jesus'ga. Kiroki ga ndokwahavi – po ga ikwahavi xunhiva'ea, a'ea vehevi po ti Tupana'ga imoka'nhyrbavukari ga pe nehẽ, ei Jesus'ga.

¹³ —Nurã ji imombe'ui ojo'java'ea ға pe. A'ereki “hepiagame ға gwepia tehe reki.

A'ereki ға nombaragwahapotari hehe. Henduvame ға ғwendu tehe reki.

A'ereki ға ndokwahapotari”, ei Jesus'ga.

¹⁴ —Nahã ға ndekoi hepiage'yma henduve'ymano, ei Jesus'ga. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ipo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'iga mombe'uharava'ea Isaíasva'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'iga mombe'gwovo. Ahe e'i hako:

“Henduvame ġa ndokwahavaġwami reki.
Hepiagame ġa nombaragwahavaġwami reki
hehe,’ ei Tupana’ga.

¹⁵ Nahã ġa. A’ereki ġa noangarihu
tiandeapyakwapupugyme ti javo.

Ndiapyhai ġa okovo
tikwahavyme ti Tupana’ga nhi’iġa javo.

Ndojapyakai ġa
xambaragwahavyme ti a’itituhẽva’ea rehe
javo.

Nahã ġa ndekoi
tirojijyyme ti nhandereaporogita javo.

Tomomboryme ti Tupana’ga nhandere
kote’varuhua nhande hugwi nehẽ,
ei ġa,’ ei Tupana’ga.”

Ymyahũ Isaíasva’ea ei a’ea mombe’gwovo hako, ei
Jesus’ga.

¹⁶ —Pe me ki a’e te pyry hete. A’ereki pe
pejirokwa ikwahava aherembikwahavipyre’yma
Tupana’ga rembiapoa repiaga ganhi’iġa
rendukatuavo, ei Jesus’ga ġwemimbo’ehara’ġa
pe. Pyry hete pe me, a’e ji. ¹⁷ A’ereki ymyahũ ko
ahe gwepia pota hete penembiepiaga Tupana’ga
nhi’iġa mombe’uharava’ea ganhi’iġareheva’ea
pavẽi. He’yiva’ea gwepia pota. Ahe ndohepiagi
reki. Gwendu pota hete ahe penemienduva
no. Ahe nohenduvi reki, ei Jesus’ga
ġwemimbo’ehara’ġa pe.

*Jesus’ga okwahavuka ha’ynha mohãihara’ga
mombe’ua*

(Marcos 4.13-20; Lucas 8.11-15)

¹⁸ —Pehendu ti a’ero ikwahava ojo’java’ea,
ei Jesus’ga ġwemimbo’ehara’ġa pe. Kiro po

ti ji imombe'ukatui pe me nehẽ ikwahavuka ha'yinha mohãihara'ga mombe'ua nehẽ, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ga pe.

19 —Kiro Tupana'ga rekoi vvyakotyve'ga ndu-vihavuhuhetero ġa ndepiakatuavo, ei Jesus'ga. Kiroki ġa ġwendu a'ea mombe'ua novĩa ikwahave'yma – ġa pyri ahemoandyandyihara'ga Diabo'ga ruri a'ero ipe'avo imombe'ua ġapy'a hugwi imoka'nhymbavuka ġa pe, ei Jesus'ga. Ga pe ji ei a'ero ji imombe'urame ha'yinha indurugagwera pehea rembeyvyra rupi.

20 —Amombe'u jipe ko ji ha'yinha indurugagwera – kiroki onduru ita rehe, ei Jesus'ga. Kotihĩ henhui ha'yinha novĩa. A'ereki kwarahya rerekovo ġwaramo nonhimomiranami a'ero omanomo, ei ga. A'ereki ndokihetei hapoa yvyra pype.

—A'ea ja ġa ndekoi – kiroki ġa ġwendu nhanderuvihavuhuhete'ga mombe'ua. Kotihĩ ġa ndoryndoryvamo hehe novĩa. 21 Aerẽ ojipe'ga omondo hahyva'ea ġa pe ndoropotari pe henduvame gamombe'ua javo. Hahyro ġwaramo ġa pe ġa nonhimomiranami a'ero kotihĩ opohia nhanderuvihavuhuhete'ga mombe'ua hugwi. A'ereki ndokihetei gamombe'ua ġayvyteri pe.

22 —Amombe'u jipe ko ji ha'yinha indurugagwera – kiroki onduru nhungwava ra'yinha pyteri pe hatĩava'ea ra'yinha pyteri pe. Aerẽ igwaigwavete hatĩava'ea nhambyguhui garemityma jukavo, ei Jesus'ga.

—A'ea ja ojipe'ga ndekoi nhungwava pyteripeva'ea ja. Ga ġwendu ojipe'ga erame ġa pe: “Tupana'ga nhande poko katu kiro

nhanderuvihavuhuhete'ga.” A'ea ġa ġwendu katu. Aerẽ ġa aġataruhuramo ojihe javo: “Maramarã po ti nhande rekoi nehẽ naerũ?” ei ġa oyvyteri pe. A'ea nonoġatuukari ġapy'a. Ga ipotapavuhui itambere'ia a'ero, ei Jesus'ga. “Koji'i nhande tipotaruhu itambere'ia a'ero ti pyryvamo nhande ve javo,” e'iuhu ġa, ei Jesus'ga. A'ero igwaigwavete ġa ndojapyakaa'javi nhanderuvihavuhuhete'ga mombe'ua rehe. A'ereki ġa'aġatarahivuhua nohenduva'javukari a'ea ġa pe. A'ero ġa ndokoa'javi reki gamombe'ua rupi okokatue'yma ojipe'ġa pe oporavykye'yma ga pe.

²³ —Amombe'u jipe ko ji ha'yinha indurugagwera – kiroki onduru yjakatua pype, ei Jesus'ga. A'ea ja ojipe'ġa ndekoi yjakatuapypeva'ea ja. Gwendu katu ġa nhanderuvihavuhuhete'ga mombe'ua ikwahava. Japyakwapupu ġa henduvame. Oko katu ġa okovo gamombe'ua rupi a'ero. Nahã ġa ha'yinha mohãihara'ga remitymipyra'ea ja. Ojipea pype garemitymipyra pype turi cem ha'yinha ahara pype. Ojipea pype turi sessenta ha'yinha ahara pype. Ojipea pype turi trinta ha'yinha ahara pype. Na jitehe ko ġa – kiroki ġa japyakwapupu. Ombojoavyavy ġaporavykya Tupana'ga pe okokatuavo ojipe'ġa pe. Jara'ġa he'yjuhu ġaporavykya. Jara'ġa koji'i ġaporavykya. Nahanahã ġa ndekoi.

A'ea Jesus'ga ei imombe'gwovo pa ojo'java'ea ikwahavuka ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Nhungwava trigo'java'ea

²⁴ Ojipea pyvõ ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga ġa mbo'ei. A'ero ga ei:

—Marã hekoi kiro vyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei ga. Akwaimbae'ga imohã ha'ynhapyryva trigo ra'ynha ko pe ityma.

²⁵ Aerẽ ypytunimo ġa kipavame ga'arõe'ÿve'ga ruri imohaina nhungwava ra'ynha trigo'java'ea ra'ynha ko pe trigo pyteri pe. Kirẽ ga hoi a'ero ojipiukare'yma ogwovo.

²⁶ —Aerẽ jate trigo henhunhamo nhungwava pavẽi. I'ai herekovo ahara. I'arame jate ko-hoa jara'gapyrive'ġa mbaragwahavi nhungwava rehe trigo pyteri pe a'ea ko trigo rũi reki javo.

²⁷ A'ero ġa hoi kohoa jara'ga pyri javo ga pe: “Ore-pojdkaharamo eretÿ nde trigo ra'ynhapyryva ko pe. Maraname gwereko nhungwava trigo pyteri pe? Ma'ġa omohã naerũ nhungwava ra'ynha trigo'java'ea ra'ynha a'ero trigo pyteri pe raikwehe?” ei ġa ijara'ga pe.

²⁸ —A'ero ga ei ġa pe: “Ma'ġa po? Ojipe'ga naniarõi a'ero imohaina nhungwava ra'ynha ipype raikwehe,” ei ga.

—A'ero ġa ei: “Marã a'ero? Toroho ti nhungwava mondoroga? Marã?” ei ġa.

²⁹ —“Tapemondorogi na'ẽ,” ei ga. “Nhungwava mondorogame mara'ngu po ti pe imondoroga trigo jajuve'ÿva'ea nhungwava reheve nehẽ? ³⁰ Na inhimomboakari ojogweheve,” ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo. “Aerẽ trigo jajuvame po ti ji ei trigo mono'õhara'ġa pe nehẽ: Nhungwava na'ẽ ti pemondoro trigo'java'ea jugwi imono'oġa nehẽ.

Peapytĩ ti jajurupya pe herogwovo imbokaita. Nahã po ti ji ei ġa pe nehẽ,” ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo. “A'ea py'rovo gwe ti pemono'õ trigo herua imondovo hyrua pype jiapoa pype. Nahã po ti ji ei ġa pe nehẽ,” ei kohoa jara'ga.

Nahã Jesus'ga ei imombe'gwovo ojo'java'ea.

Mostarda ra'ynha xunhiheteva'ea
(*Marcos 4.30-32; Lucas 13.18-19*)

³¹ Ojipea pyvõ ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga ġa mbo'ei. A'ero ga ei:

—Marã hekoi kiro vvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei ga. Akwaimbae'ga gwereko mostarda ra'ynha. A'ea ga itymi ko pe, ei Jesus'ga. ³² Mostarda ra'ynha ko jara gwyre'i pa xunhi hete. Henhunhame mostarda roryroryvamo. Aerẽ yvovouhuro. A'ero koji'i hehanhuhũ oji'java'ea hohe yvovouhuro. A'ero gwyrã'ia ruri onhimongyavo upa hakã rehe japovo gwaityga, ei Jesus'ga he'yje'yve'ġa po ti he'yjuhu nehẽ javo.

Pão imbovuhava
(*Lucas 13.20-21*)

³³ Ojipea pyvõ ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga ġa mbo'ei. A'ero ga ei:

—Marã hekoi kiro vvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei ga. Kunhahã opyhy he'yiva'ea vinte e cinco quilos de farinha

de trigo, ei ga. Trigo pype hēa imbojihe'ari imbovuhava ta'apo ti ji pāo javo. A'ero hēa igwaragwarai humbirimbiriga trigo ru'uma. Igwaigwavete imbovuhava onhinhamba trigo ru'uma pype imbovuvupava, ei Jesus'ga igwaigwavete po ti ġa herojijyi ojeaporoġita nehē javo.

*Nahā hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo
(Marcos 4.33-34)*

³⁴ A'ea pa Jesus'ga imombe'ui ojo'java'ea pevove'ġa pe he'yjuhuve'ġa pe. A'ea jate ga imombe'ui ġa pe ġa mbo'eavo. ³⁵ Nahā hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahū Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea a'ea mombe'u. A'ea rupi ahe ei Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo hako: “Amombe'u po ti ji ġa pe ojo'java'ea nehē.

Kiroki onhimi yvya apopypyagwera jate

– kiro po ti ji a'ea kwahavukari imombe'gwovo ġa pe nehē,” ei ahe hako.

Jesus'ga okwahavuka trigo'java'ea mombe'ua

³⁶ Pevove'ġa mondoukarame ojihugwi Jesus'ga hoi onga pype. A'ero garemimbo'ehara'ġa nduri ga pyri javo ga pe:

—Ore mbo'e ti ojo'java'ea rehe ikwahavuka ore ve nhungwava mombe'ua trigo'java'ea mombe'ua, ei ġa Jesus'ga pe.

³⁷ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Kwa. Kiro po ti ji imombe'ukatui pe me nehē. Jijive yvyakotyva'ero yvagipeva'ero ji ei ji ga mombe'urame ha'ynhapyryva mohāihara'ga, ei Jesus'ga. ³⁸ Kohoa a'e ko ji yvyakotyva pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe. Ha'ynhapyryva

a'e ko ji jireheve'ġa pe. Ga e'i Tupana'ga pe: “Ndehe ko oreruvihavuhetero.” Nhungwava trigo'java'ea a'e ko ji ite'varuhuve'ġareheve'ġa pe Diabo'ġareheve'ġa pe. Ga e'i Diabo'ga pe: “Ndehe ko oreruvihavamo.” ³⁹ Ha'ynhapyryva mohãihara'ġa arõe'ÿve'ga – kiroki ga otÿ nhungwava gakoĥoa pype – ga'arõe'ÿve'ga a'e ko ji Diabo'ga pe nĥiarõe'ÿve'ga pe, ei Jesus'ga. Koapora mondorohava a'e ko ji mbapavakoty pe. Koapora mondorohara'ġa a'e ko ji Tupana'ġapyrive'ġa pe yvagipeve'ġa pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

⁴⁰ —Koapora mondorohara'ġa imondorogi nhungwava trigo'java'ea imbokaita, a'e ko ji ko, ei Jesus'ga. Na jitehe mbapava koty po ti ji ite'varuhuve'ġa mondoukari hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga. ⁴¹ Yvyakotyva'ero yvagipeva'ero po ti ji jipyrive'ġa mondoi yvya koty nehẽ yvagipeve'ġa. A'ero jireheve'ġa ndeja po ti ġa ite'varuhuve'ġa nderohopavi nehẽ – kiroki ite'varuhuve'ġa ombo'e ite'varuhuva'ea rehe, ei Jesus'ga. Okote'varuhuve'ġa nĥaporemō po ti jipyrive'ġa ġa nderohoi jireheve'ġa pytera hugwi nehẽ no, ei Jesus'ga. ⁴² A'ero po ti jipyrive'ġa okote'varuhuve'ġa mombori hahyva'ea ruvihava pype. Tataheteuhua koi hahyva'ea ruvihava. Pevo po ti ġa jehe'oi ojihe onhimonha'ngavo hahyrāme ojive nehẽ, ei Jesus'ga.

⁴³ —A'ero po ti Tupana'ga nĥi'ġareheve'ġa popoakara jukwahahetero nehẽ. Ikatu katu po ti ġa gworygworyvamo nehẽ – perope ġanduvete'ga ojikoty'a ġa pavẽi Tupana'ga, ei Jesus'ga. Peapyakwa pe. Pehendu katu ti

ji'ea a'ero! ei Jesus'ga imombe'gwovo katu ġwemimbo'ehara'ġa pe ojo'java'ea.

Akwaimbae'ga gwepia pyryheteva'ea ko pe

⁴⁴—Marā hekoi kiro yvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea nehē, ei ga. Akwaimbae'ga hepiagi pyryheteva'ea ko pe. A'ereki a'ea ojipe'ga omi jipe yvykwara pype tohepiagyme ti ġa javo. Garemimimipyra repiagame akwaimbae'ga heja pevo imima'java. Horyory ga hehe. Nurā ga imondopavi ombatera ojihugwi tombuhu ti ġa ji ve itambere'ia mbatera pe javo. A'ero ga itambere'ia rerohoi imondopava kohoa jara'ga pe ipyhyga kohoa ga hugwi. “Nahā ji ipojykai nhirembiepiagipyra,” ei ga oyvyteri pe, ei Jesus'ga. Nahā hekoi yvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhuhetero oko javo.

A'ea Jesus'ga ei imombe'gwovo ġwemimbo'ehara'ġa pe ojo'java'ea ikwahavuka ġa pe na jitehe pyryheteva'ea tuhē ko aherekoa Tupana'gareheva'ero javo.

Ita'ia'java'ea pyryheteva'ea pérola

⁴⁵—Marā hekoi kiro yvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea nehē, ei Jesus'ga. Ima'ēhara'ga hogahoi ojipe'ġape'ġa pyri ipyhypota ita'ia'java'ea pyryheteva'ea pérolas ijara'ġa hugwi.

⁴⁶ A'ero ga hepiagi ita'ia'java'ea pyryheteva'ea ijara'ga pyri. He'yi itambere'ia hehe. A'ero ga hoi imondopava ombatera ojihugwi tombuhu ti ġa ji

ve itambere'ia mbatera pe javo. A'ero ga itambere'ia rerohoi imondovo ijara'ga pe imbuhuruka ojive ita'ia'java'ea pyryheteva'ea pérolapyryhetea ipojoykavo, ei Jesus'ga na jitehe pyryheteva'ea tuhē ko aherekoa Tupana'gareheva'ero javo.

Pira mboahava

⁴⁷ —Marã po ti hekoi nehē yvyakotyve'ğa pe ға erame Tupana'ga nhandervihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea nehē, ei Jesus'ga. Pira mboahava pirareheve'ğa imombori ypiahu pe imbo'aparavuhupava pira, ei Jesus'ga.

⁴⁸ Imboahava tynahē hete. A'ero yembeyvyri pe ға heruri inoğa. Oapy ға imo'emo'eamo. Pirapyryva ға imondoï hyrua pype imohina. Pirate'varuhua ға imombori, ei Jesus'ga.

⁴⁹ —Aerē na jitehe po ti Tupana'ga yvyakotyve'ğa nderekoukari mbapava koty nehē. Mbapava koty po ti gapyrive'ğa nduri ite'varuhuve'ğa nderogwovo Tupana'ga nhi'igareheve'ğa pytera hugwi nehē, ei Jesus'ga. ⁵⁰ Hahyva'ea ruvihava pype po ti ға ite'varuhuve'ğa mombori nehē. Tataheteuhua koi hahyva'ea ruvihava. Pevo po ti ға jehe'oi ojihe onhimonha'ngavo hahyrame ojive nehē, ei Jesus'ga.

A'ea Jesus'ga omombe'u ojo'java'ea.

A'itituhēva'ea ko ymyahũva'ea ipyahuva'ea no

⁵¹ —Marã? Pekwaha pe penhimombaragwahava nhiremimbo'eagwera rehe nhaporemo ji pe mbo'erame ojo'java'ea pyvõ? Marã? ei Jesus'ga ғwemimbo'ehara'ға pe.

—Orokwaha pa ore akoja neremimbo'eagwera, ei ġa.

⁵² A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Judeus'ġa mbo'ehara'ġa ikwahaparavuhui ji ombo'erame, ei Jesus'ga. A'ereki ġa okwahavypy ymyahūva'ea aheremimbo'eagwera. Aerē ji ġa mbo'ei ipyahuva'ea rehe javo ġa pe: Nahanahā hekoi vvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhuhetero oko javo. A'ero ġa ikwahavi a'ea no. Ga ko onga jara'ga ja a'ero, ei Jesus'ga. A'ereki onga jara'ga ġweno'ē ymyahūva'ea ipyahuva'ea reheve ombaterahetea hugwi ombatera rerekokatuhava hugwi, ei Jesus'ga ġa pe.

*Jesus'ga oko ocidade de Nazaré pe
(Marcos 6.1-6; Lucas 4.16-30)*

⁵³ Ga mbo'epavame ojo'java'ea pyvō Jesus'ga hoi pea hugwi ogwovo. ⁵⁴ Ogwyrri pe ga ruri ocidade de Nazaré pe ovahema. Pevo ga ġa mbo'ekatukatui ġajatykahava pype. A'ero ġa nhi-momby'ai ga rehe. A'ero ġa ei ojohupe:

—Ma'ġa po ga mbo'ehetei ikwahavukaheteavo ga pe? Ma'ġa po ga mbopopoaka japovouka ga pe ahemonhimomby'ava'ea? ei ġa. ⁵⁵ Ga onga apohara'ga ra'yra'ga rūi naerū? ei ġa. Gayhēa, hēa ko Mariahēa. Gairū'ġa ko Tiago'ga, José'ga, Simão'ga, Judas'ga. Tikwaha pa nhande ġa. ⁵⁶ Garendyra'ġa u pa nhande pyri. Ymyava'ea atyvi ga aġwamo. Maraname ga ikwahapavi naerū? ei ġa.

⁵⁷ Igwaigwavete ġa ndokoi ga rehe ga arōe'yma a'ero.

A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Ojipe'ġa gwyrivepe'ġa omondo gweaporoġita imohina Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ġa ndehe. Gagwyrivepe'ġa jate nomondoi imohina ġa ndehe ġanongapypeve'ġa pavēi, ei Jesus'ga ġa pe.

⁵⁸ Ndahe'yi reki Jesus'ga rembiapoa a'ero ahemonhimomby'ava'ea pevo ġa pe. A'ereki ġa ndojikogi ga rehe.

14

João Batistava'ea omano

(Marcos 6.14-29; Lucas 9.7-9)

¹ Aerē Herodes'ga hendupavi ġa Jesus'ga mombe'urame. Ga omombe'u Jesus'ga remimonhimomby'ava'ea mombe'urame no. Herodes'ga ko omondomondo Galiléiapeve'ġa ġwemimbotarimova'ea rupi ġagwyri pe. ² Jesus'ga mombe'ua renduvame Herodes'ga etehei ojipyrive'ġa pe:

—Jesus'ga ko João Batista'ga. Ovy João Batista'ga gwyvya hugwi okwerava, ei ga. Nurã ga japoi ahemonhimomby'ava'ea, e'i tehe Herodes'ga.

³ Nahã Herodes'ga ei. A'ereki João Batistava'ea manoa renonde Herodes'ga João Batistava'ea pyhyguka ahe kwaruka itanhuramuhũa pyvõ ahe mongiuuka cadeia pype. Herodiashêa rehe Herodes'ga opyhyguka João Batistava'ea raikwehe. Herodiashêa ko Herodes'ga irũ'ga rembirekoro na'ẽ oko, Filipe'ga rembirekoro. Kirē Herodes'ga hêa rereko raikwehe. ⁴ Nurã João Batistava'ea e'ie'i Herodes'ga pe:

—Maranameuhũ nde hêa rerekoi? Po ahe ndogwerekoi te hêa! ei João Batistava'ea Herodes'ga pe.

⁵ Ndopotari Herodes'ga ahe'ea ojive. Nurã ga ahe mongiuca cadeia pype ahe jukapota. Ndo-jukaukari reki ga ahe. A'ereki ga okyhyji judeus'ga hugwi. A'ereki ġa e'i:

—João Batista'ga ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ga, ei ġa onhimongyavo.

⁶ Aerẽ o'aragwera rupi Herodes'ga oapo to-ryva. A'ero Herodiashẽa ra'yrahẽa tehe ojiroky ġandovai pyteri pe – kiroki ġa uhu toryva repiaga. Ikatu Herodes'ga pe hẽajirokya. ⁷ A'ero ga e'i hẽa pe:

—Gara nde erepota imondoa ejive? ei ga. Amondo tuhẽ po ti ji nde ve nehẽ. Tupana'ga ji'ea renduvame ji ei poro nde ve.

A'ea Herodes'ga e'i Herodiashẽa ra'yrahẽa pe.

⁸ A'ero hẽayhẽa e'i hẽa pe:

—Ere ti Herodes'ga pe: “Embuhu ti ji ve kiro João Batista'ga akaġa nhaembeva pype.” Nahã ti ere ga pe, ei hẽa gwa'yrahẽa pe hẽa mbo'eavo.

—Kwa, ei hẽa oyhẽa pe.

Nurã kiro hẽa e'i Herodes'ga pe:

—Embuhu ti ji ve kiro João Batista'ga akaġa nhaembeva pype, ei hẽa.

⁹ A'ea renduvame Herodes'ga ndovy'ari. Tory-varupive'ġa ġwendu ga'eagwera hẽa pe ga erame: “Gara nde erepota imondoa ejive? Amondo tuhẽ po ti ji nehẽ. Tupana'ga ji'ea renduvame ji ei poro nde ve.”

Nurã ga e'i kiro ojipyrive'ġa pe:

—Peko ti hẽanhi'iġa rupi a'ero. ¹⁰ Peho ti cadeia pype ga jukavo ga'akaġa momboa herua hẽa pe, ei ga.

¹¹ A'ero ġa oho João Batistava'ea jukavo aheakaġa rerua nhaembeva pype imondovo hēa pe. Hēa gweroho oyhēa pe a'ero herovahema.

¹² João Batistava'eareheve'ġa uhu a'ero ahera'oa rerogwovo ityma. Aerē ġa oho Jesus'ga pyri imombe'gwovo ahemanoa ga pe.

Nahã ko João Batistava'ea manoa raikwehe.

Herodes'ga nomoka'nhyimi kiro João Batistava'ea akaġa imomborukaragwera. Nurã henduvame Jesus'ga remimonhimomby'ava'ea Herodes'ga ei:

—Jesus'ga ko João Batista'ga. Ovy João Batista'ga gwyvyva hugwi okwerava, ei Herodes'ga.

Jesus'ga omondouka mbatera cinco milva'ea pe (Marcos 6.30-44; Lucas 9.10-17; João 6.1-14)

¹³ Herodes'ga nhi'ġa kwahavame Jesus'ga hoi yhara pype ypiahua aherovai ogwovo ongae'yi me tajipe'a ti ji avove'ġa hugwi javo.

Gahoa kwahavame he'yive'ġa hoi opyvo cidades hugwi ogwovo ypiahua rembeyvyra rupi. Nahã ġa vahemypyri aherovai Jesus'ga rovatiamo tihendu ti ga javo. ¹⁴ Jesus'ga ġa ndepiagi pevo ohemame yhara hugwi a'ero. Oporogwety ga ġa. Omombi ga karugwara ġapyteripeve'ġa hugwi itetirũave'ġa hugwi.

¹⁵ Ka'arugame dozeve'ġa Jesus'ga remimbo'ehara'ġa nduri ga pyri. Ga pe ġa ei a'ero:

—Ka'aru hete kiro. Agwa'ġa ndo'ui ve reki. Nurã ti emondouka ġa avo hugwi, ei ġa. Ahã onga avo. Toho ti ġa cidades'i pe ira'agweva'e pe ipyhyga mbatera. Pevo po ti ġa hoi i'gwovo nehē.

A'ea Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ei Jesus'ga pe ġa mondouka pota ga pe.

16 —Tohoyme po ti ġa hamo, ei Jesus'ga ġa pe. Pehe ti pemondo mbatera ġa pe to'u ti ġa javo, ei Jesus'ga.

17 A'ero ġa ei ga pe:

—Ndorogwerekoi te! ei ġa. Cinco pães orogwerekoi dois pira reheve. Ndohygi'i'i po ti ġa ndehe nehē, ei ġa.

18 —Peru ti ji ve a'ero, ei Jesus'ga ġa pe.

—Kwa, ei ġa herua.

19 Pevove'ġa pe Jesus'ga ei:

—Peapy ti vvyvo nhungwava rehe, ei ga ġa pe.

Oapy ġa a'ero.

20 Kiro ga ipyhygi mbatera – kiroki cinco pães dois pira reheve. Ojovavu ga yvaga repiaga.

—Ndepyry hete nde imbuhua ore ve, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.

Kiro Jesus'ga haygwe'rogwe'rogi pães imondomondovo ġwemimbo'ehara'ġa pe pira reheve. Kiro ġa imondomondo ġa pe. 21 Kiro ġa nhaporemō i'ui onhimoytaromouka.

Ga i'urē Jesus'ga remimbo'ehara'ġa imono'oġi hembyruera imondovo yrua pype. He'yjuhuva'ea hembyruera opyta reki garembihaygwe'rogagwera. A'ereki ġa ndo'upavi. He'yjuhuva'ea dozeva'ea yrua tynahē. Kiroki ġa o'u pevo Jesus'ga pyri – ġa ko he'yjuhu hete ranuhū. Cinco milve'ġa o'u akwaimba'ero. Kunhangwera'ġa tayri'ġa pavēi i'ui no. Nahā Jesus'ga japoī ahemonhimomby'ava'ea he'yje'ỹva'ea imbovua imondovo ġa pe.

Jesus'ga oho yhya arimo
(Marcos 6.45-52; João 6.15-21)

²² Ga imono'ombavirē hembyruera Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe ġa mondovouka:

—Pe'a ti yharuhua pype, ei ga. Peho ti ji renonde ypiahua aherovai, ei ga ġa pe. Apyta na'ē po ti ji avo agwa'ġa mondovo nehē, ei Jesus'ga.

—Kwa, ei ġa.

A'ero ġa avi herogwovo.

²³ Jesus'ga pytai a'ero pevove'ġa mondovo ġanonga pe. Ga horame ga tehe oho yvytyruhua rupi opytavo pevo tanhi'ĩ ti Tupana'ga pe javo. Pevo ga pytai onhi'iġa Tupana'ga pe imongaruheteavo.

²⁴ A'ea rupi garemimbo'ehara'ġa ndekoi ypi-ahua pyteri pe. Ombohemohe hete yharuhua yvytua rerekovo. Yvytua ipopoaka yhara mon-doukare'yma aherovai.

²⁵ Ko'eġwerĩrame Jesus'ga hoi yhya arimo ogwovo ġa pyri. ²⁶ Garemimbo'ehara'ġa garura repi-agame ġapy'a omyi.

—Anhaġa po uhu yhya arimo! ei ġa.

Hahēahē ġa okyhyjiavo. ²⁷ Kotihĩ Jesus'ga ei a'ero:

—Penogatu ti pejipy'a. Tapekyhyjia'javi ti. A'ereki ji tuhē ako, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁸ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Po nde Jesus Cristoramo hamo, yhya arimo po ti nde ji mbuhuri ejipyri nehē hamo, ei ga.

²⁹ —Ejo ti, ei Jesus'ga ga pe a'ero.

A'ero Pedro'ga hemi yhara hugwi ogwovo yhya arimo ogwovo Jesus'ga pyri. ³⁰ Aerē ga kyhyji

reki. A'ereki ipopoaka yvytua. A'ero ypy pe ohogwerĩrame ga hapukai Jesus'ga pe:

—Ji pyhy! ei ga Jesus'ga pe opojoykaharete'ga pe.

³¹ Kotihĩ Jesus'ga opoa mondoi ga pe ga pyhyga.

—Nderejikogi nde ji rehe, ei Jesus'ga ga pe. Garamo nde ndajireroviarihu Jesus'ga po nanhi-mondokatui yhya arimo javo? ei Jesus'ga Pedro'ga pe. Nurã nde hoi gwerevi ypy pe, ei Jesus'ga.

³² Jesus'ga avame yhara pype Pedro'ga pavẽ ndura'javi yvytua. ³³ Jara'ga yhara pypeve'ga nduri Jesus'ga pyri ga mboheteavo.

—Tupana'ga ra'yra tuhẽ ko nde, ei ga ga pe gwenypy'amo ga pyri.

*Jesus'ga omombi ahetetirũa Genesaré pe
(Marcos 6.53-56)*

³⁴ Ogwovo Jesus'ga herohoi ypiahua aherovai a'ero herovahema Genesarépeve'ga gwyri pe. ³⁵ Ikwahavame Jesus'ga ndura pevove'ga omondomondo onhi'iga ojohupe ga mombe'gwovo ogwyripeve'ga pe nhaporemo. Nahã ga ga momorandupavi. Henduvame ga itetirũave'ga mbojatykapavi ga nderua Jesus'ga pyri ga nderovahema.

³⁶ —Na ti itetirũave'ga pokogi ndepira rem-beyvyra rehe nehẽ, ei ga. Po ti ga pokogi hehe vehevi, a'ero po ti gatetirũa ipigi ga hugwi nehẽ, ei ga Jesus'ga pe.

Kiroki ga opoko gapira rehe – ga hugwi gatetirũa pigi a'ero.

15

Jesus'ga onhiĩ judeus'ga namonhava'ea remimbo'eagwera rehe

(Marcos 7.1-13)

¹ Aerē ġa nduri Jesus'ga pyri Jerusalém hugwi fariseus'ga judeus'ga mbo'ehara'ġa pavēi. Ovahe-mame ġa ei Jesus'ga pe:

²—Maranameuhũ neremimbo'ehara'ġa nohen-dukatoi nhaneramonhava'ea remimbo'eagwera naerũ? Nhaneramonhava'ea e'i: “Nahanahã nhande xajipogwei katu. Nhandejipogweikaturu ġwaramo nhande nhimomyryvi Tupana'ga pe.” Nahã nhaneramonhava'ea ei nhande mbo'embo'eavo. Na rũi neremimbo'ehara'ġa jipogwei i'ua renonde nahã ojikwakuve'yma, ei ġa Jesus'ga pe.

³—Pehe no, ei Jesus'ga ġa pe. Maranameuhũ pe napehendukatui Tupana'ga nhi'iġa? ei Jesus'ga. Tupana'ga erame nahanahã ti peko javo pe ndapekoi ganhi'iġa rupi. Penhimimbo'ea rupi jate reki pe ndekoi pejikovo Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea rupi, ei Jesus'ga. ⁴ Ymyahũ Tupana'ga ei:

“Pemondo ti pejeaporoġita imohina pejuva'ġa ndehe penhy'ġa ndehe no,” ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga.

“Kiroki ga e'i te'varuhu uva'ga pe oyhēa pe no – tojukauka ti ġa ga a'ero,” ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga.

⁵—Pe ki a'e te Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea rehe pe ġa mbo'ei, ei Jesus'ga. Po ġa ei uva'ġa pe oy'ġa pe no: “Apoko pota ji imondovo mbatera pe me novĩa. Emo ji amondo akoja Tupana'ga pe,”

ei ġa ġa pe. ⁶ Pe'e pe ġa pe a'ero: “Nanongara pyry!” Nahã pe ġa mbo'ei pejikoe'yma Tupana'ga nhi'iġa rehe, ei Jesus'ga ġa pe. A'ereki ġa erame a'ea ġa nomondoi ojeaporoġita imohina uva'ġa ndehe oy'ġa ndehe no. Ndopokogi ġa uva'ġa oy'ġa ndeheve a'ero imondoe'yma ġa pe. Nahã ġa ndekote'varuhui, ei Jesus'ga.

⁷ —Pehe ko pekokatu'ãva'ero, a'e ji pe me a'ero, ei Jesus'ga ġa pe. Ymyahũ Isaíasva'ea pe mombe'u katu jipe Tupana'ga nhi'iġa mombe'urame hako. A'ereki ahe e'i:

⁸ “ ‘Avove'ġa onhi'ġatu tehe ji ve torombohete Tupana'ga javo,' ei Tupana'ga. 'Emo ġa nanhiarõi imondoe'yma gweaporoġita imohina ji rehe.

⁹ Ji mbohete tehe ġa.

A'ereki nhinhi'ġa rehe rõi ġa ombo'e.

Yvyakotyve'ġa nemimbo'ea rehe ġa ġa mbo'ei a'ea ko Tupana'ga nhi'iġa javo tehe jupe,' ei Tupana'ga,” ei ahe hako, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe no.

*Ahereaporoġitate'varuhua ahe mbote'varuhu
(Marcos 7.14-23)*

¹⁰ Jesus'ga ġa mbuhuri ojipyri pevove'ġa he'yjuhuve'ġa. A'ero ga ei ġa pe:

—Pehendu ti ikwahava, ei ga. ¹¹ Kiroki oki nhandejurua pype – a'ea nianembote'varuhui. Kiroki ohẽ nhandejurua hugwi – a'ea nhande mbote'varuhu, ei Jesus'ga ġa pe.

¹² A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ġa nduri ga pyri javo ga pe:

—A'ea nde erame fariseus'ğa nhimonha'ngai nenhi'iga arõe'yma. Erekwaha nde? ei ға Jesus'ga pe.

¹³ A'ero Jesus'ga ei ға pe:

—Jiruva'ga yvagipeve'ga po ti o'o pa ғwemitymipyrrarūiva'ea nehē, ei Jesus'ga.

Tupana'ga nhi'igaatyviva'ea pe ғанemimbo'ea pe Jesus'ga ei: Tupana'ga remitymipyrrarūiva'ea. Tupana'ga po ti omombi pa ғанemimbo'ea nehē.

¹⁴ —Na ға ndekojate a'ero fariseus'ğa, ei Jesus'ga. Ga ko heakwagweve'ğa ja – kiroki ға gweroho pota oji'jave'ğa, ei Jesus'ga. Po heakwagweve'ga gweroho ojipe'ga – kiroki ga ga ja ndohepiagi, a'ero po ti ға memei ohi ikwara pype nehē. A'ereki ға memei ndohepiagi, ei Jesus'ga.

¹⁵ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Ore mbo'e katu ti ojo'java'ea rehe. A'ereki ndorokwahavi a'ea. Maraname nde ei akoja ore ve? “Kiroki oki nhandejurua pype – a'ea nianembote'varuhui. Kiroki ohē nhandejurua hugwi – a'ea nhande mbote'varuhu,” ere nde. A'ea rehe ti ore mbo'e katu a'ero, ei Pedro'ga.

¹⁶ A'ero Jesus'ga ei Pedro'ga pe:

—Maranuhū pehe ndapekwahavi no? ei Jesus'ga. ¹⁷ Kiroki oki nhandejurua pype – a'ea oho nhanderevega pype ohema nhande atarame.

—Maranuhū pe ndapekwahavi naerū? ei Jesus'ga. ¹⁸ Kiroki ohē nhandejurua hugwi – a'ea ohē nhandeyvytera hugwi nhande mbote'varuhuavo, ei Jesus'ga. ¹⁹ Po pejiyvyteri pe pe ndeaporoğitate'varuhuro, a'ero pejiyvyteri pe pe ei na'ē penhimonha'ngavo tijuka ti ga javo ga pe. A'ero po pe ga jukai. Pe ei na'ē pejiyvyteri

pe tiroho ti garembirekohêa ga hugwi javo hêa pe. A'ero po pe hêa rerohoi pejive. Pejiyvyteri pe pe ei na'ê tireko te'varuhu ti ġa javo ġa pe. A'ero po pe ġa nderekote'varuhui, ei Jesus'ga. Pe'e pe: Timi ti. Pe'e pe: Xa'mbe ti ġa pe. Pe'e pe: Timbotegwete ti ġa. A'ea nhaporemō pe ei pejiyvyteri pe. Nahã pe ndekote'varuhui a'ero, ei Jesus'ga. ²⁰ Pendeaporoġitate'varuhua nhaporemō pe mbote'varuhu, ei Jesus'ga.

—Tupana'ga nhi'ġaatyviva'ea fariseus'ġa omombe'u ahembo'ehara'ġa pavêi ġa erame: “Nahanahã po ti nhande xajipogwei xanhimombyry ti Tupana'ga pe javo.” Gahã e'i a'ea. Jihi ki a'e te a'e pe me: Po nhande ndiajipogwei i'gwovo, a'ero nhande nianhimbote'varuhui, ei Jesus'ga. A'ereki nhandejipogweja nomombyryvi nhandereaporoġita, ei Jesus'ga.

Judeurũiva'ea
(*Marcos 7.24-30*)

²¹ Aerê Jesus'ġa hoi pea hugwi ogwovo. Cidades koty Tiro koty Sidom koty ġa hoi ogwovo yhya rembeyvyra rupi. ²² Pea hugwi hêa ruri Jesus'ga rovatiamo – kiroki cananéhãhêa judeurũivehêa.

—Jipojykaharetero ko nde Daviva'ea rymymino no! ei hêa Jesus'ga pe.

A'ea hêa ei ga pe. A'ereki hêa e'i ovyteri pe: “Ga pe Tupana'ga e'i eko ti ġanduvihavuhuhetero javo.”

—Ji porogwety! ei hêa Jesus'ga pe. Anhaġa opojyka jira'yrahêa okote'vate'varuhuavo hêa pe, ei hêa.

²³ Jesus'ga nonhi'igi reki hēa pe. A'ero garemimbo'ehara'ga nduri ga pyri javo ga pe:

—Emondo ti hēa nhande hugwi. A'ereki hēa uhuruhu nhande reviri ohapukaita okovo ji poko javo, ei ġa Jesus'ga pe.

²⁴ A'ero Jesus'ga ei:

—Tupana'ga ji mbuhuruka jigwyripeve'ga pyri israelitas'ga pyri. “Ga pyri jate ti eho ġa pokoga,” ei Tupana'ga ji ve, ei Jesus'ga. “Ga ko ovelhas ja. Ovelhas oka'nhy jipi herekoe'ymame gwepi-akatuharamo. Akoja ja ko ġa ika'nhyva'ea ja,” ei Tupana'ga, ei Jesus'ga. Judeus'ġarũive'ga pyri rui Tupana'ga ji mbuhurukari, ei Jesus'ga.

²⁵ Gwendu po hēa Jesus'ga nhi'iga ua Jesus'ga pyri ġwenypy'amo garovai pyteri pe nde ko jiho-heva'ero javo.

—Ji poko ti! ei hēa Jesus'ga pe.

²⁶ A'ero ga ei hēa pe:

—Ndapyryvi ji ipyhygi tayri'ga mbatera imomboa nhaġwatiġa pe to'u ti javo.

Nahã Jesus'ga ei ndapyryvi ji judeus'ġarũive'ga pokogi javo.

²⁷ —A'iti a, ei hēa. Emo nhaġwatiġa vehevi reki o'u hembyrue'ria – kiroki ohi ijara'ga i'urame, ei hēa.

Nahã hēa ei aerē po ti nde judeus'ġarũive'ga pokogi no javo.

²⁸ A'ero Jesus'ga ei hēa pe:

—Kui'i, ei ga hēa pe. Erejiko hete nde ji rehe ji poko po ti ga nehē javo, ei Jesus'ga. Oropoko ti jihi kiro, ei ga hēa pe.

Nanime Jesus'ga anhaġa mbojipe'ai hēara'yrahēa hugwi nahã hēa pokoga.

Jesus'ga omombi he'yjuhuva'ea tetirūa

²⁹ Aerē Jesus'ga hoi pea hugwi ogwoogwovo ypiahua rembeyvyri Galiléia rembeyvyri okovo. Yvytyruhua arimo ga hoi oapyga oina.

³⁰ Ga pyri he'yjuhuve'ga nduğanduri itetirūave'ğa nderunderua. Gweru ға ipyka'naka'nave'ğa heakwagweve'ğa ndeheve onhi'ige'ỹve'ğa ndeheve ika'naka'nave'ğa ndeheve ojipe'ğa ndeheve he'yive'ğa. Gahã ға ға nderuri ға mondovo ға noğa Jesus'ga pyri topohano ti ga ға javo.

A'ero Jesus'ga imombigi ғatetirūa ға hugwi.

³¹ A'ero ға nhimomby'ai hepiaga ғatetirūa mombiga. A'ereki onhi'ige'ỹve'ğa onhi'ĩ reki. Gwepia ға Jesus'ga ika'naka'nave'ğa nda'oa imombyryvame. Ipyka'naka'nave'ğa ami ogwovo reki. Heakwagweve'ğa gwepia reki. A'ero pevove'ға Tupana'ga mbohetei onhimongyavo okwaha hete Tupana'ga Israelva'ea rakykwepohara'ға nduvi-havuhuhete'ga javo.

Jesus'ga omondouka mbatera quatro milva'ea pe

(Marcos 8.1-10)

³² Aerē Jesus'ga ei ғwemimbo'ehara'ға pe:

—Pejo ti ji pyri.

Ga ndurame ga pyri ga ei ға pe:

—Iporia'i ға ji ve avove'ға he'yjuhuve'ға. A'ereki ға ndogwerekoa'javi mbatera dois okira ғwaramo ji pyri, ei Jesus'ga. Namondoukapotari ji ға ғанonga pe ға i'ue'ymame. A'ero po ti ға pytupavamo pehea rupi ғwe'ouhũro nehē, ei Jesus'ga.

³³ Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ei ga pe:

—Ma hugwi po ti nhande ipyhygi he'yjuhuva'ea mbatera ġa pe avo ongae'ÿi me tokogahi ti ġa javo? ei ġa.

³⁴ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Maramomi pe herekoi pães?

—Sete, ei ġa ga pe. Mokoĩĩ pira'ia orogwereco no, ei ġa.

³⁵ Pevove'ġa pe Jesus'ga ei:

—Peapy ti vvyvo, ei ga ġa pe.

³⁶ Kiro ga ipyhygi mbatera – kiroki sete pães pira'ia reheve. A'ea rehe ga nhi'iġi Tupana'ga pe ndepiry hete nde imbuhuruka javo. A'ero ga haygwe'rogwe'rogi pães pira'ia reheve imondomondovo ġwemimbo'ehara'ġa pe. Kiro ġa imondomondi pevove'ġa pe. ³⁷ A'ero ġa nhaporemo i'ui onhimoytaromo.

Ga i'urē Jesus'ga remimbo'ehara'ġa imono'oġi hembyruera imondovo yrua pype. He'yjuhuva'ea hembyruera opyta reki garembihaygwe'rogagwera. A'ereki ġa ndo'upavi. He'yjuhuva'ea seteva'ea yrua tynahē. ³⁸ Kiroki ġa o'u pevo Jesus'ga pyri – ġa ko he'yjuhu hete ranuhũ. Quatro milve'ġa ko o'u akwaimba'ero. Kunhangwera'ġa tayri'ġa pavēi i'ui no. Nahã Jesus'ga japoi ahemonhimomby'ava'ea he'yje'ÿva'ea imbovua imondovo ġa pe.

³⁹ A'ero Jesus'ga pevove'ġa mondoukari ġanonga pe. Ga horame ga avi yharuhua pype herogwovo aherovai herovahema ypiahua rembe'yi pe cidade de Magadã me.

16

Eapo ti ahemonhimomby'ava'ea, ei ahe Jesus'ga pe

(Marcos 8.11-13; Lucas 12.54-56)

¹ Aerē fariseus'ğa nduri Jesus'ga pyri saduceus'ğa pavēi ovahema.

—Tihepia ti gapopoakara, ei ğa ojo-hupe. Mara'ngu po Tupana'ga okovo ga pyri ga mbopopoaka? Tupana'ga ga mbopopoakare'ymame po ti nhande ga mbotegwetei, ei ğa ojohupe.

Nurā ğa ei Jesus'ga pe:

—Eapo ti ahemonhimomby'ava'ea. Torohepia ti, ei ğa ga pe.

² A'ero Jesus'ga ei reki ğa pe:

—Ka'aru iğwağahivame yvaga pe ei: “Ko'emame po ti kwara ima'eğatui nehē.” Nahã pe ei, ei Jesus'ga ğa pe.

³—Ypyhajive iğwağahivame yvaga hovapitym-byguhurame pe ei: “Amana po ti ikyri nehē.” Nahã pe ei, ei Jesus'ga.

—Pehepia pe yvaga ikwahava aerēva'ea ima'eğatua. Hepiaga'javame pe pekwaha aerēva'ea ikyra. A'ea pe pekwaha katu, ei Jesus'ga ğa pe. Emo imbaragwahave'ÿve'ğa ja po pe reki. Pehepia tehe pe ojipeva'ea ağwamova'ea – kiroki a'ea okwahavuka aerēva'ea. Emo pe napembaragwahavi reki aerēva'ea rehe, ei Jesus'ga.

⁴—Ağwamova'ero peko te'varuhu pa pe, ei Jesus'ga ğa pe. Ndapekoi pe Tupana'ga nhi'iğa rehe pejikoge'yma ga rehe. Pe'e pe: “Jesus'ga japorange jate nhande ve ahemonhimomby'ava'ea,

a'ero po ti nhande ei ikwahava nehẽ: Tupana'ga ga poko. A'ea po ti nhande xa'e hepiagame nehẽ.” A'ea pe ei, ei Jesus'ga. Ndoapoukari po ti Tupana'ga ojipea ahemonhimomby'ava'ea pe me nehẽ. Ojikwe ymyahũ ga oapo ahemonhimomby'ava'ea Jonasva'ea mohemame onhi'iga mombe'uharava'ea mohemame. A'ea jate po ti ga ikwahavukara'javi pe me nehẽ ji Jesus'ga poko javo.

A'ea erame Jesus'ga hoi ġa hugwi ogwovo.

*Penhimboko'i ti, ei Jesus'ga
ġwemimbo'eaatyviva'ea rehe
(Marcos 8.14-21)*

⁵ Ogwovo ġa hugwi Jesus'ga herohoi herogwovo ypiahua aherovai ġwemimbo'ehara'ga pavẽi. Omoka'nhy ġa pão herohoe'yma ojupi.

⁶ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Penhimboko'i ti pão mbovuhava rehe fariseus'ga apoa rehe saduceus'ga apoa rehe no, ei Jesus'ga.

⁷ Gareximimbo'ehara'ga nhomonhi'igi a'ero.

—Jesus'ga ei na. A'ereki nhande ndiheruri pão nhande rupi, ei ġa ojohupe.

⁸ Ganhi'iga kwahavame Jesus'ga ei ġa pe:

—Maraname pe nhomonhi'iguhũi nhande ndiheruri pão javo? Ndapejikogi'i'i pe ji rehe ndirekoi pão javo, ei Jesus'ga ġa pe.

⁹ Napenhimombaragwahakatui pe ji'ea rehe? Ndapekwahava'javi pe cinco pães – akoja ji ahaygwe'rogwe'ro imondomondouka cinco milve'ga pe? Ndapekwahava'javi pe hembyruera? Maramomi yrua pype pe imono'ono'ogi

hembyruera? ¹⁰ Ndapekwahava'javi pe sete pães? Akoja ji ahaygwe'rogwe'ro imondomondouka quatro milve'ga pe. Ndapekwahava'javi hembyruera? Maramomi yrua pype pe imono'ono'o'gi hembyruera? ¹¹ Maraname pe napenhimombaragwahavihu ji erame pe me kiro? Pão pe rũi ji ei pe me. A'e ji pe me: Penhimboko'i ti fariseus'ga apoa rehe saduceus'ga apoa rehe no. A'ereki ga'apoa ko pão mbovuhava ja, ei Jesus'ga gwemimbo'ehara'ga pe.

¹² A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ga nhimombaragwahavi ga'ea rehe.

—Pão mbovuhava pe rũi Jesus'ga ei, ei ga a'ero. Fariseus'ga nemimbo'ea pe Jesus'ga ei. Saduceus'ga nemimbo'ea pe Jesus'ga ei no penhimboko'i ti ganemimbo'ea rehe javo, ei ga.

*Nde ko Cristoramo, ei Pedrova'ea Jesus'ga pe
(Marcos 8.27-30; Lucas 9.18-21)*

¹³ Aerẽ Jesus'ga hoi cidade koty Cesaréia de Filipe koty. Ovahemame pevove'ga gwyri pe Jesus'ga ei gwemimbo'ehara'ga pe:

—Marãi ga ji ve jipi? ei Jesus'ga ga pe okovo vyakotyva'ero yvagipeva'ero no. ¹⁴ A'ero garemimbo'ehara'ga ei Jesus'ga pe:

—Ojipe'ga ei nde ve: “Ga ko João Batista'ga,” ei ga nde ve, ei ga Jesus'ga pe. Ojipe'ga ei nde ve: “Ga ko Elias'ga.” Ojipe'ga ei nde ve: “Ga ko Jeremias'ga. Po Jeremiasva'ea rũi ga rekoi, a'ero ga oko ojipe'ga Tupana'ga nhi'iga mombe'uharava'ea pyteripeve'ga.” Nahã ga ei nde ve, ei Jesus'ga remimbo'ehara'ga Jesus'ga pe.

¹⁵ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Pehe, marãi pe ji ve jipi?

¹⁶ A'ero Simão Pedro'ga ei ga pe:

—Nde ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo ereko. Nde ko Tupana'ga ra'yramo avuiramave'ga ra'yramo ereko, ei Pedro'ga Jesus'ga pe.

¹⁷ A'ero Jesus'ga ei:

—Simão, João'ga ra'ya, ei Jesus'ga Simão Pedro'ga pe. Piry hete nde ve nde a'ea kwahavame Jesus'ga ko Cristoramo Tupana'ga ra'yramo javo. A'ereki yvyakotyve'ga rũi okwahavuka nde ve. Jiruva'ga reki yvagipeve'ga ikwahavukari nde ve ga ko Cristo'ga jira'ya'ga javo, ei Jesus'ga Pedro'ga pe. A'itituhêva'ea pe nde ei.

¹⁸ —Jihi a'e nde ve a'itituhêva'ea pe kiro no. Nderera ko Pedro. Ita xa'e nhande jupe. Ita ndojiji upa. Na jitehe po ti jireheve'ga nhaporemogwerojijiyi ojeaporogita ojikopige'yma ji rehe nehê. A'ereki ji ambojiko hete ga ji rehe tophiryme ti ga ji hugwi javo nehê. Omanorame vehevi po ti ga kweravi mbapava koty okovo avuira Tupana'ga pyri nehê, ei Jesus'ga.

¹⁹ —Na tuhê. Tupana'ga rekorame yvyakotyve'ga nduvihavuhetero avo yvya koty ga mongovo onhi'iga rupi, a'ero po ti ji nde mbopopoakari nehê, ei Jesus'ga Pedro'ga pe. A'ero po ti nde ei jireheve'ga pe nehê: “Nahanahã ti tapekoi.” Po a'ea nenhi'iga, a'ea ko Tupana'ga nhi'iga no, ei Jesus'ga Pedro'ga pe. Ojipea po ti nde ei nehê: “Nahanahã ti peko.” Po a'ea nenhi'iga, a'ea ko Tupana'ga nhi'iga no.

²⁰ A'ea mombe'urê Pedro'ga pe Jesus'ga ei gwemimbo'ehara'ga pe:

—Tapemombe'ui ti ġa pe Jesus'ga ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo jawo, ei Jesus'ga ġa pe.

*Jesus'ga omombe'u omanoaġwama
(Marcos 8.30–9.1; Lucas 9.22-27)*

²¹ Kiro Jesus'ga nhimombe'ua'jaa'javi ġwemimbo'ehara'ġa pe nahanahã po ti ji ve nehẽ jawo.

—Taho ti ji cidade de Jerusalém me, ei Jesus'ga ġa pe. He'yiva'ea po ti ġa imondomondo hahyva'ea ji ve nehẽ xava'eve'ġa ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa pavẽi judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavẽi no. A'ero po ti ġa ji jukaukari nehẽ. Mokõi ji kirirẽ po ti nhimbogwerahava nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

Nahanahã Jesus'ga imombe'ui aerẽva'ea onhimombe'gwovo ġa pe.

²² A'ero Pedro'ga ga rerohoi irupe'i onhi'igahyavo Jesus'ga pe.

—Na rõi po ti nde ve hahyhetea nehẽ! ei Pedro'ga ga pe. Tupana'ga ti tomombi ġa tandejukaukaryme ġa pe jawo, ei ga Jesus'ga pe opojykaharete'ga pe.

²³ Opyryrỹ Jesus'ga jawo Pedro'ga pe:

—Ejipe'a ti ji hugwi! A'ereki Satanás'ga nde monhi'ĩ. Nurã nde ei nanongara, ei Jesus'ga Pedro'ga pe. Eremombi pota nde jirekoa Tupana'ga nhi'igã rupi. Tupana'ga reaporoġita atyvi ndeaporoġita. A'ereki Tupana'ga opota reki nhimanoa. Yvyakotyve'ġa ndeaporoġita rehe nde ereko, ei Jesus'ga Pedro'ga pe.

²⁴ Kiro Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Kiroki ġa oko pota nhiremimbo'eharamo – tokoyme ti ġa ġwemimbotarimova'ea rupi okovo nhiremimbotarimova'ea rupi, ei Jesus'ga ġa pe. Po ti ojipe'ġa imbohahyukari ġa pe ġa jukavo vehevi nehē peko pe Jesus'ga reheva'ero javo ġa pe, toko jitehe ti ġa nhiremimbotarimova'ea rupi opohire'yma ji hugwi.

²⁵ —Kiroki ġa ndokopotari nhiremimbo'eharamo tajjukayme ti ġa javo – ġa po ti omano ogwovo hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei Jesus'ga.

—Kiroki ġa ojipe'ġa ġa jukai ġa jikoga ġwaramo ji rehe – omanorē po ti ġa oho upa avuirama Tupana'ga pyri nehē, ei Jesus'ga.

²⁶ —Ojipe'ġa – kiroki ġa e'i: “Ndakoi ti ji Jesus'ga remimbo'eharamo tamono'ono'ō ti ji mbatera jijive javo” – po ġa imono'ono'ombavi mbatera ojive avo yvya koty, a'ero ġa imono'ono'ōtehei ojive novīa ogwovo hahyva'ea ruvihava pype, ei Jesus'ga. A'ereki ahā ġa pe ġahohava Tupana'ga pyri. A'ereki ahe nomondoi mbatera ohohava kwepykavamo ohorame Tupana'ga pyri, ei Jesus'ga.

²⁷ —Aerē po ti ji rura'javi avo vvyakotyve'ġa pyri Tupana'gapyrive'ġa pavēi yvagipeve'ġa pavēi nehē. Jiruva'ga rendy'jandy'java pyteri pe po ti ji rekoī jijoā nehē vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. A'ero po ti ji ikwepygi vvyakotyve'ġa pe nehē. Po ġa ndekokatui nhinhi'īġa rendukatukatuavo, a'ero po ti ji rekokatui ġa pe nehē, ei Jesus'ga. Po ġa ndekote'varuhui nhinhi'īġa renduve'yma, a'ero po ti ji imondoi hahyva'ea ġa pe nehē, ei Jesus'ga.

28 Kiroki ġa o'ã Jesus'ga pyri – ġa pe Jesus'ga ei:
—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Omani-
noe'ymame ti agwa'ġa pyteripeve'ġa ji repiagi
ji rurame kokoty penduvihavuhetero jitekovo
nehē.

A'ea Jesus'ga ei okovo vyvakytyva'ero
yvagipeva'ero no.

17

Jesus'ga ra'oa ojirojijyi aherovaki
(*Marcos 9.2-13; Lucas 9.28-36*)

¹ Aerē seis okirirē Jesus'ga ġa nderohoi ojupi
Pedro'ga Tiagova'ea reheve João'ga reheve no.
João'ga ko Tiagova'ea irū'ga. Jesus'ga ġa nderohoi
ġa nderojiupia vytyruhua arimo yvateuhuva'ea
arimo. Ga tehe oko pevo a'ero Jesus'ga pavēi.

² Pevo Jesus'ga ra'oa jirojijyi ġapyteri
pe. Garova hendy'jandy'jahetero kwara
ja. Ga'apoa tapy'ynhapira tiġahivuhuro
ġwendy'jandy'javamo kwara ja.

³ Nanime ahe jipiukari ġa pe onhi'iġa Jesus'ga pe
Moisésva'ea Elíasva'ea pavēi – kiroki ahe ymyahū
hete omano.

⁴ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe ga renoina nde ko
orepojkaharetero javo.

—Pyrý nhanderekoa avo, ei ga Jesus'ga pe. Nde
ipotarame po ti ji japo tapyimbovyra pe me:
ojipeji nde ve, ojipeji Moisés'ga pe, ojipeji Elías'ga
pe, ei Pedro'ga Jesus'ga pe.

⁵ Ga nhi'iġame yvaġatiġa iyyvi ġa arimo ġa
mongovo o'aġi pe. Hendy'jandy'ja yvaġatiġa.
Nanime yvaġatiġa hugwi Tupana'ga nhi'iġi Je-
sus'ga mombe'gwovo:

—Agwa'ga ko jira'yra'ga nhiremia'nguhete'ga. Anhimohē hete ko ji ga rehe. Pehendu katu ti ganhi'iġa, ei Tupana'ga.

⁶ Tupana'ga nhi'iġa renduvame Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ari ojobapyvo okyhyjiheteavo.

⁷ A'ero Jesus'ga ruri ġa pyri opokoga ġa ndehe.

—Pepo'ã ti, ei ga ġa pe. Tapekyhyji ti, ei ga.

⁸ Ojobavurame Jesus'ga jate ġa ga repiagi. A'ereki ahe oho jipe.

⁹ Jesus'ga jyvi vytyruhua hugwi ġwemimbo'ehara'ġa pavēi ogwovo. Ojyvame ga ei ġa pe:

—Pehepia pe jira'oa jirojijyirame. A'ea tape-mombe'ui na'ē. Aerē ji kweravame gwe nhi-manoa hugwi ti pemombe'u.

A'ea Jesus'ga ei ġa pe okovo vyvakotyva'ero yvagipeva'ero no.

¹⁰ A'ero garemimbo'ehara'ġa ei ga pe:

—Nderura renonde ti Elias'ga tuhu nehē, ei ġa Jesus'ga pe. A'ea ahembo'ehara'ġa ei. Maraname ġa ei na? ei Jesus'ga remimbo'ehara'ġa Jesus'ga pe.

¹¹ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Omombe'u katu ġa, ei Jesus'ga. Eliasva'ea uhu na'ē ġandeaporoġita rerojijyipava, ei Jesus'ga ġa pe. ¹² Jihi ki a'e te a'e pe me: Eliasva'ea uhu jipe ikwehe. Nonhimombaragwahavi ġa ahe rehe ahe kwahave'yma, ei Jesus'ga. Okovo ġwemimbotarimova'ea rupi ġa ndekote'varuhuro ahe ve reki. Na jitehe po ti ġa imondoi hahyva'ea ji ve nehē no, ei Jesus'ga vyvakotyva'ero yvagipeva'ero no.

13 A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ga ikwahavi. “João Batistava'ea pe Jesus'ga ei Eliasva'ea mombe'urame nhande ve,” ei ga oyvyteri pe.

Jesus'ga ombojipe'a anhağa ahera'yrava'ea hugwi

(Marcos 9.14-29; Lucas 9.37-43a)

14 Aerē Jesus'ga ndurame he'yive'ga pyri a'ero akwaimbae'ga ruri ġwenypy'anduruga Jesus'ga rovai pyteri pe jijoheva'ero ore poko ti javo.

15 —Eporogwety jira'yra'ga, ei ga Jesus'ga pe. Heagwry hete ga karugwate'varuhua ga rerekoro ġwaramo. Tiruahũ ga pe. O'ao'a ga tata pype jipi yhya pype jipi no, ei ga Jesus'ga pe. 16 Aru ji ga neremimbo'ehara'ga pyri tomombi ti ga karugwara ga hugwi javo novia, ei ga. Ga nomombigi reki ga hugwi. A'ereki ga ndipopoakari jupe, ei ga Jesus'ga pe.

17 A'ero Jesus'ga ei ga pe nhaporemo:

—Ndapejikogiuhu pe ji rehe pe-jikote'varuhuavo. Pe ji mombitu pejjupa. Manameuhũ po ti pe jikogi ji rehe nehẽ naerũ? ei Jesus'ga ġa pe. Peru ti tayri'ga avo ji pyri, ei Jesus'ga.

18 Ga tayri'ga rerurame Jesus'ga e'iahy Diabo'gapyriva'ea pe anhağa pe imbojipe'avo tayri'ga hugwi. Oho hete anhağa tayri'ga hugwi a'ero. A'ea rupi jitehe tayri'ga nhimohiġatui a'ero.

19 Aerē Jesus'ga tehe ga rekorame garemimbo'ehara'ga nduri ga pyri. A'ero ġa ei ga pe:

—Maraname anhağa ndojipe'ai tayri'ga hugwi ore erame jupe ko?

20 A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Napembojipe'ai pe ga hugwi. A'ereki xunhi hete tuhē pe pejiko Tupana'ga rehe, ei Jesus'ga. Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Po pe jikogi gwere jitehe Tupana'ga rehe, a'ero po pe ei agwava'ea pe yvytyruhua pe eho agwa hugwi egwovo pevo javo, a'ero ihoi. Po pe jikogi gwere jitehe Tupana'ga rehe tegwete onhimiva'ea pe me, ei Jesus'ga ġa pe. ²¹ Nanongarava'ea anhaġa po ti pe imbojipe'ai nehē penhi'inhi'igame jate Tupana'ga pe pe i'ue'ymame jate tanhi'inhi'ĩ ti Tupana'ga pe javo no, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ga pe.

*Jesus'ga omombe'ua'ja omanoaġwama
(Marcos 9.30-32; Lucas 9.43b-45)*

22 Ga nduvame Galiléiapeve'ġa gwyri pe Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ga pe:

—Uhu ġwerĩ nhimondohava apiavo ġapo pe. Ji pyhy po ti ġa nehē, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. ²³ A'ero po ti ġa ji jukai nehē. Mokõi ji kirirē po ti nhimbogwerahava nhimanoa hugwi nehē, ei Jesus'ga.

Henduvame garemimbo'ehara'ga ndovy'arihu a'ea rehe.

Omono'õ ahe itambere'ia ojatykahavuhua pe

24 Aerē Jesus'ga ruri cidade de Cafarnaum me ġwemimbo'ehara'ga pavēi. Ga vahemame ġa nduri Pedro'ga pyri – kiroki ġa opyhy itambere'ia judeus'ġa hugwi imono'ono'oġa tiapokatua'ja ti nhandejatykahavuhua javo. A'ero ġa ei Pedro'ga pe:

—Marã? Nembo'ehara'ga po nombuhuri jipi itambere'ia toapokatua'ja ti ġa ojaty kahavuhua javo? ei ġa Pedro'ga pe.

²⁵ —Omondo ga jipi, ei Pedro'ga ġa pe.

Aerẽ Pedro'ga hoi ogwovo onga pype. Ga vahe-mame pevo Jesus'ga pyri Jesus'ga eypy ga pe:

—Simã, ei Jesus'ga ga pe. Marãi nde? Avo yvya koty ma'ġa hugwi ġanduvihavuhu'ġa ipyhygukari itambere'ia imono'ono'oġa ojive? Mara'ngu po nde javo: “Ogwyriveve'ġa hugwi po ġa ipyhygi”? Mara'ngu po nde javo: “Hajiheve'ġa hugwi po ġa ipyhygi”? Marãi nde naerũ? ei Jesus'ga Simão Pedro'ga pe.

²⁶ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Hajiheve'ġa hugwi ġa ipyhygi, ei ga.

Henduvame Jesus'ga ei:

—A'ero ti ġagwyriveve'ġa tomondoyme, ei Jesus'ga. ²⁷ Nhande ko Tupana'ga gwyriveva'ea. Nurã po ti nhande nimondoi ġa pe hamo nehẽ, ei Jesus'ga. Tihayvaryme ti ġa hehe javo timondo ti nhande ġa pe nehẽ. Eho ti ypiahu pe pira mbo'a a'ero. Kiroki o'u ypy – epyhy ti imbojurujaita. Jurua pype po ti nde hepiagi itambere'ia nehẽ. Ehekyi ti itambere'ia jurua hugwi itambere'ia rerua imondovo ġa pe – kiroki ġa omono'ono'õ itambere'ia tiapokatua'ja ti nhandejaty kahavuhua javo. Ere ti ġa pe: “Koro ko Jesus'ga remimondoa nhiremimondoa no.” A'ea ti ere ġa pe imondovo ġa pe, ei Jesus'ga Pedro'ga pe.

A'ero Pedro'ga hoi pira mbo'a hepiaga itambere'ia jurua pype herua imondovo itambere'ia ġa pe a'ero.

18

*Manamo nhandejoheva'ero? ei ahe
(Marcos 9.33-37; Lucas 9.46-48)*

¹ Aere'ĩ Jesus'ga remimbo'ehara'ğa nduri Jesus'ga pyri. Kiro ға ei ga pe:

—Tupana'ga oko yvyakotyve'ğa nduvihavuhetero kiro. Manamo nhandejoheva'ero huvihavamo ga pyri? ei ға.

² Kiro Jesus'ga tayri'ga mbuhurukari ojipyri a'ero epo'ã ti ғapyteri pe javo. ³ A'ero ga ei ғwemimbo'ehara'ға pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Perojijyi ti pejeaporoғita penhimbohetee'yma tayri'ға ja, ei Jesus'ga. Po pe ndaperojijyi pejeaporoғita nehẽ, a'ero po ti Tupana'ga ndokoi penduvihavuhetero nehẽ. ⁴ Kiroki ға tayri'ga ja nonhimbohetei – ғahã ko koji'i huvihava ojipe'ға hohe Tupana'ga pyri huvihavuhete'ga pyri, ei Jesus'ga ға pe.

⁵ —Kiroki ға jireheva'ero ғwaramo gwereko katu tayri'ga'jave'ga ga oko Jesus'gareheva'ero javo – jihi tuhẽ reki ға ji rerekokatui, ei Jesus'ga ғwemimbo'ehara'ға pe.

*Tiruahũ hete ға pe, ei Jesus'ga
(Marcos 9.42-48; Lucas 17.1-2)*

⁶ —Tiruahũ hete po ti ға pe nehẽ – kiroki ға ombote'va tayri'ga'jave'ga jireheve'ga ga mbopogweavo ite'varuhuva'ea rehe, ei Jesus'ga. Omano jipe po ға hamo tombote'varyme ti ға jireheve'ga, ei Jesus'ga. Po ahe nhapytĩ ғajura rehe itaruvihavuhua ipohyiva'ea yngu'a'javuhuva'ea ға momboa ypiahua ruvihava pype ға

mbotypyvyga, a'ea ko tiruahũhetero ġa pe. Koji'i tiruahũ hete ġa pe ġa jireheve'ga mbote'varuhurame huvihava'garũive'ga, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

⁷ —Tiruahũ hete vvyakotyve'ġa pe. A'ereki jara'ġa ombote'varuhu ojipe'ġa jipi. Na tuhẽ po ti jipi nehẽ, ei Jesus'ga. Ga pe po ti tiruahũ hete nehẽ no – kiroki ġa ġa mbote'varuhu, ei Jesus'ga ġa pe.

⁸ —Nurã ji ei nde ve: Po epoa pyvõ ojipejiva'ea pyvõ nde rekote'varuhui, a'ero ti ehaygwe'ro epoa ejihugwi imomboha nahã imombiga ejekote'varuhua! Na jitehe nde ejekote'varuhurame epya pyvõ ojipejiva'ea pyvõ ehaygwe'ro ti epya nahã imombiga ejekote'varuhua, ei Jesus'ga. Tiruahũ po ti nde ve ndepoa mombora nehẽ ojipejijatero ġwaramo ndepoa avuirama, ei Jesus'ga. Tiruahũ po ti nde ve ndepya mombora nehẽ no nde po'ame'yma ġwaramo avuirama, ei Jesus'ga.

—Emo po imombore'yma nde neremombigi ejekote'varuhua, a'ero koji'i po ti tiruahũ nde ve nehẽ Tupana'ga nde momborame hahyva'ea ruvihava pype nde rekote'varuhuro ġwaramo. Pevo po ti nde ruvi avuirama herekoteheavo epoa mokõiva'ea epya mokõiva'ea no novĩa nehẽ, ei Jesus'ga.

—A'ero ji ei nde ve: Koji'i pyry nde imomborame epoa epya reheve ejekote'varuhua mombiga egwovo yvagi pe Tupana'ga pyri, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe, ġambote'varuhua mombora pe javo.

⁹ —Po ejeakwara pyvõ ojipejiva'ea pyvõ nde rekote'varuhui, a'ero ti ehekyi ejeakwara imom-

boa nahã imombiga ejekote'varuhua! ei Jesus'ga. Tiruahũ nde ve ndereakwara mombora nehẽ ojipeji jatero ġwaramo ndereakwara avuirama.

—Emo po imombore'yma nde neremombigi ejekote'varuhua, a'ero po ti koji'i tiruahũ nde ve nehẽ Tupana'ga nde momborame hahyva'ea ruvihava pype nde te'varuhuro ġwaramo. Pevo po ti nde ruyi avuirama herekoteheavo ejeakwara mokõiva'ea novĩa nehẽ, ei Jesus'ga.

—A'ero ji ei pe me: Koji'i pyry nde imomborame ejeakwara ejekote'varuhua mombiga egwovo yvagi pe Tupana'ga pyri, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Gambote'varuhua mombora pe Jesus'ga ei imombe'urame ġandeakwara mombora.

Ovelha ika'nhympyra
(Lucas 15.3-7)

¹⁰—Pearõ hete ti tayri'ġa'jave'ġa. Tape'eagwami ti: “Ga koty po ti ji ndajirovagi nehẽ.” Na rõi ti peko, ei Jesus'ga. A'e ji pe me: Ganderekokatuhara'ġa ko Tupana'gapyrive'ġa yvagipeve'ġa. Gahã omombe'u pa Tupana'ga pe nahanahã ġa oko te'varuhu tayri'ġa'jave'ġa pe javo. Nane'ymi tayri'ġa'jave'ġa nderekokatuhara'ġa ndekoi yvagi pe jiruva'ga pyri yvagipeve'ga pyri javo ga pe. A'ero Tupana'ga tayri'ġa'jave'ġa pokogukari ġa a'nguavo, ei Jesus'ga. ¹¹ Pearõ ti tayri'ġa'jave'ġa. A'ereki ji ajo yvya koty tamombo ti ji yvyakotyve'ġa ndekote'varuhua ġa hugwi ġa mbojikoguka ji rehe javo. Kiroki ġa ndogwerekoi gwepiakatuhara'ġa oka'nhyve'ġa ja – ġandekote'varuhua ti ji

tamombo, a'e ji jijoa jitekovo vyvakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga.

¹² —Po akwaimbae'ga gwereko gwenymbava cem ovelhas. Po ojipeji oka'nhy ga hugwi, ndohoi re po ga heka naerũ? Gweja po ga he'yiva'ea noventa e nove ovelhas ogwovo vyv-tyruhua rupi hekaheteavo ojipe'ia. ¹³ Po ga hep-iagi ovelha, a'ero po ga roryroryvamo hehe. Hory po ga jara rehe noventa e nove ovelhas rehe ika'nhyme'ÿva'ea rehe novã. Koji'i po ga roryro-ryvamo akoja rehe ojipejiva'ea rehe, ei Jesus'ga. Ndopotari po ga ojipejiva'ea vehevi ika'nhymame, a'e ji imombe'ukatuavo pe me, ei Jesus'ga.

¹⁴ —Na jitehe yvagipeve'ga penduvete'ga roryroryhetero tayri'ga'jave'ga ndehe. Ndopotari ga ga ndekote'varuhurame. A'ereki okote'varuhurame ga oko oka'nhyve'ga ja ga pe, ei Jesus'ga.

Po ndekotyve'ga ite'varuhu nde ve, ei Jesus'ga

¹⁵ —Po ndekotyve'ga ite'varuhu nde ve – kiroki ga ojiko ji rehe nde ja – po ga ite'varuhu nde ve, a'ero ti eho ga pyri. Ojipe'ga ndovakie'ÿ ti eho ga pyri, ei Jesus'ga. Ere ti ga pe: “Nahanahã nderekote'varuhua ji ve.” A'ea ti ere ga pe, ei Jesus'ga. Po ga nenhi'iga rendu katu opohia okote'varuhua hugwi nehẽ, a'ero po ti nde jikoty'ara'javi ga pavẽi nehẽ, ei Jesus'ga.

¹⁶ —Po ga nohendukatui nenhi'iga nehẽ, a'ero ti eroho ojipe'ga ejupi ga rerovahema ga pyri. Doisve'ga vehevi pyry nde ga nderohoi ga pyri ga nderovahema nehẽ, ei Jesus'ga. Erea'ja ti ga pe ejupive'ga henduvame: “Nahanahã

nderekote'varuhua ji ve.” A'ea ti erea'ja ga pe, ei Jesus'ga. Ga ti tohendu pa nenhi'iġa doisve'ġa. Pyry ojipe'ga henduvi no nde erame ga pe. A'ero po ti ġa ikwahavi nehē nahanahã akoja'ga rekote'varuhui ga pe javo, ei Jesus'ga. A'ero po ti ġa ei ga pe nehē: “Nahanahã nderekote'varuhua ga pe.”

17 —Po ga nohendukatui ve ġanhi'iġa vehevi no, a'ero ti emombe'u ġa pe nhaporemo – kiroki ġa ojiko ji rehe ojatykavo jipi tihendu katu ti Tupana'ga nhi'iġa javo. A'ero po ti ġa ei ga pe nehē: “Nahanahã nderekote'varuhua ga pe.”

—Po ga nohendukatui ġanhi'iġa no, a'ero ti ere ga pe: “Itambere'ia mono'õhara'ga ja ko ga ji ve.” A'ea ti ere ga pe.

A'ea Jesus'ga e'i. A'ereki judeus'ġa ndojihe'ari itambere'ia mono'õhara'ġa ndehe ġa ite'varuhu javo – kiroki ġa omono'õ itambere'ia governo pe.

Aerē po ti pe ei nehē, ei Jesus'ga

18 —Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerē po ti pe ei nehē: “Nahanahã ti tapekoi.” Po a'ea nenhi'iġa, a'ea ko Tupana'ga nhi'iġa no, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

—Aerē po ti pe ei nehē: “Nahanahã ti peko.” Po a'ea nenhi'iġa, a'ea ko Tupana'ga nhi'iġa no, ei ga ġa pe.

19 —Ojipea ji imombe'ukatui pe me, ei Jesus'ga. Po yvya koty doisve'ġa pepyteripeve'ġa ei: “Nahanahã ti xa'e Jesus'ga ruva'ga pe yvagipeve'ga pe nahanahã ore ipotari javo.” Ojo'ja pe erame

nahã ga pe po ti ga penhi'iġa rendukatui, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. ²⁰ A'ereki ji ako jireheve'ġa pyteri pe ġa pokoga nhinhi'iġa Tupana'ga pe ġa pavēi – kiroki doisve'ġa onhi'ĩ Tupana'ga pe nhinhi'iġa rupi ġa ndekopotaro ġwaramo. Po ojipe'ġa ei a'ea jitehe no, a'ero po ti ji rekoi ġapyteri pe nhinhi'iġa Tupana'ga pe ġa pavēi no, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Ite'varuhu ahapyriva'ea

²¹ A'ero Pedro'ga ruri Jesus'ga pyri hete ga renoina nde ko jipojykaharetero jawo ga pe. Ga e'i:

—Nhiirũ'ga rekote'varuhurame ji ve, maramomi po ti ji ndahaykai ga garekote'varuhua renonhe'yma a'ero hamo? Seterame ti ji tahaykayme ga? Maramomi? ei Pedro'ga Jesus'ga pe.

²² —Seterame jate rũi, a'e ji, ei Jesus'ga. Koji'iheterame ti terehaykai ga garekote'varuhua renonhe'yma. Quatrocentos e noventarame ti terehaykai ga, ei Jesus'ga Pedro'ga pe terehaykaaġwami tuhē ti ga a'ero jawo. ²³ A'ereki nahã Tupana'ga opota.

—Marã hekoi kiro yvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko jawo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'ġwovo a'ea'java'ea pe me kiro, ei Jesus'ga. Ganduvihavuhu'ga ei: “Maramomi itambere'ia ji imbuhu'raġi jipyrive'ġa pe ikwehe? Tamonhi'ĩ ti ji ikwatijara ikwahava,” ei ga, ei Jesus'ga imombe'ġwovo.

²⁴ —Ga ikwatijara monhi'iġame gapyrive'ġa gweru ojipe'ga rerovahema ga pyri. Ga

ko gapyrive'ga jitehe. Gaha ġa gweru oreruvihavuhu'ga ombuhu'rã ga pe ikwehe javo. He'yjuhuheteva'ea reki itambere'ia milhões ga ombuhu'rã ojipyrive'ga pe. ²⁵ Opo'ru pa gapyrive'ga itambere'ia. Nurã tegwete imondoa'java gwuvihavuhu'ga pe.

—A'ero garuvihavuhu'ga ei ġa pe: “Peroho ti ga mondovo ojipe'ga pe itambere'ia kwepyyga ga rehe itambere'ia rerua ji ve. Garembirekohã ti peroho gara'yra'ġa ndeheve ġa mondovo ojipe'ġa pe itambere'ia kwepyyga ġa ndehe itambere'ia rerua ji ve. Peroho ti gambatera imondopava ojipe'ga pe itambere'ia kwepyyga itambere'ia rerua ji ve. A'ereki ga gweroho hete itambere'ia ji hugwi imbuhura'jave'yma ji ve,” ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

²⁶ —A'ero gapyrive'ga ei gwerohopotarame: “Jiruvihavuhuro terenhimbaekwahivi ji rehe. A'ero po ti ji imondopava'javi itambere'ia nde ve nehẽ.” Nahã ga etehei gwuvihavuhu'ga pe ġwenypy'anduruga ga pyri ndehe ko ji hohe javo, ei Jesus'ga.

²⁷ —A'ero garuvihavuhu'ga ei ga pe: “Kiro ji nahenonha'javi embuhu itambere'ia jave'yma,” ei ga ojipyrive'ga pe ga porogwetyga, ei Jesus'ga.

—Ojipe'ġa pe ojipyrive'ġa pe ga ei: “Taperohoa'javi ti ga,” ei ga ġa pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

²⁸ —Ndogwerohoa'javi ġa ga a'ero. Kiro ga hoi ġa hugwi ogwovo ojipe'ga repiaga gwuvihavuhu'gapyrive'ga repiaga – kiroki ga gweroho'ã ndahe'yiva'ea dez itambere'ia ga hugwi tuhẽ imondoa'jave'yma ga pe. Opyhygahy ga ga juvyga.

Kiro ga ei ga pe: “Embuhura'ja ji ve itambere'ia – kiroki nde ereroho'ã ji hugwi ikwehe,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

²⁹ —Ga ġwenypy'anduru gapya pyri a'ero nde ji hohe javo. Kiro ga ehetei ga pe: “Terenhimbaekwahivi ji rehe. A'ero po ti ji imondopava'javi itambere'ia nde ve nehē,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

³⁰ —“Embuhu tuhē kiro ji ve,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

—A'ero ga ga rerohoi ga mondovo cadeia pype, ei Jesus'ga. “Cadeia pype po ti nde pytai nehē,” ei ga. “Nde imondopava'javame jate itambere'ia ji ve po ti nde hemi jugwi a'ero nehē,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

³¹ —Ganduvihavuhu'gapyrive'ġa hepiagi ga okote'varuhurame ga pe. Ndovy'ari ġa ga repiaga. A'ero ġa hoi gwuvihavuhu'ga pyri imombe'upava, ei Jesus'ga. ³² A'ero ġanduvihavuhu'ga ga mbuhurukari ojipyri – kiroki ga omongi ojipe'ga cadeia pype ji ndaporogwetygi ga javo. A'ero ga ruri gwuvihavuhu'ga pyri ovahema.

—Kiro garuvihavuhu'ga ei ga pe a'ero: “Ereko te'varuhu nde,” ei ga ojipyrive'ga pe. “Nde ere'e ji ve oji'i terenhimbaekwahivi ji rehe javo. Nurã ji ei nde ve: Nahenonha'javi nde ve embuhu ji ve itambere'ia jave'yma. ³³ Na jitehe po nde nerehenonha'javi ga pe hamo,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

³⁴ —Onhimonha'ngavo ojipyrive'ga rehe ga ga mondoi ġa pe – kiroki ġa omondo hahyva'ea okote'varuhuve'ġa pe jipi, ei Jesus'ga. “Tomondo ti ġa hahyva'ea nde ve nehē,” ei ga ojipyrive'ga pe,

ei Jesus'ga. “Nde imbuhupava'javame jate itambere'ia ji ve po ti ġa nomondoa'javi hahyva'ea nde ve nehē,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

³⁵ —Na jitehe po ti jiruva'ga yvagipeve'ga pe nderekopavi nehē pe henonha'javame peirũ'ġa ndekote'varuhua pejive jireheve'ġa ndekote'varuhua pejive. Pe'ji hete ti pejiyvyteri pe: “Nahenonha'javi ti ġandekote'varuhua,” ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

19

Ahepohira hembirekoa hugwi

(Mateus 5.31-32; Marcos 10.1-12; Lucas 16.18)

¹ Aerē a'ea mombe'upavame Jesus'ga hoi Galilíapeve'ġa gwyra hugwi ua Judéapeve'ġa gwyri pe. Pevu ga vahemi rio Jordão aherovaja hugwi. ² He'yjuhuve'ġa nduri ga reviri ovahema ga pyri. Pevu ga imombigi karugwara itetirũave'ġa hugwi a'ero.

³ Kiro fariseus'ġa nduri ga pyri no.

—Tihepia ti gareaporoġita, ei ġa ojohupe. Mara'ngu po ga nhande nhi'ĩpondekwakatuavo imombe'gwovo nehē? Tihepia ti ganhimbotegwetea a'ero, ei ġa ojohupe.

Nurã ġa ei Jesus'ga pe:

—Marã naerũ? ei ġa. Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi ġa ndekoi opohirame ġwembireko'ġa hugwi kunhangwera'ġa hugwi jipi naerũ? ei fariseus'ġa Jesus'ga pe.

⁴ A'ero Jesus'ga ei:

—Pekwaha pe Tupana'ga rembikwatijarukara Moisésva'ea pe. A'ea e'i:

“Jypya Tupana'ga oapo akwaimbae'ga kunhahēa reheve,” e'i.

⁵ “Nurā akwaimbae'ga ja'ogi uva'ga hugwi oy'ga hugwi no ġwembirekokaturo.

Ga ojogwerekoro ġwaramo ojipejiva'ea'java'ea akwaimbae'ga kunhahēa pavēi,” e'i Tupana'ga ikwatijaruka hako, ei Jesus'ga.

⁶ A'ero mokonha ja rūi akwaimbae'ga garembirekohēa pavēi. Ojipejiva'ea ja ġa ndekoi ġwembirekorame. A'ero ti ġa topohiryme ojohugwi. A'ereki Tupana'ga ġa mohembirekoi, ei Jesus'ga.

⁷ A'ero fariseus'ga ei Jesus'ga pe:

—Moisésva'ea remimbo'eagwera e'i hako: “Opohipotarama ti akwaimbae'ga tokwatija kunhangwera'ga pe apohi ji kiro nde hugwi javo. Ikwatijarama jate po ti ġa ġwembireko'ga mondoi ojihugwi,” ei Moisésva'ea hako, ei ġa.

—Tupana'ga ipotare'ymame ġapohira, maraname Moisésva'ea ei a'ea nhande mbo'eavo hehe? ei fariseus'ga Jesus'ga pe.

⁸ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Napeangarihu pe penhimbireko'ga nderekokatue'yma. Nurā a'ea Moisésva'ea ei, ei Jesus'ga. Jypya ko Tupana'ga nomboja'ogukari ġa, ei Jesus'ga ġa pe.

⁹ —Jihi a'e pe me: Kiroki ga opohi ġwembirekohēa hugwi ojipe'ga hēa rerohoro ġwaramo ojihugwi hēa rerekovo – a'ero po ti ga topohi hēa hugwi opohipotarama. Po ojipe'ga ndogwerohoi hēa hēarembireko'ga hugwi hēa rerekoe'yma, a'ero ti hēarembireko'ga topohiryme tuhē hēa hugwi. Po ga opohi tehe hēa hugwi

ojipe'ga hēa rerohoe'ymame, a'ero po ti ga ajuajuri ojipehēa rerekoro ġwaramo nehē. Nahā po ti ga rekote'varuhui nehē oajuajuro ġwaramo. Kiroki ga hēa rereko hēarembireko'ga pohirirē hēa hugwi – gaha hēa mboajuaju hēa rerekoro ġwaramo nahā okote'varuhuavo nehē, ei Jesus'ga.

¹⁰ A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ei ga pe:

—Po nahā tegwete akwaimbae'ġa pohihava ġwembireko'ġa hugwi, a'ero koji'i pyry ġa nahembirekoi tuhē! ei ġa Jesus'ga pe.

¹¹ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Penhi'iġa pyry ġa pe jate – kiroki ġa Tupana'ga ġa poko nahā ti peko javo. Ojipe'ġa ndokoi penhi'iġa rehe, ei Jesus'ga ġa pe.

¹² Jara'ġa nahembirekoi. A'ereki tegwete ġa hēaavykya ojihute'varuhuro ġwaramo. Jara'ġa nahembirekoi. A'ereki ojipe'ġa ġa hapīambo tahembirekoagwamyme ti ġa javo. Jara'ġa nahembirekoi. A'ereki ġa e'i: “Ahoaho po ti ji Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo nehē kiro Tupana'ga rekoi nhanderuvihavuhetero javo ġa pe.” A'ea ġa ei nanhirembirekoi po ti ji a'ero javo, ei Jesus'ga. Kiroki ga nahembirekopotari tamombe'u ti Tupana'ga nhi'iġa javo – Tupana'ga ga poko ga mohembirekoukare'yma. Kiroki ga ombaragwaha hehe – gaha ti te'i a'ea ko pyry javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Jesus'ga omomyry tay'riva'ea pe

(Marcos 10.13-16; Lucas 18.15-17)

¹³ Aerē ojipe'ġa tayri'ġa nderuri Jesus'ga pyri.

—Topoko ti Jesus'ga ġa'akaġa rehe onhi'iġa Tupana'ga pe tomomyry ti ga ġa pe javo, ei ġa.

Tayri'ğa nderura repiagame Jesus'ga remimbo'ehara'ğa ei ğa pe:

—Taperuri tayri'ğa Jesus'ga pyri, ei ğa.

14 —Tuhu tuhē ti tayri'ğa ji pyri, ei Jesus'ga. Tapemombigi ti ɣandura. A'ereki nanongara'ğa'jave'ğa pe Tupana'ga pyry hete okovo ɣanduvihavuhuhetero ɣa jikogame ojihe, ei Jesus'ga.

15 Opoko Jesus'ga tayri'ğa akaɣa rehe a'ero onhi'iɣa Tupana'ga pe emombyry ti ɣa pe javo. Onhi'imbavame ga hoi pea hugwi ogwovo.

*Imbateheteva'ea nomondopapotari
(Marcos 10.17-31; Lucas 18.18-30)*

16 Nanime ipyahuve'ga ruri Jesus'ga pyri. Ga e'i: —Marãva'ea rupi pyryva'ea rupi po ti ji rekoi nehē jirekoagwamamo avuirama Tupana'ga pyri nehē? ei ga Jesus'ga pe nde ko orembo'eharamo javo ga pe.

17 A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Maraname nde ei pyryva'ea rehe? Tupana'ga nhi'iɣa jate ko pyry, ei Jesus'ga. Po nde rekopotari Tupana'ga pyri avuirama, a'ero ti eko pa Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi – kiroki Tupana'ga e'i Moisésva'ea pe ikwatijaruka, ei Jesus'ga ga pe.

18 —Marãva'ea Tupana'ga remimbotarimova'ea? ei ga Jesus'ga pe.

A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Nahã ko garemimbotarimova'ea:
“Terejukai ti ojipe'ğa.
Tererekoi ti ojipe'ğa nembireko'ğa.
Teremimi ti ojipe'ğa hugwi,” ei ahe.

“Tane'mbei ti ojipe'ġa mombe'gwovo tehe.

¹⁹ Emondo ti ejeaporogita imohina ejuva'ga rehe eyhēa rehe no.

Erenhiarō hete nde.

Na jitehe ti earō hete ejikotyve'ġa,” ei Tupana'ga, ei Jesus'ga ipyahuve'ga pe.

²⁰ A'ero ipyahuve'ga ei Jesus'ga pe:

—Jivoja'irame ji hendukatupavi Moisésva'ea remimbo'eagwera. Kiro ji heronhimomboakari ahendu katu ve ji, ei ga. Marā koji'i po ti jipyryhetea nehē? ei ga.

²¹ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Po nde ereko katu pa pota, a'ero ti eho embatera imondopava itambere'ia pyhyga. A'ero ti emondo eitambere'ia imbatere'ÿve'ġa pe, ei Jesus'ga. A'ero po ti Tupana'ga imombyryvi nde ve yvagi pe nehē, ei Jesus'ga. Nurā ji ei nde ve: Emondo pa ti eitambere'ia kiro. Imondopavirē ti ejo ji rupi ekovo nhiremimbo'eharamo ejikoga ji rehe jate, ei Jesus'ga ipyahuve'ga pe.

²² Jesus'ga renduvame ga ndovy'ari ogwovo Jesus'ga hugwi. A'ereki ga nomondopapotari ombatehetero ġwaramo.

²³ A'ero Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Hahy imbat-eve'ġa pe ġa erame Tupana'ga pe eko ti oreruvihavuhetero javo. Po ġa nde'ipotari te a'ea. Ndokopotari ġa garemimbo'ea rupi okoheteavo ombatera rehe, ei Jesus'ga. ²⁴ A'ea'ja ji pe me: Tegwete yuranuhūa'javuhuva'ea hohava camelo hohava agulha kwa'ria rupi. Tegwete hete imbateheteve'ġa hohava Tupana'ga nhi'iġa rupi okoheterame ombatera rehe. Nurā po ti ġa ndojikogi

te ga rehe ga mongoe'yma gwuvihavuhuhetero, ei Jesus'ga.

²⁵ Ganhi'iga renduvame Jesus'ga remimbo'ehara'ga nhimomby'ahetei hehe. A'ero ġa ei:

—Ma'ga po ti oho Tupana'ga pyri yvagi pe nehē naerū?

²⁶ Ga ndepiagateteavo Jesus'ga ei:

—Na tuhē vyakotyve'ga nonhimondoi yvagi pe. A'ereki tegwete ġa pe. Tupana'ga jate ġa mbojiko ojihe ġa mbuhuruka ojipyri. A'ereki nonhimimi ga pe. Ikarakatu pa hete ga, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁷ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Ji rendu ti, ei ga. Ore oropohi pa orombatera hugwi orojikovo neremimbo'eharamo. Gara po ti Tupana'ga imbuhuri ore ve a'ero nehē? ei ga Jesus'ga pe.

²⁸ A'ero Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ga pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerē po ti Tupana'ga japoi vyapyahua nehē. A'ea rupi jitekovo vyakotyva'ero yvagipeva'ero po ti ji rekoi vyakotyve'ga nduvihavuhuhetero jiapyga oina jiapykakatuhetea rehe ta'e ti ji ġa pe ġandekoa rehe javo, ei Jesus'ga. Peko pe jireheva'ero, ei Jesus'ga. A'ero ji rekorame ġanduvihavuhuhetero po ti pe ndekoi peje'yja'ga nduvihavuhuro Israelva'ea rakykwepohara'ga nduvihavuhuro nehē. Doze ko ġa oko huvihavamo ojiheve'ga pavēi pende'yja'ga israelitas'ga, ei Jesus'ga. Pehe ti peapy oina dozeva'ea rehe pejiapykakatua rehe nehē xa'e

ti ġa pe ġandeaporogita rehe javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

²⁹ —Pejikogame ji rehe pe pepohi penhimbatera hugwi pende'yja'ġa hugwi no xaho ti Jesus'ga rupi gareheva'ero javo, ei Jesus'ga. Kiro ji ei pe me pe'jave'ġa pe no a'ero: Pyry hete po ti ġa pe ġa naġanani nehē – kiroki ġa opohi ġwonga hugwi ogwyrā hugwi, ei Jesus'ga. Po ġa pohirame a'ea hugwi, a'ero po ti Tupana'ga imombyryhetei ġa pe nehē. Koji'i vehevi po ti Tupana'ga imombyryvi ġa pe nehē, ei Jesus'ga. Po ġa pohirame oirū'ġa hugwi okuvyra'ġa hugwi ġwendyra'ġa hugwi uva'ġa hugwi oy'ġa hugwi ġwembireko'ġa hugwi, gwa'yra'ġa hugwi, a'ero po ti Tupana'ga imombyryhetei ġa pe nehē, ei Jesus'ga. Tupana'ga po ti ġa mongoi ojipyri ġa mombytavo avuirama nehē, ei Jesus'ga.

³⁰ —Kiroki ġa huvihava aġwamo – he'yive'ġa po ti ndokoa'javi huvihavamo onhimongyavo nehē. Kiroki ġa huvihava rūi aġwamo – ġahā po ti huvihava nehē, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

20

Oporavykyve'ġa oporavyky garemitymipyra pype

¹ Ojo'java'ea pyvō Jesus'ga ġa mbo'e. A'ero ga ei: —Marā hekoī kiro vvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei Jesus'ga ġa pe. Ypyhajive akwaimbae'ga hoi taru ti ji oporavykyve'ġa jijive javo. “Toporavyky ti ġa itambere'ia rehe ko pe nhiremitymipyra pype uva tymipyra pype,” ei

akwaimbae'ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo. ² A'ero ga hoi ovaheha ġa pyri. “Peporavyky ti ji ve nhiremitymipyra pype videira repiakatuavo. Amondo katu po ti ji itambere'ia um dia rupiara ikwepykava pe me a'ero nehë,” ei ga ġa pe.

—“Pyry,” ei ġa.

—A'ero ġa hoi ko pe oporavykyavo ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

³ —Aerë nove horas rupi ga hoa'javi ogwovo ima'ēhai pe feira pe, ei Jesus'ga. Pevo ga ojipe'ġa ndepiagi. Ndoporavykyi ġa o'ama. ⁴ Nurã ga ei ġa pe: “Pe na jitehe ti peho uva tymipyra pype pejiporavykyavo ji ve no. Amondo katu po ti ji pe me itambere'ia peporavykya kwepykava nehë,” ei ga ġa pe, ei Jesus'ga.

—“Pyry,” ei ġa.

—Ko pe ġa hoi oporavykyavo ga pe, ei Jesus'ga.

⁵ —Aerë ahaji katu ga hoa'javi ojipe'ġa mon-douka ġa mboporavykyavo ojive, ei Jesus'ga. Aerë ka'aru gwere rupi ga hoa'javi ojipe'ġa mon-douka ġa mboporavykyavo ojive, ei Jesus'ga.

⁶ Ka'aruva'ea rupi ga hoa'javi ojipe'ġa ndepiaga, ei Jesus'ga. Ndoporavykyi ġa o'ama. A'ero ga ei ġa pe: “Gara rehe pe âtehei agwa ara rupi ve pejiporavykye'yma?” ei ga ġa pe, ei Jesus'ga.

⁷ —A'ero ġa ei ga pe: “Ndoporavykyi ore ġa pe. A'ereki ġa nde'i ve ore ve,” ei ġa ga pe, ei Jesus'ga.

—Nurã ga ei ġa pe: “Pe na jitehe ti peho uva tymipyra pype pejiporavykyavo ji ve no. Amondo katu po ti ji pe me itambere'ia peporavykya kwepykava nehë,” ei ga ġa pe, ei Jesus'ga.

—A'ero ġa hoi oporavykyavo.

8 —Kwara ihorē kohoa jara'ga ei ojipyrive'ga pe – kiroki ga omboporavykyuka ko pe oporavykyve'ga – ga pe ga ei: “Embuhuruka ti oporavykyve'ga ejipyri. Emondo ti ikwepykava ga pe mbapavava'earupive'ga pe – kiroki ga ka'aru oporavykyahi'vi tehe – ga pe ti emondo ypy. Aerē ka'arugwererupive'ga pe ti emondo. Aerē ahajikaturupive'ga pe ti emondo. Aerē nove horasrupive'ga pe ti emondo. Mbapavamo ti emondo jypyve'ga pe – kiroki ga oho ypy ppyhajive oporavykypyavo ji ve,” ei ga ojipyrive'ga pe, ei Jesus'ga.

9 —A'ero ga ga mbuhurukari ojipyri. Ga ndurame – kiroki ga oporavyky ka'aruva'ea rupi – ga pe ga nağanani ga imondoi itambere'ia um dia rupiara ikwepykava, ei Jesus'ga. Na jitehe um dia rupiara ikwepykava ojo'jajo'ja ga imondoi ka'arugwererupive'ga pe ahajikaturupive'ga pe no nove horasrupive'ga pe no. Ga pe ga nağanani ga imondoi ga ndurame ojipyri, ei Jesus'ga.

10 —Mbapavamo jypyve'ga nduri no. Oyvyteri pe ga ei: “Um dia rupiara ikwepykava ga imondoi ga pe – kiroki ga oporavykyahi'vi ga pe. Nurã po ti ga imbuhuri koji'iva'ea nhande ve kiro nehē. A'ereki ppyhaji hete nhande poravykyhetei ka'aru nhandepohia jugwi,” ei ga oyvyteri pe, ei Jesus'ga.

—Ojo'jaime reki ga imondoi um dia rupiara ikwepykava jypyve'ga pe ga nağanani, ei Jesus'ga.

11 Ipyhygame itambere'ia ga hugwi ga ijara'ga rayvari okoe'yma hehe, ei Jesus'ga. 12 Ga pe ga ei: “Mbapavava'earupive'ga – kiroki ga uhu ka'aruva'ea rupi – gahã oporavyky uma hora rupi jate. Ojo'jaime nde eremondo ga pe ore ve no.

Ypyhaji hete ore poravykyi ka'aru hete oropohia jugwi kwarahyaha po'ruavo,” ei ġa ijara'ga pe, ei Jesus'ga.

¹³—Oporavykyve'ġa pyteripeve'ga pe ijara'ga ei reki:

—“Kwāi,” ei ga. “Ndakote'varuhui ji nde ve. Ypyhajive ji a'e nde ve: Eporavyky ti ji ve, a'ero po ti ji imondokatui um dia rupiara ikwepykava nde ve nehē. A'ero nde ei: ‘Pyry.’ A'ea nde ei ji ve ypyhajive,” ei ga oporavykyve'ga pe, ei Jesus'ga. ¹⁴ “Eroho ti itambere'ia um dia rupiara ikwepykava herogwovo tuhē,” ei ijara'ga ga pe.

—Ojirova ijara'ga mbapavava'earupive'ġa pyteripeve'ga repiaga. “Ga pe mbapavava'earupive'ga pe – kiroki ga uhu ka'aruva'ea rupi oporavykavo – ga pe ojo'jaime ji imondopotari um dia rupiara ikwepykava,” ei ga jypyve'ga pe. ¹⁵ “Pyry ji imondo ga pe nhiremimbotarimova'ea rupi. A'ereki jiapoa tuhē ko ji amondo ga pe. Erenhimyrō nde ga rehe a enhimonha'ngavo ji rehe. A'ereki ji jipyry ga rerekokatuavo,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

¹⁶—A'ea ji amombe'u ikwahavuka ojo'java'ea pe me, ei Jesus'ga. Kiroki ġa huvihava rūi aġwamo – ġahā po ti huvihava nehē, ei Jesus'ga. Kiroki ġa huvihava aġwamo – ġahā po ti ndokoa'javi huvihavamo nehē, ei Jesus'ga. Nombojoavyavyi ti Tupana'ga ġa nderekokatuavo a'ero, ei Jesus'ga. A'ereki Tupana'ga e'i he'yjuhuve'ġa pe: “Herejo. Ejiko ti ji rehe ekovo jireheva'ero. Tako ti ji nderuvihavuhetero,” ei ga, ei Je-

sus'ga imombe'gwovo. Ndahe'yive'ğa reki ojiko Tupana'ga rehe okovo gareheva'ero, ei Jesus'ga.

*Jesus'ga omombe'ua'ja omanoagwama
(Marcos 10.32-34; Lucas 18.31-34)*

¹⁷ Jesus'ga hoi ogwovo cidade de Jerusalém me. Gweroho ga dozeve'ğa gwemimbo'ehara'ğa ojupi. Irupe'i ga ğa nderohoi ojipe'ğa hugwi onhi'iga ğa pe ğa horame pea rupi.

¹⁸ Kiro ga ei ğa pe a'ero:

—Ji rendu ti, ei Jesus'ga ğa pe. Kiro nhande hoi cidade de Jerusalém me. Aerē po ti jipyhygukahava ğa pe ikwava'ēhara'ğa nduvihava'ğa pe ahembo'ehara'ğa pe nehē no, ei Jesus'ga vyvakotyva'ero yvagipeva'ero no. A'ero po ti ğa ei nehē tomano ti Jesus'ga javo, ei Jesus'ga.

¹⁹ A'ero po ti ğa ji mondoukari judeus'garūive'ğa pe nehē tojigwarai ti ğa ga rehe javo, ei Jesus'ga. A'ero po ti judeus'garūive'ğa ji rerekomemui okote'varuhuavo ji ve nehē. Ipira apopyra pyvō po ti ğa ji nupanupāi ji mondohondohoga nehē, ei Jesus'ga. Kirē po ti ğa ji mbovyri yva rehe nahā ji jukavo nehē. Ko'emameva'ea py'rovo mokōi jikira py'rovo po ti ji kweravi nehē, ei Jesus'ga gwemimbo'ehara'ğa pe.

*Zebedeuva'ea ra'yra'ea oko pota memei huvi-havamo
(Marcos 10.35-45)*

²⁰ Kiro Zebedeu'ga rembirekohēa ruri Jesus'ga pyri. Gweru hēa gwa'yra'ğa mokonha'ğa akoja'ğa – kiroki ğa Jesus'ga remimbo'ehara'ğa dozeve'ğa nde'yja'ğa. Ga nderovahemame hēa renypy'andurugi Jesus'ga pyri ga mboheteavo.

—Tandepyry ti ji ve, ei hēa Jesus'ga pe.

²¹ A'ero ga ei hēa pe:

—Gara nde erepota?

A'ero hēa ei ga pe:

—Ekorame yvyakotyve'ğa nduvihavuhetero ti ere agwa'ğa pe jira'yra'ğa pe toko memei ti ğa huvihavamo nde pavēi. Nahā ti ere ğa pe ğa mboapyga nde pyri aheapykakatuva'ea rehe ojipe'ga kikoty ejohukoty ojipe'ga kokoty ejohukoty rūi nde pyri nehē, ei hēa Jesus'ga pe.

²² Hēara'yra'ğa pe Jesus'ga ei reki:

—Ndapekwahavi pe pe'erame toroapy ti Jesus'ga pyri orokovo huvihavamo javo, ei Jesus'ga ğa pe. Aerē po ti hahy hete ji ve nehē. Po pe ji moirūi, a'ero hahy hete pe me nehē no. Marā a'ero? Peko pe nanongara rehe naerū? ei Jesus'ga mokonha'ğa pe hēara'yra'ğa pe.

Igwete hēara'yra'ğa ei Jesus'ga pe:

—Toronhimboita ti ore jupe, ei ğa.

²³ A'ero ga ei ğa pe:

—Penhimboita tuhē po ti pe hahyheterame pe me nehē pejikoga gwaramo ji rehe. Ji rūi reki a'e ğa pe ğa tobojogwovai ji rehe yvyakotyve'ğa nduvihavamo javo. Jiruva'ga jate omboavujikweripe ğa pe avo po ti ğa apygi nehē javo, ei Jesus'ga hēara'yra'ğa pe mokonha'ğa pe.

²⁴ Aerē jara'ğa dezve'ğa ikwahavi hēa'ea Jesus'ga pe.

—“Toko ti jira'yra'ğa huvihavamo ga pyri,” ei hēa, ei ğa.

A'ero ğa ndopotari a'ea onhimonha'ngavo hēara'yra'ğa ndehe.

²⁵ A'ero Jesus'ga ġa mbuhurukapavi ojipyri dezve'ġa mokonha'ġa ndeheve. A'ero ga ei ġa pe:

—Judeus'ġarūive'ġa nduvihava'ġa ipopoaka ogwyriveve'ġa mboporavykyheteavo ojive ġa mondomondovo ġwemimbotarimova'ea rupi, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe dozeve'ġa pe.

²⁶ Ga ja rūi ti pejogwereko pejikovo ġwaramo jireheva'ero. Po pe peko pota jireheve'ġa nduvihavamo penhiirū'ġa nduvihavamo, a'ero ti peko katu ġa pe ġa pokoga, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. ²⁷ Po pe peko pota ġa hohe pa okovo ġanduvihavuhuro, a'ero koji'i ti peko katu ġa pe ġa pokoheteavo. ²⁸ Ji ja ti pepoko ġa pejikorame ġanduvihavamo, ei Jesus'ga ġa pe. Yvyakotyva'ero yvagipeva'ero jirurame yvya koty nda'ei ji ġa pe: Ji poko ti. A'ea rūi ji ei. A'ereki tapoko ti ġa javo ji ajo. Tamano ti ji he'yjuhuve'ġa ndepyga ġa mbopiro'yavo ġandekote'varuhua hugwi. A'ero po ti ġa ndohoi hahyva'ea ruvihava pype nehē, a'e ji jijoa, ei Jesus'ga ġa pe.

*Jesus'ga ombokatu mokonhava'ea reakwara
(Marcos 10.46-52; Lucas 18.35-43)*

²⁹ Jesus'ga hoi cidade hugwi Jericó hugwi ogwovo ġwemimbo'ehara'ġa pavēi. Ga horame he'yjuhuve'ġa hoi ġa ndupi. ³⁰ Nanime pea rembeyvyri pe mokonha'ġa apygi heakwagweve'ġa. Ga ikwahavi Jesus'ga kiro okwa javo. A'ero ġa hapukai torerendu ti Jesus'ga javo.

—Orepojykaharetero ko nde Daviva'ea rymyminoru no! ei ġa Jesus'ga pe.

Nahã ġa ei Jesus'ga pe. A'ereki ġa e'i oyvyteri pe: “Ga pe Tupana'ga e'i eko ti ġanduvihavuhuhetero javo.”

—Ore poko ti! ei ġa Jesus'ga pe.

³¹ A'ero he'yjuhuve'ġa ei ġa pe:

—Tapehapukai ti, ei ġa ġa pe tonhi'imbi ġa javo.

Koji'i heakwagweve'ġa hapukaja'javi reki.

—Orepojykaharetero Daviva'ea rymyminoro ore poko ti! ei ġa ga pe.

³² A'ero Jesus'ga pytai ġa nderuruka ojipyri. Kiro ga ei ġa pe:

—Pejo ti avo. Marã po ti ji pe nderekoi nehẽ? Gara pe pepota? ei ga ġa pe.

³³ A'ero ġa ei ua Jesus'ga pyri:

—Orepojykaharetero ore mboheakwa katu, ei ġa ga pe.

³⁴ A'ero Jesus'ga ġa porogwetygi. Opoko ga ġandeakwa rehe. Nanime pyry ġandeakwa. Kiro ġa hoi Jesus'ga rupi a'ero.

21

Jesus'ga ovahẽ Jerusalém me Domingo dos ramos

(Marcos 11.1-11; Lucas 19.28-40; João 12.12-19)

¹ Ohorame cidade de Jerusalém me Jesus'ga ovahẽ cidade'ia kotyi ve Betfagé kotyi ve ġwemimbo'ehara'ġa pavẽi. Ohĩ Betfagé vytyra rembeyvyri pe monte das Oliveiras rembeyvyri pe.

Kiro Jesus'ga ei mokonha'ġa pe ġwemimbo'ehara'ġa pe ġa mondouka.

² —Peho ti cidade'i pe pendovai pyteripeva'ea pe, ei ga ġa pe. Pevahemame kotihĩ po ti pe hep-iagi yuhua'javuhuva'ea jumenta nehẽ. Ojugwa ġa imo'ama yva rehe. Jumenta ra'yra oko ipyri no. Pekwahara memei ti herua ji ve. ³ Po ti ġa ei pe me nehẽ: “Maraname pe ikwaharavi?” Po ti ġa ei na, a'ero ti pe'ji ġa pe: “Gaha – kiroki ga pe nhande ei: Nhandepojykaharete'ga – gaha e'i: 'Tareko'ã ti ji taho ti ji i'arimo javo'.” A'ea ti pe'ji ġa pe. Kotihĩ po ti ġa imbuhurukari nhande ve a'ero nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴ A'ero ġa ndekoi Jesus'ga nhi'iġa rupi ga nhi'ĩpo'rupava. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo. Ymyahũ ahe ei hako:

⁵ “Ere ti cidadepeve'ġa pe Siãopeve'ġa pe:

‘Pehepia ti! Penduvihavuhuhete'ga uhu pe pyri.

Ga ko oko nhyrõ.

Ga po ti oho yuhua'javuhuva'ea arimo jumenta ra'yra arimo ua nehẽ’,” ei ahe Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo hako.

⁶ Jesus'ga remimbo'ehara'ġa hoi Jesus'ga nhi'iġa po'ruavo ipyhyga jumenta jumenta ra'yra reheve.

⁷ Gweru ġa jumenta jumenta ra'yra reheve Jesus'ga pyri herovahema. Oapoa tapy'ynhapira i'arimova'ea ġa heropori inoġa ikupepytera rehe eho i'arimo javo Jesus'ga pe.

A'ero ga hoi i'arimo. ⁸ Ga rerohorame pea rupi he'yjuhuheteve'ġa heroporopori oapoa opira i'arimova'ea pea rupi timbojigwa ti pehea ga pe

javo. Jara'ga okytikyti hakã yva hugwi heropropoa pea rupi imbokatuavo. Nahã ga Jesus'ga mbojiroviari ga rerua nhanderuvihavuhuhete'ga u kiro javo. ⁹ Jara'ga oho ga renonde. Jara'ga oho ga reviri. Nahã he'yjuhuheteve'ga hoi ga rupi. Hahyahi hete ãanhi'i'ga ga erame:

—“Timbohete ti Daviva'ea rymymino'ga!” ei ga ga ko nhanderuvihavuhuhete'ga javo.

“Ga pe ti nhandepojoykaharete'ga tomombyry.

A'ereki nhandepojoykaharete'ga ga mbuhuruka avo,” ei ga.

“Timbohete ti Tupana'ga yvagipeheteve'ga!”

Nahã ga ei Jesus'ga ko Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo.

¹⁰ Jesus'ga rerovahemame cidade de Jerusalém me ipypeve'ga py'a myi.

—Mome ahe ga? ei ga Jesus'ga repiagame.

¹¹ A'ero he'yjuhuve'ga ei ga pe:

—Ga ko Jesus'ga Tupana'ga nhi'i'ga mombe'uhara'ga. Gagwyrã ko Galiléia. Pevõ ga rui cidade de Nazaré pe, ei ga ga pe.

Jesus'ga omo'emba ahe ahejatykahavuhua hugwi

(Marcos 11.15-19; Lucas 19.45-48; João 2.13-22)

¹² Kiro Jesus'ga hoi oje'yja'ga jatyahavuhu pe Tupana'ga mbohete'hai pe ovahema. Pevõ okara hugwi mytu'ẽva'ea hugwi ga ga mo'embavi ima'ẽhara'ga ipyhyhara'ga ndeheve – kiroki ga oma'ẽ mbatera ipyhyga no – perope Tupana'ga mbohete'hava pyri. Pevõ ga imbojirevi ga'apõa mesas – kiroki ga hajiheve'ga itambere'ia pyhy judeus'ga itambere'ia mondovo nahã ikwepyga.

Ga'apykava no – kiroki ġa omondo inambua itambere'ia rehe – ġa'apykava ga imbojirevi. ¹³ Ga pe ga ei:

—Ymyahũ Tupana'ga ei ikwatijaruka hako:

“Tonhi'ĩ ti ġa ji ve nhironga pype yvya koty ji mboheteavo,” ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga ġa pe.

—Pe ki a'e te pe'ji pejohupe: “Timoandyandyjuhu ti ġa ikwepkykwepyga mbatera pyvõ Tupana'ga rongu pype,” pe'ji, ei Jesus'ga. Nahã pe Tupana'ga rongu mongoukari ipromive'ġa nduhavamo, ei Jesus'ga ikwepkykara'ġa pe.

¹⁴ Heakwagweve'ġa nduri oje'yja'ġa jaty kahavuhua pype ipyka'naka'nauhũve'ġa pavẽi. Jesus'ga pyri ġa nduri ovahema a'ero. A'ero ga imombyryvi ġa pe ġa mboheakwakatuavo ipyka'nave'ġa mopo'aġatua'java.

¹⁵ Ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavẽi gwepia ahemonhimomby'ava'ea Jesus'ga imombyryvame ġa pe. Gwendu ġa tayri'ġa Jesus'ga mboheterame ojaty kahavuhua pype javo:

—Timbohete ti Daviva'ea rymymino'ga!

Nahã tayri'ġa ei. A'ereki ġa e'i ovyteri pe: “Ga pe Tupana'ga e'i eko ti ġanduvihavuhuhetero javo.” A'ero ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa nhimboahivi Jesus'ga pe judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavẽi.

¹⁶ A'ero ġa ei Jesus'ga pe:

—Erehendu nde tayri'ġa ea?

Jesus'ga ei ġa pe:

—Ahendu ji. Napemonhi'iġi pe Tupana'ga rembikwatijarukara naerũ? E'i:

“Tupanetero nde tayri'ğa mbo'ekatui ipita'ngive'ğa ndeheve.

‘Ji mbohete ti,’ ere nde ға mbo'eavo.

A'ero ға nde mbohetekatukatui.”

Nahã ikwatijaripyra i'ei Tupana'ga mombe'gwovo, ei Jesus'ga ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa pe judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe no.

¹⁷ O'erame a'ea Jesus'ga hoi ға hugwi a'ero ogwovo cidade de Jerusalém hugwi. Oho ga cidade'i pe Betânia pe. Pevo ga kiri ypytunimo.

*Tande'aa'javi ti! ei Jesus'ga figo'yva pe
(Marcos 11.12-14, 20-24)*

¹⁸ Ko'emame pyyhajive Jesus'ga hoajavame cidade de Jerusalém me ty'ara ga jukai. ¹⁹ Pea rupi ga hepiagi figo'yva figueira ogwovo ipyri ta'u ti yva'ia javo. Ndi'ai reki ka'atehea herekovo. A'ero ga ei jupe:

—Tande'aa'javi ti! ei ga jupe.

Nimbegwei he'ouhũro omanomo figo'yva a'ero.

²⁰ He'õa repiagame Jesus'ga remimbo'ehara'ğa nhimomby'ai. A'ero ға ei:

—Kotihĩ figo'yva he'ouhũro omanomo! ei ға.

²¹ A'ero Jesus'ga ei ға pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Po pe jikohetei Tupana'ga rehe, a'ero ji ja po ti pe imohe'õi i'yva. Koji'i po ti pe popoakaramo nehẽ no. Po ti pe ei avova'ea pe vytyra pe nehẽ: “Ejipe'a ti enhimomboa ypihua pype.” Po ti pe ei na nehẽ, a'ero po ti vytyra ihoi ypihua pype nehẽ, ei Jesus'ga. ²² Po pe jikogi Tupana'ga rehe, a'ero po ti Tupana'ga penhi'iga rendukatui pe erame ga pe nahanahã

ore oropota javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Ma'ġa nde mbuhurukaruhu avo? ei ahe Jesus'ga pe

(Marcos 11.27-33; Lucas 20.1-8)

²³ Kiro Jesus'ga hoi cidade de Jerusalém me ova-hema ogwovo ja oje'yja'ġa jatykahavuhua pype templo pype. Ga ġa mbo'erame Tupana'ga nhi'iġa rehe ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa nduri ga pyri xava'eve'ġa pavēi. A'ero ġa ei Jesus'ga pe:

—Ma'ġa nde mbuhurukaruhu avo nahanahã ti eko javo? Ma'ġa e'i a'ea nde ve? ei ġa Jesus'ga pe.

²⁴ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Ji nhi'ĩpondekwa na'ē ti. Pe ji nhi'ĩpondekwakaturame a'ero po ti ji na jitehe ga mombe'ui pe me no – kiroki ga ji mbuhu avo ji rerekovo, ei Jesus'ga ġa pe. ²⁵ Pemombe'u ti ji ve a'ero. Ma'ġa ombuhuruka João Batistava'ea tomobatiza ti ga ġa javo? “Tupana'ga yvagipeve'ga ombuhuruka ahe,” pe'ji po pe. “Yvyakotyve'ga ombuhuruka ahe,” pe'ji po pe. Marã pendeaporoġita a'ero naerũ? ei Jesus'ga ġa pe.

A'ero ġa eġa'ei ojohupe:

—Po ti nhande ei nehē: Tupana'ga ombuhuruka ahe, a'ero po ti Jesus'ga ei nhande ve nehē: “Maraname pe ndaperoviari João Batistava'ea nhi'iġagwera naerũ?” Nahã po ti Jesus'ga ei nhande ve nehē. ²⁶ Po ti nhande ei: Yvyakotyve'ga ombuhuruka João Batistava'ea, a'ero po ti nhandegwyripeve'ġa henduvi nhanenhi'ġa okote'varuhuavo nhande ve nehē, ei ġa xakyhyji nhande ġa hugwi javo. A'ereki

nhandegwyriveve'ğa epavi: “João Batistava'ea ko Tupana'ga nhi'ğa momba'uharamo. Tupana'ga ahe mbuhuruka nhande pyri. A'iti a,” ei nhandegwyriveve'ğa, ei ға ojohupe.

²⁷ Nurã ға ei Jesus'ga pe:

—Ma'ğa po ombuhuruka João Batistava'ea to-mobatiza ti ga ға javo? Ndorokwahavi, ei ға javo tehe ga pe.

A'ero Jesus'ga ei ға pe:

—Ji po ti na jitehe namombe'ui ga pe me a'ero nehẽ no – kiroki ga ji mbuhu avo ji rerekovo, ei Jesus'ga.

Gara'yra'ğa mokonha'ğa

²⁸ —Marã pendeaporoğita? ei Jesus'ga ға pe. Kiro po ti ji imombe'ui pe me, a'ero ti ji nhi'ĩpondekwa nehẽ, ei Jesus'ga.

A'ero Jesus'ga imombe'ui ojo'java'ea.

—Mokõi ko akwaimbae'ga ra'yra'ğa, ei Jesus'ga imombe'gwovo. Gwa'yra'ga pe ga ei: “Pi'a, eho ti kiro eporavykyavo ko pe nhiremitymipyra pype uva tymipyra pype,” ei ga gwa'yra'ga pe.

²⁹ —Emo gara'yra'ga e'i: “Ndahoi tuhẽ po ti ji nehẽ,” ei ga uva'ga pe. Aerẽ ga japyakakatui. A'ero ga herojijyi ojeaporoğita ogwovo oporavykyavo uva'ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

³⁰ —Aerẽ garuva'ga hoi ojipe'ga pyri gwa'yra'ga pyri, ei Jesus'ga. Na jitehe ga ei ga pe eho ti kiro eporavykyavo ko pe javo.

—“Ji po ti aho tuhẽ nehẽ, apĩ,” ei gara'yra'ga ga pe. Ndohoa'javi reki ga oporavykye'yma, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

31 —Manamo gara'yra'ğa oko ganhi'ğa rupi? ei Jesus'ga ikwava'êhara'ğa nduvihava'ğa pe xava'eve'ğa pe no.

A'ero ğa ei Jesus'ga pe:

—Akoja ga – kiroki ga oho ko pe oporavykyavo gara'yra'ğa, ei ğa.

A'ero Jesus'ga ei ğa pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Kiroki ğa omono'oğuhũ itambere'ia governo pe – ğahã akwaimbae'ğa upahara'ğa pavêi ojiko Tupana'ga rehe kiro eko ti oreruvihavuhetero javo ga pe. Ojikogypy ğa pe nenonde a'ero, ei Jesus'ga ikwava'êhara'ğa nduvihava'ğa pe xava'eve'ğa pe no.

32 —Ymya'ĩ João Batistava'ea ruri pe pyri ikwahavuka pe me nahanahã Tupana'ga opota javo ikwehe. Ndaperoviari pe ga pejikokatue'yma, ei Jesus'ga. Itambere'ia mono'ôhara'ğa akwaimbae'ğa upahara'ğa pavêi ga reroviari reki ojeaporoğita rerojijyita. Gandeaporoğita rerojijyja pe hepiagi. Hepiagirê vehevi pe ndaperojijyi ve pejeaporoğita ga reroviare'yma, ei Jesus'ga ğa pe. Nurã ji ei: Okogypy ğa Tupana'ga rehe pe nenonde, ei Jesus'ga ğa pe.

*Garemitymipyra
okote'varuhuve'ğa*

repiakatuğara'ğa

(Marcos 12.1-12; Lucas 20.9-19)

33 —Ojipea rehe kiro po ti ji pe mbo'ei ojo'java'ea pyvõ. Pehendu ti, ei Jesus'ga ikwava'êhara'ğa nduvihava'ğa pe xava'eve'ğa pe no. Kohoa jara'ga itymi yhypoa'javuhuva'ea uva'yva ko pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo. Aerẽ ga ğwemityma rokairuği, ei Jesus'ga. Aerẽ ga japoï uva

mu'umu'ũhava tyhya rupiaramo. Aerẽ ga japoi tapyjo'ara ko pe. “A'ea hugwi po ti ġa hepiakatui nhiremitymipyra videira ji ve nehẽ,” ei ga.

—A'ero ga ei ġa pe: “Pehepia katu ti nhiremitymipyra jikoa. A'ero jykyhava rupi he'yjuhu po ti yva'ia peapoaramo ikwepykavamo a'ero nehẽ. He'yjuhu po ti yva'ia jiapoaramo a'ero nehẽ no,” ei kohoa jara'ga ġa pe, ei Jesus'ga.

—“Pyry,” ei ġa opytavo ko pe hepiakatuavo ga pe, ei Jesus'ga.

—Paivohu kohoa jara'ga hoi a'ero mbaigwehu po ti jijivyra'java nehẽ javo, ei Jesus'ga. ³⁴ Aerẽ kiro jykyhava reki, ei Jesus'ga. A'ero kohoa jara'ga ei ojipyrive'ġa pe: “Peho ti ġa pyri nhiremitymipyra repiakatuhara'ġa pyri. Toyky ti ġa yva'ia imbuhuruka jiapo ji ve,” ei ga.

—“Kwa,” ei ġa. Ogwovo ġa vahemi ġa pyri imombe'gwovo ganhi'iġa ġa pe. ³⁵ Emo ġa nomondopotari yva'ia ġa pe okote'varuhuavo ġa pe, ei Jesus'ga. Jara'ga ġa ga nupanupã. Jara'ga ġa ga juka. Jara'ga rehe ġa omombomombo ita, ei Jesus'ga. Nahã garemitymipyra repiakatuhara'ġa jigwarai gapyrive'ġa ndehe, ei Jesus'ga.

³⁶ —A'ero kohoa jara'ga ojipe'ġa mondoi ojipyrive'ġa. Ga ko he'yi ohopyve'ġa hohe. A'ero ga ġa mondoi togweru ti ġa yva'ia ġa hugwi javo novĩa. Ga vahemame pevo garemitymipyra repiakatuhara'ġa ndekote'varuhui ġa pe no.

³⁷ —A'ero kohoa jara'ga gwa'yra'ga mondoi gaha ti togweru yva'ia ġa hugwi javo novĩa. “Ga pe po ti ġa ndekokatui nehẽ,” ei ga, ei Jesus'ga. ³⁸ Kiro gara'yra'ga vahemi yva'ia tymipyra repiakatuhara'ġa pyri. Ga repiagame ġa ei ojohupe:

“Avova'ea ko gayvyaḡwama. He tijuka ti ga. A'ero po ti nhande tireko pa yvya nehẽ,” ei ḡa. ³⁹ A'ero ḡa gara'yra'ga pyhygi ga momboa kohoa hugwi ga jukavo, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

⁴⁰ —A'ero kohoa jara'ga vahemame marã po ti ga ḡa nderekoi nehẽ? ei Jesus'ga ḡa pe.

⁴¹ A'ero ḡa ei ga pe:

—Omoka'nhyumba ranuhũ po ti ga ḡa gwa'yra'ga repyga nehẽ, ei ḡa. Ojipe'ḡa pe po ti ga ei nehẽ: “Pehepia katu ti nhiremitymipyra jikoa,” e po ti ga nehẽ. A'ero po ti ḡa imondokatui yva'ia ga pe jykyana nani nehẽ, ei ḡa Jesus'ga pe.

⁴² —Na tuhẽ po ti nehẽ, ei Jesus'ga. Napemonhi'iḡi pe Tupana'ga rembikwatijarukara naerũ? A'ea e'i:

“Onga apohara'ḡa japorame onga ita apopyra hep-iagi ojipeji ita.

A'ea ḡa imombori ipo'rue'yma tiruahũ javo jupe.

Aerẽ akoja jitehe hekoi huvihavamo jara hohe opyryhetero onga pyhykatuavo.

Nhandepojykaharete'ga reki omongo huvihavamo.

Hepiagame nhande nhimomby'ai nanongara ko pyry hete javo.”

A'ea ikwatijaripyra i'ei, ei Jesus'ga oarõe'yma mombe'gwovo ḡa pe.

⁴³ —Nurã ji ei pe me: Tupana'ga ndokoa'javi penduvihavuhetero judeus'ḡa nduvihavuhetero pe ndepiakatua'jave'yama nehẽ, ei Jesus'ga. Oko po ti ga ojipe'ḡa nduvihavuhetero – kiroki ḡa ga nhi'ipo'ru ojikoga ga rehe, ei Jesus'ga.

44 —Kiroki ġa o'a akoja rehe ita rehe – ġahã po ti onhika'mbika'mbi nehẽ, ei Jesus'ga. Po ti akoja ita ihiri ġa ndehe nehẽ, a'ero po ti ita ġa ka'mbika'mbigi ġa mongu'iuhuavo nehẽ.

A'ea Jesus'ga ei ikwahavuka oarõe'ÿve'ġa moka'nhyimbava.

45 Ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa henduvi fariseus'ġa pavẽi Jesus'ga imombe'urame ojo'java'ea. A'ero ġa ikwahavi Jesus'ga nhande mombe'ui reki javo. Jesus'ga arõe'yma a'ero ġa ei:

—Jesus'ga nhande mombe'u o'ete'varuhuavo nhande ve imombe'umbe'urame ojo'java'ea peko akoja'ġa ja javo nhande ve, ei ġa Jesus'ga mbotegwetepota.

46 Nurã ġa Jesus'ga pyhypotarahivi novã. Emo ġa okyhyji pevove'ġa hugwi. A'ereki pevove'ġa oarõ hete Jesus'ga onhimongyavo ga ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ga javo.

22

Hehanhuhũ toryva (Lucas 14.15-24)

1 Jesus'ga ġa mbo'ea'javi he'yiva'ea pyvõ ojo'java'ea pyvõ javo ġa pe:

2 —Marã hekoi kiro Tupana'ga rekorame vvyakotyve'ġa nduvihavuhuhetero ġa nderekovo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei ga. Ganduvihavuhu'ga japoï toryva tahembireko ti jira'yra'ga javo, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

3 Ojipyrive'ġa pe ġanduvihavuhu'ga ei: “Peho ti

javo ġa pe – kiroki ġa ji ġa momoranduvipe – tuhu ti ġa kiro toryvi pe javo.”

—“Kwa,” ei ġa ogwovo. Ga vahemame ġa pyri imombe'gwovo ġa ndohopotari reki toryvi pe, ei Jesus'ga.

⁴ —A'ero ikwahavame ġanduvihavuhu'ga ojipe'ġa mbuhurukari ojipyri ojipyrive'ġa jitehe. “Peho ti javo ġa pe – kiroki ġa ji ġa momoranduvipe. Tuhu ti ġa kiro toryvi pe. Ga pe ti pe'ji: ‘Pehendu ti! ei ga pe me. Amboavujikweruka ji toryva. Ajuka ji yuranuhã'javuhuva'ea bois bezeros reheve – kiroki a'ea ji amboky'rauhu. Amboavujikwepavuka ji mbatera, ei ga pe me. Kiroġwe tuhẽ ti pejo toryvi pe hepiaga jira'yra'ga hembirekorame, ei ga pe me.’ Nahã ti pe'ji ġa pe,” ei ga ojipyrive'ġa pe ġa mondovo, ei Jesus'ga.

—“Kwa,” ei ġa ogwovo. ⁵ Ga pyri ġa vahemi imombe'gwovo ġa pe a'ero. Ndojapyakai ġa ġanhi'iġa rehe ohoe'yma toryvi pe, ei Jesus'ga. Oporavykya rehe reki ġa hoi. Ojipe'ga oho ko pe. Ojipe'ga oho ima'eamo mbatera, ei Jesus'ga. ⁶ Ojipe'ġa, ojigwaraita gwuvihavuhu'gapyrive'ġa ndehe, ġa ġa pyhygi ġa jukavo, ei Jesus'ga.

⁷ —Ikwahavame ġanduvihavuhu'ga nhimonha'ngai. A'ero ga osoldados'ġa mondoi ġa pyri ġa moka'nhyimbavuka imbokajuka ġacidade, ei Jesus'ga.

⁸ —Ojipe'ġa pe ojipyrive'ġa pe ġanduvihavuhu'ga ei: “Amboavujikwe pa ji toryva novãa. Kiroki ġa pe ji a'e tuhu ti ġa javo – ġahã oko te'varuhu reki upotare'yma,” ei ga, ei Jesus'ga. ⁹ “Peho ti pepukuhua rupi nanani a'ero,”

ei ga. “Pe’ji ti pevove’ġa pe: ‘Pejo ti toryvi pe. Nhanderuvihavuhu’ga oapo toryva tahembireko jira’yra’ga javo.’ Nahã ti pe’ji ġa pe nhaporemo ġa ndepiagame,” ei ga, ei Jesus’ga.

¹⁰ —“Kwa,” ei ġa. Pepukuhua rupi ġa hoi a’ero ġa ndepiaga ġa mono’ono’ombava, ei Jesus’ga. Ite’varuhuve’ġa ġa omono’õ pyryve’ġa ndeheve ġa nderovahema toryvi pe. Nahã he’yjuhuve’ġa nduri hepiaga toryva. Ohygahi ġa toryva rehe gara’yra’ga hembirekorame, ei Jesus’ga.

¹¹ —Toryva repiave’ġa pyri ġanduvihavuhu’ga hogahoi ġwonga pe ġa ndepindepiaga onhi’iġa ġa pe, ei Jesus’ga. Ga ndepindepiagame ga ojipe’ga repiagi. Gapira ko tapy’ynhapipyryva rũi – kiroki toryva repiagame ġa ndopo’rui, ei Jesus’ga. ¹² Nurã ġanduvihavuhu’ga ei ga pe: “Kwãi,” ei ga ga pe. “Tapy’ynhapipyryva rũi ko nde eremongi. Marã nde ruri avo ekiavo toryva repiaga naerũ?” ei ga ga pe, ei Jesus’ga.

—Nonhi’iġi reki ga. ¹³ A’ero ġanduvihavuhu’ga ei ojipyrive’ġa pe: “Pekwa ti gapya gapoa reheve! Peroho ti ga agwa hugwi ga momboa ypytunahiva pype. Pevo po ti ga jehe’oi ojihe onhimonha’ngavo hahyrame ojive nehẽ,” ei ga, ei Jesus’ga imombe’gwovo.

¹⁴ —A’ea ji amombe’u ikwahavuka pe me, ei Jesus’ga. Nahã Tupana’ga ġa nderekoukari okorame vvyakotyve’ġa nduvihavuhuhetero, ei Jesus’ga imombe’gwovo. A’ereki he’yjuhuve’ġa pe Tupana’ga ei: “Herejo. Ejiko ti ji rehe ekovo jireheva’ero. Tako ti ji nderuvihavuhuhetero,” ei Tupana’ga, ei Jesus’ga. Ndahe’yive’ġa reki ojiko Tupana’ga rehe okovo gareheva’ero, ei Jesus’ga.

César'ga rembiapoa itambere'ia
(Marcos 12.13-17; Lucas 20.20-26)

¹⁵ Fariseus'ğa ndopotari Jesus'ga imombe'urame nahã hekoi kiro Tupana'ga rekorame ġanduvihavuhuhetero javo. A'ero ġa hoi Jesus'ga hugwi. Ojohupe ġa nhi'inhi'iġi.

—Tihepia ti Jesus'ga reaporoġita. Mara'ngu po ti ga onhimboteġweteavouka nhande ve ga nhi'iġame nehẽ? ei ġa ojohupe.

¹⁶ A'ero ġa ġwemimbo'ehara'ġa mondoi Jesus'ga pyri Herodes'gareheve'ġa ndeheve nahanahã ti pe'ji Jesus'ga pe javo.

—Kwa, ei ġa. Nahã po ti ore ga moandyandyi nehẽ.

Kiro ġa hoi a'ero Jesus'ga pyri. Ovahemame ġa nhi'iġatui Jesus'ga pe timoandyandyi ti ga javo.

—Orembo'eharamo nde eremombe'ukatu mbatera, ei ġa ga pe. A'itituhẽva'ea rehe nde ore mbo'e. Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe nde erembo'e katu, ei ġa Jesus'ga pe. A'ea rehe jate nde rekoi ekyhyjie'yma ojipe'ġa hugwi ekoe'yma huvihava'ġa ndehe jate. Nderekoi nde embohetetehea rehe no, ei ġa ga pe. ¹⁷ Nurã ore ei nde ve torembo'e ti javo. Marã ndereaporoġita? César'gareheve'ġa e'i: “Pemondomondo ti itambere'ia César'ga pe nhanderuvihavuhu'ga pe ga imono'oġukarame,” ei ġa. Mara'ngu po nde javo: “Timondo ti”? Mara'ngu po nde javo: “Timondoyme ti”? ei ġa Jesus'ga pe.

¹⁸ Ojohupe ġa ei:

—“Tapemondoi ti César'ga pe,” e po ti ga nhande ve nehẽ hamo, ei ġa ojohupe. A'ero po ti nhande ga'eagwera mombe'ui César'ga pe nehẽ. A'ero po

ti César'ga onhimonha'nga ga rehe nehẽ, ei ġa ojuhupe.

Jesus'ga ombaragwaha omoandyandyipotara rehe. Nurā ga ei ġa pe:

—Ahemoandyiva'ero maranameuhũ pe ipotari nhimbote'vara nhirembi'ea rupi? ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁹ Pehepiuka ti ji ve itambere'ia – akoja pe ġa ei: “A'ea ti pemondomondo nhanderuvi-havuhu'ga pe.” A'ea pehepiuka ji ve, ei Jesus'ga ġa pe.

A'ea ġa heruri ga pe a'ero.

²⁰ Kiro Jesus'ga ei ġa pe:

—Ma'ġa ra'angava hehe? Ma'ġa ndera ġa okwatija inoġa hehe? ei Jesus'ga.

²¹ A'ero ġa ei:

—César'ga ra'angava. Garera tuhẽ ġa okwatija inoġa hehe, ei ġa.

A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Pemondoa'ja ti César'ga rembiapoa ga pe a'ero. Tupana'ga rembiapoa ki a'e te pemondoa'ja Tupana'ga pe, ei ga ġa pe.

Yvyakotyve'ġa pe Jesus'ga ei Tupana'ga rembiapoa tonhimondo ti ġa onhikwava'eġa ga pe javo.

²² Henduvame ġa nhimomby'ai tegwete gamoandyihava javo. A'ero ġa hoi ga hugwi ogwovo.

Ombogwerahavirẽ omanove'ġa nahem-birekoa'javi

(Marcos 12.18-27; Lucas 20.27-40)

²³ A'ea rupi jitehe saduceus'ġa nduri Jesus'ga pyri. Saduceus'ġa ndogweroviari omanove'ġa mbogwerahava. Kiro ġa nduri Jesus'ga pyri ova-hema. A'ereki ġa e'i ojuhupe:

—Mara'ngu po ti Jesus'ga onhimbote gweteavouka nhande ve ga nhi'igame nehẽ? ei ġa ojo hupe.

²⁴ A'ero, orembo'eharamo javo, ġa ei Jesus'ga pe:

—Ymyahũ Moisésva'ea okwatija hako tokwaha ti ġa javo. Aherembikwatijara e'i:

“Po akwaimbae'ga manoi ta'yre'ymame ġwembirekohẽa pe,

a'ero ti gairũ'ga tahembireko hẽa pavẽi.

Ta'y ti ga hẽa pe nhiirũva'ea togwereko gwakykwe-pohara'ġa javo.”

A'ea Moisésva'ea ikwatijari hako, ei ġa Jesus'ga pe.

Kiro ġa imombe'ui omanove'ġa Jesus'ga pe.

²⁵ —Ymya seteva'ea ruvi avo onhoirũva'ea kako, ei ġa Jesus'ga pe. Ojihuvypyva'ea rembirekoro kako. Ndata'yri ahe kunhangwerava'ea pe. Aerẽ akwaimba'eva'ea manoi, ei ġa. A'ero aheakoindava rembirekoro aherembirekokwerava'ea pavẽi oirũva'ea py'rovo Moisésva'ea nhi'ĩpo'ruavo. ²⁶ Na jitehe aheakoindava pe a'ero. Omano ahe ta'yre'yma aherembirekokwerava'ea pe, ei ġa. Na jitehe jarava'ea onhoirũva'ea nhaporemo ahe rembirekoro aherembirekokwerava'ea pavẽi. Ndata'ypavi reki seteva'ea aherembirekokwerava'ea pe. Omanomba ahe kako. Nahã ahe rekoi ojopy'ropy'rovo. ²⁷ Aerẽ mbapavamo aherembirekokwerava'ea manoi kako kunhangwerava'ea, ei ġa Jesus'ga pe.

²⁸ —Marã po ti a'ero nehẽ? ei ġa Jesus'ga pe. Omanove'ġa mbogweravame po ti Tupana'ga seteva'ea mbogweravi kunhangwerava'ea reheve nehẽ. Ma'ġa nembirekoro po kunhangwerava'ea rekoi nehẽ ahe kwerava'javame nehẽ? A'ereki

seteva'ea onhoirũva'ea hembireko kunhangwerava'ea pavēi, ei ġa. Emombe'u ti ore ve. Marā po ti a'ero nehē? ei ġa Jesus'ga pe.

A'ea ġa imombe'utehei heroviare'yma ġwaramo omanove'ġa mbogwerahava.

²⁹ Kiro Jesus'ga ei ġa pe:

—Pendeaporoġita ko Tupana'ga reaporoġita atyvi pe Tupana'ga nhi'iġa reroviare'ymame nahembogweravi po ti ga nehē javo. A'ereki pe ndapekwahakatui Tupana'ga rembikwatijarukara, ei Jesus'ga. Ndapekwahavi Tupana'ga popoakara no, ei ga ġa pe.

³⁰ Nahā ji ei pe me, ei Jesus'ga. Tupana'ga ġa mbogweravame ġamanoa hugwi po ti akwaimbae'ġa nahembirekoa'javi nehē. Ojipe'ġa po ti nomohembirekoa'javi kunhangwera'ġa nehē no. Yvagi pe Tupana'gapyrive'ġa oko ġwembirekoe'ymamo. Tupana'gapyrive'ġa ja yvagipeve'ġa ja po ti ġa nahembirekoi nehē no, ei Jesus'ga saduceus'ġa pe.

³¹ —Pemonhi'ĩ pe Tupana'ga rembikwatijarukara novĩa – kiroki omombe'u ahembogwerahava. Abraãova'ea manorē Tupana'ga ei ikwatijaruka hako:

³² “Jihi ko Tupanamo.

Abraão'ga ji mbohete.

Isaque'ga ji mbohete.

Jacó'ga ji mbohete,” ei ga hako.

—Ikwatijarukara rupi Tupana'ga ei pe me, ei Jesus'ga saduceus'ġa pe. O'erame nahā Tupana'ga ikwahavukari pe me ġa okoji javo. A'ereki Tupana'ga nde'i: “Abraãova'ea ji mbohete.” A'ereki Tupana'ga pe ġa okoji, ei Jesus'ga saduceus'ġa pe.

A'ea Jesus'ga ei ġa okwerava'ja omanorē javo.

³³ Jesus'ga nhi'iġa renduvame he'yive'ġa nhi-momby'ai garemimbo'ea rehe onhimongyavo.

Manamo Moisésva'ea remimbo'eagwera huvihavamo joheva'ero? ei ahe

(Marcos 12.28-34; Lucas 10.25-28)

³⁴⁻³⁵ Fariseus'ġa ikwahavi Jesus'ga ea saduceus'ġa pe.

—Jesus'ga omombi saduceus'ġa nhi'iġa ġa omoandyandyipotarame, ei ġa ojohupe.

Kiro ġapyteripeve'ga judeus'ġa mbo'ehara'ga ei:

—Mara'ngu po ti ga onhimbotegweteavouka nhande ve ga nhi'iġame a'ero nehē? ei ga a'ea pota.

Nurã ġa nhimbojatykatykai ogwovo ovahema Jesus'ga pyri. A'ero ga ei Jesus'ga pe:

³⁶ —Orembo'eharamo emombe'u ti ore ve, ei ga Jesus'ga pe. Manamo Moisésva'ea remimbo'eagwera huvihavamo joheva'ero? ei ga Jesus'ga pe.

³⁷ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Moisésva'ea remimbo'eagwera e'i:

“Pearõ hete tuhē ti pepojykaharete'ga Tupana'ga.

Pearõ hete tuhē ti ga pejipy'a pe.

Pearõ hete tuhē ti ga imondovo pejeaporoġita imohina ga rehe.

Pearõ hete tuhē ti ga tako ti ji garemimbotarimova'ea rupi jate javo,” e'i, ei Jesus'ga ga pe.

³⁸ A'ea ko joheva'ea huvihava Moisésva'ea remimbo'eagwera, ei Jesus'ga.

³⁹ —Hehohyva'ea ko a'ea'java'ea Moisésva'ea remimbo'eagwera. A'ea e'i:

“Penhiarõ hete pe.

Na jitehe ti pearõ hete pejikotyve'ğa", ei Jesus'ga judeus'ğa mbo'ehara'ga pe.

⁴⁰ A'ea memei huvihava. A'ero hehe nhandereko-rame nhande rekoi Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe nhaporemo nhandekovo Tupana'ga nhi'iga mombe'uharava'ea remimbo'eagwera rehe nhaporemo no, ei Jesus'ga ga pe.

Cristo'ga ko Daviva'ea rymyminoa ahepojykaharetea no

(Marcos 12.35-37; Lucas 20.41-44)

⁴¹ Fariseus'ğa nhimbojatykarame Jesus'ga pyri Jesus'ga ei ġa pe:

⁴² —Marã pendeaporoġita Tupana'ga remimbuhurukara'ga rehe Cristo'ga rehe? Ma'ğa rymyminoa po ti ga uhurame nehẽ? ei Jesus'ga ġa pe.

A'ero fariseus'ğa ei:

—Ga po ti Daviva'ea rymyminoa nehẽ, ei ġa Jesus'ga pe.

⁴³ Kiro Jesus'ga ei ġa pe:

—Na tuhẽ. Cristo'ga ko Daviva'ea rymymino'ga. Emo Tupana'ga ra'uva ombo'e Daviva'ea Cristo'ga ko ndepojykaharetero oko javo ga pe. Maraname Daviva'ea e'i Cristo'ga pe ga ko jipojykaharetero oko javo Cristo'ga rekorame Daviva'ea rymymino'ga? Ymyahũ Daviva'ea okwatija a'ea mombe'gwovo inoġa. Ikwatijarame ahe ei hako:

⁴⁴ “Tupana'ga e'i jipojykaharete'ga pe:

‘Eapy na'ẽ ti ji pyri jijohukoty rũi ekovo huvihavamo epytavo.

Tamongo ti ji nearõe'ỹve'ğa neremimbotari-mova'ea rehe nehẽ,' ei Tupana'ga," ei Daviva'ea ikwatija hako, ei Jesus'ga.

⁴⁵ —A'ea Daviva'ea ei imombe'gwovo Cristo'ga ko jipojykaharetero oko javo. Ga ko Daviva'ea rymymino'ga jate rũi naerũ, ei Jesus'ga onhimombe'gwovo ğa pe ğa mbojapyakavo.

Ga mbojapyakavo Jesus'ga ei a'ea onhimombe'gwovo ikwahavipeavo Cristo'ga ko Daviva'ea rymymino'ga jate rũi javo.

⁴⁶ Ga pe tegwete Jesus'ga nhi'ĩpondekwava. A'ero kiro ğa nde'ia'javaḡwami Jesus'ga pe: “Maramarã?” A'ereki ğa ga pojihu.

23

Ahembo'eharava'ea onhimbohete fariseusva'ea pavẽi

(Marcos 12.38-39; Lucas 11.43-46; 20.45-46)

¹ A'ero Jesus'ga ei he'yive'ğa pe ḡwemimbo'ehara'ğa pe no. ² Ga e'i ğa pe:

—Judeus'ğa mbo'ehara'ğa fariseus'ğa pavẽi ombo'e Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe Moisésva'ea py'rovo ğa nhande mbo'erame.

³ Nurã ğa pe mbo'erame nahanahã ti peko javo, a'ero ti peko pa ḡanhi'iga rupi, ei Jesus'ga. Emo ḡandekote'varuhua rupi ti tapekoi. A'ereki ğa e'i pe me novĩa: “Pehendu katu ti Moisésva'ea remimbo'eagwera.” Ga ki a'e te nohendukatui a'ea, ei Jesus'ga. ⁴ Ga e'i: “Nahanahã ti peko pejikorame Moisésva'ea nhi'igagwera rupi,” e'ie'i ğa nhande ve, ei Jesus'ga. Emo ğa ndokopavi Moisésva'ea nhi'igagwera rupi, ei Jesus'ga. Oko pa

po ġa hupi hamo. Onhi'ig̃a rupi ġa ndokopavi no. Ġa ko ġa ja – kiroki ġa omondo ipohyjuhuva'ea ojipe'ġa arimo ġa pokoge'yma, ei Jesus'ga.

⁵ —Okokaturame ġa ei oyvyteri pe: “Pyry ojipe'ġa nhande rekokatua repiagi. A'ero po ti ġa nhande mbohetei ġa oko hete Tupana'ga nhi'ig̃a rupi javo.” Nahã ġa ete'varuhui oyvyteri pe imondoe'yma ojeaporoġita Tupana'ga rehe jate, ei Jesus'ga.

—Ombohetea potaruhuro ġwaramo hehãi'iuhũva'ea ġa japoi Tupana'ga rembikwati-jara ryruhu'ia inoġa ojihe ejetovapya rehe. Ono ġa irũa hyruhu'ia ojyva rehe no, ei Jesus'ga. Judeus'ġa omongi hyruhu'ia okovo Tupana'ga nhi'ig̃a rupi jipi. Na tuhẽ. Emo judeus'ġa mbo'ehara'ġa apoa fariseus'ġa apoa pavẽi koji'i hehãi ojipe'ġa apoa hohe hyruhu'ia tianembohete ti ġa javo.

—Franjas ipukupukuhu'iva'ea ġa japoi omboja opira rembeyvyra rupi imondovo, ei Jesus'ga. Jatu'riva'ea franjas judeus'ġa omboja hupi okoheterame Tupana'ga rehe. Na tuhẽ. Emo judeus'ġa mbo'ehara'ġa apoa fariseus'ġa apoa pavẽi koji'i ipukuhu ojipe'ġa apoa hohe. Nahã ġa japoi ojikwahavuka ojipe'ġa pe tianembohete ti ġa javo, ei Jesus'ga.

⁶ —O'u pota ġa toryva jara'ġa pyri toryva repi-agame. Na jitehe ġa apypotaruhui nhanderuvihava'ġa apykava rehe nhandejatykahava pype, ei Jesus'ga. A'ereki ġa e'i te'varuhu oyvyteri pe: “Nhande mboheteavo ti ġa tianderepia pa. A'ereki nhande ġanduvihavuhuhetero xako,” ei ġa oyvyteri pe, ei Jesus'ga.

7 —Ikatuuhu ġa pe ojipe'ġa mbaragwahavame ġa ndehe ima'ēhai pe feira pe onhi'iġatuavo ġa pe pe ko orembo'eharamo javo ġa pe, ei Jesus'ga.

8 Gwemimbo'ehara'ġa pe Jesus'ga ei:

—Pe ki a'e te ġa ja rŭi peko, ei Jesus'ga. A'ereki jihi jate ako pembo'eharamo Cristoramo, ei Jesus'ga. Pe reki penhoirŭ. A'ereki pe pejiko Tupana'ga rehe. A'ero ojo'javuhu pe hoi. Nurā ti tape'ei pejohupe pe ko orembo'eharamo javo. A'ea ti tape'ei pejohupe penhimbohete'e'yma, ei Jesus'ga.

9 —Tape'ei ti avove'ga pe vvyakotyve'ga pe – kiroki ga oko peirŭ'ga ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe – ga pe ti tape'ei apī javo. A'ea ti tape'ei ga pe. A'ereki ojipeji ko ga penduvetero Tupana'ga yvagipeve'ga, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

10 —Te'iyme ti ġa pe me pe ko oreruvihavamo javo. A'ea ti ġa te'iyme pe me pe mbohete'e'yma, ei Jesus'ga. A'ereki jihi jate ako penduvihavuhuhetero Cristoramo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. 11 Po ti pe ndekopotari jireheve'ġa nduvihavamo penhiirŭ'ġa nduvihavamo, a'ero ti peko katu ġa pe ġa pokoga, ei Jesus'ga.

12 —Po pe ei: “Jihi ko huvihavamo ojipe'ġa hohe pa.” Po pe ei a'ea penhimboheteavo pejikovo aha huvihavamo, a'ero po ti Tupana'ga ei pe me nehē: “Ndapekoi pe huvihavamo. Tapenhimbohetei ti!” A'ea po ti Tupana'ga ei pe me nehē, ei Jesus'ga. Po pe napenhimbohetei pejikokatuavo ojipe'ġa pe, a'ero po ti Tupana'ga ei pe me nehē: “Peko ti huvihavamo.” A'ea po ti ga ei pe me nehē, ei Jesus'ga.

*Tiruahũ ti pe me, ei Jesus'ga fariseusva'ea pe
(Marcos 12.40; Lucas 11.39-42, 52; 20.47)*

13 —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ga mbo'ehara'ga pe fariseus'ga pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe napembo'ekatui Tupana'ga nhi'iga rehe herojijyita. Nurã hajihea rehe pe ga mbo'ei ga moandyandyita, ei Jesus'ga ga pe. Pereko pe Tupana'ga nhi'iga aherembikwatijara novia timonhi'i javo. A'ereki pe ndapekoi Tupana'ga nhi'iga rupi pejikoge'yma ga rehe. Ga ndekopotarame ganhi'iga rupi pe napemombe'ukatui ga pe, ei Jesus'ga. Nahã pe napemongoi ga ganhi'iga rupi ga mbojikoge'yma ga rehe. A'ero pe ja ga nde'i Tupana'ga pe nde oreruvihavuhhetero ereko jave'yma, ei Jesus'ga ga pe.

14 —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ga mbo'ehara'ga pe fariseus'ga pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe pepojykaahy mbatera aherembirekokwera'ga hugwi, ei Jesus'ga. Penhi'imbukuhu tehe pe Tupana'ga pe. Pe'e pe pejiyvyteri pe: “Nhande renduvame po ti ojipe'ga ei nhande ve oarõ hete ga Tupana'ga javo.” Nurã jate pe nhi'inh'i'igi Tupana'ga pe ga arõ'e'yma, ei Jesus'ga. Kaitu po ti hahy hete pe me a'ero nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.

15 —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ga mbo'ehara'ga pe fariseus'ga pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe pejiheve'ga mbote'va hete. A'ero ga ko koji'i oko te'varuhu pe hohe duas vezes pe hohe. Pe po ti peho hahyva'ea ruvihava pype nehẽ pendekote'varuhuro gwaramo. Ga kaitu po ti oho hahyva'ea ruvihava

pype nehẽ okote'varuhuhetero ġwaramo, ei Jesus'ga. “Pyry,” pe'e pe ġa ndekorame pe ja. A'ereki pe peporavyky hete ojipeji'ga mbote'varuhuavo. Pehopeho pe ga rehe ya rupi pea rupi no tiroviaruka ti pevove'ga pe nhanenhi'iġa javo. Nahã pe ga mbote'varuhui. Nurã po ti tiruahũ pe me nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁶ —Heakwagweve'ġa'java'ero pe peko! A'ereki pe ndapekwahavi, ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa pe no. Pe peroho ojipe'ġa penhinhi'iġa rupi no. Tiruahũ ti pe me! Nahã ji ei pe me. A'ereki Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea rehe pe ojipe'ġa mbo'ei.

—Nahã pendeaporoġita te'varuhuro. Po ojipe'ga ehetei: “Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ. Tupana'ga ronga renoina nhandejatykahavuhua renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iġa javo,” ei ga, ei Jesus'ga. A'ero pe ei: “O'erame Tupana'ga ronga renoina po ga etehei a'ero. Ga okopotare'ymame onhi'iġa rupi, na ga ndokoi hupi a'ero,” pe'ji tehe pe, ei Jesus'ga. Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea rehe pe ġa mbo'ei, ei Jesus'ga.

—Po ojipe'ga ehetei: “Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ. Ouro renoina nhandejatykahavuhupypeva'ea renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iġa javo,” ei ga, ei Jesus'ga. A'ero pe ei: “O'erame ouro renoina, a'ero ti ga toko tuhẽ onhi'iġa rupi,” pe'e pe, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁷ —Ikwahave'ÿva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa pe no. Ndapekwahavi'i'i! Tupana'ga ronga nhandejatykahavuhua koji'i pyry hete Tupana'ga pe. Ga ouro po'rurame jate Tupana'ga ronga

pype nhandejatykahavuhua pype Tupana'ga omomyry ouro, ei Jesus'ga.

—Tupana'ga nhi'igaatyviva'ea rehe pe ġa mbo'ei, ei Jesus'ga. ¹⁸ Po ġa ehetei ojipe'ga pe: “Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ. Ikwava'ẽhava renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iga javo,” e po ġa, ei Jesus'ga. A'ero pe ei: “O'erame ikwava'ẽhava renoina po ġa etehei a'ero. Ga okopotare'ymame onhi'iga rupi, na ga ndokoi hupi a'ero,” pe'ji tehe pe, ei Jesus'ga. Tupana'ga nhi'igaatyviva'ea rehe pe ei ġa mbo'eavo, ei Jesus'ga.

—Po ġa ehetei ojipe'ga pe: “Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ. Kiroki a'ea ji amondo ikwava'ẽhava rehe – a'ea renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iga javo,” e po ġa, ei Jesus'ga. A'ero pe ei: “O'erame ikwava'ẽhavareheva'ea renoina, a'ero ti ġa toko tuhẽ onhi'iga rupi,” pe'e pe, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁹ —Ikwahave'ỹva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ga mbo'ehara'ga pe fariseus'ga pe no. Ndapekwahavi'i'i! Ikwava'ẽhava koji'i pyry hete Tupana'ga pe. Ga nhaneremimondoa noġame jate ikwava'ẽhava rehe Tupana'ga omomyry nhaneremimondoa, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁰ —Po ġa ehetei: “Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ. Ikwava'ẽhava renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iga javo.” Po ġa ei nahã, a'ero ġa ehetei ikwava'ẽhava pe a'eareheva'ea pe nhaporemno, ei Jesus'ga ġa pe.

²¹ —Po ġa ehetei: “Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ. Tupana'ga rongaroina nhandejatykahavuhua renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iga javo.” Po ġa ei nahã, a'ero ġa ehetei garonga pe ipypeve'ga pe no Tupana'ga pe, ei Jesus'ga ġa pe.

22 —Po ġa ehetei: “Nahanahã ti ji rekoi. Yvaga renoina ġi ei a'iti hete nhinhi'igã javo.” Po ġa ei nahã, a'ero ġa ehetei Tupana'ga apykava pe. A'ereki yvagi pe Tupana'ga oko nhanderuvi-havuhhetero oapyga. A'ero o'erame yvaga pe ġa ei Tupana'ga pe tuhẽ a'ero, ei Jesus'ga ġa pe.

23 —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe ndapekokatui pejikokatue'yma ojipe'ġa pe. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe peko tehe Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi, ei Jesus'ga.

—Petỹ pe imboheva'ea: hortelã erva-doce reheve cominho reheve. Pe herekorame dez itymipyra pe pemondo ojipeji Tupana'ga pe pejikovo Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi. A'ea pyry Tupana'ga pe novĩa, ei Jesus'ga. Emo pe ndapekokatupavi Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi. A'ereki pe ndapekokatui pejikokatue'yma ojipe'ġa pe, ei Jesus'ga.

—Peko katu po pe hamo pejikokatuavo ojipe'ġa pe hamo, ei Jesus'ga. Penemimondoa ojive Tupana'ga ipotari. Emo ga pe koji'i huvihava pen-dekokatua. Pe ndapeporogwetygi ojipe'ġa. Pe-porogwety po pe ġa hamo, ei Jesus'ga. Penemimondoa Tupana'ga pe pyry ga pe. Emo ga pe koji'i huvihava ġaporogwetyga, ei Jesus'ga.

—Napembojikogukari ojipe'ġa pejihe penhi'mberame ġa pe. Pembojikoguka po pe ġa pejihe hamo penhi'mbee'yma hamo, ei Jesus'ga ġa pe. Penemimondoa pyry Tupana'ga pe. Emo ga pe koji'i huvihava ġambojikogukara pejihe. Peko

ti gareaporoğita rehe. Tapemondopigi ti ga pe no, ei Jesus'ga.

24 —Heakwagweve'ğa'java'ero pe peko! A'ereki pe ndapekwahavi, ei Jesus'ga judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe fariseus'ğa pe no. Pe pero ho ojipe'ğa penhinhi'ığa rupi. Pembogwambogwa pe mberu'i'ia ta'uyme ti ji ite'varuhuva'ea javo. Emo pe pe'u reki ite'varuhuheteva'ea hehanhuhũva'ea yuranuhũa'javuhuva'ea jaimelo jaimelo. Nahã ji ei pe me. A'ereki pe peko hete a'ea rehe – kiroki huvihava gwere Tupana'ga pe. Kiroki huvihava hete Tupana'ga pe – a'ea rehe pe ndapekoi, ei Jesus'ga ğa pe.

25 —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe fariseus'ğa pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe'ara tehe oko Tupana'ga nhi'ığa rupi pe jikoe'ymame ganhi'ığa rupi pejiyvyteri pe, ei Jesus'ga. A'ea pe ji ei ji erame pe me: Copo ara prato ara reheve pepyhei hete pe. Gwaimbya pe ndapepyhei reki. Nahã ji ei. Peyvytera ite'varuhu pa. A'ereki pe pepotaruhu pa ipyhygahyavo mbatera pejive pejikote'varuhuavo, ei Jesus'ga.

26 —Heakwagweve'ğa'java'ero nde ereko, fariseu! ei Jesus'ga ğapyteripeve'ğa pe. Epohi ti ejekote'varuhua hugwi ejeaporoğitakaturu. A'ero po ti nde rekokatui ejikokatuavo ojipe'ğa pe nehẽ, ei Jesus'ga. A'ea pe ji ei ji erame nde ve: Epyhei copo pype prato pype reheve. A'ero copo ara ikatu no prato ara reheve, ei Jesus'ga.

27 —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe fariseus'ğa pe

no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe aheryvya ja, ei Jesus'ga. Ikatu tehe tapyja ita apopyra novĩa – kiroki oko aheryvya rehe. A'ereki ġa omotiġuhũ imbokatuavo tapyja. Ipype reki ite'varuhu herekovo inema ahekaġa reheve, ei Jesus'ga.

²⁸ —Na jitehe pe ndekoi. Ojipe'ġa ei pe mombe'gwovo novĩa: “Ehepia ġa! Pyry hete ġa okovo Tupana'ga nhi'iġa rupi.” Ikwahave'yma ġa ei nahã pe mombe'gwovo, ei Jesus'ga. A'ereki pe ojipe'ġa moandyandyi. A'ereki peyvyteri pe reki pendeaporoġita ite'varuhu, ei Jesus'ga ġa pe.

Tiruahũ ti pe me ahemoandyandyiva'ea pe! ei Jesus'ga

(Lucas 11.47-51)

²⁹ —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki ymyahũ penamonhava'ea ojukajuka Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea pyryva'ea. Pe reki japokatui tapyja aheryvya rehe. A'ea pe imbokatui, ei Jesus'ga ġa pe. ³⁰ Pe pe'e: “Po ymyahũ nhande rekoi nhaneramonhava'ea pyri, a'ero po nhande ndiahoi ahe rupi Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea jukavo hamo.”

³¹ —A'ea pe erame pe pejikhavavuka ojipe'ġa pe ore ko aherakykwepoharamo javo – kiroki ahe ojukajuka Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea, ei Jesus'ga. ³² Ndojukapavi ahe ganhi'iġa mombe'uhara'ġa. Pejuka pota po ti pe hembyruera'ġa naerũ? ei Jesus'ga. Ga jukarame po ti pe ndekote'varuhuhetei penhamonhava'ea ja imbuhuruka hahyhetea

pejihe nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe. ³³ Ite'varuhuva'ero pe peko! ei Jesus'ga ġa pe. Ite'varuhuva'ea ra'yro pe peko! ei ga ġa pe. Tegwete peka'nhyhava hahyva'ea hugwi. Tupana'ga po ti pe mondo tuhẽ hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁴ —Pejuka pota pe ġa. A'ero kiro ji amondouka ġa pe pyri nehẽ nhinhi'iġa mombe'uhara'ġa Tupana'ga remimbotarimova'ea kwahapyra'ġa ndeheve jireheve'ġa mbo'ehara'ġa ndeheve nehẽ no, ei Jesus'ga. Ojipe'ġa po ti pe ġa jukai nehẽ. Ojipe'ġa po ti pe ġa mondoi yva rehe ġa mbovya hehe nehẽ, ei Jesus'ga. Ojipe'ġa po ti pe ġa nupanupãi ipira apopyra pyvõ ġa mondohondohoga pejatykahavuhua pype nehẽ, ei Jesus'ga. Peko te'varuhu po ti pe ġa pe pejigwojigwovo ġa ndeviri nahã ġa monhamonhana ojipejipe pe cidades pe nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁵ —Ga nhaporemõ po ti ji ġa mondoukari pe pyri nehẽ Tupana'ga ti tomondo hahyva'ea pe me nehẽ pe ġa jukarame nehẽ javo, ei Jesus'ga. A'ero po ti ga imondoi hahyva'ea pe me okokatuva'ea repypava nehẽ.

—Ymyahũ ahe ojiko Tupana'ga rehe okokat-uavo. Nurã ymyahũ penamonhava'ea ojuka ahe, ei Jesus'ga. Penamonhava'ea ojuka ypy Abelva'ea. Abelva'ea ko okokatuva'ea. Aerẽ penamonhava'ea he'yiva'ea jukai. Mbapavamo ahe ojuka Zacariasva'ea Baraquiasva'ea ra'yrava'ea. Omano Zacariasva'ea nhandejatykahavuhua pyri templo pyri okara mbyteri pe ikwava'ẽhava pyri, ei Jesus'ga. ³⁶ Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Tupana'ga po ti imondoi hahyva'ea pe me nehẽ.

A'ereki penamonhava'ea ojukajuka ahe, ei Jesus'ga ġa pe.

*Jesus'ga oarō hete cidade de Jerusalém
(Lucas 13.34-35)*

³⁷ Kiro Jesus'ga ei:

—Jerusalémmeva'ero pe pejuka Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea jipi, ei Jesus'ga cidadepeve'ġa pe Jerusalémmeve'ġa pe. Tupana'ga ahe mondoukarama pe pyri pe peapiapi ahe jipi ahe jukavo, ei Jesus'ga. Inamutiġa omono'ono'ō gway'ria opepoa gwyri pe. Na jitehe ji pe mono'ombotara'jara'javi ji pyri inamutiġa ja pe nderekokatupota novīa. Emo pe ndapepotaruhui reki, ei Jesus'ga.

³⁸ —Pehendu ti a'ero! ei Jesus'ga. Kiro po ti Tupana'ga pohiri pe hugwi nehē. Ga ndohepi-akatua'javi pejatykahavuhua a'ero nehē. Pe tehe po ti peko a'ero nehē. ³⁹ Pe ndajirepiaga'javi nehē, a'e katu ji pe me, ei Jesus'ga. Aerē jate po ti ji rura'javi nehē. A'ea rupi po ti pe ei nehē: “Tupana'ga ti tomomyry Jesus'ga pe. Gaha ko Tupana'ga ga mbuhuruka,” pe'e po ti pe nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

24

*Judeusva'ea jatykahavuhua monduru-
pavaġwama*

(Marcos 13.1-2; Lucas 21.5-6)

¹ Kiro Jesus'ga hemi gwe'yja'ġa jatykahavuhua hugwi ogwovo. Gareximbo'ehara'ġa nduri ga pyri.

—Ehepia nhandere'yja'ğa jatykahavuhua on-gare'yjuhua ita apopyra, ei ğa ga pe a'ero.

Nahã ğa ei ga pe hepiuka ga pe. ² A'ero Jesus'ga ei ğa pe:

—Pehepia pe nhandejatykahavuhua nhaporemo avo, ei ga ğa pe. Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerẽ po ti ndojikojikoga'javi ojogwehe itauhua nehẽ. Omonduru pa po ti ğa inoğa nehẽ, ei Jesus'ga ǵwemimbo'ehara'ğa pe.

*Hahyheteaǵwama Jesus'gareheve'ğa pe
(Marcos 13.3-13; Lucas 21.7-19)*

³ Aerẽ Jesus'ga hoi ogwovo vytyruhu pe oliveiras ndyvuhu pe monte das Oliveiras pe. Pevo ga apygame garemimbo'ehara'ğa nduri ga pyri ojipe'ğa ndovakie'ỹ. Kiro ğa ei ga pe:

—Emombe'u ti ore ve. Maname po ti ğa imondurugi nhandejatykahavuhua nehẽ? Marãva'ea po ti Tupana'ga hepiukari na'ẽ ahemonhimomby'ava'ea nehẽ ikwahavuka nhande ve nehẽ? A'ero po ti nhande ikwahavi nehẽ Jesus'ga uhura'ja ǵwerĩ javo. Gara na'ẽ po ti Tupana'ga gwepiuka ikwahavuka nhande ve nehẽ? A'ero po ti nhande ikwahavi nehẽ kiro mbapava koty javo, ei ğa Jesus'ga pe.

⁴ A'ero Jesus'ga ei ğa pe:

—Penhimboko'i ti! Tapenhimoandyandyjukari ti ğa pe. ⁵ Aerẽ po ti he'yjuhuve'ğa uhu ji ra'ãra'ãteheavo javo nehẽ: “Jihi ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo.” A'ea po ti ğa ei o'mbero nehẽ, ei Jesus'ga. He'yjuhuve'ğa po ti heroviari ǵa'mbea nehẽ, ei Jesus'ga.

6 —Aerẽ po ti ojipe'ġa tavukari ojipe'ġa pe nehẽ. A'ero po ti ġa ei pe me: “Ira'agwe ġa tavukari. Paivouhu ġa ndekoi otavuka no,” e'i po ti ġa pe me nehẽ. Ga a'ea imombe'urame pe me ti tapemomynhukari ġa pe pejipy'a penhimongy-hyjiukare'yma nehẽ. Otavuka tuhẽ po ti ġa nehẽ. A'ea rupi rũi po ti mbapavakotyva'ea nehẽ, ei Jesus'ga.

7 —Gagwyrripeve'ġa po ti oko na'ẽ ojipe'ġa gwyrripeve'ġa ndehe otavuka nehẽ. Ojipe'ġa nduvihavuhu'ġa po ti omondo ojigwyrripeve'ġa otavuka ojipe'ġa nduvihavuhu'ġa gwyrripeve'ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga. Ahã po ti ġa pe mbatera avo nehẽ. Pevo po ti ty'ara ġa jukai nehẽ no, ei Jesus'ga. Omyomyi po ti yvya avo nehẽ. Pevo po ti yvya imyimy nehẽ no, ei Jesus'ga. ⁸ Nahã ypy po ti nehẽ. Aerẽ po ti koji'i tiruahũ nehẽ, ei Jesus'ga.

9 —A'ea renonde po ti ġa pe pyhygi pe nderohoahyavo huvihava'ġa pyri nehẽ tomondo ti ġa hahyva'ea ġa pe javo. A'ero po ti ġa imondoi hahyva'ea pe me pe jukavo nehẽ. Nahã po ti vvyakotyve'ġa ndekopavi pe ndehe pe arõe'ỹheteavo nehẽ pejikoga ġwaramo ji rehe, ei Jesus'ga.

10 —A'ero po ti he'yjuhuve'ġa jireheve'ġa pohiri ji hugwi okote'varuhuavo hendukatue'yma nhinhi'iġa nehẽ hahyro ġwaramo ojive, ei Jesus'ga. Onhokwava'eġuka po ti ġa nhiarõe'ỹve'ġa pe nehẽ tomondo ti ġa hahyva'ea ġa pe javo, ei Jesus'ga. Nonhoarõi hete po ti ġa okovo opohirame nhinhi'iġa hugwi nehẽ, ei Jesus'ga. ¹¹ Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea mombe'uhara'ġa nduri he'yjuhuve'ġa nehẽ. Ganhi'iġa rũi po ti ġa

imombe'ui he'yjuhuve'ğa moandyandyita, ei Jesus'ga. ¹² Jypya jireheve'ğa onhoarõ hete. Aerẽ po ti igwaigwavete ęambyteripeve'ğa nonhoarõi onhimongyavo nehẽ. A'ereki igwaigwavete yvyakotyve'ğa okote'varuhu, ei Jesus'ga.

¹³ —Kiroki ga onhimboita avuirama opohire'yma ji hugwi – gaha po ti ji ga reroho yvagi pe ga mongovo avuirama jijipyri nehẽ, ei Jesus'ga. ¹⁴ A'ea pyryva'ea po ti nhinhi'ięareheve'ğa imombe'umbe'ui yvyakotyve'ğa pe nhaporemo mbapava renonde. Ga po ti e'i ęa pe nehẽ: “Perojijyjijyjuka ti pejeaporoęita Tupana'ga pe pejikoga ga rehe. A'ero po ti ga pe pokokatui nehẽ imomboia pendekote'varuhua pe hugwi okovo penduvihavuhuhetero nehẽ.” A'ea po ti ęa imombe'ui ęa pe nhaporemo tokwaha pa ti ęa javo. Yvyakotyve'ğa gwyrripeve'ğa nhaporemo henduvame ęanhi'ięa po ti ji rura'javi nehẽ mbapava koty nehẽ, ei Jesus'ga.

*Jesus'ga omombe'u aerẽva'ea hahyheteva'ea
(Marcos 13.14-23; Lucas 21.20-24)*

¹⁵ —Aerẽ po ti pe hepiagi ite'varuhuheteheteva'ea jipiukarame o'ama Tupana'ga apoa pype ipojoykahava pype. Ymyahũ ite'varuhuheteheteva'ea ahe imombe'ui ikwatija Danielva'ea Tupana'ga nhi'ięa mombe'uharava'ea hako, ei Jesus'ga.

(Kiroki ga omonhi'ĩ aęa ikwatijara – tokwaha ti ga.)

¹⁶ —Pe hepiagame ite'varuhuheteheteva'ea jipiukari. A'ea rupi ti Judéiapeve'ğa toka'nhy

onhana vytyruhu pe onhimima nehē xamanoyme ti javo, ei Jesus'ga. ¹⁷ Kiroki ġa oko ongapereuhuva'ea arimo – ġahã ti kotihĩ toka'nhy onhana. Tokiyme ti ġa ġwonga pype ombatera renoheme'yma jugwi, ei Jesus'ga. ¹⁸ Kiroki ġa oko ko pe – ġahã ti kotihĩ toka'nhy onhana. Tokiyme ti ġa ġwonga pe opira renoheme'yma, ei Jesus'ga. ¹⁹ Iporia'i po ti ipuru'ave'ġa a'ea rupi oka'nhyopotarame nehē. Iporia'i po ti ġa nehē no – kiroki ġa omoka'mbuka'mbu gwa'yra'ġa ġa nenonhapotarame, ei Jesus'ga.

²⁰—Pe'ji ti Tupana'ga pe: “Ite'varuhuheteheteva'ea jipiukarame po ti ore noroka'nhyopotari yapouhua rupi. A'ereki a'ea rupi hahy ore ve ore horame. Nurã ti terembuhurukari ite'varuhuheteheteva'ea yapouhua rupi.” A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga. Pe'ji ti ga pe: “Noroka'nhyopotari ore sãbado rupi oreporavykye'yma rupi. A'ereki Moisésva'ea e'i irupe rõi ahe toho nhandeporavykye'yma rupi javo. A'ea rupi rõi ti toroka'nhy. Nurã ti terembuhurukari ite'varuhuheteheteva'ea sãbado rupi.” A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga.

²¹—A'ea ji ei pe momoranduva penhimboko'i ti aerēva'ea hugwi tiruahũheteva'ea hugwi javo. Ite'varuhuheteheteva'ea jipiukarame po ti tiruahũ hete tuhē pe me nehē. Tupana'ga rembiapopyagwera jate ndogwereko'i a'ea'java'ea. Aerē po ti ndogwerekoa'javi a'ea'java'ea nehē no, ei Jesus'ga.

²²—Aerē po ti Tupana'ga omombi tiruahũheteva'ea nehē. A'ereki ga e'i jipe: “Momi po ti ġakira hehe nehē. A'ero kirupi!” ei ga. Po

ti mbegwe ga imombigi tiruahũheteva'ea nehẽ, a'ero po ti yvyakotyve'ga manombavi nehẽ. “Tahahya'javyme ti nhiremimo'ẽhara'ga pe,” ei ga. Nurãro ġwaramo po ti ga imombigi nehẽ, ei Jesus'ga.

²³ —Aerẽ po ti ojipe'ga ei pe me nehẽ: “Pe-hepia! Avo ko Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga.” Po ti ġa ei a'ea, a'ero ti taperoviari ġa'mbea, ei Jesus'ga. Po ti ġa ei pe me nehẽ: “Pe-hepia! Pevo ko Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga.” Po ti ġa ei a'ea, a'ero ti taperoviari ġa'mbea, ei Jesus'ga.

²⁴ —Aerẽ po ti ojipe'ga ei nehẽ: “Jihi ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo,” e po ti ġa o'mbero nehẽ, ei Jesus'ga. Ojipe'ga ei nehẽ: “Jihi ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharamo,” e po ti ġa o'mbero nehẽ, ei Jesus'ga. A'ea rupi po ti ġa ei nehẽ: “Tiapoapo tuhẽ ti ahemonhimomby'aheteva'ea ġa pe hepiuka ġa moandyandyita, Tupana'ga remimo'ẽhara'ga vehevi po.” A'ea po ti ġa ei japovo nehẽ, ei Jesus'ga.

²⁵ Pehendu ti! ei Jesus'ga. Opomomorandu ji ko nahã po ti tiruahũva'ea nehẽ javo, ei Jesus'ga.

²⁶ —Nurã ti tapehenduvi ġanhi'iġa. Po ti ġa ei pe me nehẽ: “Pehepia! Cristo'ga oko ongae'yi me.” Ga erame na, a'ero ti tapehoi ongae'yi me hepiaga. A'ereki ġa i'mbe. Ji rũi po ti nehẽ, ei Jesus'ga. Po ti ġa ei pe me nehẽ: “Pehepia! Cristo'ga oko oki pe ġandovakie'yi.” Ga erame na, a'ero ti taperoviari ġanhi'iġa, ei Jesus'ga. A'ereki ġa i'mbe.

²⁷ —Ji rura'javame tupã veraverava ja po ti ji rekoi nehẽ. Tupã veraveravame kwara ipora koty ombokojahu pa yvaga kwara ihoa koty vehevi, ei

Jesus'ga. A'ero ahe gwepia pa kojahua. Na jitehe po ti ġa ji repiapavi jirura'javame yvaga hugwi nehē vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

²⁸ —Jukwaha po ti nehē, ei Jesus'ga. Ahe manorame ti huruvua onhimongy ahera'oa pyri nehē ti'u javo.

A'ea Jesus'ga ei na jitehe po ti jukwaha jirura'javame nehē javo.

Jesus'ga rura'javaġwama

(Marcos 13.24-27; Lucas 21.25-28)

²⁹ —Ga tiruahumbavirē pe me

“po ti kwara igwevi nehē”, ei Jesus'ga.

“Jahya po ti nombokojahua'javi nehē no.

Jaytata'ia po ti indurundurugi yvaga hugwi nehē. Yvagipeva'ea po ti iġwyġwymi ipopoakava'ea nehē”, ei Jesus'ga.

³⁰ A'ero po ti Tupana'ga hepiukari yvagipeva'ea nehē tokwaha ti vvyakotyve'ġa Jesus'ga ruraġwama javo, ei Jesus'ga. A'ero po ti vvyakotyve'ġa gwyripeve'ġa jehe'oi ovy'are'yma nehē. A'ero po ti ġa ji repiagi ji rura'javame yvaġatiġa pyteri pe vvyakotyva'ero yvagipeva'ero nehē, ei Jesus'ga. Jipopoakara po ti ġa gwepia nehē no. Nhirendy'jandy'java po ti ġa hepiagi nehē no jikatuhetea, ei Jesus'ga.

³¹ —Nanime trombeta ipyhava nehē, ei Jesus'ga. Hahyahi ipyambua nehē. Trombeta renduvame po ti jipyrive'ġa hoġahoi vvyakotyve'ġa gwyri pe nhaporemokovo nhinhi'iġa rupi nehē. Pevopevo po ti ġa nhiremimo'ēhara'ġa monhimono'ono'oġi ġa nderua ji pyri nehē, ei Jesus'ga. Nahã po ti ġa ġa nderuri kwara ipora hugwi kwara

ihoa hugwi no tyapyra hugwi no nhimbya hugwi nehē no, ei Jesus'ga.

Figo'yva figueira ahe mbo'e

(Marcos 13.28-31; Lucas 21.29-33)

³² —Kiro po ti ji pe mbo'ei ojo'java'ea pyvõ, ei Jesus'ga. Hepiagame figo'yva pe pekwaha. A'ereki henhunhame huangyra pe ei: “Kwaria ġwerī kiro,” pe'e pe. ³³ Na jitehe hepiapavame tiruahũva'ea pejive po ti pe ikwahavi nehē kiro mbapava koty javo, ei Jesus'ga. ³⁴ Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aġwamove'ġa ndekojirame po ti akoja ihopavi japiavo nehē, ei Jesus'ga. ³⁵ Opa po ti yvaga yvya pavēi nehē. Nhinhi'iġa po ti ndopavaġwami opopoakapige'yma okovo a'itituhēva'ero avuirama nehē, ei Jesus'ga.

Maname po ti Jesus'ga rura'javi nehē?

(Marcos 13.32-37; Lucas 17.26-30, 34-36; 12.39-40)

³⁶ —“Maname po ti nde rura'javi nehē?” pe'e pe ji ve, ei Jesus'ga. A'ea yvyakotyve'ġa ndokwahavi, ei Jesus'ga. Tupana'gapyrive'ġa yvagipeve'ġa ndokwahavi no. Ji vehevī Tupana'ga ra'yramo ndakwahavi no, ei Jesus'ga. Jiruva'ga jate okwaha jirura'jahava nehē, ei Jesus'ga.

³⁷ —Noéva'ea nhinhaġa renondehava yhara ruvihavuhua pype ojo'ja jirura'java renondehava pavēi, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. ³⁸ Ymyahũ Noéva'ea nhinhaġa renonde yhararuvihavuhua pype ahegwyripeva'ea i'ui'ui jipi gworygworyvamo hako. Ahegwyripeva'ea rembirekoro akwaimba'eva'ea jipi no.

Ojipeva'ea kunhava'ea mohembirekoi no. Nahã ahewyripeva'ea rekoi okovo Noéva'ea avame yharuhua pype hako. ³⁹ A'ea rupi ahewyripeva'ea ndokwahavi yhyarehanhuhũa ruraḡwama – kiroki ahewyripeva'ea ndo'avi yharuhua pype. Ahewyripeva'ea mbotypvypava yhya nhatymbavi hako. Na jitehe po ti vvyakotyve'ḡa ndokwahavi jiruraḡwama nehẽ, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

⁴⁰ —A'ero po ti akwaimbae'ḡa mokonha'ḡa oko ko pe nehẽ. Kiro po ti ojipe'ga rerohohava nehẽ. Kiro po ti ojipe'ga rejahava nehẽ, ei Jesus'ga.

⁴¹ —Kunha'ḡa mokonha'ḡa po ti ombo'i imbo'ihava pyvõ. Kiro po ti ojipehẽa rerohohava nehẽ. Kiro po ti ojipehẽa rejahava nehẽ, ei Jesus'ga.

⁴² —Penhimboko'i ti jipi ite'varuhuva'ea hugwi pejikokatuavo ji mboha'uva. A'ereki pe ndapekwahavi maranime po ti nhandepojykaharete'ga rura'javi nehẽ javo ji ve, ei Jesus'ga.

⁴³ Onga jara'ga ndokwahavi iporomive'ga rura ḡwonga pe, ei Jesus'ga. Po ga okwaha, gwepia katu po ga ḡwonga a'ea rupi hamo iporomive'ga mongiukare'yma hamo, ei Jesus'ga. A'ea pe pekwaha, ei Jesus'ga.

⁴⁴ —Nurã ji ei pe me: Penhimboko'i ti a'ero penhimboavujikwea jirura'java pota ji mbuhua, ei Jesus'ga. Pe ji mboha'uve'ymame kiro po ti ji ruri vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga.

*Nahã ahe ombojikoguka ojihe
(Lucas 12.41-48)*

⁴⁵ —Kiroki ga ombojikoguka opojykahara'ga ojihe gweaporogitakuro – marã ga rekokatui? ei Jesus'ga ġa pe. Kiro po ti ji garekokatua mombe'ukatui pe me ojo'java'ea mombe'gwovo. Gwepia katu ga opojykahara'ga mbatera, ei Jesus'ga. Ga pe gapojykahara'ga ei a'ero ohorame: “Nde po ti jipyrive'ġa ndepiakatuharamo. Ema'ẽ ti nhimbatera ġa pe ġandetakwera ja jipi to'u ti ġa javo.” Nahã ga ei ojipyrive'ga pe ogwovo.

⁴⁶ —A'ero gapyrive'ga jara'ġa ndepiakatui imondovo ġa pe ġa nderekovo ġandepiakatuharamo ga horame. Aerẽ gapojykahara'ga jivyri ġa ndepiaga. Ga e'i: “Ga ndepia katu reki ga imondovo ġa pe,” ei ga.

—Pyry hete ġandepiakatuhara'ga pe a'ero, ei Jesus'ga imombe'gwovo. ⁴⁷ Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerẽ po ti gapojykahara'ga ei ga pe nehẽ: “Ehepia katu pa ti a'ero nhironga jigwyrã reheve nhimbatera reheve no.” Nahã po ti ga ei nehẽ toko ti ga herekohavamo ji ve javo, ei Jesus'ga.

⁴⁸ —Po ġandepiakatuhara'ga rekote'varuhui, a'ero po ga ei oyvyteri pe opojykahara'ga rure'ymame: “Mbaigwe po ti jipojykahara'ga jivyri nehẽ,” e po ga. ⁴⁹ A'ero po ga ndohepiakatui opojykahara'gapyrive'ġa, ei Jesus'ga. Onupã po ga ġa ġa poravykyrame. O'u hete po ga gambatera gweagwryvamo no heagwryve'ġa pavẽi, ei Jesus'ga. ⁵⁰ Oyvyteri pe ga ei upa nduri po ti jipojykahara'ga kiro nehẽ javo.

—A'ea rupi po ti gapojykahara'ga ruri ova-hema nehẽ, ei Jesus'ga. ⁵¹ Gapojykahara'ga ga rovaja'rogukari nehẽ. A'ereki ga ndokoi opojykahara'ga nhi'igã rupi. Nahã po ti gapojykahara'ga

ga mongoukari ahemoandyandyiva'ea pyri nehē, ei Jesus'ga. Hahyva'ea ruvihava pype po ti ga jehe'oi ojihe a'ero onhimonha'ngavo hahyrame ojive nehē, ei Jesus'ga.

25

Kunhangwera'ga ivojave'ga dezve'ga

¹ —Ji rura'jahava koty marā po ti hekoi nehē vvyakotyve'ga pe ga erame Tupana'ga nhanderu-vihavuhuhetero oko javo? ei Jesus'ga ga pe. A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei Jesus'ga. Kunhangwera'ga ivojave'ga ipyhygi lamparinas dezve'ga, ei Jesus'ga. A'ea ga herohoi ga rovatiamo – kiroki ga hembireko a'ea rupi.

² —Jara'ga cincove'ga okwaha hete gweaporoḡitakuro kunhangwera'ga. Jara'ga cincove'ga ndokwahahetei gweaporoḡitate'varuhuavo kunhangwera'ga, ei Jesus'ga. ³ Ikwahave'ỹve'ga ndogwerohoi querosene'java'ea herohorame lamparinas.

⁴ Ikwahave'ga ki a'e te gweroho querosene'java'ea nhumbi'a pype herohorame lamparinas.

⁵ Mbaigwe ga ruri – kiroki ga hembireko. A'ero kunhangwera'ga kiri gwopehyiro, ei Jesus'ga.

⁶ —Ypyhaji katu ga henduvi ḡanhi'ga. “Porog ga ruri. Peho ti ga rovatiamo,” ei ga.

⁷ —A'ea henduvame kunhangwera'ga vyri ikytiavo imondyhava pavio japokatuavo tombokojahu katu ti javo, ei Jesus'ga. ⁸ A'ero ikwahave'ỹve'ga ei ikwahave'ga pe: “Pembuhu ore ve

querosene'java'ea. A'ereki ogwe oreapoa lamparinas,” ei ġa.

⁹ A'ero ikwahave'ġa ei: “Noromondoi po ti ore nehē. A'ereki oreapoa querosene'java'ea ndohygi nhandeapoa rehe nhaporemō lamparinas rehe nhaporemō. Peho ti ima'ēhara'ġa pyri ipyhyga pejive,” ei ġa ikwahave'ŷve'ġa pe, ei Jesus'ga.

¹⁰ —A'ero ikwahave'ŷve'ġa hoi toropyhy ti javo. Gandakykweri ga ruri reki – kiroki ga hembireko. Onhimboavujikweve'ġa hoi ga rupi toryvi pe okiavo onga pype. Gwovapytŷ ga a'ero, ei Jesus'ga.

¹¹ —Aerē ikwahave'ŷve'ġa nduri javo: “Ehovapytymba'vo ti ore ve. Toroki,” ei ġa.

¹² —A'ero ga ei ġa pe: “Nahovapytymba'vogi po ti ji pe me nehē. Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Peko pe ambotehero ji hugwi pejikoan-gave'yma jireheva'ero,” ei ga ġa pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

¹³ —Nahã po ti hekoi nehē. Nurã nane'yimi ti pepota jirura'java penhimomiranama ji mbuhua, ei Jesus'ga. A'ereki pe ndapekwahavi maranime po ti nhandepojoykaharete'ga rura'javi nehē javo, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero vvyagipeva'ero no.

*Huvihava'ga omondo oitambere'ia trêsvē'ġa pe
(Lucas 19.11-27)*

¹⁴ —Jirura'jahava koty marã po ti hekoi vvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei Jesus'ga. Akwaimbae'ga hoi paivouhu ojipe'ġa gwyri pe. Ohoa renonde ga ojipyrive'ġa mbuhurukari ojipyri. Ga

omondomondo ġa pe ombatera oitambere'ia no tombohe'yjuhu ti ġa ji ve javo, ei Jesus'ga.

15 —A'ero cinco itambere'ia hehanhuhūva'ea ga imondoi ojipe'ga pe ġa hohe ga ombohe'yi kwaha javo. Dois itambere'ia hehanhuhūva'ea ga imondoi ojipe'ga pe ga gwyre'i ga ombohe'yi kwaha javo. Ojipeji itambere'ia hehanhuhūva'ea ga imondoi ojipe'ga pe ġa gwyre'i ga ombohe'yi kwaha javo. A'ero ga ei: “Pepyhypyhy ti mbatera nhiitambove'ia pyvõ. Aerẽ ti pema'ema'ẽ mbatera itambere'ia ipyhyga koji'iva'ea,” ei ga ġa pe. “Nahanahã ti peporavyky nhiitambove'ia pyvõ koji'iva'ea imono'ono'oġa aerẽ imbuhua ji ve,” ei ga ġa pe, ei Jesus'ga.

—Kiro ga hoi ġa hugwi a'ero ogwovo paivouhu hete ojipe'ġa gwyri pe, ei Jesus'ga.

16 —A'ero gapyrive'ga – kiroki ga opyhy cinco itambere'ia ga hugwi – gaha nambegwei'i'i ogwovo ipyhypyhyga mbatera ipyvõ. Aerẽ ga ima'ema'ẽi mbatera ipyhypyhyga koji'iva'ea itambere'ia. Ima'ema'embavirẽ ga gwereko dez itambere'ia hehanhuhūva'ea gwuvihava'ga pe, ei Jesus'ga.

17 —Na jitehe ojipe'ga – kiroki ga opyhy dois itambere'ia gwuvihava'ga hugwi. Ga oho ipyhypyhyga mbatera ipyvõ. Aerẽ ga ima'ema'ẽi mbatera ipyhypyhyga koji'iva'ea itambere'ia. Ima'ema'embavirẽ ga gwereko quatro itambere'ia hehanhuhūva'ea gwuvihava'ga pe, ei Jesus'ga.

18 —Ojipe'ga ki a'e te – kiroki ga opyhy ojipeji itambere'ia gwuvihava'ga apoa – gaha gwyvykoi

itambere'ia inoĝa vykwara pype imima tareko katu ti javo, ei Jesus'ga.

19 —Aerē mbaigwehu ĝanduvihava'ga rura'java paivohua hugwi ua, ei Jesus'ga. Ovahemame ogwryi pe kiro ga ojipyrive'ĝa mbuhurukari ojipyri – kiroki ĝa pe ga omondo oitambere'ia tombohe'yjuhu ti ĝa ji ve javo. Ga ĝa mbuhuruka ojipyri. A'ereki ga e'i oyvyteri pe: “Maramomi kiro nhiitambere'ia ĝa imbohe'yjuhurame? Koji'i po ĝa ipyhygi ji ve jirakykweri,” ei ga oyvyteri pe, ei Jesus'ga.

20 —A'ero ga ruri ga pyri – kiroki ga opyhy cinco itambere'ia gwuvihava'ga hugwi, ei Jesus'ga. Ga gweru gwuvihava'ga pe dez itambere'ia. “Jiruvihavamo erembuhu nde ji ve cinco itambere'ia ikwehe'i. Ehepia! Ikwepygama ji ipyhygi dez,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

21 —A'ero garuvihava'ga ei ga pe: “Ereporavyky katu nde! Ndepyry nde eporavykykatuavo ji ve. Mbohapyrete'i nde erembohe'yjuhu ji ve. Nurã po ti ji imondoi he'yiheteva'ea nde ve nehē embohe'yjuhu ti ji ve javo. Ejo ti ejoryjoryvamo ji pavēi,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

22 —Aerē ojipe'ga ruri – kiroki ga opyhy dois itambere'ia gwuvihava'ga hugwi, ei Jesus'ga. “Jiruvihavamo erembuhu nde ji ve dois itambere'ia ikwehe'i. Ehepia! Ikwepygama ji ipyhygi quatro,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

23 —A'ero garuvihava'ga ei ga pe: “Ereporavyky katu nde! Ndepyry nde eporavykykatuavo ji ve. Mbohapyrete'i nde erembohe'yjuhu ji ve. Nurã

po ti ji imondoï he'yiheteve'ea nde ve nehẽ embohe'yjuhu ti ji ve javo. Ejo ti ejoryjoryvamo ji pavẽi,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

²⁴ —A'ero ojipe'ga ruri – kiroki ga opyhy ojipeji itambere'ia gwuvihava'ga hugwi, ei Jesus'ga. “Jiruvihavamo ko nde,” ei ga. “Akwaha ji ndereaporoğitate'varuhua. Nde ndereporavykyi. Emo nde erepyhy ojipe'ga hugwi ejive. Nde neretymi. Emo nde eremondoro ojipe'ga nemitymipyra ejive,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

²⁵ “Akyhyji ji nde hugwi. A'ero ji hoi imima neitambere'ia yvy pe – akoja nde erembuhu ji ve ikwehe'i. Ehepia neitambere'ia – akoja jitehe!” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

²⁶ —A'ero garuvihava'ga ei ga pe: “Ereko te'varuhu nde evevugwero. Nde tuhẽ ere'ere'e ji ve: ‘Erepyhy nde ejive eporavykye'yma. Nde neretymi. Emo nde eremondoro ojipe'ga nemitymipyra ejive.’ Nahã nde ei ji ve. Nde ji kwahavipe ji imondorame nhiitambere'ia nde ve embohe'yi ti javo, ei ga. ²⁷ Nurã po nde eremondo nhiitambere'ia ikwepykara'ga pe banco pype hamo. A'ero imbuhu'rağirẽ ojipe'ga pe po ga ombuhu koji'iva'ea nde ve hamo, ei ga ga pe. Nahã po nde herekoi nhiitambere'ia jirakykweri hamo. A'ero ji rura'javame po ji ipyhyga'javi nde hugwi nhiitambere'ia irũa reheve hamo,” ei ga ojipyrive'ga pe, ei Jesus'ga.

²⁸ —Ojipe'ga pe ga ei: “Pepyhy ti nhiitambere'ia ga hugwi imondovo akoja'ga pe – kiroki ga ombohe'yi nhiitambere'ia nahã herekovo dez itambere'ia,” ei garuvihava'ga, ei Jesus'ga.

29 —A'ero ji ei pe me, ei Jesus'ga. Kiroki ga gwereko a'ea pyvõ oporavyky pota ji ve – ga pe po ti ji koji'iva'ea imondoi toporavyky ti ga a'ea pyvõ javo. Gwereko ranuhũ po ti ga nehẽ, ei Jesus'ga. Kiroki ga ndogwerekoi gwerevi oporavykypotare'yma – aru po ti ji ga hugwi a'ero toporavykya'javyme ti ga ji ve javo, ei Jesus'ga.

30 —Nurã ġanduvihava'ga ei javo ojipyrive'ġa pe: “Akoja'ga – kiroki ga nombohe'yi nhiitambere'ia – gaha ti toporavykya'javyme ji ve ipotare'yma ġwaramo. Pemombo ti ga ypytunahiva pype. Pevõ po ti ga jehe'oi ojihe onhi-monha'ngavo hahyrame ojive a'ero nehẽ,” ei ga, ei Jesus'ga ojo'java'ea imombe'gwovo.

Mbapava koty po ti Tupana'ga e'i ġa pe nehẽ

31 —Aerẽ vvyakotyva'ero yvagipeva'ero po ti ji rura'javi vvyakotyve'ġa nduvihavuhetero nehẽ, ei Jesus'ga. Nhirendy'javuhua pyteri pe jikatukatuva'ea pyteri pe po ti ji rura'javi nehẽ, ei Jesus'ga. Pyryve'ġa pavẽi nhaporemõ po ti ji rura'javi nehẽ Tupana'gapyrive'ġa pavẽi yvagipeve'ġa pavẽi.

—A'ea rupi po ti ji reni jiapykakaturu rehe javo vvyakotyve'ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga.

32 Amono'ono'oġuka po ti ji vvyakotyve'ġa gwyrive'ġa jirovai pyteri pe nehẽ. Ovelhas repiakaturu'ga ope'a ovelhas cabritos hugwi jipi. Na jitehe po ti ji vvyakotyve'ġa pe'ai nehẽ, ei Jesus'ga. 33 Tupana'ga nhi'ġarupive'ġa pe po ti ji ei nehẽ: Pejo ti ji pyri kokoty jijohukoty rũi, a'e po ti ji ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga. Ojipe'ġa pe po ti ji ei nehẽ: Peho ti kikoty jijohukoty, a'e po

ti ji nehẽ, ei Jesus'ga. Nahã po ti ji Tupana'ga nhi'iġarupive'ġa pe'ai ojipe'ġa hugwi avo vyva koty nehẽ, ei Jesus'ga.

³⁴ —Tupana'ga nhi'iġarupive'ġa pe po ti ji ei ġanduvihavuhetero nehẽ jijohukotyruive'ġa pe nehẽ: Tupana'ga jiruva'ga omombyry pe me. Nurã ti pejo pejikovo ġanduvihavamo Tupana'ga pyri ga rekorame ġanduvihavuhetero, ei Jesus'ga. Ymyahũ vyva aporame Tupana'ga omboavujikwe pe me toko ti ġa ġanduvihavamo javo.

—Nahã ji ei pe me. ³⁵ A'ereki ty'ara ji jukarame pe pembuhu mbatera ji ve, a'e po ti ji Tupana'ga nhi'iġarupive'ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga. Ji ygweirame pe pembuhu yhya ji ve, a'e po ti ji ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga. Ji hajiheva'ea pe me. Emo pe pe'e ji ve: “Eapy ti ore pyri i'gwovo. Eki ti oreronga pype.” A'ea pe pe'e ji rerekokatuavo, a'e po ti ji ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga. ³⁶ Ji pire'ymame pe pemondo jipira ji ve, a'e po ti ji ġa pe nehẽ. Ji tetirũarame pe pejo ji pyri ji pokoga. Ji imombe'urame Tupana'ga nhi'iġa ġa ji mongi cadeia pype. Pevo pe nduri ji pyri ji pokoga, a'e po ti ji Tupana'ga nhi'iġarupive'ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga.

³⁷ —A'ero po ti ganhi'iġarupive'ġa ei ji ve nehẽ opojkaharetea pe nehẽ: “Maranime ore nde repiagi ty'ara nde jukarame?” e po ti ġa nehẽ. “Ndrohepiagi tuhẽ reki ore! Nurã ore noromondo mbatera nde ve,” e po ti ġa ji ve nehẽ, ei Jesus'ga. “Maranime ore nde repiagi nde ygweirame? Ndrohepiagi tuhẽ reki ore! Nurã ore noromondo yhya nde ve,” e po ti ġa ji ve nehẽ, ei Jesus'ga. ³⁸ “Maranime ore nde repiagi nde rekorame hajiheva'ero ore ve? Ndrohepiagi

tuhē reki ore! Nurā ore ndoro'ei nde ve a'ero: Ejo ti i'gwovo ore pyri ekiavo oreronga pype. Na rūi ore ei nde ve,” e po ti ġa nehē. “Maranime ore nde repiagi nde pire'ymame? Ndrohepiagi tuhē reki ore! Nurā ore noromondo ndepira nde ve,” e po ti ġa ji ve nehē, ei Jesus'ga. ³⁹ “Maranime ore nde repiagi nde tetirūarame? Ndrohepiagi tuhē reki ore nde tetirūarame. Nurā ore ndoropokogi nde,” e po ti ġa nehē. “Maranime ore nde repiagi nde rekorame cadeia pype? Ndrohepiagi ore nde rename cadeia pype. Nurā ore ndoropokogi nde,” e po ti ġa ji ve nehē, ei Jesus'ga.

⁴⁰ —A'ero po ti ji ei ġa pe jirekorame ġanduvihavuhetero nehē: Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Pe nħirū'ga pokokaturame jħi tuhē pe ji poko katu a'ero. Po okoteheva'ero ga rekoi novīa nħirū'ga jireheve'ga. Pe ga pokokaturame jħi tuhē pe ji poko katu a'ero, a'e po ti ji Tupana'ga nħi'īġarupive'ġa pe nehē, ei Jesus'ga.

⁴¹ —Ojipe'ġa pe jħohukotyve'ġa pe po ti ji ei nehē: Pejipe'a ti pejigwovo jħ hugwi. Pen-dekote'varuhua ko pehoagwama tata pype. Nurā ti peho hahyva'ea ruvihava pype tata pype – kia Tupana'ga oapo toho ti Diabo'ga gapyriva'ea pavēi ipype nehē javo, a'e po ti ji nehē, ei Jesus'ga. Pevo tata pype po ti hahy avuirama pe me nehē, a'e po ti ji jħohukotyve'ġa pe nehē, ei Jesus'ga.

—Nahā ji ei pe me. ⁴² A'ereki ty'ara ji jukarame pe napembuhuri mbatera ji ve, a'e po ti ji ġa pe nehē, ei Jesus'ga. Ji ygweirame pe napembuhuri yhya ji ve, a'e po ti ji ġa pe nehē, ei Jesus'ga. ⁴³ Ji hajiheva'ea pe me. Ndape'ei pe ji ve: “Eapy ti ore pyri i'gwovo. Eki ti oreronga pype.” A'ea rūi pe'e

pe ji rerekokatue'yma, a'e po ti ji ġa pe nehē, ei Jesus'ga. Ji pire'ymame pe napemondoijipira ji ve, a'e po ti ji ġa pe nehē. Ji tetirūarame pe ndapejori ji pyri ji pokoge'yma. Pe ndajipokogi ji rekorame cadeia pype, a'e po ti ji ġa pe nehē, ei Jesus'ga.

⁴⁴ —A'ero po ti ġa ei ji ve nehē opojoykaharetea pe nehē: “Maranime ore nde repiagi ty'ara nde jukarame?” e po ti ġa nehē. “Ndrohepiagi tuhē reki ore. Maranime ore nde repiagi nde ygweirame? Maranime ore nde repiagi nde rekorame hajiheva'ero ore ve? Ndrohepiagi tuhē reki ore,” e po ti ġa ji ve nehē, ei Jesus'ga. “Maranime ore nde repiagi nde pire'ymame? Maranime ore nde repiagi nde tetirūarame?” e po ti ġa ji ve nehē, ei Jesus'ga. “Maranime ore nde repiagi nde rekorame cadeia pype? Nahanahā nde rekorame ore ndorohepiagi tuhē reki. Nurā ore ndoropokogi nde,” e po ti ġa ji ve nehē, ei Jesus'ga.

⁴⁵ —A'ero po ti ji ei ġa pe nehē: Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Pe nhiirū'ga pokokatue'ymame jihi tuhē pe ndajipokokatui a'ero. Po okoteheva'ero ga rekoi novīa nhiirū'ga jireheve'ga. Pe ga pokokatue'ymame jihi tuhē pe ndajipokokatui a'ero, a'e po ti ji ġa pe nehē, ei Jesus'ga.

⁴⁶ —Ga po ti oho hahyva'ea ruvihava pype tata pype upa avuiraama nehē, ei Jesus'ga. Tupana'ga nhi'igarupive'ġa po ti oho yvagi pe okovo avuiraama Tupana'ga pyri upa nehē, ei Jesus'ga.

26

Ojuka pota ahe Jesus'ga

(Marcos 14.1-2; Lucas 22.1-2; João 11.45-53)

1 A'ea mombe'upavirē Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

2 —Mokōi po ti pe kiri nehē. A'ero po ti nhandere'yja'ġa japoi toryva i'gwovo nehē – kiroki toryva pe nhande ei: Páscoa, ei Jesus'ga ġa pe. A'ea rupi po ti nhikwava'ēhava ġa pe nehē. Ji pyhy ti ġa ji mboyya yva rehe ji jukavo nehē, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

3 A'ea rupi ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa ojatyka judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavēi xava'eve'ġa pavēi no. Ojatyka ġa Caifás'ga rongauhua pype. Caifás'ga ko ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga.

4 Kiro ġa eġa'ei ojohupe:

—Marã po ti nhande Jesus'ga pyhynhimimukari ga jukauka nehē? ei ġa. ⁵ Toryva rupi rūi ti nhande ga pyhygukari nehē he'yjuhuve'ġa ti tojogwayvayvaryme ga rehe onhimongyavo nehē, ei ġa ojohupe.

Nahã ġa ei. A'ereki Páscoa rupi judeus'ġa ojatyka gwe'yjuhuro tikwahava'ja ti nhaneramonhava'ea reruragwera Egito hugwi javo.

*Gweka'vo ahe nhandya Jesus'ga akaġa rehe
(Marcos 14.3-9; João 12.1-8)*

6 Aerē Jesus'ga rekoi Simão'ga rongapype cidade'i pe Betânia pe. Simão'ga ko ijaijauhugwera'ga. ⁷ Garonga pe Jesus'ga i'urame kunhangwerahēa heruri perfume nhandya hyrua pype. He'yi hete itambere'ia perfume rehe. Hyrua ko alabastrova'ea ita apopyra. Jesus'ga pyri hēa heruri herovahema. Hēa heka'vogi perfume Jesus'ga akaġa rehe. A'ereki hēa ga arō hete.

⁸ Hepiagame Jesus'ga remimbo'ehara'ġa onhi-monha'nga.

—Maranameuhū hēa jigwarai perfume rehe heka'voteheavo ga'akaġa rehe? ei ġa. ⁹ Omondo po hēa ima'ēhara'ġa pe ramo ipyhyga itambere'ia he'yiva'ea imondovo imbatere'ŷve'ġa pe ramo. A'ereki he'yi itambere'ia hehe, ei Jesus'ga remimbo'ehara'ġa.

¹⁰ Jesus'ga okwaha ġa'ea. A'ero ga ei ġa pe:

—Maraname pe hēa mbote'varuhu pota? Pepi ti. A'ereki hēa oko katu katu ji ve heka'voga nhi-akaġa rehe, ei Jesus'ga ġa pe. ¹¹ Nane'yimi imbatere'ŷve'ġa oko pe pyri. A'ero ipotarame nane'yimi pe imondoi ġa pe. Ji po ti a'ea nakombegwei pe pyri nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ¹² Heka'vogame perfume jira'oa rehe hēa ji mboavujikweri nhity-maġwama pe, ei Jesus'ga. ¹³ Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerē po ti ojipe'ġa imombe'ui pyryva'ea ji mombe'gwovo vvyakotyve'ġa pe nhaporemo, ei Jesus'ga. A'ea rupi po ti ġa hēa mombe'ui nehē no tokwaha pa ti ġa hēaremimbuhuragwera, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

*Judasva'ea e'i apyhyguka Jesus'ga javo
(Marcos 14.10-11; Lucas 22.3-6)*

¹⁴ Kiro Judasva'ea hoi ogwovo ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pyri. Judas Iscariotes ei ġa ahe ve. Ahe ko Jesus'ga remimbo'eharava'ea dozeve'ġa pyteripeva'ea. Kiro Judasva'ea hoi ovahema ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pyri. ¹⁵ Ga pe ahe ei:

—Maramomi po ti pe imbuhuri ji ve itambere'ia nehē? A'ero po ti ji ga pyhyguka pe me nehē, ei ga ġa pe.

A'ero ġa ei ahe ve:

—Toromondo ti momi trinta nde ve itambere'ia prata apopyra, ei ġa.

—Kwa, ei ahe. Apyhyguka po ti ji Jesus'ga pe me nehē, ei ahe.

A'ero ġa imo'emo'ēi itambere'ia imondovo ahe ve.

¹⁶ Herogwovo ahe ea'jaa'javi oyvyteri pe gwea-porogitaro: “Marã po ti ji Jesus'ga rerekoukari ga pyhygauka ġa pe nehē?” ei ahe oyvyteri pe.

Garemimbo'eharava'ea oapo mbatera Páscoa rupi

(Marcos 14.12-21; Lucas 22.7-14, 21-23; João 13.21-30)

¹⁷ Aerē kiro toryva Páscoa. A'ea rupi nanani judeus'ġa i'ui pão ndovuriva'ea. Nurã Jesus'ga remimbo'ehara'ġa nduri Jesus'ga pyri javo ga pe:

—Mome po ti ore hoi mbatera mboavujikwea nde ve Páscoa rupi nehē tere'u ti javo? ei ġa.

¹⁸ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Peho ti cidade pe pejigwovo akoja'ga pyri. Pe'ji ti ga pe: “Nhanembo'ehara'ga ei nde ve: ‘Kiro po ti nhimanohava nehē. A'u po ti ji mbatera Páscoa rupi neronga pype nhiremimbo'ehara'ġa pavēi nehē.’ Nahã nhanembo'ehara'ga ei nde ve.” A'ea ti pe'ji akoja'ga pe, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

¹⁹ —Kwa, ei ġa. Ogwovo ġa hoi japovo mbatera imboavujikwea Páscoa rupi okovo Jesus'ga nhi'ġa rupi.

²⁰ Aerē Jesus'ga ruri ovahema. Kwara horē Jesus'ga apygi mesa pyri ġwemimbo'ehara'ġa pavēi dozeve'ġa pavēi. ²¹ Ga i'urame Jesus'ga ei ġa pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Pepy-teripeve'ga po ti ji pyhyguka jijukahara'ga pe nehē, ei ga.

²² Ndovy'arihu ga a'ero. Ga nağanani ga ei ga pe:

—Ji rūi re po? ei ga Jesus'ga pe ga renoina jipojykaharetero javo ga pe.

²³ A'ero ga ei ga pe:

—Kiroki ga omonde pão tyhya pype i'gwovo ji pavēi – gaha po ti ji pyhyguka jijukahara'ga pe nehē, ei Jesus'ga. ²⁴ Amano tuhē po ti ji nehē. Nahā Tupana'ga rembikwatijarukara ei ji mombe'gwovo, ei Jesus'ga. Ga pe – kiroki ga ji pyhyguka ji mondovouka jijukahara'ga pe – ga pe po ti tiruahū hete nehē. Po gayhēa nombo'ari ga hamo, a'ero po koji'i pyry ga pe hamo, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

²⁵ Judasva'ea ko aerē Jesus'ga pyhyguka gajukahara'ga pe. Kiro ahe ei:

—Ji rūi re po? ei ahe Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe.

A'ero Jesus'ga ei ahe ve:

—Ndehe ko ere poha, ei ga Judasva'ea pe.

Jesus'ga omondo ahe ve pão vinho reheve

(Marcos 14.22-26; Lucas 22.14-20; 1 Coríntios 11.23-25)

²⁶ Ga i'urame Jesus'ga ipyhygi pão. Kiro ga nhi'īgi Tupana'ga pe hehe ndepyry hete nde imbhua ore ve javo. Onhi'igirē ga haygwe'rogwe'rogi pão imondomondovo gwemimbo'ehara'ga pe.

—Pepyhy ti i'gwovo pão. A'ea ko jira'oa, ei Jesus'ga ga pe.

A'ea ga ei ġa pe aere'ĩ po ti hajiheve'ġa jigwarai jira'oa rehe ji jukavo nehẽ javo. Ga hugwi ġa ipyhygi pão i'gwovo.

²⁷ Ga i'urame ga ipyhygi copo. Oko vinho ipype. Hehe ga nhi'ĩgi Tupana'ga pe ndepiry hete nde imbuhua ore ve javo. A'ero ga imondoi vinho ġa pe.

—Pe napenani ti pe'u, ei ga ġa pe. ²⁸ A'ereki a'ea ko jirekoa, ei Jesus'ga. Aheka'voguka po ti ji jirekoa ġa pe jijijukauka nehẽ. Nahã po ti ji manoi yvyakotyve'ġa ndepyga. A'ereki Tupana'ga e'i ipyahuva'ea mombe'gwovo: “Garekoa reka'vogame po ti ji imombori ġandekote'varuhua ġa hugwi,” ei ga. Nurã jirekoa reka'voga ġwaramo a'iti hete tuhẽ po ti Tupana'ga imombori he'yjuhuheteve'ġa ndekote'varuhua ġa hugwi nehẽ ġwembi'ea rupi nehẽ, ei Jesus'ga.

²⁹ —A'e ji pe me: Kiro po ti ji nda'apoa'javukari nanongara toryva vinho gwovo pe nderekovo nehẽ, ei Jesus'ga. Aerẽ po ti nhanderuvihavuhhetero Tupana'ga japoukari ji ve toryva ġwonga pe yvagi pe nehẽ. A'ea rupi po ti ji japo toryva a'ero hajiheva'ea ipyahuva'ea nehẽ jiroryvamo pe pavẽi nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁰ Onhimby'yirame ġa hoi onga hugwi ogwovo oliveiras ndyvi pe monte das Oliveiras pe.

Jesus'ga omomorandu Pedrova'ea nahã ti ne'mbe javo

(Marcos 14.27-31; Lucas 22.31-34; João 13.36-38)

³¹ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Pe nhaporemo po ti pe pohiri ji hugwi penhana kiro ypytunimo ġa ji pyhyga ġwaramo. A'ereki nahã Tupana'ga imombe'ui ikwatijarukarame hako. Garembikwatijarukara e'i:

“‘Ajukauka po ti ji ovelhas repiakatuhara'ga nehẽ,' ei Tupana'ga.

‘Onhiġwaheġwahẽ ovelhas hepiakatuhara'ga renymbava nehẽ,' ei Tupana'ga,” e'i ikwatijaripyra, ei Jesus'ga.

Ji ve Tupana'ga ei ovelhas repiakatuhara'ga. Pe me ga ei ovelhas, ei Jesus'ga.

³²—Tupana'ga ji mbogwerava'javame ji na'ẽ po ti aho Galilíapeve'ġa gwyri pe pe nenonde nehẽ, ei Jesus'ga.

³³ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Jara'ġa po ti opohipavipe nde hugwi nehẽ. Jihi po ti ndapohiraġwami nde hugwi nehẽ, ei ga.

³⁴ A'ero Jesus'ga ei Pedro'ga pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei nde ve: Kiro ypytunimo po ti nde ei ji ve nehẽ: “Ji ndakwahavi Jesus'ga.” Três po ti nde ea'jaa'javi a'ea ji ve inamutiġa nhi'iġa renonde nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.

³⁵—Nda'ei tuhẽ po ti ji nanongara nehẽ, ei Pedro'ga Jesus'ga pe. Po ti ġa ji juka vehevi nde reheve, a'ero po ti ji nda'ei nanongara nehẽ, ei Pedro'ga Jesus'ga pe.

A'ea jitehe Jesus'ga remimbo'ehara'ġa epavi Jesus'ga pe no.

*Jesus'ga oko matetȳhava pype Getsêmani pe
(Marcos 14.32-42; Lucas 22.39-46)*

³⁶ A'ero Jesus'ga ġa nderovahemi Getsêmani pe.

—Peapy ti avo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. Hehemo'i po ti ji hoi nhinhi'iġa Tupana'ga pe, ei ga.

³⁷ Hehemo'i ga hoi a'ero Pedro'ga rerogwovo ojupi mokonha'ġa ndeheve Zebedeu'ga ra'yra'ġa ndeheve. Ndovy'ahetei Jesus'ga opy'a mbojuavo.

³⁸ A'ero ga ei ġa pe:

—Jivy'are'yma ji juka pota. Pepyta ti avo. Tapekiri ti ji reheve ji moiruamo, ei ga ġa pe.

³⁹ Hehemo'i ga hoi ġa hugwi onhinoġa ojo-vapyvo onhi'iheteavo Tupana'ga pe ji ndavy'ahetei javo.

—Apī, ei ga gwuva'ga pe Tupana'ga pe. Nde ipotarame terembuhurukari ti hahyva'ea ji ve ji jukaukare'yma ġa pe. Emo nhiremimbotari-mova'ea rupi rūi ji tako, a'e reki nde ve. Po nde erepota nhimanoa tamano ti ji a'ero, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.

⁴⁰ Kirē ga ruri ġwemimbo'ehara'ġa pyri trēsve'ġa pyri ġa ndepiaga. Oki ġa upa. A'ero ga ei Pedro'ga pe:

—Napenhimomiranami'i'i pe pejopehyja pe naerū? Ndapekiri po pe hamo ji moirūharamo, ei Jesus'ga ga pe. ⁴¹ Penhi'ĩ ti Tupana'ga pe. Pe'ji ti ga pe: “Ore poko ti torokote'varuhupotaryme ti.” Nahā ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga. A'ereki pe peko pota Tupana'ga nhi'iġa rupi novīa. Emo pe napenhimomiranami pejikote'varuhua pe Tupana'ga pe pokoge'ymame, ei Jesus'ga.

⁴² Aerē ga hoa'javi hehemo'i onhi'iġa'java Tupana'ga pe.

—Apĩ, ei ga gwuwa'ga pe Tupana'ga pe. Po ti nde ipotari nhimanoa, a'ero po ti ji manoi nde nhi'ĩpo'ruavo nehẽ, ei Jesus'ga.

⁴³ Kirẽ ga ruri ġwemimbo'ehara'ġa pyri trẽsve'ġa pyri ġa ndepiaga. Okira'ja ġa upa. A'ereki ġa hopehyi hete.

⁴⁴ Aerẽ ga hoa'javi hehemo'i ġa hugwi onhi'iġa'java Tupana'ga pe.

—Apĩ, ei ga. Po ti nde ipotari nhimanoa, a'ero po ti ji manoi nde nhi'ĩpo'ruavo nehẽ, e'ia'ja ga Tupana'ga pe.

⁴⁵ Kirẽ ga ruri ġwemimbo'ehara'ġa pyri. Ga e'i ġa pe:

—Peki jitehe pe kiro pejipytu'uro naerũ? ei ga ġa pe. Ji rendu ti! Kiro ihoi japiavo nhikwava'eġa okote'varuhuve'ġa po pe! ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. ⁴⁶ Pevy ti pepo'ama, ei ga. Pehepia! Kiro ga ruri – kiroki ga ji pyhyguka jujukahara'ġa pe. He xaho tuhẽ ga rovatiamo a'ero, ei Jesus'ga.

Opyhyguka ahe Jesus'ga

(Marcos 14.43-50; Lucas 22.47-53; João 18.3-12)

⁴⁷ Jesus'ga nhi'iġame ġa pe nanime Judasva'ea ruri ovahema Jesus'ga pyri dozeve'ġa pyteripeva'ea Jesus'ga remimbo'eharava'ea. Judasva'ea rupi he'yive'ġa nduri herua itakyhea'javuhuva'ea mbuahava reheve herovahema. Ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa xava'eve'ġa pavẽi omondouka ġa topyhy ti ġa Jesus'ga javo.

⁴⁸ Kiro Judasva'ea Jesus'ga kwahavukari ġa pe Jesus'ga pyhyguka ġa pe. A'ereki ahe e'i jipe ġa pe:

—Jivahemame Jesus'ga pyri po ti ji ga beijai nehẽ. A'ero po ti pe ga kwahavi nehẽ gaha ko Jesus'ga javo. Pepyhygahy ti ga a'ero, e'i jipe Judasva'ea ġa pe.

⁴⁹ A'ero kiro Jesus'ga pyri katu Judasva'ea vahemi.

—Kiro ji ruri nde pyri, ei ahe Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe javo tehe ga pe.

A'ero ahe Jesus'ga beijai.

⁵⁰ —Kwãi, ei Jesus'ga ahe ve. Eho ti ejeaporoġita rupi, ei Jesus'ga Judasva'ea pe.

A'ero ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġandeheve'ġa nduri Jesus'ga pyhyga.

⁵¹ Nanime Jesus'gapavẽive'ġa pyteripeve'ga ipyhygi oitakyhea'javuhuva'ea. A'ea ga imondoi ikwava'ẽhara'ġa nduvihavuhu'gapyrive'ga apiavo ga nambi'oga.

⁵² A'ero Jesus'ga ei onhipavẽive'ga pe:

—Emondoa'ja ti eapoa eku'ayviri, ei Jesus'ga. Kiroki ġa otavuka ojipe'ġa pe ġa jukavo – ġa pe po ti ojipe'ġa otavuka ġa jukavo, ei Jesus'ga.

⁵³ Po ti ji ei jiruva'ga pe nehẽ ji poko javo, a'ero kotihĩ po ti ga ojipyrive'ġa mondoukari ji pyri he'yjuhuheteve'ġa yvagipeve'ġa doze exércitos nehẽ koji'ive'ga vehevi nehẽ topoko ti ġa Jesus'ga javo, ei Jesus'ga ga pe. ⁵⁴ Po ti ji ei ga pe embuhu ti ġa javo, a'ero po ti ndohoi Tupana'ga rembikwatijarukara apiavo kiro. A'ereki ymyahũ Tupana'ga e'i: “Tomano ti ga.” Ymyahũ Tupana'ga ei a'ea ji mombe'gwovo ikwatija hako, ei Jesus'ga.

⁵⁵ A'ea mombe'urẽ Jesus'ga ei ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġandeheve'ġa pe:

—Amovahĩ po ji governo naerũ? Nurã pe heruri itakyhea'javuhuva'ea mbuahava reheve ji pyhyga naerũ? Nane'ymi ji rekoi pe pavẽi pe mbo'eavo nhandejatykahavuhua pype ikwehe'i. A'ea rupi pe ndajipyhygi, ei Jesus'ga. ⁵⁶ Kirogwe jate pe nduri tipyhy ti Jesus'ga javo. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo – kiroki Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea rem-bikwatijara, ei Jesus'ga.

Nanime Jesus'ga remimbo'ehara'ġa pohipavi Jesus'ga hugwi onhana.

Jesus'ga oko ahemogitaharava'ea rovai pyteri pe

(Marcos 14.53-65; Lucas 22.54-55, 63-71; João 18.12-14, 19-24)

⁵⁷ Kiro Jesus'ga pyhyhara'ġa ga rerohoi Caifás'ga rongauhu pe ikwava'ẽhara'ġa nduvihavuhu'ga rongauhu pe. Pevo judeus'ġa mbo'ehara'ġa ojatyka xava'eve'ġa pavẽi.

⁵⁸ Pedro'ga hoi Jesus'ga reviri onhimboyha'iavo ga hugwi tajipyhygye ti ġa javo. Ovahẽ ga Caifás'ga rongauhua pyri okari pe. Pevo ga apygi guardas'ġa pavẽi marã po ti ġa Jesus'ga rerekoi nehẽ javo.

⁵⁹ Judeus'ġa moġitaharamo ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa xava'eve'ġa pavẽi jara'ġa pavẽi no – ġa nhaporemõ ojuka pota Jesus'ga. Ga nhaporemõ gweka i'mbeve'ġa ti'mbe ti ġa Jesus'ga oko te'varuhu javo. Ga'mbea rendu pota ġa. A'ereki ġa gwepiuka pota Jesus'ga rekote'varuhua tijuka ti ga a'ero javo. ⁶⁰ He'yive'ġa nduri ġa pyri o'mbero novĩa. Emo ġanhi'iġa ndojo'jajo'javi reki.

Nurã tegwete Jesus'ga jukahava nanongara rehe. Aerẽ mbapavamo mokonha'ga nduri. O'mbero ęa ei Jesus'ga nhi'ięa mombe'gwovo.

⁶¹ —Agwa'ga, ei ęa Jesus'ga mombe'gwovo. Gaha e'i: “Jipopoaka ji. Nurã nonhimimiva'ea ji ve. Ipotarame po ti ji imoka'nhymbavi Tupana'ga ruhava nehẽ aerẽ japokatua'java mokõi rupi jikira rupi nehẽ.” A'ea Jesus'ga ei, e'i tehe mokonha'ęa.

⁶² A'ero Caifás'ga ei Jesus'ga pe opo'ama:

—Nde nerenhi'ięi a? Marãi nde a'ero? A'iti nde ere poha? ei ga Jesus'ga pe.

⁶³ Nonhi'ięi Jesus'ga onhi'ipotare'yma ęwaramo. Caifás'ga ei a'ero:

—Enhimombe'u katu ti ji ve kiro Tupana'ga nenhi'ięa renduvame avuiramave'ga. Ma gara ndehe? Nde ko Cristo Tupana'ga remimbuhurukara? Nde ko Tupana'ga ra'yra naerũ? ei Caifás'ga Jesus'ga pe.

⁶⁴ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ndehe ko ere poha. A'e ji pe me: Aere'ĩ po ti pe ji repiagi ji apygame ipopoakaheteve'ga pyri Tupana'ga pyri gajohukoty rõi jitekovo huvihavamo nehẽ. Pe po ti ji repiagi ji rura'javame yvaęatięa pyteri pe ua yvya koty nehẽ no vyvakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga.

⁶⁵ A'ero Caifás'ga opira mbotararagi anhimboahi ji javo. E'i ga:

—Jesus'ga onhimongouhu Tupana'ga'java'ero. Kirupi ojipe'ęa nemimbojara Jesus'ga rehe a'ero! A'ereki Jesus'ga tuhẽ okote'varuhua repiuka nhande ve. Pehendu pe ga ko, ei Caifás'ga ęa

pe. ⁶⁶ Marã pendeaporoğita? Marãi pe ga pe? ei ga ġa pe.

A'ero ġa ei:

—Oko te'varuhu tuhẽ ga. Tomano ti ga, ei ġa.

⁶⁷ A'ero ġa nyvuni Jesus'ga rova rehe ga nupanupamo. Ojipe'ġa ga petegi opovo.

⁶⁸ —Tupana'ga okwahapavuka nde ve nde ko Cristo ġwaramo, e'i tehe ġa Jesus'ga pe. Emombe'u katu ti ore ve a'ero. Ma'ġa okwa nde rehe? ei ġa Jesus'ga pe.

Nahã ġa ga rerekomemui okote'varuhuavo ga pe.

Ji ndakwahavi Jesus'ga, ei Pedrova'ea

(Marcos 14.66-72; Lucas 22.56-62; João 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ A'ea rupi Pedro'ga apygi okari pe Caifás'ga rongu pyri. Caifás'gapyrivehẽa ruri Pedro'ga pyri.

—Ndehe ko Jesus'ga pavẽiva'ea Galilėiapeve'ga pavẽiva'ea, ei hẽa Pedro'ga pe.

⁷⁰ Pedro'ga nanhimombe'ui reki. Gandovaki nhaporemo ga ei:

—Gara pe nde ei? A'ereki ji ndakwahavi, ei ga ogwovo.

⁷¹ Ga horame porta rupi – kiroki a'ea oho pehea pe – ojipehẽa Caifás'gapyrivehẽa Pedro'ga repiagi. Pevove'ġa pe hẽa ei:

—Agwa'ga ko Jesus'ga pavẽive'ga no Nazarėpeve'ga pavẽive'ga, ei hẽa.

⁷² A'ero Pedro'ga ei hẽa pe:

—Ji ndakwahavi akoja'ga, ei ga o'mbero. A'ea ji amombe'u katu nde ve Tupana'ga nhinhi'ġa renduvame, ei Pedro'ga o'mbero.

⁷³ Aere'ĩ pevove'ġa nduri Pedro'ga pyri – kiroki ġa o'ã pevo – javo ga pe:

—Nde tuhē ko Jesus'ga pavēiva'ea. A'iti a. A'ereki nenhi'ġa ko Galilėiapeve'ġa nhi'ġa ja. Nurã ore nde kwahavi, ei ġa Pedro'ga pe.

⁷⁴ A'ero Pedro'ga ei:

—Ji ndakwahavi tuhē akoja'ga, ei Pedro'ga o'mbero. A'ea ji amombe'u katu pe me Tupana'ga nhinhi'ġa renduvame. Po ji mbero a'ea rehe, a'ero po ti Tupana'ga tomondo hahyva'ea ji ve, ei Pedro'ga ġa pe.

Nanime inamutiġa nhi'ġi. ⁷⁵ A'ero Pedro'ga ikwahava'javi Jesus'ga eagwera ojive. A'ereki Jesus'ga e'i jipe ga pe: “Inamutiġa nhi'ġa renonde po ti trēs nde ea'jaa'javi ji ve ji ndakwahavi Jesus'ga javo,” e'i jipe Jesus'ga ga pe. Jesus'ga eagwera kwahava'javame Pedro'ga hoi ogwovo. Ga ojehe'o ranuhũ.

27

Gweroho ahe Jesus'ga Pilatosva'ea pyri

(Marcos 15.1; Lucas 23.1-2; João 18.28-32)

¹ Ko'emame ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa nhomonhi'inhi'ġi xava'eve'ġa pavēi.

—Marã po ti nhande ei Jesus'ga jukauka nehē? ei ġa. Nahanahã po ti nhande ei imboja ga rehe nehē. A'ero po ti ġa ga jukai nehē, ei ġa ojohupe.

² A'ero ġa ga pokwarukari ga rerohouka ga mo'amuka governador'ga rovai pyteri pe Pilatos'ga rovai pyteri pe.

Judasva'ea ojijuka

(Atos 1.16-19)

³ Judasva'ea ġwendu ġa erame tomano ti Jesus'ga jawo. Ahe ko opyhyguka Jesus'ga ġa pe. Henduvame ġanhi'iġa ahe ei oyvyteri pe: “Mbaria po ji ga pyhygukaruhui!” ei ahe. A'ea rehe ojapyakavo ahe rekoveveuhui a'ero herohoa'java trinta itambere'ia prata apopyra ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pe xava'eve'ġa pe no. ⁴ Ga pe ahe ei:

—Ako te'varuhu ji Jesus'ga pyhyguka pe me oji'i. A'ereki ga oko katu. Omano po ti ga jite'varuhua rehe nehē, ei ahe.

Kiro ġa ei:

—Ndorokoi ore hehe. Ndehe ti eko hehe! ei ġa Judasva'ea pe.

⁵ A'ero Judasva'ea imombori itambere'ia prata apopyra yvyvo ġajatykahavuhua pype ogwovo ojijugwa onhimbohaekovo ojurimo ojijukavo.

⁶ Ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa opyhy itambere'ia. A'ero ġa ei ojohupe:

—Marā po ti nhande herekoi naerū? Timondo nhande a'ea Judas'ga pe ikwehe'i topyhyguka ti ga Jesus'ga nhande ve jawo. A'ereki nhande tijuka Jesus'ga, xa'e nhande ikwehe'i. Nurā ti kiro timbojihe'aryme ti a'ea ojipea pyvō itambere'ia pyvō nhandere'yja'ġa remimbuhutehea pyvō – kia ġa ombuhumbuhu Tupana'ga pe toapo katu ti ġa Tupana'ga ronga nhandejatykahavuhua jawo. A'ereki nanongara imbojihe'ara Moisésva'ea ndopotari ymyahū ikwatijarame, ei ġa ojohupe.

⁷ A'ero ġa nhomonhi'inhi'iġi kohoa tipyhy a'ea pyvō jawo. A'ea ġa imondoi a'ero ipyhyga kohoa hyrua apohara'ga hugwi – kiroki ga oapo tujuga hyruro. Opyhy ġa kohoa ġandyvyaġwama rupiara torotỹ ti judeus'ġarūive'ġa pevo nehē

javo. ⁸ Nurã akoja pe kohoa pe judeus'ğa ei jipi Aherekoa gwyra.

⁹ Nahã ға ipyhygi kohoa. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea Jeremiasva'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'iğa mombe'gwovo. Ymyahũ ahe ei hako:

“Ga ipyhygi trinta itambere'ia prata apopyra.

‘Momi ga rehe itambere'ia,’ ei Israelva'ea rakyk-wepohara'ğa.

¹⁰ A'ea ға ipyhygi imondovo ipyhyga kohoa hyrua apohara'ga hugwi

– kiroki ga oapo tujuga hyruro.

Nahã Tupana'ga ei ji ve nahanahã ti eko javo,” ei Jeremiasva'ea hako.

Jesus'ga oko Pilatosva'ea rovai pyteri pe

(Marcos 15.1-5; Lucas 23.1-5; João 18.28-38)

¹¹ Kiro ға Jesus'ga mo'amukari governador'ga rovai pyteri pe Pilatos'ga rovai pyteri pe. A'ero Pilatos'ga ei Jesus'ga pe:

—Marãi nde? Ndehe ko judeus'ğa nduvi-havuhetero? ei ga.

A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ndehe ko ere poha, ei Jesus'ga.

¹² Ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa omboja Jesus'ga rehe xava'eve'ğa pavẽi. Ga eğa'erame na Jesus'ga pe ga nonhi'iği ға pe onhi'ĩpotare'yma ғwaramo ға pe. ¹³ A'ero Pilatos'ga ei Jesus'ga pe:

—Marãi nde? Nerehenduvi nde ға eğa'erame nde ve naerũ? Nerenhi'iği po ti nde imombe'ukatuavo ji ve nehẽ? Marãi nde? ei ga.

14 Jesus'ga nde'i'i'i onhi'ipotare'yma ġa'eagwera rehe ojive. A'ero Pilatos'ga nhimomby'ahetei ga rehe.

Pilatosva'ea ojukauga Jesus'ga

(Marcos 15.6-15; Lucas 23.13-25; João 18.38b–19.16)

15 Toryva rupi nanani Páscoa rupi nanani Pilatos'ga ombopiro'y cadeiapypeve'ga mohemuka – kiroki ga pe judeus'ġa e'i. 16 Cadeia pype Barrabás'ga rekoi kiro. Judeus'ġa nhaporemo ga kwaha hete.

17 Kiro he'yjuhuheteve'ġa nduri Pilatos'ga pyri onhimongyavo. Ga jatykarama Pilatos'ga ei ġa pe:

—Ma'ġa po ti ji amohemuka pe me toryva rupi? Mara'ngu po Barrabás'ga pe pe javo? Ojipe'ga Jesus'ga – kiroki ga pe ġa ei: Cristo Tupana'ga remimbuhurukara – mara'ngu po ga pe pe javo?

18 A'ea ga ei ġa pe. A'ereki ga okwaha ġapy'a. Ga ei oyvyteri pe: “Ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa xava'eve'ġa pavēi onhimyrō Jesus'ga rehe. Nurā ġa ga rerurukari ji pyri te'i ti ga ga pe javo,” ei ga oyvyteri pe.

19 Juizes'ġa apykava rehe Pilatos'ga apygame ta'e ti kiro gareaporoġita pe javo, kiro garem-birekohēa imondoi onhi'iġa ga pe javo:

—Akoja'ga oko katu Jesus'ga. Terekote'varuhui ti ga pe a'ero. A'ereki ji aayvahi te'varuhu ga rehe ypytunimo. Omyi jipy'a kiro.

A'ea hēa ei imondovo onhi'iġa Pilatos'ga pe.

20 Ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa xava'eve'ġa pavēi ombo'e he'yive'ġa ite'varuhua rehe. E'i ġa:

—Pe'ji ti Pilatos'ga pe tomothemuka ti ga Barrabás'ga, ei ġa ġa pe. Pe'ji ti ga pe tojukauka ti ga Jesus'ga.

A'ea ġa ei ġa pe te'i ti ġa embovyruka ti Jesus'ga yva rehe javo. Nahã ġa nhimbopogweukari pevove'ġa pe.

²¹ Kiro Pilatos'ga ei pevove'ġa pe:

—Marãve'ga po ti ji amohemuka pe me? ei ga ġa pe.

A'ero ġa ei ga pe:

—Barrabás'ga ti tohẽ.

²² Pilatos'ga ei:

—Oro ga – kiroki ga pe ġa ei: Cristo Tupana'ga remimbuhurukara – marã po ti ji ga rerekoi naerũ Jesus'ga?

Ga nhaporemõ ġa ei:

—Embovyruka ga!

A'ea ġa ei tomano ti Jesus'ga yva rehe javo.

²³ A'ero Pilatos'ga ei:

—Maranameuhũ naerũ? Gara
garekote'varuhua naerũ? ei ga ġa pe.

Emo koji'i ġa hapukapukajahivi.

—Embovyruka ga! ei ġa ohapukaita.

²⁴ Gapopoakara repiagame Pilatos'ga nde'ia'javi ġa pe. A'ereki ga e'i oyvyteri pe: “Nambegwei po ti ġa tavukari ga rehe nehẽ.” A'ero ga herurukari yhya ojipogweita ipyvõ ġa hepiagame. Ojipogwei ga ndojari tuhẽ po ti ji rehe Jesus'ga manoa javo.

—Okõ katu ga, ei Pilatos'ga ġa pe. Ji rui ti ajukauka ga, ei ga ojipogweita. Po pe gamanoa pota, pehe ti pereko ga a'ero, ei Pilatos'ga.

²⁵ A'ero ġa epavi:

—Toja ti ore rehe gamanoa a'ero nehẽ nhander-akykwepohara'ğa ndehe nehẽ no, ei ға.

²⁶ A'ero Pilatos'ga Barrabás'ga mohemukari cadeia hugwi okovo ғанhi'іға rupi. Onupanupãuka ga Jesus'ga ipira apopyra pyvõ ga mondohondohoguka. A'ero ga Jesus'ga mondoukari soldados'ға pe tombovyruka ti ға ga jukavo javo.

*Soldadosva'ea gwerekomemua Jesus'ga
(Marcos 15.16-20; João 19.2-3)*

²⁷ A'ero Pilatos'gapavẽive'ға soldados'ға Jesus'ga rerohoi garonga pype governador'ga rongaruvihava pype. Soldados'ға nhaporemoga jatykai Jesus'ga pyri. ²⁸ Gapira ға hekyi imongiuka ga pe tapy'ynhapiğwağahiva ipukuhuva'ea aheruvihava'ga pira'java'ea. ²⁹ Ga opyhy yhypoa hatihũva'ea. A'ea ға ipovãpovani japovo onhatimağatuva'ea akanitara inoga Jesus'ga akağa rehe ağa ko huvihava'ға akanitara javo tehe jupe. Yvyra ға imondoi gapo pe gajohukoty rõi ga ko huvihava javo. Gwenypy'amo garovai pyteri pe ға e'i tehe Jesus'ga pe ga rerekomemuamo ga jaita. Ga e'i:

—Judeus'ға nduvihavuhuhetero ko nde! Ejoyryjory ti! ei ға ga pe.

³⁰ Ga rehe ға nylvuni. Ipyhyga yvyra ga hugwi ға ga'akağa nupãi. ³¹ Ga rerekomemuare ға hekyi tapy'ynhapiğwağahiva ga hugwi imongiukara'java gapira tuhẽ ga pe.

Kiro ға ga rerohoi timbovyruka ti ga yva rehe javo.

*Okutu ahe Jesus'ga yva rehe ga mbovya
(Marcos 15.21-32; Lucas 23.26-43; João 19.17-27)*

³² Jesus'ga rerohorame ġa Simão'ga rovatĩ cidadepeve'ga Cirenepeve'ga. A'ero ġa herohoukarahai ga pe yva Jesus'ga jukahava rupiara.

³³ A'ero ġa Jesus'ga rerohoi yvytyri pe Gólgota pe ga rerogwovo i'arimo. Xa'e nhande Gólgota pe Aheapindava. ³⁴ Kiro ġa imondoi ikotimbyra Jesus'ga pe. Ikotimbyra ko vinho tyarovahiva'ea pavēi. Otyku ga hepiaga. A'ero ga ndo'ui. ³⁵ Kiro ġa ga kutugi yva rehe ga mbovya hehe.

Kirē ġa Jesus'ga pira ma'ema'ēi ojive. Ojohupe ġa ei: “Manamo nhande tipojyka Jesus'ga pira?” Tikwaha javo ġa imombomombori ita'javuhuva'ea dados'java'ea. Nahã ġa ima'ema'ēi gapira ojive. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahū Tupana'ga nhi'ĩga mombe'uharava'ea a'ea mombe'u. Imombe'gwovo ahe e'i hako: “Oma'ē ġa jipira ojohupe.

Ojipea rehe i'arimova'ea rehe ġa imombori ita'java'ea

a'ea ko jiapoa javo jipira pe,” ei ahe hako.

³⁶ Pevo Jesus'ga pyri soldados'ġa apygi ga repi-aga tohekyjyme ti ġa ga yva hugwi javo. ³⁷ Yva rehe ġa imondoi ikwatijaripyra Jesus'ga akaġa arimo. Ikwatijaripyra ko imbojahava Jesus'ga rehe nurã ore ga jukai javo. E'i:

—Agwa'ga ko Jesus'ga judeus'ġa nduvi-havuhuhete'ga.

A'ea i'ei.

³⁸ Ga mokonhava'ea mbovyri yva rehe pevo no. Ga ojipeva'ea mbovyri Jesus'ga pyri gajohukoty rūi. Ga ojipeva'ea mbovyri Jesus'ga pyri gajohukoty. Ahe memei ko governo movahĩva'ea.

³⁹ Kiroki ġa okwa Jesus'ga pyvõ – ġa Jesus'ga rerekomemui. Ombovava ġa oakaġa nahã ga mbotegweteavo. Ga pe ġa ei:

⁴⁰ —Ere'e nde: “Tamonduru ti Tupana'ga ruhava aerẽ japokatua'java mokõi rupi jikira rupi nehẽ.” A'ea nde ei. Po nde rekoi Tupana'ga ra'yramo, a'ero ti ejy yva hugwi tajijukayme ti ġa javo, ei ġa Jesus'ga pe.

⁴¹ Na jitehe ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavẽi xava'eve'ġa pavẽi no. Ga rerekomemuamo ġa ei:

⁴² —Jesus'ga opoko ojipe'ġa tomanoyme ti ġa javo, ei ġa. Tegwete gajipokohava tomanoyme ti ga. Po ga rekoi nhanderuvihavuhetero tuhẽ israelitas'ġa nduvihavuhetero tuhẽ, a'ero po ti ga tojy yva hugwi. A'ero po ti nhande ga reroviari nehẽ, ei ġa Jesus'ga rerekomemuamo.

⁴³ Ojiko ga Tupana'ga rehe ji ko Tupana'ga ra'yramo javo, ei ġa. Mara'ngu po ti Tupana'ga ga pokopota tomanoyme ti ga javo? ei ġa Jesus'ga rerekomemuamo.

⁴⁴ A'ea jitehe ahe ei no governo movahĩva'ea ġanemimbovyva'ea Jesus'ga mbotegweteavo.

Jesus'ga omano

(*Marcos 15.33-41; Lucas 23.44-49; Joãõ 19.28-30*)

⁴⁵ Ahaji katu kwara igwehetei reki ipyryrymame. Ypytunahimba hete yvya koty

nhaporemō. Ka'aru ġwerĩ às trêš horas kwara imbokojahua'javi. ⁴⁶ Nanime Jesus'ga onhi'ĩġa mondoahyahivi Tupana'ga pe.

—Eli, Eli, lemá sabactani? ei ga Tupana'ga pe.

A'ea ko: “Tupana, Tupana, ajiko hete ji nde rehe. Maraname nde pohiri ji hugwi?”

⁴⁷ Jararamo pevove'ġa ga renduvi novĩa. A'ero ġa ei:

—Agwa'ga onhi'ĩġa mondo Eliasva'ea pe tuhu ti ga ji pokoga javo, ei ġa.

⁴⁸ Nanime ġapyteripeve'ga nhani ipyhyga jyruhuva'ea imondeva vinho pype tajahiva'ea pype imoakymbava. Yvyra rehe ga ipimombygi jyruhuva'ea imondovo Jesus'ga pe topyte ti ga javo.

⁴⁹ Jara'ġa ki a'e te e'i:

—Teremondoi na'ě. Tihepia ti Eliasva'ea Jesus'ga mbojyvi nehě, ei ġa.

⁵⁰ Ohapukajahiva'javame Jesus'ga pytupavamo omanomo.

⁵¹ Nanime ġajatykahavuhua pype tapy'ynhapira hovapiahava itararagi mbytera rupi yvatea hugwi ua vvyvo. Yvya iġwyġwymi. Ita i'ġwy'ġwyri. ⁵² Ahemanoa ryvya jipe'ai. Gahã – kiroki ġa ojiko Tupana'ga rehe aerě omanomo – ġa okwerava'ja omanoa hugwi. ⁵³ Oho ġa gwyvya hugwi. Aerě Jesus'ga kwerava'javirě omanoa hugwi ġa oho Jerusalém me ojipiuka he'yjuhuve'ġa pe.

⁵⁴ Soldados'ġa nduvihava'ga gapavěive'ġa pavěi – kiroki ġa gwepia katu Jesus'ga tohekyjyme ti ġa Jesus'ga yva hugwi javo – ġahã gwepia

yvya ġwyyġwyya Jesus'ga manoa reheve. Hepiapavame ġa kyhyjihetei. A'ero ġa ei:

—Agwava'ea ko Tupana'ga ra'yrava'ea tuhē! ei ġa.

⁵⁵ Kunhangwera'ġa o'ã irupe Jesus'ga hugwi okovo hepiaga he'yive'ġa – kiroki ġa ojikoty'a Jesus'ga pavēi. Oho ġa Jesus'ga rupi Galiléiapeve'ġa gwyyra hugwi ga pokoga jipi. ⁵⁶ Ojipehēa ko Maria Madalenahēa. Ojipehēa ko Mariahēa – kiroki hēa Tiago'ga yhēa José'ga yhēa reheve jitehe. Ojipehēa ko Zebedeu'ga rembirekohēa. Ojipe'ġa ami pevo no kunhangwera'ġa.

Ono ahe Jesus'ga ra'oa ita kwaruhua pype

(Marcos 15.42-47; Lucas 23.50-56; João 19.38-42)

⁵⁷ Kwara hogwerĩrame imbateve'ga hoi. Ga ko José'ga cidadepeve'ga Arimatéiapeve'ga. Ga oko Jesus'ga remimbo'eharamo no. ⁵⁸ Kiro ga hoi Pilatos'ga rongga pe ovahema javo ga pe:

—Tarohe ti Jesusva'ea ra'oa, ei ga Pilatos'ga pe.

—Kwa, ei Pilatos'ga.

Osoldados'ġa pe ga ei a'ero:

—Togweroho ti José'ga Jesusva'ea ra'oa, ei ga ġa pe.

⁵⁹ A'ero José'ġa hoi ua Jesus'ga pyri. Yva hugwi Jesus'ga ra'oa mbojyvame José'ġa gara'oa uvani tapy'ynhapirapyryva pyvõ linho apopyra pyvõ ndiky'aiva'ea pyvõ. ⁶⁰ A'ero ġa gara'oa rerohoi inoġa itaruvihavuhua kwaruhua pype ipyahuva'ea pype. José'ga ombogwambogwajukaripe itaruvihavuhua japovouka ikwaruhua imohinuka. “Aerē ji manorame po ti ġa jira'oa

mondoi inoĝa ipype,” ei ga japoukarama. Jesus'ga ra'oa noĝame ipype José'ĝa itauhua moanhani imohina ikwaruhua hovapytyma. A'ero ĝa hoi jugwi ogwovo.

⁶¹ Maria Madalenahĕa oapy pevo Jesus'ga ryvva rovai pyteri pe Mariahĕa pavĕi.

Gwepia katu ahe Jesus'ga ryvva

⁶² A'ea ko sexta-feira mbatera mboavujikwehava. Ko'emame ikwava'ĕhara'ĝa nduvihava'ĝa nduri Pilatos'ga pyri fariseus'ĝa pavĕi. ⁶³ Kiro ĝa ei Pilatos'ga pe gwuvihava'ga pe.

—Orokwahava'ja ore akोजना'ea nhi'ĝa imoandyandyiharava'ea nhi'ĝa, ei ĝa Jesus'ga mombe'gwovo tehe. Ahe e'i omanoe'ymame: “Mokōi jikirirĕ po ti ji kwerava'javi nhimanoa hugwi nehĕ.” A'ea ahe ei. ⁶⁴ Nurā ti ere esoldados'ĝa pe: “Pehepia katu ti aheryvva kiro pekira rupi no.” A'ea ti ere ĝa pe tuhuryme ti aheremimbo'ehara'ĝa ypytunimo ahera'oa mima aheryvva hugwi nehĕ. Po ti ĝa ahera'oa mimi, a'ero po ti ĝa ei gwe'yja'ĝa pe nehĕ: “Okwerava'ja Jesus'ga omanoa hugwi.” A'ea po ti ĝa ei o'mbero nehĕ, ei ĝa Pilatos'ga pe. Po ti ĝa ei a'ea ahera'oa mimirĕ, a'ero po ti ĝa koji'i ojipe'ĝa moandyandyi nehĕ. A'ereki ĝa ĝa moandyandyi jipe ikwehe o'erame: “Jesus'ga pe Tupana'ga e'i eko ti ĝanduvihavuhetero javo,” ei ikwava'ĕhara'ĝa nduvihava'ĝa Pilatos'ga pe fariseus'ĝa pavĕi.

⁶⁵ A'ero Pilatos'ga ei ĝa pe:

—Peroho ti soldados'ĝa a'ero. Pekwaha ti hepiakatuuka ĝa pe aheryvva, ei Pilatos'ga ĝa pe.

66 A'ero ġa hoi imondovo inimboa tujuga apopyra pyvõ ikwaruhua rembeyvyra rehe inoġa imbogwava itauhua rehe hovapytymbava rehe inoġa hehe no jukwaha a'ero ġa a'ea avykyrame javo. Ga soldados'ġa mo'ami ipyri no tohepia katu ti ġa aheryvya javo.

28

Jesus'ga okwera omanoa hugwi

(Marcos 16.1-8; Lucas 24.1-12; João 20.1-10)

¹ Judeus'ġa poravykye'yma py'rovo sábadu py'rovo iko'ẽ ġwerĩ domingo. A'ea rupi Maria Madalenahẽa ruri Mariahẽa pavẽi tihepia ti Jesusva'ea ryvya javo.

² Kotihĩ yvya iġwyġwyhetei. A'ereki Tupana'gapyrive'ga ogy yvaga hugwi ovahema yvya koty Jesus'ga ryvya pyri. Itauhua ga imoanhani ikwaruhua hugwi oapyga hehe.

³ Ga hendy'jandy'ja hete overava ja. Ga'apoa tapy'ynhapira itiġuhũ hete tuhẽ!

⁴ Soldados'ġa hyhyihetei okyhyjiavo ġwaramo ga hugwi. Omanove'ġa ja ġa ndekoi a'ero omynda'jave'yma omanoteheavo.

⁵ Tupana'gapyrive'ga ei kunhangwera'ġa pe:

—Pehe ti tapekyhyji. Peheka pe Jesus'ga ġanemimbovyve'ga, ei ga. ⁶ Nduvi Jesus'ga avo onongavagwera pype okwerava ġwaramo! Ymya ga ei pe me: “Nhimanorẽ po ti ji kwerava'javi nehẽ,” ei ga. Na tuhẽ. Ovy ga okwerava'java. Pejo ti hepiaga ganongavagwera pepojkaharete'ga nongavagwera, ei Tupana'gapyrive'ga kunhangwera'ġa pe. ⁷ A'ero kotihĩ ti peho

imombe'gwovo garemimbo'ehara'ğa pe. Pe'ji ti ға pe: “Okwerava'ja Jesus'ga omanoa hugwi. Pehendu ti! Oho na'ē ti ga Galiléiapeve'ğa gwyri pe pe nenonde nehē. Pevo po ti pe ga repiagi nehē.” A'ea ti pe'ji ға pe, ei Tupana'gapyrive'ga. A'ea ko ji amombe'u pe me, ei ga kunhangwera'ğa pe.

⁸ Kotihī ға hoi a'ero Jesus'ga ryvyagwera hugwi ogwovo. Okyhyji ға novīa. A'ereki ға hory hete Jesus'ga kwerava kwahava. A'ero ға nhani ogwovo timombe'u ti Jesus'ga kwerava garemimbo'ehara'ğa pe javo.

⁹ Nanime Jesus'ga jipiukari ға pe ға novatiamo. —Pejoryjory ti! ei ga ға pe.

Jesus'ga pyri ға nduri gapya pyhyga onhinoğa nahā ga mboheteavo.

¹⁰ A'ero Jesus'ga ei ға pe:

—Tapekyhyji ti. Peho ti imombe'gwovo nhi-irū'ğa pe nhiremimbo'ehara'ğa pe. Pe'ji ti ға pe toho ti ға Galiléiapeve'ğa gwyri pe ji repiaga pevo nehē, ei Jesus'ga kunhangwera'ğa pe.

Soldadosva'ea remimombe'ua

¹¹ Kunhangwera'ğa horame soldados'ğa – kiroki ға gwepia katu Jesus'ga ryvya – jararamo ға oho cidade pe. Ikwava'ēhara'ğa nduvihava'ğa pyri ға hoi imombe'upava Jesus'ga ryvya pe'ahava.

¹² A'ero ikwava'ēhara'ğa nduvihava'ğa jatykai xava'eve'ğa pavēi onhi'inhi'iğa ojohupe.

—Marā pendeaporoğita? ei ға ojohupe.

—Nahā po ti nhande ға nderekoi a'ero nehē, ei ға.

A'ero ġa imondoi itambere'ia he'yjuhuva'ea soldados'ġa pe pe'mbe ti ojipe'ġa pe javo. ¹³ Soldados'ġa pe ġa ei:

—Oromondo ore itambere'ia pe me ko. Nurã ti pe'ji imombe'gwovo ojipe'ġa pe pe'mbero. Pe'ji ti: “Ndrohepiakatui reki ore Jesusva'ea ryvya ypytunimo orokia. A'ero Jesusva'ea remimbo'ehara'ġa nduri ahera'oa mima.” A'ea ti pe'ji pe'mbero. ¹⁴ Po ti Pilatos'ga henduvi ikwahava pekira nehẽ, a'ero po ti ore ga ma'ngoma'ngogi tonhimonha'ngayme ti ga peporavykykatue'yma rehe nehẽ, ei ġa soldados'ġa pe ġa mbo'eavo mbehea rehe.

¹⁵ A'ero soldados'ġa ipyhygi itambere'ia okovo ikwava'ẽhara'ġa nhi'iġa rupi xava'eve'ġa nhi'iġa rupi no mbehea mombe'gwovo. A'ero ġa'mbea judeus'ġa heroviari imombe'gwombe'gwovo ojo-hupe jipi.

—Jesusva'ea remimbo'ehara'ġa omi ahera'oa aheryvya hugwi soldados'ġa kirame ypytunimo, ei ġa.

*Jesus'ga ojipiuka ġwemimbo'eharava'ea pe
(Marcos 16.14-18; Lucas 24.36-49; João 20.19-23; Atos 1.6-8)*

¹⁶ Aerẽ Jesus'ga remimbo'ehara'ġa onzeve'ġa hoi Galilíapeve'ġa gwyri pe. Pevo ġa hoi yvytyri pe. A'ereki Jesus'ga omombe'u jipe ġa pe pevo ti peho javo. A'ero ġa hoi ovahema. ¹⁷ Ga repiagame pevo ġa ga mbohetei. Ojipe'ġa ndogweroviari. “Mara'ngu po Jesus'ga tuhẽ?” ei ġa oyvyteri pe. ¹⁸ A'ero Jesus'ga ruri ġa pyri katu javo ġa pe:

—Tupana'ga e'i ji ve: “Eko ti yvyakotyve'ğa nduvihavuhetero yvagipeve'ğa nduvihavuhetero no. Ndepopoaka hete nde ğa hohe pa,” ei Tupana'ga ji ve, ei Jesus'ga.

¹⁹ —Nurã ji ei pe me: Peho ti yvyakotyve'ğa gwyripeve'ğa pyri nhaporememo ğa mbo'eavo toko ti ğa Jesus'ga remimbo'eharamo javo, ei Jesus'ga. Pemobatiza ti ğa. Ga mobatizaramo ti pe'ji ğa pe: “Kiro pe penhimboukwaha Tupana'gareheva'ero penduvete'gareheva'ero. Kiro pe penhimboukwaha Tupana'ga ra'yra'gareheva'ero Jesus'gareheva'ero. Kiro pe penhimboukwaha Tupana'ga ra'uvapyryvareheva'ero.” A'ea ti pe'ji ğa pe ğa mobatizaramo, ei Jesus'ga ğa pe.
²⁰ Pembo'e ti ğa nhiremimbo'ea rehe nhaporememo tohendu katu ti ğa javo – akoja rehe ji pe mbo'ei. Pehendu katu ti! ei ga. Nane'ymi po ti ji rekoi pe pyri mbapava rurame nehẽ no, ei Jesus'ga ğa pe.

CCXX

Tupana'ga nhi'iga New Testament in Tenharim (BR:pah:Tenharim)

copyright © 1996 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tenharim

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tenharim [pah], Brazil

Copyright Information

© 1996, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tenharim

© 1996, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

3eb8a851-f633-5209-8712-862a9511e134